

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

TVANGSADOPTION I ET MENNESKERETLIGT PERSPEKTIV

TVANGSADOPTION I ET MENNESKERETLIGT PERSPEKTIV

Forfattere: Anette Faye Jacobsen, Peter Hjaltason, Maria Dissing, Stinne Skriver Jørgensen og Marie Skibsted

Tak til Sidsel Larsen, som har været praktikant og studentermedhjælp på projektet og rapporten.

e-ISBN: 978-87-7570-137-7

Forsidebillede: Jenna Norman, unsplash.com

Layout: Michael Länger

© 2023 Institut for Menneskerettigheder
Wilders Plads 8K, DK-1403 København K
Telefon +45 3269 8888
www.menneskeret.dk

Denne publikation eller dele af den må reproduceres til ikke-kommercielle formål med tydelig angivelse af kilde.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger for eksempel store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster. Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

INDHOLD

SAMMENFATNING	8
RAPPORTENS OPBYGNING OG METODER	8
RESULTATER FRA ANALYSERNE AF MENNESKERETTEN SAMT DANSK LOV OG PRAKSIS	9
Menneskeretlige grundprincipper i børnesager	9
Mindre indgribende alternativer til tvangsbortadoption	10
Kriterier for tvangsbortadoption	11
Barnets relationer til forældrene	11
Konkret afvejning af barnets behov i hver enkelt sag	12
Kvalitetssikring af forældrekompetenceundersøgelser	13
Barnets netværk og etniske baggrund	13
Samvær efter adoption	14
TAL OG RESULTATER VEDRØRENDE KOMMUNERNES BRUG AF TVANGSADOPTION OG KONTINUITETSREGLER	15
Menneskeretlige problematikker	16
KARAKTERISTIK AF FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE	16
Menneskeretlige problematikker	17
ANBEFALINGER	18
SUMMARY	22
1 MENNESKERETLIG ANALYSE AF DANSK LOVGIVNING OG PRAKSIS	28
1.1 SAMMENFATNING AF KAPITLET	28
1.2 KAPITLETS FORMÅL OG OPBYGNING	29
1.3 DE MENNESKERETLIGE GRUNDPRINCIPPER	30
1.4 BARNETS BEDSTE I TVANGSBORTADOPTIONSSAGER	31
Stabilitet og tryghed i barnets opvækst	32
Udviklingsmuligheder og trivsel på længere sigt	34
Udsatte og skrøbelige børn	34
Nyfødte og ufødte børn	35
Barnets tilknytning til sine forældre og plejefamilien	36
Barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund	37
Barnets eget perspektiv	38
Vurderingen af barnets bedste er flertydig og kompleks	39
1.5 RETTEN TIL AT VÆRE FORÆLDER	39
Tvangsbortadoption kan kun bruges i exceptionelle tilfælde	40
Retten til støtte til at være forælder	41
Forældrekompetenceundersøgelserne	43
1.6 MINDRE INDGRIBENDE ALTERNATIVER TIL TVANGSBORTADOPTION	44
Forlænget genbehandlingsfrist og videreført anbringelse	45
Lovgivningen afspejler ikke det mindste indgrebs princip	46

1.7	SAMVÆR OG ANDEN KONTAKT EFTER ADOPTION	47
	Menneskeretten	48
	Lovgivningen om samvær efter adoption	49
	Praksis om samvær efter adoption	51
	Forskning om samværets betydning	52
	Konsekvente afslag på samvær kan krænke retten til familieliv og identitet	52
2	TVANGSBORTADOPTIONSSAGER I PRAKSIS	55
2.1	SAMMENFATNING AF KAPITLET	55
2.2	KAPITLETS FORMÅL OG METODER	57
2.3	UNDERSØGELSENS RESULTATER	57
2.4	SYN PÅ BARNETS BEDSTE	58
	Barnets særlige behov	59
2.5	KRAV TIL FORÆLDREEVNE	60
	Vurderinger af forældrenes forældreevne	61
	Standarder for positiv forældreadfærd	62
	Krav til forældrenes relationer til barnet	63
	Støtte til forældrene	64
2.6	METODISKE SVAGHEDER I BESLUTNINGSGRUNDLAGET	65
2.7	NETVÆRK	68
2.8	ETNISK MINORITETSBAGGRUND	69
2.9	UNDERSØGELSENS EMPIRI OG METODE	70
	Dokumenttyper i sagerne	71
	Standardiserede sagsprocesser	72
	Anonymisering og sagsresumeer	73
3	UDVIKLINGEN I BRUGEN AF TVANGSBORTADOPTION OG SERVICELOVENS KONTINUITETS-REGLER	75
3.1	SAMMENFATNING AF KAPITLET	75
	Hvad viser analysen	75
	Menneskeretlige problematikker	76
3.2	FORMÅL MED UNDERSØGELSEN	77
3.3	UNDERSØGELSENS METODER	77
3.4	UNDERSØGELSENS RESULTATER	78
	Brug af tvangsbortadoptioner i kommunerne	78
	Sager, der ankes til domstolene	83
	Børnenes alder ved indstilling til tvangsbortadoption	83
3.5	ØGET BRUG AF TVANGSBORTADOPTION SET FRA KOMMUNENS PERSPEKTIV	84
	Kontinuitet, stabilitet, tryghed og normalitet	84
	Økonomisk perspektiv for kommunerne	85
3.6	UDFORDRINGER VED BRUG AF TVANGSBORTADOPTION	85
	Plejefamilierne ønsker ikke at adoptere	85
	Prognosevurderingen og lovgivningen	86
	Omfattende sagsbehandling og manglende viden	87
	Kommuner med svære etiske og menneskeretlige overvejelser	88
3.7	BRUG AF FORLÆNGET GENBEHANDLINGSFRIST OG VIDEREFØRT ANBRINGELSE	89

Kommunernes brug af forlængede genbehandlingsfrister	89
Brug af forlænget genbehandlingsfrist efter § 62, stk. 4 (børn over ét år)	90
Brug af forlænget genbehandlingsfrist efter § 62, stk. 5 (for børn under et år)	90
Kommunernes brug af videreførte anbringelser	91
4 KARAKTERISTIK AF FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE	94
4.1 SAMMENFATNING AF KAPITLET	94
Hvad viser analysen	94
Menneskeretlige problematikker	95
4.2 FORMÅL MED ANALYSEN	96
4.3 UNDERSØGELSENS METODE	96
4.4 UNDERSØGELSENS RESULTATER	97
Forældrenes alder, herkomst og civilstatus	97
Forældrenes uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet	100
Forældre, der selv har været anbragt	103
Kriminalitetshistorik	104
Kontakt til sundhedsvæsenet	105
Misbrugsbehandling	107
4.5 MANGE AF FORÆLDRENE LEVER MED FLERE UDFORDRINGER OG HØJ GRAD AF UDSATHED	108
Ophobning af udfordringer	109
BILAG	114
BILAG 1: DE DANSKE TVANGSBORTADOPTIONSREGLER – KORT FORTALT	114
BILAG 2: UDVIKLINGEN I BRUGEN AF TVANGSBORTADOPTION OG SERVICELOVENS KONTINUITETSREGLER	115
BILAG 3: DATA OG METODE	118
Udvalgt baggrundsinformation og mål for udsathed	118
BILAG 4: DESKRIPTIV STATISTIK FOR FORÆLDREGRUPPER	120
BILAG 5: GRUNDLAG FOR GRUPPERING AF PSYKISK LIDELSE OG KOGNITIV FUNKTIONSNEDSÆTTELSE	125
KILDER	127
HOVEDLOVE	127
ANDRE LOVE OG FORSKRIFTER	127
RETSPRAKSIS	127
Ugeskrift for Retsvæsen	127
Tidsskrift for Familie- og Arveret	128
ADMINISTRATIV PRAKSIS	128
NORSKE RETSKILDER	128
INTERNATIONALE KONVENTIONER	128
DEN EUROPÆISKE MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOL	129
SLUTNOTER	130

OVERSIGT OVER BERETNINGER

BERETNING 1: FREDERIK	7
BERETNING 2: OSCAR	21
BERETNING 3: PATRICK	27
BERETNING 4: MAHMOUD	54
BERETNING 5: MAJA	74
BERETNING 6: MATHIAS	93
BERETNING 7: SOFIA	113

BERETNING 1: FREDERIK

Frederiks forældre har en lang, problematisk baggrund. Begge har været udsat for ekstremt omsorgssvigt i barndommen. Mor har haft et misbrug og er psykisk sårbar. Hun har en datter, som er frivilligt anbragt. Far har to ældre sønner med aktive misbrug. Forældrene indvandrede til Danmark for godt ti år siden.

Da der kommer underretning om graviditeten, igangsætter kommunen en børnefaglig undersøgelse og en forældrekompetenceundersøgelse. Den sidstnævnte konkluderer, at begge forældre er meget sårbare og med ringe mentaliseringssevner. De menes ikke i stand til at støtte et barn relevant, hverken på kort eller lang sigt. Forældrene har et godt samarbejde med mors datters plejeforældre. Datteren ønsker for tiden ikke samvær hjemme hos moren, da hun synes, hendes grænser overskrides. Forældrene føler sig stigmatiserede på grund af deres etniske baggrund.

Frederik fødes fire uger for tidligt, og han og mor bliver på hospitalet seks dage efter fødslen. De observeres cirka hver tredje time, og i hovedsagen er observationerne af begge forældrenes håndtering af Frederik positive. Familien udskrives til hjemmet med dagligt tilsyn fra kommunens spædbørnsteam. På fjerde dag rapporterer en sundhedsplejerske, at drengen tager fint på i vægt og virker rolig og veltilpas. Hun noterer, at der bor mange mennesker i hjemmet.

Spædbørnsteamet bliver i stigende grad bekymret for Frederiks tilstand løbet af den første uge hjemme: Han sover næsten hele tiden. Teamet besøger herefter familien tre gange dagligt. Efter tre dage er teamets bekymring vokset for, at Frederik er på vej ind i en fejludvikling. Han sover fortsat meget, og moren er så følelsesmæssigt påvirket, at hun flere gange menes at fejllæse drengens signaler. Vurderingen er, at drengen er alvorligt truet og må akutanbringes i en plejefamilie.

Kommunen indstiller nu Frederik til adoption og overvåget samvær en time om måneden sammen med plejeforældrene. Samværet er problemfyldt i starten. Senere går det bedre, og forældrene opleves lydhøre over for vejledning.

Forældrene klager til Ankestyrelsen over manglende tolkebistand i forbindelse med forældrekompetenceundersøgelserne og manglende oversættelse af dokumenter. Ankestyrelsen vurderer, at undersøgelserne ikke er behæftede med væsentlige fejl, og henviser til, at tolk ikke blev efterspurgt ved undersøgelsens start. Ankestyrelsen stadfæster adoptionen. Forældrenes advokat beklager, at de positive udsagn om samspil fra hospitalet og senere ikke indgår i Ankestyrelsens beslutning.

SAMMENFATNING

Bortadoption uden forældrenes samtykke er blevet en stadig mere anvendt social foranstaltning. En række reformer har lempet adgangen til at tvangsbortadoptere børn, senest barnets lov, som forventes vedtaget af Folketinget med henblik på at træde i kraft 1. april 2023. Vores undersøgelse viser, at antallet af tvangsbortadoptioner er steget betydeligt, og denne udvikling ser ud til at fortsætte.

Hensigten med en tvangsbortadoption er at skabe stabilitet og tryghed i et barns opvækst ved at forankre det i forhold til et nyt sæt forældre. Det sker ved at bryde båndene til dets biologiske forældre og slægt. En adoption indebærer dermed også et voldsomt og endegyldigt indgreb i barnets og dets biologiske forældres rettigheder. Barnet kan miste en del af sin identitet og tilknytningen og kendskabet til sit ophav, herunder sin etniske og religiøse baggrund. De fleste børn tvangsbortadopteres, mens de er helt små, og får derfor ikke mulighed for selv at tage stilling til adoptionen.

Tvangsbortadoption er således det mest drastiske og definitive indgreb i børns og forældres ret til familieliv. Her er fundamentale menneskerettigheder på spil. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har da også taget stilling til mange sager herom.

Formålet med denne rapport er at undersøge, om børns og forældres ret til familieliv er tilstrækkeligt sikret i reguleringen og brugen af tvangsbortadoption i Danmark, samt at give anbefalinger til, hvordan lovgiverne og myndighederne kan beskytte og fremme barnets og forældrenes rettigheder i de meget alvorlige sager, hvor tvangsbortadoption overvejes eller anvendes.

RAPPORTENS OPBYGNING OG METODER

Rapporten indledes med denne **sammenfatning**. Her gives en oversigt over rapportens opbygning og resultaterne af de forskellige analyser i sammenhæng. Herefter kommer rapportens **anbefalinger**. Dernæst følger fire analytiske kapitler. De bidrager til at belyse rapportens emne fra hver deres vinkel. Nedenfor beskrives helt kort tema og tilgang for de enkelte analyser. Der er nærmere redegjort for empiri og metoder i de respektive kapitler.

Kapitel 1 gennemgår de menneskeretlige regler og retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, der fastslår de principper og afvejninger, der skal indgå, når myndighederne overvejer, forbereder og gennemfører en tvangsadoption. Derfra analyseres danske regler og dansk retspraksis om adoption uden samtykke med fokus på de områder, der kan være problematiske i et menneskeretligt perspektiv.

Kapitel 2 er en analyse af den praktiske behandling af adoptionsager, fra kommunen over Ankestyrelsen til domstolene. Analysen hviler især på akter fra 11 sager indhentet i otte forskellige kommuner. De suppleres af 14 sager fra de samme kommuner, hvor der er truffet afgørelse om forlænget genbehandlingsfrist for en anbringelse. Kapitlet har fokus på de undersøgelser og begrundelser, der ligger bag frigivelsen af et barn til adoption.

Kapitel 3 består af to kvantitative undersøgelser. Den første er en analyse af data fra Ankestyrelsen om tvangsadoptioner fra og med 2016 til og med 2022. Her ser vi blandt andet på udviklingen i antallet af indstillinger til tvangsbortadoption og deres fordeling på kommuner. Den anden er en spørgeskemaundersøgelse blandt alle kommuner om deres brug af tvangsbortadoption og de potentialer og udfordringer, de ser i forbindelse med denne foranstaltning. Her er vi også spurgt til brugen af videreført anbringelse og forlænget genbehandlingsfrist, som kan ses som mindre indgribende alternativer til adoption.

Kapitel 4 bygger på registerdata fra Danmarks Statistik. Der er trukket data, der beskriver forældre til tvangsbortadopterede børn ud fra en række parametre. Det drejer sig om sociale og økonomiske forhold som blandt andet uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet samt kriminalitet og sundhed, herunder misbrugsbehandling. Her analyseres endvidere, om disse forældre har en særlig grad af udsathed, sammenlignet med tilsvarende informationer om forældre til tvangsanbragte børn. Det giver et billede af ligheder og forskelle mellem de to grupper.

Sideløbende med analyserne bringes **syv beretninger**, som bygger på vores sagsmateriale. De udvalgte adoptionssager giver et indtryk af det sammensatte grundlag, der ligger bag beslutningen om adoption. Beretningerne kan desuden give et mere samlet billede af de enkelte sagsforløb, hvorfra vi inddrager forskellige aspekter i den kvalitative analyse af adoptionssagerne i kapitel 2.

RESULTATER FRA ANALYSERNE AF MENNESKERETTEN SAMT DANSK LOV OG PRAKSIS

Dette afsnit sammenholder rapportens analyse af de menneskeretlige standarder i kapitel 1 med de resultater, der er fremkommet i gennemgangen af sagsakterne fra de 11 tvangsadoptionssager i kapitel 2. Ved at se på den danske lovgivning og praksis i sammenhæng med menneskeretten får vi et billede af, på hvilke områder der er risiko for, at barnets og forældrenes rettigheder kan blive krænket i danske tvangsbortadoptionssager.

Afsnittet er opbygget, så de relevante menneskeretlige grundprincipper først gengives helt kort. Herefter følger en redegørelse for det mindste indgrebs principps udgrænsning i de danske adoptionsregler. Så analyseres de danske kriterier for at indstille til tvangsadoption, når forældrene er varigt uden forældreevne. Efterfølgende ses der på, hvordan barnets særlige behov tilgodeses i disse sager, hvor barnet i reglen er ganske lille. Desuden påpeges nogle undersøgelsesmæssige og metodiske usikkerheder, der præger grundlaget for beslutninger om tvangsadoption. Endelig beskrives beskyttelsen af barnets relationer til sit oprindelige miljø, dels i de tilfælde hvor barnet har en minoritetsbaggrund, og dels efter at en adoption er blevet besluttet.

Menneskeretlige grundprincipper i børnesager

Børns og forældres ret til familieliv nyder en stærk beskyttelse i menneskeretten, herunder efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 samt Børnekonventionens artikel 9. Det følger af denne beskyttelse, at der skal meget

alvorlige grunde til at ophæve båndet mellem et barn og dets forældre endegyldigt, som det sker, når et barn bortadopteres uden samtykke.

En fjernelse af et barn fra hjemmet udgør et indgreb i barnets og forældrenes ret til familieliv. Det skal som udgangspunkt betragtes som en midlertidig foranstaltning, og myndighederne skal støtte forældrene i at kunne få barnet hjemgivet. En hjemgivelse må imidlertid ikke være til skade for barnet. Er der konflikt mellem, hvad der er i henholdsvis forældrenes og barnets interesse, skal barnets bedste altid tillægges den største vægt. Over tid kan barnet endvidere udvikle en stærk tilknytning til sin plejefamilie, der kan få en selvstændig betydning, når det gælder beskyttelsen af barnets familieliv.

I Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols domspraksis anses det som udgangspunkt for at være i barnets interesse at blive hos sine forældre eller i hvert fald at bevare tilknytningen til dem. En beslutning om tvangsadoption kan således kun ske i familier, hvor helt exceptionelle forhold ('very exceptional circumstances') gør sig gældende, og hvor forældrene er særdeles uegnede ('particularly unfit') til at varetage omsorgen for barnet.

Mindre indgribende alternativer til tvangsbortadoption

Tvangsbortadoption er det mest vidtgående og definitive indgreb i retten til familieliv. Myndighederne bør derfor kun bruge denne foranstaltning, når de finder, at mindre indgribende alternativer ikke er tilstrækkelige til at sikre barnet en stabil og tryk opvækst. I tvangsadoptionssager skal myndighederne derfor tage stilling til, om de har mindre indgribende alternativer til rådighed, som vil kunne opfylde målet om at skabe stabilitet og tryk i barnets opvækst.

Den danske tvangsbortadoptionslovgivning afspejler ikke det mindste indgrebs princip. Serviceloven indeholder et eksplicit krav om, at myndighederne skal overveje tvangsbortadoption, hvis et barn formodes at skulle være langvarigt anbragt. Dette er videreført i forslaget til barnets lov. Der findes derimod ikke et tilsvarende krav om, at myndighederne skal overveje mindre indgribende foranstaltninger, de såkaldte kontinuitetsregler, inden de træffer afgørelse om tvangsbortadoption.

Det er problematisk, hvis myndighederne ikke omhyggeligt overvejer de mindre indgribende tiltag, de har til rådighed, i lyset af det enkelte barns individuelle behov.

Et eksempel på et mindre indgribende tiltag, som kan indstilles for et barn under et år, er en forlænget genbehandlingsfrist. Anbringelsen skal så først revurderes efter en periode på to eller tre år. Hermed kan der på den ene side skabes ro om og for barnet. På den anden side gives der tid, så barnets behov og forældrenes evne til at yde omsorg kan vurderes på et langt mere sikkert grundlag. Når barnet er fyldt tre år, kan der så tages stilling til, om der skal ske en videreført anbringelse (i forslaget til barnets lov: permanent anbringelse), hvor barnet kan blive i sin plejefamilie i hele barndommen. Her kan forældrene ikke kræve at få barnet hjemgivet, medmindre der sker væsentlige ændringer hos plejefamilien eller barnet. Dette kan dække visse børns behov for stabilitet og tryk i opvæksten. Samtidig er det mindre indgribende

over for barnets og forældrenes ret til familieliv, idet barnets slægtskab til forældrene bevares, ligesom barnet og forældrene fortsat har en reel adgang til at få fastsat samvær og anden kontakt.

Alligevel viser vores og andre undersøgelser, at disse kontinuitetsregler sjældent anvendes i praksis som et alternativ til tvangsbortadoption. Derfor bør det være et selvstændigt lovkrav, at kommunen skal redegøre for sine overvejelser om at benytte mindre indgribende foranstaltninger, inden der bliver truffet afgørelse om tvangsbortadoption.

Kriterier for tvangsbortadoption

I Danmark er tærsklen for, hvornår der kan ske tvangsbortadoption, sat så lavt, at der efter instituttets opfattelse er risiko for krænkelse af børns og forældres ret til familieliv. Som nævnt ovenfor skal tvangsbortadoption overvejes, når der er udsigt til en langvarig anbringelse af barnet.

Et andet centralt kriterium i lovgivningen for at beslutte bortadoption er, når forældrene vurderes at være 'varigt uden forældreevne'. Dette begreb er yderligere konkretiseret med, at forældrene ikke vil kunne have den daglige omsorg for barnet. Kriteriet gælder også, uanset at forældrene kan have et positivt samvær med barnet aktuelt eller på længere sigt.

Forældrenes forhold og forældreevne er naturligvis relevante og vigtige hensyn, men de kan ikke stå alene. Efter menneskeretten er en langvarig anbringelse på grund af forældrenes varigt manglende forældreevne ikke i sig selv en tilstrækkelig begrundelse for at indstille et barn til bortadoption og derved bryde kontakten mellem barnet og dets forældre.

Barnets relationer til forældrene og dets egne individuelle behov skal også indgå. Det kommer vi tilbage til nedenfor.

Barnets relationer til forældrene

Det følger af Menneskerettighedsdomstolens praksis, at en positiv relation mellem forældre og deres børn må tillægges stor betydning og kun i ganske særlige tilfælde må kunne brydes ved en tvangsbortadoption.

Det er efter instituttets opfattelse problematisk, at betydningen af barnets og forældrenes relationer tillægges så lidt vægt og kan afskrives helt, hvis forældrene ikke kan leve op til kravet om at varetage daglig omsorg, og på trods af at barnet kan have glæde af samvær med forældrene. Dette følger af forarbejderne og vejledningen til adoptionslovens § 9, stk. 3, som bestemmer, at selv et velfungerende samvær ikke er til hinder for en tvangsbortadoption.

I Danmark vedrører langt de fleste adoptioner helt små børn – 60 procent er under ét år gamle. Nogle af disse sager igangsættes, allerede før barnet er født, så adoptionen kan gennemføres tre måneder efter fødslen. Vedtages barnets lov, vil det blive muligt

at træffe beslutning om tvangsbortadoption inden fødslen. I disse meget tidlige adoptioner kan der kun gennemføres ganske lidt eller intet samvær mellem barn og forældre.

Samvær i disse sager sker ofte med støtte eller overvågning, men det tager ikke sjældent en vis tid, før forældrene har vænnet sig til den ret specielle situation, hvor de for eksempel har en time sammen med barnet, dets plejemor og en støtteperson i et lokale, som stilles til rådighed af kommunen.

Forældrenes samvær med barnet skal så vidt muligt indgå som et aspekt i forældrekompetenceundersøgelsen. Der kan være forskellige vurderinger af forældrenes evner i samværet med barnet, herunder deres villighed til at tage imod vejledning. I nogle sager afgiver både psykologen i forældrekompetenceundersøgelsen og eksempelvis samværstøttepersonen en vurdering. Der er flere eksempler på, at der foreligger modstridende vurderinger, og at myndighederne fravælger de oplysninger, der modsiger det overordnede mål om at indstille til adoption. Der kan således blive truffet en beslutning på et tvetydigt grundlag.

Konkret afvejning af barnets behov i hver enkelt sag

Det er et grundlæggende princip hos Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at det som hovedregel må antages at være til barnets bedste at have tilknytning til sine forældre. Derfor er det i lige så høj grad barnets ret som forældrenes, at denne relation beskyttes.

Hvis der skal gøres indgreb i barnets relationer til sine forældre, skal det ske ud fra en vurdering af det **individuelle** barns behov. Det er problematisk, at myndighederne handler ud fra et forudindtaget synspunkt om, at adoption er en bedre foranstaltning for et barn end en langvarig anbringelse i pleje. Denne forestilling er ikke funderet på entydigt evidensgrundlag.

Jo yngre barnet er, jo sværere vil det være at vurdere dets individuelle behov og ønsker og dermed sikre, at en afgørelse respekterer barnets menneskerettigheder. Dette gør sig så meget desto mere gældende, hvis afgørelsen om tvangsbortadoption træffes, allerede inden barnet er født, som regeringens udkast til barnets lov lægger op til. I disse sager vil det være endnu vanskeligere at efterleve de meget høje krav, som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol stiller til sagsbehandlingen og dokumentationsgrundlaget i forbindelse med tvangsbortadoption.

Ved de bortadoptioner, som besluttet for de helt spæde børn, er der ikke mulighed for at vurdere, om barnet har særlige behov. I de meget udsatte familier, som ifølge vores registerundersøgelse har en ophobning af fysiske og psykiske vanskeligheder, vil der forventeligt blive født flere børn med særlige udfordringer og lidelser end gennemsnitligt.

I sagsmaterialet er der eksempler på, at et barn fødes med en række alvorlige problematikker, som det tager en rum tid at få kortlagt og fundet en behandling for. I de sager indgår disse særlige vanskeligheder ikke i vurderingen af, om adoption er

det rigtige valg for det pågældende barn. I et tilfælde flyttede et voldsomt udfordret og skrøbeligt barn væk fra sin plejefamilie for at blive bortadopteret, uanset at han er stærkt knyttet til plejemor, som gerne vil beholde ham i pleje, og som har et godt samarbejde med forældrene.

Hvis der ikke sker en individuel vurdering af det enkelte barns behov, risikerer myndighederne at krænke barnets ret til familieliv.

Kvalitetssikring af forældrekompetenceundersøgelser

Forældrene vurderes på grundlag af en forældrekompetenceundersøgelse, som skal udarbejdes af en autoriseret psykolog. Forældreevnen måles på baggrund af udvalgte tests og samtaler med forældrene. Desuden kan der inddrages tidligere undersøgelser og udtalelser om forældrene. Det følger af kravet om at kunne varetage den daglige omsorg for barnet, at forældrene skal demonstrere et vist niveau af kognitive og emotionelle evner samt stabilitet.

Af de akter, der indgår i rapportens kvalitative undersøgelse, fremgår det, at forældrekompetenceundersøgelsen har overordentlig stor betydning for udfaldet af sagen. Både sørn og ungeudvalgene og Ankestyrelsen har børnesagkyndige, der deltager i vurderingen af adoptionssagerne. Det ses dog sjældent i de sager, instituttet har gennemlæst, at forældrekompetenceundersøgelsen bliver kvalitetstjekket. Der er heller ikke nogen klage mulighed over forældrekompetenceundersøgelsen.

Forældrekompetenceundersøgelsen får hermed en nærmest uantastelig status for en afgørelse om tvangsadoption. Det kan i sig selv ses som et retssikkerhedsproblem, at en så indgribende afgørelse er helt afhængig af en enkelt specialists vurdering. Dette problem skærpes, hvis der er metodiske usikkerheder i undersøgelsen. En sådan usikkerhed kan ses i nogle af de sager, som instituttet har gennemgået. I flere tilfælde fortæller forældrene, at de er meget nervøse, når de observeres af psykologen. Denne nervøsitet kan tænkes at præge den måde, hvorpå de håndterer deres barn. Hermed risikerer psykologen at få et misvisende indtryk af forældreevnen.

Der ses ingen refleksion over metodiske usikkerheder i de forældrekompetenceundersøgelser, hvor dette ville være relevant efter omstændighederne. Dette er problematisk i et menneskerettigheds perspektiv, da Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol stiller meget høje krav til processen og grundlaget for at tvangs-bortadoptere børn.

Barnets netværk og etniske baggrund

Forskning viser, at netværksanbringelse er en af de mest stabile anbringelsesformer. Hertil kommer, at den kan fastholde et barns tilknytning til sin familie og slægt og dermed bidrage til at beskytte dets ret til familieliv.

I instituttets sagsmateriale ses nogle få eksempler på, at ressourcerne i barnets netværk indgår i den børnefaglige undersøgelse. Imidlertid fremstår det ikke som relationer, der tillægges nogen stor betydning ved valget af fremtidig anbringelse for barnet.

Menneskerettighedsdomstolen anser et barns ret til at fastholde kendskab til og kontakt med sin etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund som en vigtig del af retten til identitet. Det er også en ret, som fremgår af FN's Børnekonvention. Myndighederne har derfor pligt til at søge at beskytte forbindelserne til barnets baggrundsmiljø, når barnet anbringes uden for hjemmet eller bortadopteres.

I de sager, instituttet har gennemgået, er der flere tilfælde, hvor familien har etnisk minoritetsbaggrund. Imidlertid indgår hensynet til at bevare barnets kontakt og kendskab hertil ikke i sagsbehandlingen. Det får således heller ingen betydning for, hvilken plejefamilie barnet anbringes hos, eller om der fastsættes samvær mellem barnet og dets slægt.

Myndighederne skal stille en tolk til rådighed, hvis borgeren ikke behersker det danske sprog tilstrækkeligt godt. Det er dog myndighederne, som bestemmer, om det er nødvendigt at bruge tolkning i kontakten med forældre med et andet modersmål end dansk. Der er et eksempel i sagsakterne på, at et forældrepar beder om at få en tolk stillet til rådighed under forældrekompentenceundersøgelsen. De ønsker også nøgledokumenter i sagen oversat til deres modersmål. Begge dele afvises af kommunen, som vurderer, at forældrene taler tilstrækkeligt godt dansk. Det kan ikke fastslås, om tolkning og oversættelse af visse dokumenter kunne have fået betydning for sagens udfald, men afslaget på tolkning giver forældrene en oplevelse af, at de ikke bliver hørt og forstået.

Der har desuden blandt forskere og interesseorganisationer været rejst tvivl om, hvorvidt de psykologiske tests, der bruges i undersøgelsen af minoritetsforældre, er tilstrækkeligt tilpassede deres baggrund. Det kan bidrage til, at de fagfolk, som udfører testene, og myndighederne, som anvender dem i deres sagsbehandling, ikke får et retvisende billede af forældrenes forhold.

Samlet set kan beskyttelsen af barnets og forældrenes ret til respekt for deres sproglige, kulturelle og religiøse baggrund styrkes i kommunernes håndtering af sager med etniske minoritetsfamilier.

Samvær efter adoption

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol lægger stor vægt på, at forældre kan få støtte til samvær med deres anbragte barn, så der kan opbygges og vedligeholdes en tilknytning mellem dem. Dette gælder også for børn, som bortadopteres.

Selv efter at barnet er blevet tvangsbortadopteret, vil det som hovedregel stadig have ret til familieliv med sine biologiske forældre, og myndighederne vil være forpligtede til at beskytte og understøtte, at barnets ret bliver virkeliggjort i praksis. Barnet har desuden ret til sin identitet og til at kende sit ophav. Det følger både af Menneskerettighedsdomstolens retspraksis og af FN's Børnekonvention.

I Danmark er det bestemt i forældreansvarslovens § 20 a, at barnets biologiske forældre og øvrige slægtninge kan anmode om at få fastsat samvær eller anden kontakt med et barn, der er adopteret, navnlig hvis der har været samvær eller kontakt før adoptionen. Afgørelse herom forberedes af Familieretshuset og træffes af domstolene.

Imidlertid har domstolene givet afslag på samtlige ansøgninger om at fastsætte samvær efter adoption lige siden indførelsen af § 20 a i oktober 2009 og frem til oktober 2022. Den danske praksis er gennemsyret af den opfattelse, at de hensyn, som taler for at tvangsbortadoptere barnet, generelt taler imod at fastsætte samvær efter adoptionen. Det gælder også i de sager, vi har fået aktindsigt i, hvor der er et positivt og velfungerende samvær mellem barnet og forældrene før adoptionen.

Denne tilgang er ikke på linje med, hvad mange års forskning om kontakt mellem børn og deres biologiske forældre anbefaler: Der må altid tages individuelt stilling ud fra, hvad der er barnets tarv, men flertallet af bortadopterede børn har glæde af, at der fastholdes samvær med deres biologiske forældre. Dette gælder også, når barnet kommer fra en meget problematisk baggrund i den biologiske familie.

Hertil kommer, at afslag på samvær risikerer at krænke barnets og forældrenes rettigheder. Højesteret udtalte således i en dom fra 2019, at det næppe er foreneligt med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, hvis samvær og anden kontakt efter adoption kun er muligt i helt særlige tilfælde.

Menneskerettighedsdomstolen har desuden udtalt, at myndighederne kan lægge vægt på muligheden for samvær efter adoption, når de overvejer, om adoption er den bedste løsning for barnet. Dette er ikke muligt i Danmark. Dels fordi afgørelsen om samvær træffes efter adoptionens gennemførelse. Dels fordi det er forskellige myndigheder, der henholdsvis beslutter adoption og bevilger samvær.

Som praksis fungerer i dag, hvor der kategorisk gives afslag på samvær efter tvangsbortadoption, må myndighederne lægge til grund, at adoptionen vil betyde et fuldstændigt brud på båndet mellem barnet og forældrene, i hvert fald indtil barnet bliver ældre og eventuelt selv vælger at søge kontakt.

TAL OG RESULTATER VEDRØRENDE KOMMUNERNES BRUG AF TVANGSADOPTION OG KONTINUITETSREGLER

I det følgende fremlægges resultaterne fra instituttets gennemgang af udviklingen i antallet af indstillinger til tvangsbortadoption samt resultater fra en survey udsendt til landets kommuner.

Antallet af tvangsbortadoptioner er steget markant de seneste år. I perioden 2016 til 2018 behandlede Ankestyrelsen i gennemsnit 11 sager om året. I 2020 og 2021 steg det til 40 sager om året. I 2022 har der været 45 sager. Af instituttets survey fremgår det, at mange kommuner netop forventede at indstille flere børn til adoption i 2022.

Brugen af tvangsadoption varierer imidlertid meget mellem kommunerne. Over halvdelen af landets 98 kommuner har indtil nu slet ikke benyttet sig af muligheden. Heroverfor står Lolland, som har næsten tre gange så mange adoptionsindstillinger, som kommunen med det næsthøjeste antal, Guldborgsund. Variationen i kommunernes anvendelse af tvangsadoptioner kan ikke alene forklares med deres andel af udsatte børn. Således ser vi, at Langeland, Norddjurs, Odsherred og Fredericia, der sammen med Lolland udgør de fem kommuner med den største andel af udsatte børn i perioden 2016-2021, tilsammen har indstillet til 6

tvangsbortadoptioner, hvor Lolland alene har indstillet til 35 tvangsbortadoptioner. Endvidere er Ikast-Brande blandt de ti kommuner med den laveste andel af udsatte børn, men samtidig blandt de kommuner, der har indstillet til flest tvangsadoptioner.

Som alternativ til tvangsbortadoption kan kommunerne i stedet beslutte, at barnet skal være anbragt i en længere periode, eventuelt i hele dets opvækst. Disse regler skal – ligesom tvangsbortadoptionsreglerne – skabe kontinuitet og tryghed i barnets opvækst, og vi omtaler dem som 'kontinuitetsreglerne'. Vi har spurgt kommunerne om deres brug af kontinuitetsreglerne for perioden 2016-2021. Forvaltningerne har dog ikke nødvendigvis et overblik over deres brug af disse foranstaltninger. Der er derfor heller ingen viden om den aktuelle brug af reglerne på landsplan. Spørgeskema-besvarelserne indikerer dog, at brugen af kontinuitetsreglerne ikke har haft nær så betydelig en vækst som bortadoption. Det lader til, at kommunerne ikke er opmærksomme på eller ikke ønsker at bruge de mindre indgribende alternativer, der findes til tvangsbortadoption.

Menneskeretlige problematikker

Kommunens andel af udsatte børn kan altså ikke alene forklare den udbredte brug af tvangsbortadoption i enkelte kommuner i forhold til andre. Det lader til, at kommunerne har forskellige tærskler for, hvornår adoption findes velegnet som foranstaltning. Når en families bopæl bliver afgørende for, hvor drastisk myndighederne griber ind over for problemer i familielivet, peger det på en for stor vilkårlighed i beskyttelsen af udsatte børns og forældres ret til familieliv.

Kommunernes besvarelser af instituttets udsendte spørgeskemaer indikerer endvidere en række problemer, der yderligere kan svække retssikkerheden for børn og forældre: I en del kommuner føler medarbejderne sig ikke eller kun nogenlunde fagligt klædt på til at håndtere en adoption. En del kommuner oplyser, at dokumentationsarbejdet forud for en adoption er en udfordring.

Ifølge flere kommuner kan det hindre en adoption, at plejefamilien ikke ønsker at overgå til at blive adoptanter. Desuden skifter et barn, der bortadopteret, ofte handlekommune, hvilket betyder, at den nye handlekommune skal genvurdere barnets behov for støtte. Disse forhold skaber en usikkerhed for barnet. En så indgribende beslutning som en bortadoption af et barn må så vidt muligt støttes af optimale betingelser. Indretninger, der kan forhindre det bedste match af et barn med dets nye forældre, bør justeres.

Manglen på data for kommunernes brug af kontinuitetsreglerne er desuden uheldig. Vi har gode tal for brugen af tvangsbortadoption, men kan ikke sammenligne udviklingen heri med anvendelsen af de foranstaltninger, der kan være mulige alternativer til tvangsbortadoption.

KARAKTERISTIK AF FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE

I de følgende afsnit sammenligner vi registerdata for forældre til **tvangsbortadopterede** børn med forældre til **tvangsanbragte** børn under to år. Den

aldersgrænse er valgt, fordi omkring 70 procent af de tvangsadopterede børn var under to år ved adoptionen.

Overordnet viser resultaterne i vores analyse, at både forældre til **tvangsbortadopterede** børn og forældre til **tvangsanbragte** børn er meget udsatte, når der måles på en række udvalgte baggrundskarakteristika.

Når forældre til **tvangsbortadopterede** børn sammenlignes med forældre til **tvangsanbragte** børn, viser analysen, at forældrene ofte ligner hinanden. De to forældregrupper, og herunder særligt de to grupper af mødre, ligner hinanden, når vi eksempelvis ser på graden af beskæftigelse, hvor ofte grundskolen er den højeste fuldførte uddannelse, hvor ofte de kan kategoriseres med en psykisk lidelse, og i hvilken grad forældrene har en kriminel historik.

Der er dog også områder, hvor de to grupper adskiller sig:

- 26 procent af forældrene til **tvangsbortadopterede** børn har førtidspension, fleksydelse mv. som deres primære indkomst i afgørelsesåret, mens det samme gælder for 13 procent af forældrene til **tvangsanbragte** børn. Anderledes er kontanthjælp den primære indkomst for en større del af mødrene til **tvangsanbragte** børn (84 procent) i sammenligning med mødrene til **tvangsbortadopterede** børn (70 procent). Mellem fædre i de to forældregrupper er der ikke samme markante forskel på, hvor ofte kontanthjælp er den primære indtægtskilde.
- 39 procent af forældrene til **tvangsbortadopterede** børn kategoriseres med en kognitiv funktionsnedsættelse, mens det samme tal er 30 procent for forældrene til **tvangsanbragte** børn.
- 18 procent af forældrene til **tvangsbortadopterede** børn kategoriseres med et alkohol- og/eller stofmisbrug, mens det samme gør sig gældende for 30 procent af forældrene til **tvangsanbragte** børn.
- 11 procent af forældrene til **tvangsbortadopterede** børn er indvandrere eller efterkommere. Blandt befolkningen over 15 år var cirka 14 procent indvandrere eller efterkommere pr. 1 januar 2021. Andelen af forældre til **tvangsanbragte** børn med anden etnisk baggrund end dansk øges med barnets alder ved tvangsanbringelsen. 14 procent af forældrene til **tvangsanbragte** børn **under et år** har anden etnisk baggrund end dansk, mens det gælder for 17 procent af forældrene til **tvangsanbragte** børn **under to år** og 29 procent af forældrene til **tvangsanbragte** børn **over to år**. Overrepræsentationen af forældre med anden etnisk baggrund end dansk indtræffer, i takt med at børnenes alder ved tvangsanbringelsen stiger. Vi har ikke et tilstrækkeligt talgrundlag til at kunne udtale os om udviklingen for de ældre aldersgrupper af tvangsadopterede børn.

Menneskeretlige problematikker

Forældrene i de to grupper ligner på hovedparten af de udvalgte baggrundskarakteristika hinanden. Der er dog bemærkelsesværdige forskelle, som giver anledning til at være særligt opmærksom på følgende problemstillinger:

Den højere frekvens af førtidspensionister og fleksjobbere blandt forældre til tvangsadopterede børn peger i samme retning som den lidt højere frekvens af kognitivt funktionsnedsatte i den samme gruppe. En kognitiv funktionsnedsættelse vil ofte være varig og vil derfor også kunne have varig indflydelse på forældreevnen. Imidlertid har mennesker med handicap, både fysisk eller kognitivt, som udgangspunkt ret til familieliv som alle andre. Her har staten en positiv forpligtelse til at yde støtte og hjælp i tilknytning til rollen og ansvaret som forældre. Det er derfor afgørende, at kommunen er opmærksom på denne forpligtelse og sikrer, at der i videst muligt omfang tilbydes relevant støtte, der kan kompensere forældrene for deres funktionsnedsættelse.

Forældre og børn med minoritetsbaggrund har ret til respekt for deres kulturelle, sproglige og religiøse baggrund. Myndighederne skal derfor så vidt muligt sikre, at et barn kan fastholde kontakten til sit etniske udgangspunkt.

ANBEFALINGER

Retten til familieliv er en menneskeret for børn og forældre. Tvangsbortadoption af børn udgør det mest vidtgående og definitive indgreb i barnets og forældrenes ret til familieliv. Derfor bør myndighederne kun bruge dette indgreb, når de er sikre på, at mindre indgribende alternativer ikke vil være tilstrækkelige til at skabe stabilitet og trykthed i barnets opvækst. Det kaldes det mindste indgrebs princip. Lovgivningen om adoption uden samtykke afspejler imidlertid ikke dette menneskeretlige princip.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler derfor, at regeringen og Folketinget præciserer, at

- kommunerne, når de indstiller et barn til tvangsbortadoption, skal overveje flere mulige foranstaltninger og redegøre for, hvorfor de har fravalgt mindre indgribende alternativer, såsom videreført/permanent anbringelse eller forlænget genbehandlingsfrist.

I den gældende lovgivning anses forældre for varigt uden forældreevne, hvis de ikke på sigt kan varetage den daglige omsorg for barnet. Dette gælder også uanset, at forældrene kan have et samvær, der kan være positivt for barnet. Hermed er der sat en så lav tærskel for det mest drastiske og definitive indgreb i familielivet, at det kan føre til krænkelse af barnets og forældrenes menneskerettigheder.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler derfor, at regeringen og Folketinget

- indskrænker adgangen til tvangsbortadoption, så adoption begrundet i 'varigt manglende forældreevne' kun anvendes over for forældre, der også er ude af stand til at have en positiv betydning for deres barn aktuelt og på lang sigt.
-

Et dybtgående og definitivt indgreb i retten til familieliv, som tvangsbortadoption, kræver et meget sikkert beslutningsgrundlag. Myndighedernes beslutning om adoption uden samtykke skal altid træffes efter omhyggelige undersøgelser af både barnets og forældrenes individuelle forhold samt af deres indbyrdes samvær. En tvangsadoption må ikke besluttes på basis af myndighedernes **generelle** antagelser om denne foranstaltnings særlige fortrin.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler derfor, at regeringen og Folketinget

- undlader, at indføre adgang til tvangsbortadoption af et barn før eller kort tid efter fødslen.
-

Menneskerettighedsdomstolen stiller meget store krav til undersøgelser og dokumentation af de forhold, der begrunder en tvangsbortadoption. I dansk praksis er denne beslutning i høj grad funderet i en forældrekompetenceundersøgelse, som varetages af en enkelt fagperson. Der sker ikke en systematisk kvalitetssikring af undersøgelsen og ofte heller ikke en grundig undersøgelse af forældrenes og barnets relationer. Der er desuden ingen selvstændig klagemulighed over forældrekompetenceundersøgelsen.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler derfor, at regeringen og Folketinget sikrer, at

- der etableres en uafhængig kvalitetssikring af forældrekompetenceundersøgelsen.
-

Barnet har ret til beskyttelse af sin etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund i forbindelse med anbringelse uden for hjemmet og ved tvangsbortadoption. Myndighederne er herunder forpligtede til at beskytte grønlandske børns og familiers kultur og sprog. Dette princip indgår ikke i danske retsregler og ses heller ikke som et hensyn i kommunernes håndtering af adoptionsager.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler derfor, at regeringen og Folketinget sikrer, at

- det muliggøres at afsøge matchning af et barn og dets pleje- eller adoptivforældre, inden der tages endelig beslutning om foranstaltning, således at kommunerne, børn og unge-udvalget og Ankestyrelsen effektivt kan fremme mulighederne for, at barnet anbringes eller bortadopteres i en familie med samme baggrund eller – hvis dette ikke lader sig gøre – kan træffe andre relevante foranstaltninger, så barnets kontakt til sit ophav kan støttes, for eksempel ved at fastsætte samvær eller anden kontakt mellem barnet og dets familie.
-

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol lægger vægt på, at barn og forældre gives mulighed for at bevare relationen efter adoptionen. Den danske Højesteret har i flere domme gjort opmærksom på dette. Mulighed for samvær kan også indgå i en afvejning af, om tvangsbortadoption er den bedste foranstaltning til at sikre barnets ret til familieliv og identitet. I Danmark bliver der imidlertid aldrig fastsat samvær efter en adoption.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler derfor, at regeringen og Folketinget tager initiativ til, at

- forældreansvarslovens § 20 a ændres, så barnets ret til samvær og anden kontakt med sin biologiske familie efter adoption styrkes.

BERETNING 2: OSCAR

Oscar bliver født fem uger for tidligt og observeres på hospitalet i seks dage sammen med sine forældre. Personalet på hospitalet konstaterer, at Oscar trækker sig ind i sig selv og lukker af for kontakt. De frygter derfor, at det kan medføre skader på ham, og han anbringes akut i en plejefamilie.

Allerede to måneder inden fødslen er der iværksat en forældrekompetenceundersøgelse, som færdiggøres efter fødslen. Her konkluderes det, at forældrenes udviklingspotentiale er ringe. Begge har et lavt kognitivt niveau og problematiske tilknytningsmønstre, og især moren er ung og meget usikker. Faren har to andre børn, der er anbragt uden for hjemmet. Han har samvær en eftermiddag en gang om måneden med det ene af børnene. Den ældste på 17 år har han ikke samvær med. Ingen af forældrene har misbrug eller psykiske sygdomme.

På grund af den for tidlige fødsel er Oscar bagud i sin udvikling. Man finder, at han har en skævhed i ryggen, som han kommer i behandling for – det hjælper på hans humør og anspændthed. Han har behov for meget faste rutiner og har svært ved at håndtere ændringer, men trives godt i sin plejefamilie.

Oscar har støttet samvær med sine forældre en time hver anden uge på et familiecenter. I en status efter fire måneder beskriver

familiebehandleren forældrene som rolige og kærlige. De er gode til at handle efter den vejledning, de får, og de har udviklet sig i forhold til at kunne aflæse drengens signaler og forstå hans behov.

Kommunen indstiller til adoption, da Oscar er cirka et halvt år. Her bliver der igen lavet tre samspilsobservationer, hvor forældrene beskrives som meget nervøse og anspændte. Oscar fremstår med betydelig kropslig uro, og han søger ikke forældrenes ansigter.

Plejefamilien udtaler, at de gerne vil beholde Oscar som plejebarn. De biologiske forældre og deres advokat fremhæver, at adoption ikke vil være det bedste af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i Oscars opvækst, da han vil skulle flyttes fra sin plejefamilie og ikke se sine forældre mere. Der er gennem hele forløbet et godt samarbejde mellem forældrene og plejefamilien.

Ankestyrelsen og byretten er opmærksomme på, at der er positive samværsbeskrivelser mellem Oscar og hans mor og far. De konkluderer imidlertid, at det ikke ændrer ved, at forældrene er varigt uden forældreevne. Begge instanser tiltræder bortadoption af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i Oscars opvækst. Oscar frigives derfor til adoption, lidt efter at han er blevet et år.

SUMMARY

The number of adoptions without the parents' consent have increased considerably in Denmark over the past few years. Compulsory adoption is the most decisive and definitive intervention in children's and parents' right to family life.

The purpose of this report is to analyse whether children's and parents' right to family life is sufficiently protected in the legislation and practical use governing involuntary adoptions in Denmark.

The report opens with a summary of its findings followed by four thematic chapters.

- Chapter 1 describes relevant human rights case-law from the European Court of Human Rights and analyses Danish legislation and jurisprudence on compulsory adoption with focus on issues of specific relevance for the protection of human rights.
- Chapter 2 offers an examination of eleven compulsory adoption cases from eight municipalities as they progress through to the National Social Appeals Board and to the courts. The adoption cases are supplemented by fourteen cases from the same municipalities in which an infant below the age of one is to be placed in out-of-home care for up to three years without the usual re-examinations of the placement during that period.
- Chapter 3 contains, first, a presentation of the number of annual adoptions from 2016 to 2022. Second, a survey among the Danish municipal administrations outlines local considerations about using adoption and other, less intrusive, types of family interventions.
- Chapter 4 describes statistically the group of parents of involuntarily adopted children by social and economic factors in comparison to parents of children in compulsory placements, and with the population in general.

Moreover, the report presents short accounts based on seven of the adoption cases studied in chapter 2.

FINDINGS OF THE ANALYSES OF DANISH LAW AND PRACTICE IN A HUMAN RIGHTS PERSPECTIVE

The European Court of Human Rights has developed a set of principles and standards which national authorities must comply with in decisions on compulsory adoption. In the court's case-law, it is considered in the best interest of the child to live with its parents or at least to stay in contact with them. Hence, deciding to put a child up for adoption without parental consent can only be justified in very exceptional circumstances, when parents are particularly unfit to provide parental care and it is otherwise in the child's best interest to be adopted. When balancing the interests involved in such cases, the best interest of the child is of paramount importance, but not the only consideration. The parents' rights and interests must also be taken into account and given appropriate weight.

Less intensive measures not considered

A decision to put a child up for compulsory adoption is the most drastic and definitive intervention in the right to family life of parents and their child. Hence, the European Court of Human Rights has, on several occasions, stressed that national authorities should consider whether less intensive measures are available which could ensure protection of the child's and its parents' right to family life. This approach is not reflected in the Danish compulsory adoption provisions. The Act on Social Services (serviceloven) contains an explicit obligation of local authorities to consider compulsory adoption if it is expected that a child will be placed in public care for a long period of time. There is not a similar obligation to consider less intensive measures before deciding on adoption.

Low threshold for compulsory adoption

In Denmark, the threshold for the authorities to opt for adoption of a child has been set so low that there is a risk of violating the right to family life for children and parents. It follows from the legislation that a child should be placed for adoption if the parents' lack of parental abilities is permanent. This parameter is further specified to imply that compulsory adoption should be granted when parents are incapable of taking care of the child at home on a day-to-day basis. This applies even if the parents might have a positive relationship with their child.

Little weight attached to positive contact

It follows from jurisprudence of the European Court of Human Rights that a positive relationship between parents and their child should be seen as very important and only be broken in very special cases of compulsory adoptions.

The Danish Institute for Human Rights finds it problematic from a human rights perspective that the Adoption Act, Section 9(3), states that a well-functioning contact between parents and their child does not rule out a decision on compulsory adoption.

In Denmark, most compulsory adoption decisions concern infants, 60 percent of whom are aged one or below. When the prospective Child's Statute is approved, it will be possible to decide to free a child for adoption even before the child has been born. These early adoptions allow only for very limited or no contact between a child and its parents. Parents' contact with their child should, as far as possible, be reviewed as part of the assessment of parental ability.

In the case-material analysed in this report, we see contradicting assessments of the same parents' face-to-face contact with their child. In several decisions on adoption, those assessments that do not confirm the general goal to further adoption are ignored. Hence, a decision can be made based on an arbitrary selection of information.

No time to assess the needs of a new-born child

The authorities' intervention in a child's relations with its parents should be based on an assessment of the needs of the individual child in light of the parents' right to family

life and their capacity to ensure good care for their child. The younger the child is, the more difficult it is to evaluate its individual needs.

In the case material of this report, several children appear to suffer from severe health issues at birth. These special problems are not included in the considerations determining whether adoption is the right measure for each specific child. If no thorough individual assessment is conducted into the special needs of the infant, there is a risk that the child's right to family life is violated.

Intensive intervention highly dependent on a single specialist

The parents' parental abilities are assessed through a comprehensive examination undertaken by an authorised psychologist. In the report's analysis of the adoption cases, it appears that the parents' competence examinations play a decisive role in the authorities' decisions. Hence, a definitive and radical intervention in parents' and children's right to family life depends, in effect, on an evaluation of one single specialist. This is not, in itself, a safe basis for far-reaching decisions.

A potential risk of false conclusions is worsened if the psychologist's information or methodology is flawed. There are examples of flawed methods or procedures in several of the cases in this study. Adding to the deficient legal security for parents and their child, it is not possible to lodge a complaint or have a second opinion on a parental ability evaluation.

Right to protection of a child's identity and background

The European Court of Human Rights considers it important for children's right to identity to keep in contact with and have information about its ethnic, religious, cultural, and linguistic background. The right to identity is also protected by the UN Convention on the Rights of the Child.

The case material examined in the report only includes a small number of ethnic minority families. Still, it appears that the authorities do not consider how to protect the child's contact with its family and knowledge of its origin.

Post-adoption contact

The European Court of Human Rights emphasises authorities' obligation to support parents in maintaining and developing their relationship with their child. Even after a compulsory adoption, the parents and their child generally have a right to maintain contact.

In Denmark, parents and close kin can apply to have contact rights established by the authorities after an adoption has been decided. Up to now, however, no such contact has been authorised. This pattern is infused by the belief that the reasons behind a compulsory adoption equally speaks against establishing contact between the child and its former family. This approach, however, does not correspond with research recommendations regarding contact with an adopted child's parents of origin.

The Danish Supreme Court stated in a judgment in 2019 that the general practice of Danish authorities to refuse post-adoption contact hardly is in conformity with the European Convention on Human Rights.

Moreover, the European Court of Human Rights has stated that national authorities may include options to establish contact after an adoption as one aspect which may play a role in deciding if adoption is a solution in the best interest of the child. This is possible in Denmark under current legislation.

Findings of the survey on municipal administrations' use of adoption and other measures

The number of compulsory adoptions has risen markedly during recent years. From 2016 to 2018, 0–12 cases were handled per year by the National Social Appeals Board. Over the period 2020–2022, the numbers increased to 39–45 cases per year. Meanwhile, other measures which were meant to be a less intrusive alternative to compulsory adoption, such as placing the child in out-of-home care until the age of 18, are still very rarely used.

Inclinations to employ compulsory adoptions vary considerably among the municipalities. This cannot simply be explained by the frequency of vulnerable families in each municipality. One municipality has a high rate of compulsory adoptions and one of the lowest numbers of vulnerable families.

The big difference in the number of compulsory adoption decisions between municipal administrations indicate a remarkably varying threshold for choosing adoption as a social measure. When geographical location strongly affects whether a child is adopted or not, it is indicative of arbitrariness in the protection of family life across the country. Characterisation of parents of involuntarily adopted or cared-for children
Finally, the report compares data on parents of children under the age of two, who have been either adopted or placed in out-of-home care without their parents' consent. The analysis shows that both groups of parents are very vulnerable and share many of the selected characteristics. They are characterised by a high level of unemployment, low-level education, a high frequency of mental illness, and criminal convictions.

There are also certain differences between the two groups: 39 percent of parents of adopted children have a cognitive disability while this amounts to 29 percent of parents of children in public care. 18 percent of parents of adopted children suffer from alcohol or drug abuse while this applies to 30 percent of parents of children in care.

Recommendations

Based on the findings of this report, the Danish Institute for Human Rights recommend that the government and parliament ensure that:

- Municipal administrations consider alternative measures to compulsory adoption and explain why less extreme measures were not chosen
- The use of compulsory adoption is limited to parents who permanently lack parental abilities and who are particularly unsuited to develop a relationship which would be beneficial to the child

- Involuntary adoption cannot be decided for a child before or shortly after birth
- An independent quality control of the assessment of parental abilities is made available
- Municipal administrations and their Child and Youth Committees, the National Social Appeals Board, and the courts consider how a child's ethnic, religious, cultural, and linguistic background can be protected in interventions of high intensity
- The Adoption Act is amended in order to strengthen the child's right to contact with its biological parents and closest kin after a compulsory adoption.

BERETNING 3: PATRICK

Patrick fødes en måned for tidligt. Moren har haft en belastet opvækst og har et sporadisk overforbrug af alkohol og stoffer. Hun har en ejendommelig personlighed, fortæller om 'oplevelser', som fremstår usandsynlige, og kommer jævnligt til skade. Faren har fire sørbørn, som han ikke har fast kontakt med. Han er i fleksjob og bor hos sin mor.

Kommunen iværksætter en børnefaglig undersøgelse om det ufødte barn og beslutter at få udarbejdet en forældrekompetenceundersøgelse. Den konkluderer, at begge forældre har lav IQ, de har moderate personlighedsforstyrrelser, og det vurderes åbenlyst risikabelt for et barn, hvis de skal varetage den daglige omsorg for det, både på kort og på lang sigt. Det besluttet at anbringe barnet i pleje umiddelbart efter fødslen, hvilket forældrene samtykker i. De informeres desuden om en mulig bortadoption af drengen.

Patrick er et sart barn. Han har problemer med sin vejrtrækning, med spisning og med søvn. Han er meget anspændt og kan græde i timevis. Han trænes fysioterapeutisk og med øjenkontakt mange gange dagligt – begge dele er meget tidskrævende. Patrick opleves ikke som en glad dreng. Han skal skærmes mod overstimulering og er meget knyttet til plejemor. Plejeforældrene

frygter, at drengen har fået skader under graviditeten, han virker sårbar og som et kognitivt 'tungt og fjernt' barn.

Forældrene har samvær hver 14. dag hos plejeforældrene, og da drengen er tre måneder, får de tildelt støtte til samværet. Plejeforældrene melder, at samarbejdet med forældrene går godt, begge forældre har en god kontakt til drengen. Mor sender en sms-hilsen hver dag. Plejemor oplever dog en ændring, da der kommer støtte til samværet. Forældrene er nervøse, og stemningen bliver urolig. Det har også gjort Patrick mere utryk efterfølgende.

Kommunen vil indstille Patrick til bortadoption. Forældrene vurderes uden forældreevne på kort og lang sigt, og de vil ikke 'kunne være positive rolle modeller i forbindelse med samvær'. Forældrenes advokat fremhæver, at Patrick er et sensitivt barn, og at plejefamilien gerne vil beholde ham i pleje. Ankestyrelsen fremfører hertil, at der ikke er garanti for, at plejeforældrene ikke vil sige op, og at "forskningen viser [...], at adopterede børn har bedre udviklingsprognose end anbragte børn". Byretten støtter Ankestyrelsens argumentation og tilføjer, at det ikke fremgår, at han er behandlingskrævende og dermed uegnet til bortadoption.

1 MENNESKERETLIG ANALYSE AF DANSK LOVGIVNING OG PRAKSIS

1.1 SAMMENFATNING AF KAPITLET

Bortadoption uden samtykke udgør et vidtgående og definitivt indgreb i fundamentale menneskerettigheder, navnlig retten til familieliv. Menneskeretten stiller derfor meget høje krav til myndighedernes begrundelse, dokumentationsgrundlag og fremgangsmåde, når de gennemfører en tvangsbortadoption.

I Danmark er adoptionslovgivningen blevet ændret flere gange for at gøre det muligt at tvangsbortadoptere flere børn. Det har ført til, at mange flere børn tvangsbortadopteres i dag end tidligere. I dette kapitel foretages en juridisk analyse af, om barnets og forældrenes rettigheder fortsat sikres i danske tvangsbortadoptionssager.

En tvangsbortadoption kan kun retfærdiggøres efter menneskeretten i helt exceptionelle tilfælde, hvor forældrene er særdeles uegnede, og hvor det vil være bedst for barnet at blive bortadopteret. Der stilles meget høje krav til myndighedernes sagsforberedelse og dokumentation, da en tvangsbortadoption er et vidtgående og definitivt indgreb i retten til familieliv. I sådanne meget alvorlige sager kan selv mindre fejl og mangler udgøre krænkelse af barnets og forældrenes rettigheder.

Der er bred enighed om, at barnets bedste skal komme i første række i alle sager, der vedrører barnet. Dette grundlæggende princip er anerkendt i FN's Børnekonventions artikel 3. Det er imidlertid ikke altid let at vurdere, hvad der er barnets bedste – slet ikke i tvangsbortadoptionssager, hvor forskellige tungtvejende hensyn skal afvejes over for hinanden, og hvor der træffes langsigtede beslutninger med uoverskuelige konsekvenser for de involverede. Der fordrer en grundig, individuel vurdering af det enkelte barns interesser og behov.

Barnets specifikke behov er sværere at vurdere, jo yngre barnet er. I barnets lov foreslås det, at afgørelsen om tvangsbortadoption kan træffes, inden barnet er født. Det vil være praktisk talt umuligt at opfylde dokumentationskrav om barnet særlige behov og forældrenes evne til at være ressourcer i netop dette, kommende, barns liv, hvis afgørelsen træffes så tidligt. Derfor er der stor risiko for, at forslaget vil føre til, at barnets og forældrenes rettigheder krænkes.

Myndighederne skal også tage hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund, når de træffer afgørelse om at adskille barnet fra dets familie. Det følger af FN's Børnekonventions artikel 20, stk. 3, 2. pkt. Har barnet eksempelvis en etnisk eller religiøs minoritetsbaggrund, skal myndighederne undersøge, om det er muligt at placere barnet i en familie med samme baggrund, så barnet bevarer kontakten til sine rødder. Er det ikke muligt, skal dette hensyn varetages på anden vis, for eksempel ved at fastsætte samvær eller anden kontakt til barnets biologiske familie efter adoptionen.

En beslutning om adoption uden samtykke må ikke kun bygge på en vurdering af barnets bedste. Myndighederne skal også inddrage og tage hensyn til forældres interesser og rettigheder. Tvangsbortadoptionsreglerne rammer særligt forældre med psykiske og/eller kognitive handicap. Myndighederne har pligt til at støtte dem i at være forældre og sikre deres ret til familieliv med deres børn, medmindre det vil være til skade for barnet.

Et centralt element i adoptionssagerne er forældrekompetenceundersøgelsen. Denne undersøgelse har ofte afgørende indflydelse på myndighedernes vurderinger og lægges desuden til grund ved de retsinstanser, der tager stilling til sagerne. Derfor er der også meget fokus på den blandt parterne i sagen. Parterne kan dog have vanskeligt ved at udfordre forældrekompetenceundersøgelsen, fordi de blandt andet ikke har mulighed for at klage over den. Set ud fra et retssikkerhedsperspektiv er det problematisk, hvis et dokument, som er udtryk for én psykologs vurdering, får afgørende betydning for sagens udfald, men ikke kan udfordres af parterne.

Inden myndighederne tvangsbortadopterer et barn, skal de overveje, om mindre indgribende tiltag ville være tilstrækkelige til at sikre stabilitet og tryghed i barnets opvækst. Det følger af proportionalitetsprincippet, som gælder i både forvaltningsretten og menneskeretten. Disse mindre indgribende tiltag kunne navnlig være de såkaldte kontinuitetsregler, som giver mulighed for at anbringe barnet langvarigt. Vores undersøgelser viser imidlertid, at kommunerne kun bruger kontinuitetsreglerne i et begrænset omfang og ikke overvejer dem som alternativer i forbindelse med tvangsbortadoptionssager.

Børn har desuden ret til identitet og til at kende deres ophav. Det følger af FN's Børnekonventions artikel 7 og 8. For at sikre disse rettigheder skal der være mulighed for, at barnet og dets biologiske familie kan bevare kontakten efter adoptionen. Det er der formelt set i forældreansvarslovens § 20 a. Imidlertid er det i praksis umuligt at få fastsat samvær efter en tvangsbortadoption, fordi myndighederne arbejder ud fra en fast formodning om, at samværet ikke vil være til barnets bedste, som forældrene ikke har mulighed for at tilbagevise. Dermed er barnets ret til identitet og til at kende sit ophav ikke sikret.

1.2 KAPITLETS FORMÅL OG OPBYGNING

Formålet med dette kapitel er at undersøge, om den danske lovgivning og praksis om adoption uden samtykke sikrer barnets og forældres menneskerettigheder fuldt ud.

Kapitlet bygger på en juridisk analyse af den danske lovgivning og praksis set i lyset af de menneskerettighedskonventioner, Danmark har tiltrådt, navnlig Den Europæiske Menneskerettighedskonvention samt FN's Børnekonvention og Handicapkonvention. Kapitlet trækker især på retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, som har udstukket de menneskeretlige principper, myndighederne skal overholde i tvangsbortadoptionssager.

Først introduceres de menneskeretlige principper for tvangsbortadoptionssager, som Menneskerettighedsdomstolen har formuleret. Så analyseres det, hvad barnets bedste indebærer i tvangsbortadoptionssager, og hvilke forhold der skal indgå i vurderingen

heraf. Dernæst behandles beskyttelsen af forældrenes rettigheder og myndighedernes pligt til at overveje mindre indgribende alternativer til tvangsbortadoption. Endelig undersøges barnets og den biologiske families adgang til samvær og anden kontakt efter adoptionen.

For en kort gennemgang af de danske tvangsbortadoptionsregler, se Bilag 1.

1.3 DE MENNESKERETLIGE GRUNDPRINCIPPER

Retten til familieliv er en fundamental menneskerettighed, som er beskyttet i alle de menneskerettighedskonventioner, Danmark har tiltrådt.¹

Alle mennesker har ret til at have et liv sammen med deres familie. Denne rettighed består af to grundelementer. For det første har vi mennesker ret til ikke at blive udsat for vilkårlige og ubegrundede indgreb i vores familieliv fra statens side. Det betyder, at staten ikke må adskille et barn fra dets familie, medmindre det er nødvendigt ud fra barnets bedste, for eksempel for at beskytte barnet mod overgreb, vanrøgt eller mistriivsel. For det andet har både forældrene og barnet ret til støtte i at udøve deres familieliv. Det er statens ansvar at give denne støtte i et rimeligt omfang. Staten skal for eksempel støtte børn med handicap og tilbyde praktisk, pædagogisk eller anden hjælp i hjemmet.² I Danmark findes reglerne om støtte navnlig i serviceloven.

Før staten beslutter at adskille en familie, skal den som udgangspunkt først have prøvet mindre indgribende foranstaltninger, herunder støtte til at forældrene kan udøve forælderrollen.³ I en dansk kontekst kunne det eksempelvis være at tilbyde pædagogisk støtte i hjemmet eller midlertidigt ophold i en støttefamilie (også kaldet et aflastningsophold). I nogle tilfælde kan det være nødvendigt at fjerne barnet fra hjemmet med det samme, for eksempel fordi kommunen bliver opmærksom på, at barnet bliver udsat for overgreb eller vanrøgt af forældrene. I så fald er myndighederne forpligtede til at skride ind for at beskytte barnet.⁴ Hvor der ikke er overhængende fare for barnets liv eller sundhed, skal myndighederne som regel først forsøge at løse problemerne i hjemmet og i samarbejde med barnets familie og netværk.

I nogle tilfælde er det ikke muligt at løse problemerne i hjemmet, og så kan det blive nødvendigt at anbringe barnet uden for hjemmet. Det er den menneskeretlige hovedregel, at en sådan anbringelse skal være midlertidig, og at myndighederne skal arbejde for at genforene familien så snart som muligt. Det betyder blandt andet, at de beslutninger, myndighederne tager som led i anbringelsen, såsom om barnets samvær med forældrene, som hovedregel skal understøtte målet om at genforene familien.⁵

Tvangsbortadoption af børn indebærer et brud med disse grundlæggende menneskeretlige principper og udgør det mest vidtgående og definitive indgreb i retten til familieliv. De høje krav, en tvangsbortadoption derfor skal leve op til, er fastsat i Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols storkammerdom i sagen Strand Lobben m.fl. mod Norge fra 2019.⁶

Menneskerettighedsdomstolen har fastslået, at tvangsbortadoption kun kan retfærdiggøres i helt exceptionelle tilfælde ("in very exceptional circumstances"), hvor forældrene er særdeles uegnede ("particularly unfit"), og hvor tvangsbortadoption

må antages at være bedst for barnet.⁷ Barnets bedste tilsiger som udgangspunkt, at myndighederne skal gøre alt, hvad de kan, for at bevare relationen mellem barnet og forældrene.⁸ Dog skal de ikke gå så vidt som at iværksætte tiltag, der vil skade barnets sundhed eller udvikling.⁹

Adoption uden samtykke kan ikke gennemføres, alene fordi barnet vil få mulighed for at vokse op i et mere gunstigt miljø.¹⁰ Der skal være tale om et presserende samfundsmæssigt behov.¹¹ Domstolen har også formuleret det sådan, at adoptionsbeslutningen skal være begrundet i afgørende hensyn til barnets bedste.¹²

Det påhviler myndighederne at dokumentere, at en tvangsbortadoption er nødvendig, og der stilles høje krav til denne dokumentation.¹³ Henset til, hvor alvorligt og definitivt indgrebet er, kan selv mindre fejl være nok til, at barnets eller forældrenes rettigheder krænkes. Menneskerettighedsdomstolen har i 2018-2022 afgjort ti sager fra Norge om adoption uden samtykke. I syv ud af de ti sager blev Norge dømt for at have krænket barnets og/eller forældrenes ret til familieliv.¹⁴ Dommene bør også give anledning til eftertanke i Danmark, da den danske tvangsbortadoptionslovgivning minder en del om den norske.¹⁵

1.4 BARNETS BEDSTE I TVANGSBORTADOPTIONSSAGER

Det er et grundlæggende menneskeretligt princip, at barnets bedste skal komme i første række i alle sager, der vedrører barnet. Det følger blandt andet af dansk lovgivning,¹⁶ FN's Børnekonventions artikel 3 og retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.¹⁷

I adoptionssager følger det af Børnekonventionens artikel 21, at hensynet til barnets bedste skal være det vigtigste hensyn ("the paramount consideration"). Hensynet til barnets bedste skal således tillægges større vægt i adoptionssager.¹⁸ Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har desuden udtalt, at hensynet til barnets bedste går forud for alle andre hensyn i tvangsbortadoptionssager¹⁹ såvel som i andre sager, der vedrører børns forhold.²⁰

Det betyder dog ikke, at hensynet til barnets bedste er altafgørende, eller at alle andre hensyn er irrelevante. Tværtimod har Menneskerettighedsdomstolen betonet, at myndighederne skal foretage en interesseafvejning og forsøge at forsonе hensynene til barnet og forældrene. Myndighederne må således ikke ensidigt lægge vægt på barnets interesser.²¹ Samtidig må man holde sig for øje, at der ikke altid eksisterer et interessemodsningsforhold mellem barnet og forældrene. Barnet og forældrene har også fælles interesser, for eksempel i at bevare kontakten og relationen og modtage støtte til at udøve et familieliv.²² Barnets bedste kan således også tilsige, at familielivet og kontakten bevares.

Det efterlader dog det centrale spørgsmål om, hvad der så er bedst for barnet: Er det, at barnet bliver bortadopteret til en ny familie eller sin plejefamilie? Eller er det bedre at forblive anbragt i hele eller det meste af sin barndom, som er det sandsynlige alternativ for de fleste af de børn, som kommunerne ellers overvejer at tvangsbortadoptere?

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har afholdt sig fra at besvare dette spørgsmål på et abstrakt niveau.²³ I stedet har Domstolen forholdt sig til den enkelte sag og det enkelte barn.

Norsk ret har derimod i mange år hvilet på den opfattelse, at bortadoption uden samtykke generelt er bedre for barnet end en langvarig anbringelse. Norges Høyesterett har udtalt dette synspunkt flere gange.²⁴ Denne opfattelse har formentlig medvirket til, at Norge i flere år har tvangsbortadopteret betydeligt flere børn end Danmark.²⁵

Den samme opfattelse præger i tiltagende grad også dansk ret. Det ses blandt andet i reformudspil,²⁶ lovforslag,²⁷ retspraksis²⁸ og vejledninger til myndighederne.²⁹ En generaliseret positiv indstilling til adoption som social foranstaltning er også blevet formidlet af danske forskningsoversigter fra det tidligere SFI og VIVE.³⁰

De antagelser, som tvangsbortadoptionslovgivningen hviler på, og som de enkelte sagsbehandlere sidder inde med, har stor betydning for, hvordan praksis udvikler sig, og hvilke og hvor mange børn som bliver tvangsbortadopteret. Derfor ses der i de følgende afsnit nærmere på de forhold, som indgår i myndighedernes vurdering af barnets bedste i tvangsbortadoptionssager. Det undersøges, om der er grundlag for de generelle positive antagelser om adoption, der præger loven og tegnes i VIVEs fremstilling af den socialpsykologiske forskning.

Uanset hvad juridiske analyser og socialpsykologisk forskning måtte vise om, hvad der **typisk** er bedst for børn i adoptions- og anbringelsessager, er det vigtigt at huske på, at myndighederne altid skal foretage en individuel vurdering af det enkelte barns konkrete forhold og behov.³¹ Generelle opfattelser – uanset hvor klare de er – vil aldrig kunne erstatte den individuelle vurdering, da børn og deres familier altid vil være forskellige.

Stabilitet og tryghed i barnets opvækst

Den centrale begrundelse for at tvangsbortadoptere flere børn er at skabe større stabilitet og tryghed i deres opvækst.³² En del anbragte børn og unge oplever skift i deres anbringelser.³³ Skift i opholdssted kan være nødvendige og føre til bedre trivsel, men de kan også være skadelige for barnets udvikling og trivsel.³⁴

Serviceoven indeholder forskellige muligheder for at anbringe barnet i længere perioder, eventuelt i hele barnets opvækst. Disse regler omtales i rapporten som kontinuitetsreglerne. De skaber dog retligt set ikke samme grad af stabilitet med hensyn til barnets familieforhold som en adoption.

For det første er der videre adgang til at ophæve en videreført anbringelse end en adoption. En adoption kan kun ophæves, hvis den adopterede og adoptivforældrene er enige om det, eller hvis en domstol i særlige tilfælde bestemmer det, for eksempel fordi adoptanten har forset sig groft mod barnet.³⁵ En videreført anbringelse kan ophæves, hvis der sker væsentlige ændringer i forholdene hos anbringelsesstedet eller barnet. Væsentlige ændringer kan for eksempel være, at plejeforældrene bliver skilt, eller at den ene eller begge dør, eller at barnet gradvist mister tilhørsforholdet til

anbringelsesstedet og i stedet knytter sig mere til sine biologiske forældre.³⁶

For det andet skal barnet i en videreført anbringelse alligevel have sin sag genbehandlet i kommunen med jævne mellemrum, da kommunen løbende skal tage stilling til blandt andet samværet med forældrene, uagtet at selve anbringelsen ikke skal genbehandles. Barnet kan også modtage andre former for støtte, som kommunen vil skulle revurdere (servicelovens § 70, stk. 1-2). Endelig vil et plejeforhold altid ophøre, når barnet fylder 18 år (i nogle tilfælde 23 år, hvis der fastsættes efterværn), hvorimod en adoption som udgangspunkt er for livet.

Den faktiske stabilitet i adoptioner er ikke blevet undersøgt i Danmark, men studier fra Storbritannien indikerer, at adoptioner generelt er mere stabile end anbringelser.³⁷ Forskningen er dog på nuværende tidspunkt spinkel og kan heller ikke overføres én til én til Danmark, blandt andet fordi lovgivningen er anderledes i Storbritannien.

Der sker dog også sammenbrud i adoptioner. Hvor stor andelen er, er svært at sige på grund af den begrænsede forskning og afhænger desuden af, hvordan sammenbrud defineres, og hvordan de måles, for eksempel over hvor lang tid.³⁸ Et realistisk estimat er formentlig, at der sker sammenbrud i omkring 2-9 procent af alle adoptioner.³⁹ Det er ikke utænkeligt, at der vil være en større grad af ustabilitet i tvangsbortadoptionssager end i frivillige adoptionssager.

Når der foretages sammenligninger mellem børn, der bliver henholdsvis bortadopteret og sat i pleje, skal man være opmærksom på, at der kan være afgørende forskelle, som præger resultaterne. Kun et ganske lille mindretal af de undersøgelser, som den seneste forskningsoversigt fra VIVE har medtaget, sammenligner bortadopterede børn med børn i langvarig pleje.⁴⁰

Navnlig er der stor forskel i børnenes alder. Vores undersøgelse viser, at 70 procent af de børn, der tvangsbortadopteret, er under to år gamle (se kapitel 3, figur 6). Af børn, der anbringes i pleje, udgør de 0-2-årige godt 25 procent.⁴¹ Jo ældre børnene er, når de anbringes, desto større risiko er der for sammenbrud.⁴²

En anden årsag til, at anbringelser kan være ustabile, er problemerne med at rekruttere egnede plejefamilier.⁴³ Forskning har demonstreret, at der kan sikres betydeligt bedre resultater for børns mentale sundhed og udvikling, hvis der gøres en særlig indsats for at sikre gode plejeanbringelser.⁴⁴

Statistik og forskning viser således, at bortadoptionssager som hovedregel er præget af mere stabilitet i barnets opvækst sammenlignet med anbringelser. Billedet er imidlertid ikke så entydigt, som man kan få indtryk af. Adoptionsforhold kan ikke garantere stabilitet, og barnet kan også opleve andre omvæltninger i sit familieliv, selvom adoptionsforholdet ikke ophæves, såsom at adoptivforældrene går fra hinanden. Desuden er den øgede stabilitet blandt adoptivbørn også udtryk for andre forhold, såsom at adoptivbørnene er yngre end de anbragte børn. Endelig vil det givetvis være muligt at øge stabiliteten i anbringelser ved at investere i plejefamilierne. Det kan således ikke entydigt lægges til grund, at adoption skaber en højere grad af stabilitet og tryghed i barnets opvækst, end det er muligt med en langvarig anbringelse.

Udviklingsmuligheder og trivsel på længere sigt

Et beslægtet argument for flere adoptioner er, at adopterede børn klarer sig bedre og har større trivsel senere i livet end anbragte børn.⁴⁵

I de (få) undersøgelser, der sammenligner bortadoption og langvarig anbringelse, kan der dokumenteres klart mere positive resultater blandt gruppen af bort-adopterede sammenlignet med gruppen af plejeanbragte i forhold til tilknytning til arbejdsmarkedet samt uddannelsesniveau.⁴⁶ Men på en lang række andre parametre som kriminalitet, misbrug samt fysisk og psykisk helbred giver forskningen ikke entydige konklusioner.⁴⁷ Nogle studier er så små, at der ikke kan ses signifikante forskelle, andre har en indbygget fejkilde, idet grupperne ikke er helt sammenlignelige, ofte fordi børn i pleje har haft et dårligere udgangspunkt end børn, der bortadopteres.⁴⁸ Med hensyn til et centralt spørgsmål om tilknytning har forskningen ikke kunnet påvise tryggere mønstre for adoptivbørn sammenlignet med plejebørn.⁴⁹

Udsatte og skrøbelige børn

Et vigtigt moment i vurderingen af barnets bedste er, om barnet er særligt skrøbeligt eller sårbart. I så fald kan det have et større behov for stabilitet og tryghed i opvæksten end andre børn. Det kan tale for, at det er bedst for barnet at blive tvangsbortadopteret, hvis forældrene – selv med støtte – ikke vil kunne håndtere barnets behov.⁵⁰

Omvendt kan barnet også have et stort behov for indsatser, som løbende skal tilpasses barnets udvikling, og som det vil være meget krævende for en almindelig adoptivfamilie at håndtere. Det kan tale imod en adoption.

Myndighederne kan også vurdere, at et barn er så robust, at det vil kunne trives i en langvarig anbringelse med kontakt og samvær med sine biologiske forældre.

Det er altid vigtigt, at myndighederne inddrager barnets individuelle behov i deres vurdering af barnet og således foretager en konkret vurdering. Dette ses tydeligt i Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols storkammerdom i Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019).

I denne sag havde barnet oplevet et betydeligt omsorgssvigt i de første uger efter fødslen, selvom både moren og barnet opholdt sig på en institution for nyfødte børn og deres forældre. Personalet på institutionen vurderede, at barnet var underernæret og dehydreret. På et tidspunkt opdagede personalet, at moren havde løjet om barnets vægt, og at barnet vejede mindre end antaget. Der var derfor ingen tvivl om, at det var berettiget at akutanbringe barnet for at sikre dets sundhed og helbred her og nu.⁵¹

Menneskerettighedsdomstolen kritiserede imidlertid, at de norske myndigheder ikke havde forholdt sig til, om barnet fortsat var særligt udsat og skrøbeligt, da tvangsbortadoptionen blev gennemført tre et halvt år senere, og hvor barnet havde været anbragt i hele perioden. Domstolen tog altså ikke stilling til, om barnet var udsat eller ej. Domstolens kritik gik på, at de norske myndigheder ikke havde forholdt sig til dette spørgsmål.⁵²

Nyfødte og ufødte børn

Det kan være særligt vanskeligt at vurdere barnets bedste, hvis det er nyfødt. Rapportens undersøgelse viser, at 60 procent af de tvangsbortadopterede børn er under ét år gamle, når Ankestyrelsen træffer afgørelsen om adoption (se kapitel 3, figur 6). Det stiller højere krav til beslutningsgrundlaget.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i flere tilfælde kritiseret, at et barn er blevet tvangsbortadopteret, hvor der kun har været et meget begrænset samvær mellem barnet og forældrene, og hvor grundlaget for at vurdere, hvad der var til barnets bedste, derfor også var spinkelt.⁵³ Det vil i sagens natur være vanskeligere at leve op til Domstolens dokumentationskrav, jo yngre barnet er ved tvangsbortadoptionen.

I barnets lov foreslås det imidlertid at gå endnu længere ved at gøre det muligt at træffe afgørelsen om tvangsbortadoption, allerede inden barnet er født. Det skal være muligt "i helt særlige tilfælde", hvor det er åbenbart inden fødslen, at forældrene varigt er uden forældreevne.⁵⁴ Forslaget er problematisk af flere grunde set fra et menneskeretligt perspektiv.

For det første er det vanskeligt at se, hvordan de dokumentationskrav, der stilles efter Menneskerettighedsdomstolens praksis, skal kunne overholdes, når afgørelsen om tvangsbortadoption træffes inden fødslen. Domstolen har som nævnt lagt afgørende vægt på, om myndighederne har forsøgt at etablere et reelt samvær mellem barnet og forældrene. Det kan der i sagens natur ikke blive tale om i disse sager. Ministeriet anerkender selv, at afgørelsen vil blive truffet på "et ikke fuldstændigt oplyst grundlag", da der hverken vil foreligge oplysninger om barnet eller forholdet mellem barnet og dets forældre, og da myndighederne aldrig vil have arbejdet med at støtte forældrene i at have barnet.⁵⁵

For det andet er lovforslagets beskrivelse af bestemmelsens anvendelsesområde så bred, at den potentielt vil kunne omfatte langt de fleste sager, hvor tvangsbortadoption i dag overvejes. Ifølge lovforslaget kan bestemmelsen kun anvendes "i helt særlige tilfælde",⁵⁶ hvor forældrene har så svære kroniske psykiske eller kognitive handicap, at det kan sandsynliggøres, at de ikke vil blive i stand til at varetage omsorgen for barnet.⁵⁷ De fleste tvangsbortadoptionssager er imidlertid allerede kendetegnet ved, at forældrene har et kognitivt og/eller psykisk handicap (se kapitel 4, afsnit 4.6). Derfor er der en risiko for, at bestemmelsen ikke kun vil blive brugt i de "helt særlige" tilfælde, men også i mange af de sager, hvor tvangsbortadoption i dag bruges. Dette øger risikoen for, at bestemmelsen vil krænke barnets eller forældrenes ret til familieliv.

For det tredje fremstår argumentet for et så vidtgående indgreb ikke tilstrækkeligt tungtvejende. Forslaget er begrundet i et ønske om at undgå skift tidligt i barnets liv.⁵⁸ Myndighederne har imidlertid allerede beføjelser til rådighed, som giver dem mulighed for at skabe kontinuitet og stabilitet i barnets tidlige liv, navnlig muligheden for at fastsætte en forlænget genbehandlingsfrist (se afsnit 1.6). Af lovforslaget til barnets lov fremgår det også, at det "som udgangspunkt" vil være nødvendigt at anbringe barnet hos en plejefamilie i en kortere periode, selvom afgørelsen om adoption uden samtykke træffes inden fødslen, da matchningen med

adoptivforældrene først kan ske efter fødslen.⁵⁹ Barnet vil derfor alligevel skulle anbringes uden for hjemmet og opleve et skift.

Det er således samlet set instituttets opfattelse, at forslaget vil indebære en så væsentlig risiko for, at barnets eller forældrenes ret til familieliv krænkes, at det ikke bør gennemføres.

Barnets tilknytning til sine forældre og plejefamilien

Retten til at bevare familielivet er ikke kun en rettighed for forældrene. Det er som hovedregel også barnets ret og i barnets interesse at bevare familielivet med sine forældre og resten af sin familie, for eksempel søskende og bedsteforældre.⁶⁰

En adoption bryder de retlige bånd til barnets biologiske familie. Det indebærer blandt andet, at forældrene i praksis mister retten til samvær med deres barn, i hvert fald indtil barnet og/eller adoptivforældrene selv indvilger i at etablere kontakt (se afsnit 1.7). Anbringes barnet i stedet i et langvarigt plejeforhold, vil barnet og de biologiske forældre derimod som hovedregel have ret til samvær (servicelovens § 71). I et anbringelsesforhold skal der være stærke grunde til stede for at begrænse samvær til mindre end én gang om måneden eller afbryde det fuldstændigt.⁶¹

Forskningen viser ret overbevisende, at samvær eller kontakt med de biologiske forældre og andre slægtninge har positiv betydning for de fleste børn, også når de kommer fra så vanskelige og problematiske forhold, at de må sikres stabile og trygge rammer med en anbringelse uden for hjemmet eller en bortadoption (dette uddybes i afsnit 1.7).

Der vil selvsagt være tilfælde, hvor relationen til forældrene (midlertidigt) er til skade for barnet, eller hvor det af andre grunde er bedst for barnet ikke at have samvær eller kontakt med forældrene. Det nødvendiggør imidlertid ikke en adoption, idet disse situationer også kan håndteres med de muligheder, der er for at begrænse eller afbryde samvær og anden kontakt i servicelovens § 71.

En langvarig anbringelse tilgodeser dermed samlet set barnets ret til familieliv i højere grad end en adoption. At beskytte barnets tilknytning til sin biologiske familie er endnu vigtigere, hvis barnet og familien har en etnisk, religiøs, kulturel eller sproglig minoritetsbaggrund (dette uddybes umiddelbart nedenfor).

I den forbindelse er det også vigtigt at være opmærksom på betydningen af barnets relation til sin plejefamilie. Dette er navnlig relevant i de sager, hvor barnet adopteres til en anden familie end sin plejefamilie efter adoptionslovens § 9, stk. 3.

I dansk ret har der ikke været tradition for at anerkende plejefamiliers ret til familieliv med og rettigheder i forhold til deres plejebarn.⁶² Det står i kontrast til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis, hvori det er fastslået, at barnet og plejeforældre kan opnå et beskyttet familieliv i menneskeretlig forstand.⁶³

I en konkret sag anså Menneskerettighedsdomstolen et familieliv for at være opstået, efter at barnet havde boet hos plejefamilien i blot 19 måneder fra barnets fødsel.⁶⁴

Varigheden af familielivet er blot én faktor i vurderingen af, om familielivet beskyttes af Menneskerettighedskonventionens artikel 8, og dommen er ikke udtryk for, at et beskyttet familieliv altid vil opstå efter 19 måneder. Den illustrerer dog, at et familieliv i menneskeretlig forstand kan opstå på relativt kort tid, hvis der er en nær tilknytning mellem barnet og plejefamilien, og plejeforældrene reelt varetager forælderrollen i forhold til barnet.

En beslutning om at tvangsbortadoptere et barn væk fra dets plejefamilie til en ny adoptivfamilie kan således også udgøre et indgreb i dette familieliv.

Barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund

Et barn, der anbringes uden for hjemmet eller bortadopteres, har ret til at bevare og få beskyttet sin etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund. Det er bestemt i FN's Børnekonventions artikel 20, stk. 3, 2. pkt. Denne rettighed indbefatter blandt andet, at barnet skal have mulighed for at gøre sig bekendt med sit oprindelige miljø og sin familie.⁶⁵ Her er der en tæt sammenhæng til barnets ret til identitet og til at kende sit ophav (se nærmere afsnit 1.7).

Desuden gælder særligt for grønlandske familier ILO's konvention nr. 169 om oprindelige folk og stammefolk i selvstændige stater. Konventionen bestemmer, at oprindelige folks sociale, kulturelle, religiøse og åndelige værdier og skikke skal anerkendes og beskyttes. Det betyder blandt andet, at et grønlandsk barn skal have mulighed for at bevare sit sprog, sin kultur og sin identitet, hvis det adskilles fra sin familie. Det kan for eksempel ske ved, at myndighederne undersøger mulighederne for netværksanbringelse eller anbringelse i en grønlandsk familie.⁶⁶

Det er særligt vigtigt at være opmærksom på barnets ret til at kende sin baggrund, når barnet adskilles fra sin familie. Hvis et barn med en etnisk minoritetsbaggrund anbringes i eller bortadopteres til en etnisk dansk familie, kan det blandt andet resultere i, at barnet ikke udvikler eller vedligeholder sit modersmål. Det kan betyde, at barnet får sværere ved at holde kontakten til sin familie og på sigt blive genforenet med den. Disse hensyn skal myndighederne være opmærksomme på ved valget af anbringelsessted.⁶⁷ Hvis det ikke er muligt at finde et anbringelsessted, der kan værne om barnets baggrund, må myndighederne varetage dette hensyn på anden vis, for eksempel ved at fastsætte samvær eller anden kontakt mellem barnet og dets familie og netværk.⁶⁸ Det ville også kunne være relevant i nogle sager at tilbyde barnet sprogundervisning.

Særligt i forhold til tvangsbortadoption har Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol afsagt en dom om netop dette spørgsmål i sagen Abdi Ibrahim mod Norge (2021). I denne sag havde de norske myndigheder og domstole gjort sig grundige overvejelser om barnets muslimske baggrund og identitet. Myndighederne havde også – uden held – forsøgt at finde en muslimsk familie, der kunne adoptere barnet.

Menneskerettighedsdomstolen udtalte, at myndighederne skal værne om barnets baggrund i forbindelse med adoptionen. Det kan blandt andet sikres ved, at barnet placeres i en adoptivfamilie med samme baggrund som barnet. Domstolen anerkendte dog, at det ikke altid vil være muligt at finde en sådan familie, og at der kan være andre hensyn i den enkelte sag, som gør, at det er bedre for barnet at blive placeret i en anden familie.

Domstolen udtalte desuden, at hvis hensynet til at værne om barnets baggrund ikke kan tilgodeses ved valget af adoptivfamilie, så skal myndighederne tilgodese det på anden vis, for eksempel ved at fastsætte samvær eller anden kontakt mellem barnet og dets familie efter adoptionen.⁶⁹

I den konkrete sag kritiserede Domstolen, at de norske myndigheder – efter at det stod klart, at det ikke var muligt at finde en muslimsk adoptivfamilie – ikke gjorde andet for at sikre barnets baggrund. Navnlig havde myndighederne ikke fastsat samvær eller anden kontakt efter adoptionen. Det var en af grundene til, at Domstolen enstemmigt dømte Norge for at have krænket retten til familieliv.⁷⁰

FN's Børnekonventions artikel 20 sammenholdt med Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis betyder således, at myndighederne skal tage hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund i forbindelse med beslutninger om at adskille barnet fra dets familie. Dette skal myndighederne blandt andet tage med i deres overvejelser ved valget af pleje- og adoptivfamilie. Hvis det ikke er muligt at finde en familie, der har samme baggrund som barnet, må barnets baggrund og identitet beskyttes på anden vis, for eksempel ved at sikre, at barnet har samvær eller anden kontakt med sine forældre, og/eller at tilbyde det relevant sprogundervisning.

Myndighederne skal desuden være opmærksomme på eventuelle sprogbarrierer. Nogle forældre kan have behov for at få stillet en tolk til rådighed. Det er myndighedernes ansvar, at borgeren forstår dem, og at de forstår borgeren.⁷¹

I sager, hvor myndighederne overvejer at bruge et så vidtgående indgreb som tvangsbortadoption, skal de være særligt opmærksomme på, at borgerne forstår, hvad der sker, og føler sig inddraget.

Endelig er det vigtigt, at myndighederne er opmærksomme på, om de tests, der bruges i forbindelse med blandt andet forældrekompetenceundersøgelser, kan give misvisende resultater, hvis de ikke er kulturtilpassede i forhold til minoritetsetniske forældre, og hvis psykologen, der udfører testen, ikke er tilstrækkeligt uddannet.⁷²

Barnets eget perspektiv

Endelig er der hensynet til barnets egen holdning og egne ønsker. Barnets eget syn på sagen er et væsentligt element i at fastslå, hvad der er bedst for barnet (dermed ikke sagt at barnet altid har modenhed og indsigt til selv at kunne vurdere, hvad der vil være bedst for det). Har myndigheden hverken inddraget barnet direkte eller belyst dets holdning eller interesser på anden vis, vil en vurdering af barnets bedste ikke være fyldestgørende.⁷³

Kan barnet ikke inddrages direkte (for eksempel hvis det er spædbarn), skal dets ønsker og interesser belyses på anden vis, såsom gennem de mennesker, der kender barnet, eller sagkyndige undersøgelser. Børn med handicap har desuden ret til at modtage handicap- og alderssvarende bistand for at virkeliggøre deres ret til inddragelse (FN's Handicapkonventions artikel 7, stk. 3).

I dansk ret skal barnet selv samtykke i adoptionen, hvis det er fyldt 12 år. Er det under 12 år, skal dets holdning til adoptionen undersøges og i videst muligt omfang indgå i myndighedernes afgørelse (adoptionens § 6, stk. 1 og 3). FN's Børnekonventions artikel 12 indeholder ikke en tilsvarende aldersgrænse, men anerkender, at barnet skal inddrages og dets synspunkter tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed.

De fleste børn bortadopteret som nævnt, mens de er helt små. I den alder kan barnet selvsagt ikke formulere nogen holdning om sine familieforhold eller behov. Dets interesser må derfor belyses på anden vis. Det kan imidlertid være problematisk, at barnet ikke får en chance for at forholde sig til en beslutning med så store konsekvenser for resten af dets liv.

I Norge kan barnet kun tvangsadopteres til den plejefamilie, det bor hos.⁷⁴ Det er med andre ord ikke muligt at bortadoptere barnet til en helt ny familie, det ikke har boet hos før. Barnet skal have boet hos sin plejefamilie i noget tid inden adoptionen, så det kan dokumenteres, at plejefamilien er i stand til at tage vare på barnet, og at der er et godt match. Børnene bor i gennemsnit fire år i plejefamilien, før de adopteres.⁷⁵ Det giver børnene mulighed for at blive gamle nok til, at de selv kan udtrykke deres holdning til adoptionen.

Vurderingen af barnets bedste er flertydig og kompleks

Barnets bedste skal komme i første række i alle sager, der vedrører barnet. Det fordrer en individuel vurdering af det enkelte barns behov og interesser, hvor barnet skal inddrages og så vidt muligt have en stemme.

Vurderingen af barnets bedste er dog kompleks og må foretages fra sag til sag.⁷⁶ Gennemgangen af relevante hensyn og overvejelser ovenfor er illustrativ, men ikke udtømmende. Andre hensyn vil også kunne være relevante i den enkelte sag.

Set ud fra et menneskeretligt perspektiv kan der således ikke opstilles en generel formodning om, at tvangsadoption er at foretrække for barnet fremfor en langvarig anbringelse eller omvendt.⁷⁷ Alligevel ser denne antagelse ud til i stigende omfang at præge indstillinger i kommunerne, Ankestyrelsen og retssystemet, som det også vil fremgå af kapitel 2. Det kan resultere i, at børns eller forældres rettigheder krænkes, navnlig hvis myndighederne ikke foretager en individuel og helhedsorienteret vurdering af det enkelte barns behov og interesser,⁷⁸ eller hvis myndighederne reelt udelukkende forholder sig til barnets behov og interesser uden at hensyn til forældrenes interesser.⁷⁹

1.5 RETTEN TIL AT VÆRE FORÆLDER

I tvangsadoptionssager skal myndighederne også inddrage og tage hensyn til forældrenes interesser og rettigheder. Forældrenes interesse er som regel mere entydig end barnets: De ønsker at bevare samværet og kontakten til deres barn. For nogle forældre betyder det, at de vil have barnet hjemgivet eller ønsker det anbragt hos deres nærmeste familie (i en netværksanbringelse), mens andre er indforståede med, at barnet skal forblive anbragt og trives hos sin plejefamilie.

Tvangsbortadoptionsreglerne rammer særligt forældre med psykiske og/eller kognitive handicap (se kap. 4, figur 20, side 107). FN's Handicapkonvention hviler på et socialt handicapbegreb, hvilket betyder, at et handicap ikke ses som en individuel lidelse, men som en funktionsnedsættelse, der opstår i mødet med forskellige barrierer i samfundet (se konventionens artikel 1, 2. afsnit). Konventionens artikel 23, stk. 2, anerkender desuden mennesker med handicaps ret til at være forældre og krav på at modtage passende støtte til at udøve deres pligter som forældre. Hvis bortadoptionen skyldes, at myndighederne ikke har ydet forældrene den støtte, de har krav på, må bortadoptionen anses for at krænke forældrenes rettigheder efter Handicapkonventionen.

Tvangsbortadoption kan kun bruges i exceptionelle tilfælde

For at tvangsbortadoption kan retfærdiggøres, er det som anført i afsnit 1.3 blandt andet et krav ifølge Menneskerettighedsdomstolens retspraksis, at forældrene er særdeles uegnede ("particularly unfit"). Der stilles meget strenge krav til myndighedernes dokumentation for, at det er tilfældet. Dette illustreres af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols storkammerdom i sagen Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019).

I dommen konstaterede Domstolen indledningsvis, at de norske myndigheder havde foretaget en meget grundig og velfunderet vurdering af sagen. Barnets mor var repræsenteret af en advokat gennem hele processen (barnets far var ikke kendt), der deltog både uafhængige dommere og børnesagkyndige i sagen, de norske domstole gav udførlige begrundelser for deres afgørelser, og afgørelserne kunne ankes og prøves i en ny instans.⁸⁰

Barnet havde været skrøbeligt fra fødslen og var blevet akutanbragt hos en plejefamilie. Det havde været anbragt i tre et halvt år, da den norske byret besluttede, at plejefamilien adopterede barnet. De børnesagkyndige frarådede, at barnet blev hjemgivet til mor. Morens forældrevar havde ikke udviklet sig under sagen, og hun savnede indsigt i egne begrænsninger. Hun havde et indskrænket samvær med barnet, men barnet reagerede negativt på det.

Ikke desto mindre vurderede et flertal ved Menneskerettighedsdomstolen, at både barnets og morens ret til familieliv var blevet krænket. Domstolen lagde navnlig vægt på, at samværet havde været meget begrænset og aldrig havde haft til formål at genforene barnet og moren. Det var også vanskeligt at vurdere morens forældrevar på baggrund af samværet, siden det havde været så begrænset.⁸¹ Desuden var de ekspertudtalelser, adoptionsbeslutningen byggede på, to år gamle, da byretten afsagde sin dom, og myndighederne havde afslået morens anmodninger om nye undersøgelser.⁸² Endelig havde de norske domstole ikke forholdt sig til, om barnet fortsat var så skrøbeligt, som da det blev født, efter at det havde været anbragt i tre et halvt år.⁸³

Menneskerettighedsdomstolen konkluderede således, at de norske myndigheder ikke havde godtgjort, at tvangsbortadoptionen havde været nødvendig, navnlig under hensyn til det begrænsede samvær, de gamle ekspertvurderinger og den manglende vurdering af barnets skrøbelighed.⁸⁴

Dommen illustrerer, at der skal være et meget sikkert grundlag for at kunne retfærdiggøre en tvangsbortadoption af et barn. Dokumentationskravene er med andre ord meget høje. Det betyder også, at selv relativt små fejl eller mangler i myndighedernes sagsforberedelse kan resultere i krænkelser af forældrenes og barnets ret til familieliv.

Er myndighederne selv skyld i den manglende relation mellem barnet og forældrene, fordi de eksempelvis uretmæssigt har afbrudt samværet mellem dem, kan myndighederne ikke bruge den manglende relation som begrundelse for at tvangsbortadoptere barnet.⁸⁵

Myndighederne skal også løbende vurdere og inddrage, om forældrene udvikler deres forældreevne under sagens forløb. En tvangsbortadoptionssag vil ofte strække sig over lang tid, da sagen skal behandles i både kommunen, børne- og ungeudvalget og Ankestyrelsen og tit indbringes for domstolene af forældrene. Myndighederne kan derfor ikke blot forholde sig til, hvad forældrenes forældreevne var, da sagen startede i kommunen.⁸⁶

Dog vil dette forhold ikke være altafgørende, og selvom forældrene har udviklet sig undervejs, kan det fortsat være bedst for barnet at blive bortadopteret, for eksempel fordi det har opnået en særligt stærk tilknytning til sin plejefamilie, som ønsker at adoptere det.⁸⁷ Ifølge Menneskerettighedsdomstolen vil det også være et relevant moment – og tale imod adoption – hvis forældrene tilkendegiver, at de er indforstået med, at barnet er anbragt, og ikke vil søge det hjemgivet, fordi de godt ved, at barnet har det godt hos plejefamilien.⁸⁸

De danske dokumentationskrav kan være utilstrækkelige i forhold til de krav, der stilles efter menneskeretten.

For det første er adoptionslovens materielle og bevismæssige krav til tvangsbortadoption blevet lempet flere gange, så det i dag er tilstrækkeligt, at myndighederne kan "sandsynliggøre", at forældrene er varigt uden forældreevne (adoptionslovens § 9, stk. 3). I barnets lov foreslås det ikke at lempe disse betingelser yderligere, men til gengæld vil man gøre det muligt at træffe afgørelsen om bortadoption, inden barnet er født, idet man samtidig anerkender, at afgørelsen vil blive truffet på et ufuldstændigt grundlag (se nærmere i afsnit 1.4 ovenfor).

For det andet synes forarbejderne og vejledningen til adoptionslovens § 9, stk. 3, at hvile på den antagelse, at forældrenes varigt nedsatte forældreevne i sig selv kan begrunde en tvangsbortadoption.⁸⁹ Forældrenes forhold og forældreevne er naturligvis et relevant og vigtigt hensyn, men de kan ikke stå alene. Barnets eventuelle individuelle behov skal som anført ovenfor også indgå.

Retten til støtte til at være forælder

Retten til familieliv indebærer som tidligere nævnt både, at forældre og børn har ret til beskyttelse mod vilkårlige indgreb i deres familieliv, og at de har ret til støtte i at udøve deres familieliv, hvis de har behov for det.⁹⁰ I dette afsnit ses der nærmere på forældrenes ret til støtte i at udøve familielivet med deres barn.

Det fremgår af Menneskerettighedsdomstolens afgørelser, at myndighederne har et ansvar for at hjælpe forældre, der har vanskeligt ved at håndtere forældrerollen selv. Myndighedernes støtte kan for eksempel bestå i rådgivning, behandling og økonomisk støtte.⁹¹ Mennesker med handicap har ret til bistand til at være forældre. Det følger af FN's Handicapkonventions artikel 23, stk. 2, 2. pkt.⁹² Indsatsen skal være reel og vedvarende og som minimum indbefatte løbende evalueringer af familiens situation.⁹³

En vigtig del af støtten er at muliggøre og støtte forældrenes samvær med barnet. Fungerer samværet ikke, bør myndighederne overveje, om alternative samværsløsninger vil virke bedre, for eksempel med hensyn til hvor ofte samværet finder sted, hvor længe det varer, hvor samværet finder sted, og hvem der deltager.⁹⁴ Omfattende begrænsninger i samværet kan formindske og i sidste ende ødelægge mulighederne for at genforene familien.⁹⁵ Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har specifikt udtalt, at en samværsordning ikke vil leve op til målsætningen om at genforene familien, hvis der går flere måneder mellem samværs-sessionerne.⁹⁶

I dansk lovgivning er familiernes ret til støtte reguleret i serviceloven. Reglerne er inddelt i to kategorier.

For det første er der den forebyggende indsats, som er reguleret i servicelovens § 11, hvor forældrene og børnene har ret til rådgivning, konsulentbistand, netværks- og samtalegrupper og andre indsatser, der kan forebygge vanskeligheder i familierne.

For det andet er der den særlige støtte, som er reguleret i servicelovens §§ 46-75 og består i en lang række støttetilbud målrettet børn og unge med behov for særlig støtte, dvs. et støttebehov, som den forebyggende indsats i § 11 ikke kan dække.

Forældre til anbragte børn har ret til en støtteperson (servicelovens § 54, stk. 1). Støttepersonen er et tilbud til forældrene, som de kan vælge at takke nej til. Støttepersonens rolle kan blandt andet være at støtte forældrene og hjælpe med at få samarbejdet med kommunen til at fungere. Støttepersonen kan i nogle tilfælde hjælpe forældrene med at løse de problemer, som har medvirket til anbringelsen, og at fastholde kontakten til barnet.⁹⁷

Forældrene har desuden ret til anden støtte, som kan medvirke til at løse de problemer, som har været årsag til anbringelsen (servicelovens § 54, stk. 2). Det kan for eksempel være praktisk eller pædagogisk støtte i hjemmet, rådgivning, familiebehandling eller anden behandling af forskellig art. Det er dog op til kommunen at bestemme, hvilken støtte forældrene har behov for.

I barnets lov lægger regeringen op til, at disse regler i det væsentligste videreføres i uændret form.⁹⁸

Undersøgelser har imidlertid vist, at forældre jævnligt ikke får den støtte, de har krav på,⁹⁹ hvilket vil kunne resultere i, at deres børn bliver taget fra dem. Det kan især ramme forældre og børn med handicap.¹⁰⁰

Forældrekompetenceundersøgelserne

Et centralt dokument i disse sager er forældrekompetenceundersøgelserne. Disse undersøgelser får i praksis en afgørende rolle i disse sager, da de ofte bliver lagt til grund ved vurderingen af forældrenes forældreevne, selv hvis der er modstridende udtalelser fra samværsobservationer eller lignende, som der er eksempler på i sagsanalyserne i kapitel 2, afsnit 2.5.

Det eneste lovkrav til forældrekompetenceundersøgelsen er, at den skal foretages af en autoriseret psykolog (servicelovens § 50, stk. 5, sidste pkt.). Det betyder, at psykologen skal udføre alle dele af undersøgelsen selv og ikke må overlade dele af undersøgelsen til andre.¹⁰¹ Lovkravet blev indført i 2020 for at forbedre undersøgelsernes kvalitet og styrke forældrenes retssikkerhed.¹⁰²

Undersøgelserne er ikke i øvrigt lovregulerede, hvilket overlader kommunerne og psykologerne en vis frihed med hensyn til, hvordan de gennemfører dem, og hvad de indeholder. Socialstyrelsen har dog udstedt retningslinjer for, hvordan undersøgelserne udarbejdes og anvendes,¹⁰³ og Ankestyrelsen har vedtaget principmeddelelse 16-22 om kravene til forældrekompetenceundersøgelser.

Det kan imidlertid være vanskeligt for forældrene at udfordre forældrekompetenceundersøgelsen, hvis de er uenige i dens konklusioner.

Forældrene kan ikke klage over undersøgelsen. De kan kun rette henvendelse til Psykolognævnet, hvis de mener, at psykologen ikke har udvist omhu eller upartiskhed (psykologlovens § 2 a, stk. 2, sammenholdt med §§ 12 og 16). Nævnet bestemmer selv, om det vil tage sagen op, og kan udtale kritik, fastsætte skærpet tilsyn, give påbud eller – i yderste konsekvens – fratage psykologens autorisation (lovens §§ 2 c-3). Visse mere alvorlige afgørelser offentliggøres med navns nævnelser på nævnets hjemmeside (lovens §§ 11 a-11 b).

Der er dog ikke tale om en klageadgang, og forældrene anses ikke for parter i Psykolognævnets sag.¹⁰⁴ Det har den væsentlige konsekvens, at forældre ikke bliver hørt eller inddraget i sagen eller orienteret om Psykolognævnets afgørelse – selv hvis afgørelsen kunne få betydning for deres sag i kommunen. Forældrenes mulighed for at henvende sig til Psykolognævnet udgør således ikke en effektiv kontrol med forældrekompetenceundersøgelsen set fra deres perspektiv.

De tests, der anvendes ved forældrekompetenceundersøgelser, er som udgangspunkt udviklet med udgangspunkt i en vestlig forståelsesramme, dvs. med reference til vestlige normer og vestlig kultur. Ifølge såvel danske som internationale forskere er det imidlertid ikke problemfrit at anvende 'vestlige' tests på ikke-vestlige folkeslag – herunder oprindelige folk – uden omfattende tilpasninger. I særdeleshed synes der blandt kritikerne at være enighed om, at måling af intelligens ved hjælp af ikke-kulturtilpassede tests er problematisk.

Uagtet denne kritik anvendes fortsat ikke-kulturtilpassede tests som led i forældrekompetenceundersøgelser af blandt andet grønlandske forældre. Derved risikerer grønlandske forældre at opnå en lavere score, end de ellers ville, såfremt de

anvendte tests var tilpasset målgruppen. I yderste konsekvens kan det medføre, at det fejlagtigt konkluderes, at et grønlandsk forældrepar har nedsatte kognitive evner. En konklusion, der kan have vidtrækkende konsekvenser for såvel børn som forældre.¹⁰⁵

I forsøg på at modbevise forældrekompetenceundersøgelser, de er uenige i, indhenter nogle forældre deres egne undersøgelser hos en psykolog og fremlægger dem i sagen. Myndighederne kan være tilbøjelige til at afskrive sådanne undersøgelser, fordi de opfattes som partsindlæg. Myndighederne kan imidlertid ikke se bort fra undersøgelserne, blot fordi fagfolkene bistår en af parterne i sagen.¹⁰⁶ Som med andre undersøgelser må de vurderes på deres meritter: om den, der har udført undersøgelsen, har de relevante kompetencer, om undersøgelsen er gennemført ved brug af anerkendte metoder, om den hviler på et solidt grundlag osv.

I kapitel 2, afsnit 2.5 ses der nærmere på, hvordan disse undersøgelser fungerer i praksis.

1.6 MINDRE INDGRIBENDE ALTERNATIVER TIL TVANGSBORTADOPTION

Det er et grundlæggende menneskeretligt princip, at myndighedernes indgreb i borgernes rettigheder skal være proportionelle (nødvendige). Proportionalitetsprincippet indebærer blandt andet en vurdering af, om der er et rimeligt forhold mellem mål og middel, og om myndighederne havde mindre indgribende midler til rådighed, der var tilstrækkelige i forhold til at opnå det forfulgte mål (det mindste indgrebs princip). I dette afsnit fokuserer vi på sidstnævnte del af proportionalitetsvurderingen.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i flere sager udtalt, at myndighederne skal overveje, om mindre indgribende foranstaltninger vil være tilstrækkelige, inden de foretager drastiske indgreb i retten til familieliv.¹⁰⁷ I en enstemmig storkammerdom fra december 2021 problematiserede Domstolen, at de norske myndigheders begrundelse for at tvangsbortadoptere et barn kun handlede om de negative konsekvenser ved at hjemgive barnet til sin mor til trods for, at hun ikke ønskede barnet hjemgivet. Derfor kunne myndighederne have overvejet, om det var nødvendigt at bryde al kontakt mellem barnet og dets forældre via en adoption, eller om det var til barnets bedste at videreføre plejebrønden, så relationen mellem barnet og dets biologiske slægt kunne opretholdes.¹⁰⁸

Proportionalitetsprincippet er desuden et almindeligt forvaltningsretligt princip, som gælder på alle forvaltningsområder, og er skrevet direkte ind i servicelovens forarbejder¹⁰⁹ og vejledning.¹¹⁰

Den vigtigste rettesnor for myndighedernes arbejde på det sociale børneområde er dog, at myndighederne skal vælge den rette indsats til barnet, som bedst kan løse barnets problemer og sikre dets behov (servicelovens § 52, stk. 1, 2. pkt.). Dette blev tydeliggjort med Barnets Reform i 2011.¹¹¹ Den rette indsats er ikke nødvendigvis den mindst indgribende, og det ville også være uhensigtsmæssigt, hvis myndighederne skulle afprøve utilstrækkelige indsatser, inden de yder barnet den støtte, det faktisk har behov for.

Det mindste indgrebs princip indebærer derfor ikke, at myndighederne altid skal vælge den mindst indgribende foranstaltning, der snævert set vil være tilstrækkelig til at løse barnets behov. Det kan være legitimt at vælge et mere indgribende middel, som er bedre egnet. Det vil altid bero på en konkret vurdering, hvilken foranstaltning myndighederne skal vælge.

Derfor er det også vigtigt, at myndighederne er fortrolige med de alternativer, der er til tvangsbortadoption, og at de faktisk overvejer dem, inden de iværksætter en så vidtgående og definitiv foranstaltning, som en tvangsbortadoption er.

Forlænget genbehandlingsfrist og videreført anbringelse

Udgangspunktet i serviceloven er, at anbringelser er midlertidige og skal revurderes med jævne mellemrum. En anbringelse skal ophøre, når dens formål er nået, når den ikke længere opfylder sit formål, eller når den unge fylder 18 år (servicelovens §§ 62, 68 og 70). Der har i længere tid været fokus på at øge kontinuiteten og stabiliteten i anbringelser, da en del anbragte børn – især de ældre børn – oplever skift i deres anbringelser.¹¹² Skift kan være nødvendige og føre til bedre trivsel, men skift kan også være skadelige for et barns udvikling og trivsel.¹¹³

Da mulighederne for tvangsbortadoption blev udvidet for første gang i 2009, blev der derfor også indført nye regler i serviceloven, som skulle sikre mere kontinuitet og stabilitet i anbringelser (lov nr. 318/2009).¹¹⁴ Det er reglerne om forlænget genbehandlingsfrist for børn under ét år og videreført anbringelse, som i denne rapport omtales som kontinuitetsreglerne.¹¹⁵

Reglen om forlænget genbehandlingsfrist findes i servicelovens § 62, stk. 5, og indebærer, at kommunen kan beslutte, at en anbringelse af et barn, som er under ét år gammelt, skal vare i tre år for at sikre ro om barnet i dets tidlige leveår. Reglen kan kun anvendes i særlige tilfælde, hvor det er overvejende sandsynligt, at barnet ikke vil kunne hjemgives i løbet af de tre år, for eksempel på grund af forældrenes alvorlige psykiske eller kognitive handicap eller misbrugsproblemer.¹¹⁶

Reglen om videreført anbringelse findes i servicelovens § 68 a og giver kommunen mulighed for at beslutte, at et barn, der har været anbragt i mindst tre år, fortsat skal være anbragt, hvis det har opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, at det vil bedst for barnet at blive dér.¹¹⁷ En videreført anbringelse indebærer, at forældrene som udgangspunkt ikke kan kræve at få barnet hjemgivet, medmindre der sker væsentlige ændringer hos plejefamilien eller barnet. Anbringelsen skal heller ikke løbende revurderes i kommunen, hvilket kan skabe ro for barnet. Tanken med en videreført anbringelse er således, at den skal vare barndommen ud.

I barnets lov foreslås det at ændre betegnelsen for videreførte anbringelser til permanente anbringelser. Da barnets lov ikke var vedtaget ved rapportens udgivelse, omtales foranstaltningen i analyserne her som videreført anbringelse. Barnets lov medfører ikke nogen indholdsmæssige ændringer af reglerne om videreført anbringelse eller de andre kontinuitetsregler.¹¹⁸ Til forskel fra en adoption er barnet i begge tilfælde fortsat anbragt og dermed omfattet af servicelovens regler om særlig støtte til udsatte børn og unge, hvilket blandt andet indebærer, at kommunen

fortsat har pligt til at føre tilsyn med og besøge barnet og tage stilling til den sociale indsats med højst seks måneders mellemrum. Dette kan være til gavn for barnet, da reglerne har til formål at støtte og beskytte barnet, men nogle børn kan også opleve den jævnlige kontakt med kommunen som belastende, især hvis der er skiftende sagsbehandlere inde over sagen.

Kontinuitetsreglerne kan således udgøre et mindre indgribende alternativ til adoption, som vil være at foretrække for nogle børn. Kontinuitetsreglerne er mindre indgribende end en tvangsbortadoption, fordi barnets retlige bånd til sin familie ikke brydes (som ved en adoption), hvilket blandt andet betyder, at forældrene fortsat har forældremyndigheden over barnet og har ret til samvær efter servicelovens regler.

Lovgivningen afspejler ikke det mindste indgrebs princip

Kontinuitetsreglerne har eksisteret siden 2009, men bruges kun i et meget begrænset omfang. En del kommuner har slet ikke brugt reglerne endnu. Dette dokumenteres både i denne undersøgelse (se kapitel 3) og i en tidligere evaluering af kontinuitetsreglerne.¹¹⁹ Der har heller ikke været samme opmærksomhed omkring at øge brugen af kontinuitetsreglerne som med tvangsbortadoptionsreglerne.

Den manglende opmærksomhed på kontinuitetsreglerne er problematisk, da de vil kunne være et alternativ til en tvangsbortadoption, som kan skabe en vis stabilitet og tryghed i barnets opvækst samtidig med, at båndene mellem barnet og dets forældre ikke brydes. Det følger som nævnt af det mindste indgrebs princip, at myndighederne skal overveje mindre indgribende alternativer, inden de træffer drastiske foranstaltninger som en tvangsbortadoption.

En årsag til, at reglerne ikke bruges, kan være, at sagsbehandlerne ikke er opmærksomme på eller fortrolige med reglerne, fordi de mangler erfaring med dem.¹²⁰

Det er et grundlæggende princip på det sociale område, at kommunen skal foretage en helhedsvurdering af borgerens behov for hjælp og tage alle støttemuligheder i betragtning (retssikkerhedslovens § 5). På børneområdet er det desuden bestemt, at kommunen skal vælge den indsats, der bedst kan løse barnets behov og problemer (servicelovens § 52, stk. 1, 2. pkt.).

Kommunen skal derfor både overveje tvangsbortadoptions- og kontinuitetsreglerne, når et barn har behov for en langvarig foranstaltning. Hvis sagsbehandleren ikke er bekendt med eller vant til at anvende disse regler, kan det imidlertid blive glemt.

I servicelovens § 68 d er det udtrykkelig bestemt, at kommunen skal overveje tvangsbortadoption, når det må antages, at et barn vil være anbragt i en længere årrække. I barnets lov foreslås det at forpligte kommunen til at overveje tvangsbortadoption i endnu flere situationer, blandt andet over for forældre, der allerede har fået et barn anbragt eller bortadopteret på grund af manglende forældreevne, og som venter et nyt barn.¹²¹

Der findes derimod ikke tilsvarende specifikke regler i serviceloven om at overveje kontinuitetsreglerne. Det kan betyde, at kommunerne overser disse muligheder. I barnets lov foreslås det, at kommunen skal overveje videreført (permanent) anbringelse, når kommunen anbringer barnet, men altså ikke i forbindelse med en tvangsbortadoption.¹²² Det er problematisk, at lovgivningen på denne måde ikke afspejler det mindste indgrebs princip.

For yderligere at fremme adoption har kommunerne ret til gratis rådgivning om tvangsbortadoptionsreglerne hos den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO).¹²³ I barnets lov foreslås det endvidere, at VISO skal pålægge kommuner at modtage generel rådgivning om reglerne, hvis de ikke tidligere har modtaget generel eller konkret rådgivning fra VISO om dette emne.¹²⁴ Tilsvarende regler om rådgivningstilbud og -pligter findes ikke for kontinuitetsreglerne.

Instituttet anbefaler derfor i denne rapport, at kommunerne forpligtes til at redegøre for deres overvejelser om at bruge mindre indgribende foranstaltninger, såsom permanent anbringelse, når de indstiller til børne- og ungeudvalget, at et barn skal tvangsbortadopteres.

Endelig er det vigtigt i denne forbindelse at få fulgt op på evalueringerne af kontinuitetsreglerne.¹²⁵ De har blandt andet vist, at flere sagsbehandlere er i tvivl om dokumentationskravene og efterspørger klarere retningslinjer. Desuden kan reglerne være svære at bruge, fordi de kan skabe konflikt med forældrene. I længevarende anbringelsessager vil der – i modsætning til adoptionssager – fortsat være behov for at samarbejde med forældrene om barnets forhold. Sagsbehandlere har derfor brug for kompetencer og redskaber til konfliktløsning. Endvidere kan det forhold, at samværsordningen løbende skal revurderes under anbringelsen, underminere barnets oplevelse af stabilitet. Det giver anledning til at overveje, hvordan samvær bedst tilrettelægges i langvarige anbringelsessager.¹²⁶ Der ses imidlertid ikke at være blevet fulgt systematisk op på disse erfaringer endnu.

1.7 SAMVÆR OG ANDEN KONTAKT EFTER ADOPTION

Muligheden for at fastsætte samvær og anden kontakt med de biologiske forældre er et kardinalpunkt i forhold til at sikre barnets ret til familieliv og identitet efter en adoption. Med samvær menes personlige møder mellem barnet og forældrene. Anden kontakt kan blandt andet være telefonisk eller skriftlig kontakt mellem barnet og forældrene eller udveksling af fotografier og opdateringer.

Hvis barnet mister kontakten til sin familie, risikerer det at blive afskåret fuldstændigt fra sine rødder.¹²⁷ Retten til identitet og til at kende sit ophav er beskyttet i blandt andet FN's Børnekonventions artikel 7 og 8.

I Danmark har det været muligt at fastsætte samvær og anden kontakt mellem barnet og dets familie efter adoption siden 2009. Det fremgår af forældreansvarslovens § 20 a. I de tretten år, reglen har eksisteret,¹²⁸ har myndighederne imidlertid aldrig fastsat samvær efter en adoption til trods for, at mange familier har søgt om det. Kun i ét enkelt tilfælde har myndighederne fastsat anden kontakt i form af, at billeder og kort status om barnet blev sendt til forældrene, og kun efter at adoptivforældrene tilbød

det.¹²⁹ Myndighederne anvender således reglen yderst restriktivt. Forældrene har alene mulighed for at blive gjort bekendt med de opfølgingsrapporter, myndighederne skal udarbejde ét år, efter at barnet er adopteret, og når barnet fylder 4, 7, 13 og 16 år.¹³⁰ Det kan imidlertid ikke sidestilles med selv at have samvær eller kontakt med sit barn.

Nogle adoptivfamilier aftaler selv samvær og kontakt med barnets forældre. Hvis alle er enige, er det ikke nødvendigt at involvere Familieretshuset. Omfanget kendes ikke, da sådanne aftaler ikke registreres, men vi har hørt om dem mundtligt fra Ankestyrelsen og to kommuner, der har haft forholdsvis mange tvangsbortadoptionssager. Det er dog langt fra alle familier, der kan blive enige om samvær og kontakt, og i nogle tilfælde kan der også være brug for myndighedernes støtte til samværet.

Set fra et menneskeretligt perspektiv er relationen mellem forældre og børn også beskyttet efter en tvangsbortadoption. Det betyder, at myndighederne fortsat har et ansvar i forhold til at beskytte dette familieliv, herunder ved at fastsætte samværet samt støtte det, hvis der er brug for det. Det er derfor problematisk, at myndighederne anlægger en så restriktiv tilgang til samvær og kontakt efter adoption, at barnet og forældrene ikke får beskyttet deres rettigheder, hvis adoptivforældrene modsætter sig det, og at parterne ikke får hjælp til at facilitere samvær, hvor der kan være brug for det.

I det følgende gennemgås først barnets ret til identitet og til at kende sit ophav samt forældrenes ret til samvær og kontakt med deres barn efter en adoption. På den baggrund analyseres den danske lovgivning og praksis. Her inddrages blandt andet fire byretsdomme, vi har fået indsigt i fra Familieretshuset.

Menneskeretten

Interessen for at vide, hvor man kommer fra, og hvem ens familie er, er almenmenneskelig. Det er almindeligt at være nysgerrig efter at vide, hvem vores familie er, og hvorfor vi selv befinder os, hvor vi gør i dag. Vores familiehistorie er en fundamental del af vores baggrund og identitet. Derfor er retten til identitet og til at kende sit ophav anerkendt som grundlæggende rettigheder i FN's Børnekonventions artikel 7 og 8 samt i flere andre konventioner.¹³¹

Retten til identitet og til at kende sit ophav er nært knyttet til retten til familieliv. At vokse op i vores egen familie er den måde, hvorpå de fleste af os lærer vores identitet og ophav at kende. Et indgreb i ens familielivet, såsom tvangsbortadoption, vil derfor også medføre et indgreb i retten til at kende sit ophav. Derfor inddrages disse rettigheder i dette afsnit.

Barnet og forældrene vil som nævnt fortsat have ret til et familieliv efter en tvangsbortadoption.¹³² Desuden gælder retten til identitet og til at kende sit ophav selvsagt også efter en adoption, da barnets familie fortsat vil være en vigtig del af barnets identitet og ophav. Myndighedernes afslag på samvær eller kontakt efter en adoption udgør derfor et indgreb i disse rettigheder.

Dette indgreb skal være sagligt begrundet og stå i et rimeligt forhold til det forfulgte mål.¹³³ Om disse betingelser er opfyldt, må vurderes konkret i den enkelte sag. De

hensyn, som vil kunne begrunde afslag på samvær, vil variere fra sag til sag. Derfor skal der også foretages en individuel vurdering, og de modsatrettede hensyn skal afvejes over for hinanden.

En bortadoption indebærer, at enhver målsætning om at genforene barnet med sin familie definitivt opgives. Bortadoptionen vil være så meget desto mere indgribende over for barnet og forældrene, hvis der ikke er samvær eller anden kontakt efter adoptionen, da barnet vil blive afskåret helt fra sine rødder.¹³⁴

I den situation kan samvær eller anden kontakt efter adoptionen være en måde at sikre barnets og forældrenes ret til familieliv på efter adoptionen. Det forudsætter dog, at der fastsættes samvær af et vist omfang, idet et meget begrænset samvær generelt ikke vil være tilstrækkeligt til, at barnet og dets forældre kan udvikle en meningsfuld relation. Det er ikke muligt at sige generelt, hvor meget samvær der er nødvendigt, men Menneskerettighedsdomstolen har i en konkret sag udtalt, at et samvær af to timers varighed to gange årligt i hvert fald vil være utilstrækkeligt til, at barnet og forældrene kan udvikle en meningsfuld relation.¹³⁵

Samvær og anden kontakt efter adoptionen er som anført ovenfor særligt vigtigt, såfremt barnet har en minoritetsetnisk og -religiøs baggrund. Dette skal myndighederne være opmærksomme på i deres beslutningstagen.

Lovgivningen om samvær efter adoption

En adoption ophæver som nævnt de retlige bånd mellem barnet og dets familie, og dette har også væsentlige konsekvenser for retten til samvær.

Under en anbringelse har familien ret til samvær efter de omfattende og detaljerede regler i servicelovens § 71. Her er børn og forældre sikret en reel adgang til samvær, som kommunen har pligt til at facilitere. Forældremyndighedsindehaverne har ret til gratis advokatbistand, hvis kommunen påtænker at afbryde samværet, og kan klage til Ankestyrelsen, hvis de er utilfredse med samværets omfang, gennemførelse eller lignende.¹³⁶

Efter en adoption kan familien fortsat søge om samvær med barnet. Da barnet ikke længere er anbragt, finder servicelovens § 71 dog ikke anvendelse. I stedet skal familien søge om samvær efter den mere restriktive regel i forældreansvarslovens § 20 a.

Forældreansvarslovens § 20 a blev indført i 2009 for at give mulighed for at fastsætte samvær eller anden form for kontakt mellem et adopteret barn og dets biologiske familie. Bestemmelsen gælder både ved frivillige og tvangsmæssige adoptioner og er navnlig tænkt anvendt, hvor barnet forud for adoptionen har haft samvær eller kontakt med den, der søger om samvær eller kontakt.

Lovgiver ønskede imidlertid, at praksis skulle være meget restriktiv i sager om samvær efter en tvangsbortadoption. Ifølge forarbejderne vil årsagerne til, at en tvangsbortadoption er blevet gennemført, "i langt de fleste tilfælde" også betyde, at der ikke skal fastsættes samvær med barnet efter adoptionen.¹³⁷

Siden forældreansvarslovens § 20 a blev indført i 2009, er den blevet ændret to gange.

I 2015 blev det præciseret, at samvær efter adoption også kan komme på tale, selvom der ikke har været samvær eller kontakt med forældrene før adoptionen. Som eksempel på en sådan situation nævnes, at der vil kunne fastsættes samvær med et lille barn og dets familie, hvor samværet kan foregå under betryggende forhold, eventuelt med professionel støtte, og det vurderes at være bedst for barnet.¹³⁸

I 2019 blev bestemmelsen ændret igen. Det skete efter, at Højesteret havde udtalt, at "det næppe vil være i overensstemmelse med [Den Europæiske Menneskerettighedskonvention]", hvis der kun kan fastsættes samvær eller anden kontakt "i helt særlige tilfælde",¹³⁹ som forældreansvarslovens § 20 a var formuleret på daværende tidspunkt.

Børne- og Socialministeriet tog derfor initiativ til at fjerne disse ord fra forældreansvarslovens § 20 a, men skrev i lovforslaget, at det var en "fejl", at disse ord var kommet til at stå i bestemmelsen, og at de ikke var ment som en yderligere begrænsning af retten til samvær og kontakt. Ministeriet anførte desuden, at ændringen "ikke [medfører] en ændring af praksis, men er alene en ændring af bestemmelsens ordlyd."¹⁴⁰

Ministeriets bemærkninger må forstås sådan, at lovforslaget hverken skulle medføre en ændring af betingelserne for samvær og kontakt efter adoption eller af praksis herom. I ministeriets vejledning fra 2020 til forældreansvarslovens § 20 a hedder det fortsat, at der "som oftest" ikke skal fastsættes samvær eller kontakt efter en tvangsbortadoption.¹⁴¹

Den danske lovgivning om samvær efter adoption må således anses for at være yderst restriktiv. Barnets lov lægger heller ikke op til at ændre denne retstilstand.¹⁴²

Et andet spørgsmål er, om muligheden for samvær efter adoption kan indgå i vurderingen af, om adoption er til barnets bedste, fordi foranstaltningen hermed ikke bryder alle bånd til barnets familie. Dette blev afvist i forarbejderne til 2009-loven, idet lovgiver anførte, at muligheden for samvær eller kontakt efter en adoption ikke måtte føre til, at en tvangsbortadoption generelt blev anset for mindre indgribende.¹⁴³ Denne opfattelse gennemstrømmer fortsat reglerne på området,¹⁴⁴ og udsigten til samvær efter adoption indgår ikke som et moment i tvangsbortadoptionssager.¹⁴⁵

Højesteret har imidlertid fastslået, at muligheden for samvær eller anden kontakt kan indgå i proportionalitetsvurderingen af adoptionen.¹⁴⁶ Højesterets dom bygger på en klar praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.¹⁴⁷

Det kan således være sagligt og relevant at tage hensyn til, om barnet vil kunne bevare kontakten til sine forældre, når det vurderes, om tvangsbortadoption er til barnets bedste. Myndighederne må dog – med den nuværende ordning – gå ud fra, at barnet som regel vil miste kontakten i hvert fald i en periode henset til den restriktive lovgivning og praksis på området. Myndighederne vil kun kunne lægge til grund, at barnet vil bevare kontakten til sine forældre, hvis der er en reel udsigt til det.¹⁴⁸

Kommunen vil i øvrigt heller ikke kunne undersøge muligheden for samvær efter adoption som et aspekt af indstillingen til bortadoptionen, medmindre barnet skal bortadopteres til sin plejefamilie (adoptionslovens § 9, stk. 4). Det skyldes, at adoptivforældrene først findes, efter at barnet er frigivet til adoption, og at afgørelsen om samvær efter adoptionen træffes af familieretten.

Praksis om samvær efter adoption

Sagsbehandlingen i denne type sager foregår sådan, at Familieretshuset modtager ansøgning om samvær fra de biologiske forældre og forbereder sagen, hvorefter sagen oversendes til familieretten, der afgør den. Familieretten er blot et andet navn for byretterne, når de behandler familieretlige sager. Når vi refererer til "myndighederne" i denne sammenhæng, omfatter det både Familieretshuset og familieretten.

Siden forældreansvarslovens § 20 a blev indført i 2009, har myndighederne modtaget omkring 65 ansøgninger om samvær eller kontakt efter en adoption.¹⁴⁹ Der er som tidligere nævnt aldrig fastsat samvær og kun i ét enkelt tilfælde fastsat en begrænset form for anden kontakt, hvilket kun skete, fordi adoptivforældrene tilbød det. Myndighederne har givet afslag på samvær i halvdelen af sagerne, en femtedel er blevet henlagt (for eksempel fordi ansøgeren udeblev fra et møde eller trak sin ansøgning tilbage), og resten er fortsat under behandling (pr. 7. oktober 2022).¹⁵⁰

Disse tal tegner et klart billede af en yderst restriktiv anvendelse af forældreansvarslovens § 20 a. De indikerer desuden, at myndighederne grundlæggende set er skeptiske over for værdien og betydningen af samvær og kontakt efter en adoption. Hverken lempelsen af reglerne i 2015 eller Højesterets dom i 2019 ser ud til at have haft nogen indvirkning på praksis.

Der er ikke foretaget en systematisk gennemgang af myndighedernes praksis i forbindelse med denne rapport. Der foreligger dog tre trykte landsretsdomme ved rapportens udgivelse.¹⁵¹ Vi har endvidere fået indsigt i fire utrykte byretsdomme via Familieretshuset. Alle syv sager vedrører små børn i alderen to-fire år. Sagerne udgør omkring 20-25 procent af det samlede antal sager, der er afgjort ved familieretterne.

I flere af sagerne havde forældrene samvær med barnet inden adoptionen. Domstolene forholder sig sjældent til kvaliteten af samværet i deres begrundelser, men af to af de utrykte byretsdomme fremgår det, at samværene har været positive. Alligevel fastsættes der ikke samvær eller kontakt efter adoptionen, selvom det netop er i sådanne tilfælde, at forældreansvarslovens § 20 a angiver, at der vil kunne fastsættes samvær eller kontakt.

I stedet lægger domstolene i alle sagerne afgørende vægt på, at barnet har behov for at knytte sig til sine adoptivforældre, og at det vil virke forstyrrende for relationsdannelsen, hvis barnet har samvær med sine forældre. Det er problematisk, at dette generelle hensyn altid trumfer andre hensyn, herunder hensynet til at beskytte barnets og forældrenes familieliv og mulighed for at kende hinanden og bevare kontakten.

Forskning om samværets betydning

Der har været en del undersøgelser af, hvad det betyder, at der er kontakt mellem et barn og dets biologiske familie efter adoptionen.

I en forskningsoversigt fra 2011 konkluderes det, at et flertal af de studier, som gennemgås, finder frem til, at langt de fleste børn har gavn af at have kontakt til deres forældre. Det slås også fast, at egentlig samvær ikke kan anbefales for ethvert barn, men må besluttes ud fra individuelle hensyn. På basis af en lang række undersøgelser sammenfatter oversigten videre, at samvær typisk styrker barnets familiehistoriske og sociale identitet samt dets selvværd og selvtillid, ligesom samvær kan mindske følelsen af tab, afvisning og skyld. Selv blandt børn, der har oplevet omsorgssvigt og overgreb, har en undersøgelse vist, at et stort flertal har værdsat kontakt med den biologiske familie. Også adoptivforældre har positivt udbytte af kontakt med barnets baggrundsmiljø. Et almindeligt argument for at afbryde kontakten er, at barnet skal sikres ro og stabilitet til at kunne knytte sig til sine nye forældre. Imidlertid viser flere undersøgelser ifølge forskningsoversigten, at barnets tilpasning til en ny familie ikke får ringere vilkår af at have kontakt med den biologiske familie. Børn kan godt magte at knytte sig til flere nære relationer og omsorgsgivere på én gang.¹⁵²

Forsknings- og analyseinstituttet VIVE har gennemgået yderligere fire undersøgelser af åbenhed i adoption. Åbenhed dækker over forskellige grader af kontakt, og der er flere metodiske svagheder i de beskrevne studier. Men med en vis forsigtighed konkluderer forfatterne, at adopterede generelt har et ønske om og en positiv oplevelse af åbenhed gennem deres opvækst.¹⁵³

Et ret stort og nyt australsk studie af postadoptionssamvær og -kontakt konkluderer, at samvær og kontakt ofte kan være noget vanskeligt i starten, men samlet set vurderes det at have en række positive effekter for de fleste adoptivbørn. I studiet følges 93 bortadopterede børn i 18 år efter placeringen hos adoptivforældrene. Her vurderer lidt over to-tredjedele af både adoptivforældrene og adoptivbørnene, at kontakt i det lange løb er en fordel, mens cirka en fjerdedel af de adspurgte voksne adoptivbørn ikke mener, at de på nogen måde har haft gavn af kontakten.¹⁵⁴

Forskningen viser således ganske overbevisende, at etablering af kontakt og samvær efter en adoption har en positiv betydning for de fleste børn, også når de kommer fra vanskelige og problematiske forhold, hvilket gælder for langt de fleste adoptivbørn. Udgangspunktet bør derfor ikke være, som den aktuelle lovgivning og praksis er i Danmark, at samvær "som oftest" ikke skal fastsættes, men snarere det modsatte: at samvær som udgangspunkt skal fastsættes, medmindre der er konkrete grunde til ikke at gøre det af hensyn til barnets bedste.

Konsekvente afslag på samvær kan krænke retten til familieliv og identitet

Det er på denne baggrund vores vurdering, at den danske lovgivning og praksis er i strid med retten til familieliv og identitet, så længe myndighederne konsekvent giver afslag på samvær efter tvangsbortadoption ud fra en fast formodning om, at samværet ikke vil være bedst for barnet. Denne formodning er særligt problematisk i lyset af den overvejende modsatrettede formodning, der kendetegner forskningen på området, jf. afsnittet ovenfor.

Der kan også sættes spørgsmål ved, om myndighedernes praksis er i overensstemmelse med forældreansvarslovens § 20 a. Bestemmelsens forarbejder hviler på den opfattelse, at det er "vigtigt for den adopterede at have kendskab til egen historie og oprindelse", og at der skal være adgang til samvær eller kontakt i visse tilfælde, navnlig hvor der har været en positiv kontakt før adoptionen.¹⁵⁵ Herudfra tyder det på, at myndighederne anvender og fortolker forældreansvarslovens § 20 a mere restriktivt, end der er grundlag for i bestemmelsens forarbejder. Det er desuden vigtigt at huske på, at Familieretshuset vil kunne hjælpe med at facilitere og støtte samværet.

Afslutningsvis bemærkes, at forældreansvarslovens § 20 a er formuleret som en rettighed for familien til at søge om samvær eller kontakt med barnet. Barnet har ikke nogen lovbestemt ret til at søge om samvær eller kontakt, men det er forudsat, at Familieretshuset skal bistå med at etablere kontakt, hvis barnet søger om det.¹⁵⁶

I barnets lov foreslås det at lovfæste barnets ret til at søge om hjælp til at etablere kontakt til sin oprindelige familie. Indtil videre ser det dog ud til, at denne ret kun vil komme til at gælde for børn, der er adopteret gennem en national fremmedadoption efter adoptionslovens § 4 a, stk. 1, og som er fyldt 12 år.¹⁵⁷ Instituttet anbefalede i sit høringssvar til barnets lov, at denne ret også kommer til at gælde for børn, der er adopteret gennem andre adoptionsformer, og som er yngre end 12 år, for eksempel ned til 10 år.

BERETNING 4: MAHMOUD

Mahmouds mor er indvandret til Danmark for godt ti år siden. Hun er kendt af kommunen, fordi hun har et langvarigt misbrug i bagagen. Hun har desuden en søn på ti år fra et tidligere forhold. Han er anbragt i en plejefamilie. Han har ønsket sit samvær med moren nedsat. Han vil kun se hende sammen med sin plejefar og har ondt i maven i forbindelse med besøg.

Mahmouds far har en mangeårig baggrund med meget alvorlig kriminalitet. Herunder har han domme for seksuelle overgreb og grov vold mod sine børn fra tidligere ægteskaber. Han bor for tiden hos sin mor. Alle hans sørbørn er eller har været anbragte.

Mahmoud bliver anbragt akut efter fødslen i en midlertidig plejefamilie på en hemmelig adresse med overvåget samvær. Kommunen frygter, at barnet bortføres. Forud for fødslen er der igangsat en forældrekompetenceundersøgelse, hvor moren interviewes med tolk. Den konkluderer, at hun har et meget lille netværk og har brudt med drengens far. Hun er i perioder forsvundet og har afbrudt sin misbrugsbehandling under graviditeten. I perioder virker hun konfus, nærmest psykotisk. Faren har

ikke ønsket at deltage i undersøgelsen, så den bygger alene på dokumenter for hans vedkommende. Alle hans ældre børn viser mistro og/eller bekymrende adfærd. De har ønsket overvåget eller reduceret samvær under opvæksten. Politiet vurderer fortsat, at faren er del af kriminelt netværk, og ingen af de tidligere undersøgelser, han har deltaget i, viser selvindsigt eller forståelse af hans forældrerolle.

Kommunen indstiller til en forlænget genbehandlingsfrist for anbringelsen på tre år, fortsat hemmeligholdt opholdssted for barnet og en afbrydelse af mors overvågede samvær i et år. Begrundelserne er, at mor ikke kan skærme barnet på grund af sine mange svagheder, og at far har truet med at tage sønnen til udlandet. Indstillingen bekræftes af Ankestyrelsen, som dog nedsætter afbrydelsen af samvær til et halvt år, "da det er en indgribende foranstaltning, som det er nødvendigt at se på med jævne mellemrum".

Efter nogle måneder indstiller kommunen til adoption. Indstillingen stadfæstes af Ankestyrelsen og af domstolene.

2 TVANGSBORTADOPTIONSSAGER I PRAKSIS

2.1 SAMMENFATNING AF KAPITLET

Kapitlet undersøger, hvordan adoption uden samtykke besluttes i praksis. Analysen bygger på nøgledokumenter i 11 sager fra otte forskellige kommuner. Her fremgår myndighedernes overvejelser og vurderinger bag afgørelsen om at frigive barnet til adoption, først hos kommunen og herfra videre til Ankestyrelsen og domstolene. Adoptionssagerne er suppleret med 14 sager fra de samme kommuner, hvor et barn er indstillet til at være anbragt med forlænget genbehandlingsfrist. Dette er en foranstaltning, der skal sikre stabilitet og tryghed i anbringelsen, og som kan ses som et alternativ til adoption.

I 10 ud af de 11 sager har Ankestyrelsen frigivet børnene til adoption, inden de er fyldt to år. Generelt er 70 % af børnene under to år, når de bortadopteres.

I analysen af sagsmaterialet ser kapitlet først på, hvordan overvejelser om barnets bedste indgår i beslutningen om adoption. Derefter undersøges, hvilke krav der stilles til forældrenes kompetencer og udviklingsmuligheder. Herunder indgår som et vigtigt element, hvordan myndighederne vurderer forældrenes relationer til barnet. Efter de to delanalyser af henholdsvis barnets bedste og forældrenes forhold samler kapitlet op på de metodiske problematikker og usikkerheder, der har vist sig i gennemgangen af sagsmaterialet.

Efterfølgende afdækkes, hvilken rolle familiens netværk kan spille, og om der tages hensyn til den særlige minoritetsbaggrund, som gør sig gældende i nogle af sagerne, herunder ved brug af tolk i undersøgelserne.

Sidst i kapitlet redegøres nærmere for undersøgelsens empiri og metode.

Af analysen fremgår det, at et vigtigt element i myndighedernes vurdering af, hvad der er barnets bedste, er sikringen af stabilitet og kontinuitet i dets dagligdag og opvækst. I en del af sagerne indgår en positiv forhåndsindstilling til adoption hos myndighederne som den foranstaltning, der bedst sikrer barnet en tryk, blivende familie. Men en sådan forudindtagetthed kan blokere for en mere individualiseret stillingtagen baseret på en grundig vurdering af det enkelte barns specifikke behov. Det er der flere eksempler på i sagsmaterialet.

Der ses flere sager, hvor barnets særlige udfordringer og behov ikke indgår som en del af analysen af, om adoption er den rigtige foranstaltning. Det kan medføre, at et barn bortadopteres uanset dets medfødte vanskeligheder. Hermed kan der være en risiko for, at adoptionen får en problematisk start, som kan vanskeliggøre udviklingen af en stabil tilknytning mellem barnet og adoptanterne. I disse sager ville barnets forbliven i en allerede velfungerende plejefamilie med samvær med de biologiske forældre ikke betyde et brud, i hvert fald på kortere sigt, men tværtimod fastholde den tilknytning, barnet allerede har til plejefamilien og de biologiske forældre.

Vejledningen om frigivelse til adoption fastslår, at et barn kan være uegnet til bortadoption, hvis det er behandlingskrævende, men at der skal meget til, før et barn vurderes ikke at være adopterbart.

Der er imidlertid ingen anvisninger til at afgøre, hvornår foranstaltning, som for eksempel forlænget genbehandlingsfrist, skal foretrækkes fremfor adoption. Det fremgår af det samlede sagsmateriale, at myndighederne sjældent overvejer en anbringelse med forlænget genbehandlingsfrist. Denne foranstaltning kan for det helt lille barn være et mindre indgribende alternativ til tvangsadoption, der også sikrer stabilitet og kontinuitet.

Forældrenes kompetencer er helt afgørende i bortadoption uden samtykke efter adoptionslovens § 9, stk. 3 (se lovteksten i bilag 1, side 114). Kortlægningen af forældreevnen sker først og fremmest gennem en forældrekompetenceundersøgelse foretaget af en autoriseret psykolog.

Da afgørelsen om adoption for de helt små børn næsten udelukkende baserer sig på vurdering af forældreevnen, er det især i forældrekompetenceundersøgelsen og myndighedernes anvendelse af den, at der viser sig metodiske problemer og usikkerheder i udredningen af, hvad der er den bedste afgørelse.

Arbejdet for at kunne indstille et barn til adoption starter ofte, allerede inden det er født, så en eventuel adoption kan ske hurtigst muligt. Det betyder, at den obligatoriske forældrekompetenceundersøgelse kun i meget begrænset omfang kan vurdere forældrenes evner til at tage sig af deres barn. Der er typisk tale om, at psykologen foretager sine observationer i forbindelse med to-tre forældresamvær med barnet i et familiecenter. Forældrene er her ofte ekstremt pressede og nervøse, fordi de ved, at de observeres, og deres forældrekompetencer vurderes, mens de er sammen med barnet. Disse meget specielle forhold tages sjældent i betragtning, når der konkluderes med hensyn til forældrenes relationer til barnet i forbindelse med indstilling til bortadoption. Tværtimod er der flere eksempler på, at der ses bort fra alternative vurderinger, hvor forældrene er observeret under mere 'normale' forhold over længere tid. Ifølge lovgivningen skal relationerne mellem forældre og barn have en entydigt høj kvalitet for barnet for at udgøre en forhindring for en bortadoption. En sådan entydighed vil sjældent kunne etableres i samvær under de ovennævnte former i en proces, hvor muligheden for adoption undersøges.

Det fremgår desuden i analysen af sagsmaterialet, at der i nogle sager forekommer et problematisk fravalg af data, der modsiger det overordnede billede og målsætningen om, at barnet bortadopteres.

I nogle tilfælde bliver forældreevnen i højere grad vurderet ud fra forældrenes og i særlig grad morens historik med ældre særbørn fremfor på baggrund af relationen med det nyfødte barn, uanset at hendes forhold kan have ændret sig, siden hun fik sine første børn. Der er også eksempler på, at forældrene beder kommunen om mere støtte til at håndtere forældreskabet, hvor dette ønske ikke imødekommes.

Muligheden for at inddrage familiens netværk overvejes sjældent. I de få sager, hvor der inddrages nære slægtninge, typisk forældre eller søskende til forældrene i sagen,

afskrives netværket som en ressource og giver ikke anledning til at overveje andre foranstaltninger end adoption. Der indgår heller ikke overvejelser om betydningen af barnets særlige etniske og kulturelle rødder i forbindelse med afsøgningen af netværkets potentialer, hvor dette ellers er relevant og er påkrævet efter FN's Børnekonvention og domspraksis ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

Et forældrepar beder om at få stillet tolk til rådighed i forældrekompetenceundersøgelsen og den børnefaglige undersøgelse. Det mener kommunen ikke, er nødvendigt, hvilket bidrager til, at forældrene oplever, at de ikke får støtte til at forstå og svare bedst muligt i de tests og interviews, der gennemføres for at træffe beslutning i sagen.

2.2 KAPITLETS FORMÅL OG METODER

Kapitlets formål er at kaste lys på, hvordan tvangsadoptionssager afgøres i praksis. Her undersøges, hvilke overvejelser og hensyn der er afgørende for kommunens beslutninger om at indstille til denne type indgreb i familielivet. Derigennem får vi viden om, hvordan barnets bedste varetages i de konkrete sager, og hvordan forældrenes interesser håndteres. Det kan samlet underbygge en vurdering i rapporten af, hvordan børns og forældres ret til familieliv er beskyttet i de valg, der skal træffes om barnets fremtid i meget udsatte familier.

Dette kapitel rummer en kvalitativ gennemgang af sagsbehandlingen i kommunerne med de specialistbidrag, som indgår fra psykologer, samværskonsulenter, advokater og andre. Den egentlige afgørelse træffes af Ankestyrelsen og kan efterfølgende blive vurderet af domstolene. Forløbene herfra inddrages derfor også for at få et helhedsbillede af adoptionssagerne i praksis.

Analysens primære empiri udgøres af akter fra de seneste 11 tvangsadoptionssager fra otte forskellige kommuner. I nogle tilfælde har det været relevant at supplere med udsagn fra de 14 sager om forlænget genbehandlingsfrist, som også indgår i det samlede materiale. Disse sager stammer fra de samme kommuner som adoptionssagerne.

Kommunerne er udvalgt, så nogle er erfarne med hensyn til adoptioner, mens andre kun har haft en eller få sager. Desuden er både udkantskommuner og storbykommuner repræsenteret. 10 ud af undersøgelsens 11 adoptionssager er afgjort efter adoptionslovens § 9, stk. 3, hvor det især er forældrenes forhold, der lægges vægt på (se lovtæksten i bilag 1, side 114). På landsplan udgør de 70 % af sagerne, så udvalget i undersøgelsen afspejler denne fordeling. Bagerst i kapitlet er der et afsnit, der nærmere gennemgår og begrundet den empiri, analyserne bygger på.

2.3 UNDERSØGELSENS RESULTATER

Gennemgangen af undersøgelsens resultater er tematisk struktureret således, at der først ses på den argumentation og de processer hos myndighederne, der har fokus på at kortlægge og sikre barnets bedste. Dette er det helt centrale hensyn i alle adoptions- og anbringelsessager. Dernæst gennemgår kapitlet de krav, der stilles til forældrenes forældreevne i de undersøgelser og den dokumentation, der er central en del af

sagens oplysning. En vigtig del af denne dokumentation drejer sig om forældrenes relation til deres barn, som behandles i et underafsnit.

Herefter følger en opsamling af de metodiske problemer og usikkerheder, der har vist sig i myndighedernes behandling af sagerne.

Endelig er der et afsnit, der gennemgår den betydning, myndighederne tillægger barnets netværk og de problemstillinger, der skal tages højde for i sager, hvor familien har religiøs eller etnisk minoritetsbaggrund.

2.4 SYN PÅ BARNETS BEDSTE

Adoptionslovens § 9, stk. 3, kræver for at indstille et barn til adoption, at dette skal være det bedste for barnet af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i dets opvækst (se lovtæksten i bilag 1, side 114).

Da børnene som nævnt i reglen er helt spæde, er det vanskeligt at vurdere behov og udfordringer hos barnet selv. I disse sager bliver myndighedernes afgørelser derfor i høj grad begrundet i forældrenes manglende evne til at tage sig forsvarligt af barnet, hvilket tages nærmere op nedenfor.

Adoptionslovens kriterium om, at adoptionen skal være bedst for barnet af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i dets opvækst, indgår dog også i en vis udstrækning. Barnets tarv bliver ofte formuleret i form af mere generaliserede betragtninger om, at adoption er den bedste foranstaltning for et udsat barn. Ankestyrelsen udtaler for eksempel i Patricks sag, at "forskningen viser, som det fremgår af bemærkningerne til loven, at adopterede børn har en bedre udviklingsprognose end anbragte børn". Ankestyrelsen støtter desuden sin afgørelse på en anden hyppig generel antagelse, nemlig risikoen for at plejeforældre opsiger plejekontrakten. Da sagen når til domstolene, understreger disse ligeledes de nævnte fortrin, som adoptioner antages at have fremfor plejeanbringelser.

De samme brede argumenter går igen i en del af de øvrige af undersøgelsens sager. Myndighederne fremstår ofte med et forudindtaget syn på bortadoption som en bedre løsning for et barn, hvis alternativet er en langvarig anbringelse. Det samme synspunkt er således også udtrykt i Socialstyrelsens vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere, hvor det hedder i et afsnit med overskriften "Hvorfor adoption?", at konklusionerne i en forskningsoversigt fra det tidligere Socialforskningsinstitut (nu VIVE) om udenlandske erfaringer med adoption holdt op imod anbringelse uden for hjemmet "er overraskende entydige: adopterede børn klarer sig bedre på stort set alle fronter."¹⁵⁸ (denne vurdering er problematiseret i kap. 1, side 28).

En sådan forudindtaget positiv indstilling til bortadoption som bedre for barnet end en langvarig anbringelse kan give en tendens til nærmest pr. automatik at foretrække adoption. Og hvis plejeforhold i almindelighed anses for mindre stabile, og loven tilsiger, at der skal søges en løsning, der tilgodeser kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst, er det endnu en på forhånd fastlagt begrundelse for at vælge adoption. Det kan imidlertid være problematisk, hvis en generel indstilling får afgørende betydning fremfor opmærksomhed og tilpasning til barnets og forældrenes individuelle forhold.

Barnets særlige behov

En del af børnene i udsatte familier fødes med særlige udfordringer. Der er ikke tal for, hvor stor en andel det drejer sig om, men det må forventes, at den er noget større end gennemsnitligt. Det gælder også i vores sagsmateriale. I **Vejledning nr. 9400 om frigivelse til national adoption (2020)** nævnes, at det indgår i myndighedernes vurdering, om barnet må antages at have behov for professionel bistand i et omfang, som gør, at adoption ikke vil være den bedste løsning for barnet. Det siges videre, at et barn godt kan have særlige behov, uden at det påvirker dets adopterbarhed. Det afgørende er, om en kommende adoptivfamilie kan håndtere barnets forhold.¹⁵⁹ Socialstyrelsen skriver i en rapport om VISOs rådgivning, at der skal meget til, før et barn vurderes ikke at være adopterbart.¹⁶⁰ Men der findes ingen anvisninger til at afgøre, hvornår adoption skal foretrækkes fremfor den mindre indgribende foranstaltning i form af for eksempel en anbringelse med forlænget genbehandlingsfrist.

Det er således ikke overraskende, at der i langt de fleste af adoptionssagerne i undersøgelsen alene indgår overvejelser om, hvorvidt der bør indstilles til adoption, mens der kun i tre tilfælde i første omgang satses på en anbringelse med forlænget genbehandlingsfrist.

I Patricks tilfælde er der tale om et meget sart barn. Han fødes en måned for tidligt med en vægt på bare 1.800 g og anbringes i pleje umiddelbart efter. Hans daglige rutiner omfatter en lang række af særlige foranstaltninger for at lindre hans problemer med vejrtrækning, med spisning og med indsovning. Han skal mærke kontakt med sin omsorgsperson hele tiden, vugges eller gås med. Kommunen skriver, da drengen er godt en måned gammel, at det er "afgørende for Patrick at han fortsat har en primær omsorgsperson med overskud til at opfylde hans særlige behov". Samværsstøttepersonen rapporterer ved opfølgning tre måneder senere, at Patrick "stortrives ved sin plejefamilie og han virker til at være meget knyttet til sin plejemor. Og er tryk når hun er i nærheden." Drengen er således velanbragt i plejefamilien, som ønsker at beholde ham, og forældrene ønsker ham ikke hjemgivet. Dette må antages at være forhold, som understøtter, at plejeanbringelsen kan være stabil. Alligevel bliver Patrick bortadopteret, som det er refereret ovenfor, med henvisning til forskningens resultater og plejeanbringelsers forventede ustabilitet.

Patricks sag er et eksempel på, at generelle antagelser om, at adoption er bedst for barnet, kan overskygge en konkret og individuel afvejning af hensyn. I hans tilfælde vil adoptionen betyde et brud på kontinuiteten for Patrick, idet han så skal flyttes fra sin plejefamilie og samtidig mister kontakten til sin biologiske familie. Hertil kommer, at det må forventes at være særligt krævende for adoptionsfamilien at overtage et meget sart barn, der er blevet taget fra sine nærmeste omsorgspersoner, som han har udviklet en tæt tilknytning til.

Udover de nævnte, mest almindelige antagelser om stabilitet og kontinuitet som fordele ved adoption fremfor anbringelse i pleje ses også mere vidtgående forestillinger om evidensbaseret viden i sagsmaterialet. Således hedder det i en kommunal indstilling til adoption, at

Undersøgelser viser, at børn, der er anbragt uden for hjemmet, ofte oplever at være i en loyalitetskonflikt imellem biologiske forældre og plejefamilie. Dette udgør en massiv følelsesmæssig belastning for børnenes mulighed for trivsel og udvikling. Adoption kan således sikre mest mulig normalitet for barnet, idet der er evidens for at anbragte børn, opvæksten igennem, mødes af omverdenen med en forståelse af, at de er børn med særlige behov eller udsatte børn, som følger dem hele livet. () Hertil kommer, at de kontinuerlige opfølgninger, genbehandlinger, samtaler og tilsyn fra forvaltningen med tilbagevendende påmindelse om og stillingtagen til sig selv som anbragt barn, udgør en belastende faktor i forhold til en positiv og bekymringsfri udvikling for barnet. Det er vurderingen, at en adoption vil sikre barnet afgørende bedre vilkår for en stærk og sund tilknytning og vedvarende og stabile relationer under opvæksten og ind i voksenlivet.

Her ses en betydelig udvidelse af de gængse holdninger, der indgår som begrundelse for at vælge adoption. Ved at fremhæve træk ved en almindelig anbringelse, der kan være belastende for barnet, bliver adoption nærmest pr. automatik at foretrække fremfor 'blot' en fjernelse fra hjemmet. Ankestyrelsen hjemviste dog sagen, som man ikke fandt tilstrækkeligt belyst. Men det skal nævnes, at tilsvarende stærkt udvidede generelle antagelser om fordele ved adoption fremfor anbringelser ses flere steder i flere sager. Det betyder ikke, at de udgør de afgørende begrundelser for beslutningen om adoption, men de kan have indflydelse på kommunens vurdering.

De almene, positive forestillinger om adoption kan som nævnt komme til at stå i vejen for mere dybtgående individuelle vurderinger. I nogle af undersøgelsens sager viser det sig, at børnene har nogle særlige udfordringer, som de formentlig er født med. Det tager imidlertid en rum tid, før det bliver klart, hvad barnets problemer drejer sig om. Det betyder i flere af sagerne, at forældrenes relationer til barnet er præget af disse vanskeligheder, uden at det forstås som en problematik, som stammer fra barnet. Tværtimod kan barnets medfødte lidelser bidrage til billedet af forældrenes uformåenhed, fordi barnet endnu ikke er blevet tilstrækkeligt undersøgt og behandlet. Den ganske korte tid, de nybagte forældre har med deres barn, betyder, at mulighederne for at vurdere forældrenes relation til barnet forringes. Det gælder såvel forældrenes kompetencer til at indgå i et givende samvær med det individuelle barn, som barnets særlige behov og respons over for forældrene.

Det er ydermere kritisabelt set fra en menneskeretsvinkel, hvis adoption tales op som en foranstaltning, der helt generelt må foretrækkes fremfor en anbringelse, som i eksemplerne ovenfor. Her bliver beskyttelsen af barnets ret til familieliv med sine (biologiske) forældre ladet helt ude af betragtning.

2.5 KRAV TIL FORÆLDREEVNE

Ved siden af kriteriet, nævnt ovenfor, om at adoptionen skal være bedst for barnet af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i dets opvækst, er det et krav efter adoptionslovens § 9, stk. 3, at forældrene er varigt ude af stand til at varetage omsorgen for barnet (se lovteksten i bilag 1, side 114).

En varigt manglende forældreevne betyder i følge **Vejledning om adoption (2020)**, at forældre ikke forventes at kunne udvikle sig så meget, at de kan "tage sig af barnet i hjemmet og varetage den daglige omsorg" (s. 27). Vejledningen giver en række eksempler på forhold hos forældrene, som må forventes at betyde, at de ikke kan nå dertil, og som derfor kan udløse en bortadoption. Næsten alle eksempler er meget alvorlige former for især psykiske lidelser, der medfører, at forælderen ikke kan drage omsorg for sig selv. Hertil kommer forældre, som i relation til ældre børn har vist "meget mangelfuld forældreevne inden for de seneste år", og hvor det ikke med støtte og behandling har været muligt at forbedre forældreevnen (s. 32).

Socialstyrelsens **Vejlednings- og inspirationsmateriale** (2019) beskriver yderligere en række komponenter, der indgår som aspekter af forældreevnen. Her nævnes realistiske forventninger til barnet, evne til at engagere sig positivt og empatisk i barnet, prioritere barnets behov fremfor sine egne og undlade at afreagere egne frustrationer på barnet.¹⁶¹

Vurderingen af forældreevnen indgår i kommunens børnefaglige undersøgelse. Som et led heri skal der foretages en forældrekompetenceundersøgelse samt eventuelt en tilknytningsundersøgelse, hvor fokus dog især er på plejeforældrene. Forældrekompetence- og tilknytningsundersøgelserne udføres i reglen af en autoriseret psykolog. Socialstyrelsen har i 2021 udsendt retningslinjer for de to typer af undersøgelser.¹⁶² Der kan også være andre beskrivelser, der indgår i den børnefaglige undersøgelse: fra plejeforældrene, fra samværskonsulenter og andre.

En stor del af vurderingen i forældrekompetenceundersøgelsen hviler på test og samtaler med forældrene, som kortlægger deres individuelle karakter og deres baggrund. Hertil kommer observationer af samsillet mellem forældre og barn. Observationerne i de sager, der indgår i denne undersøgelse, foretages typisk en til tre gange af en times varighed, i enkelte tilfælde op til fem gange.

Vurderinger af forældrenes forældreevne

I undersøgelsens 11 adoptionssager fremstår de fleste forældre ikke helt så dårlige, som de eksempler, **Vejledning om adoption (2020)** giver. Der synes dog i alle sagerne at være berettiget tvivl om, hvorvidt forældrene vil kunne magte en **daglig omsorg** for barnet i hjemmet, som det nævnes i vejledningen, såvel aktuelt som på længere sigt. I forældrekompetenceundersøgelserne ses ikke sjældent beskrivelser af forældre, der magter nogle aspekter af omsorgen for deres barn, men ikke har føling med barnets behov og signaler på andre områder.

Der kan også indgå en vurdering af, hvordan forældrene reagerer på den vejledning og guidning, de får fra samværskonsulenten om, hvordan de skal tage sig af barnet. Et eksempel på en sådan beskrivelse ses i Mathias' sag. Observationshjemmet, hvor forældrene har boet med deres nyfødte dreng i en uge, skriver blandt andet:

“ Begge forældre er opmærksomme på at tale med Mathias og være i kontakt med ham, og de søger at få øjenkontakt, hvilket vi ser lykkes [...]. Begge forældre snakker til ham undervejs, men det bliver lidt ensformig

og de gentager mange gange 'du er så dygtig'. Især faren kan risikere at overstimulere drengen." Begge forældre "har styr på" drengens madning, søvn og bleskift. De er "flere gange blevet gjort opmærksomme på, at Mathias skal have varmere tøj på, hvorefter de handler på det.

Mathias forældre kan håndtere drengens praktiske pleje og prøver, så godt de kan, at udvikle kontakten til ham. Men forældrene ses med udfordringer i det emotionelle, sociale og psykologiske samspil med deres barn.

I Nickys sag beskriver psykologen morens samvær med drengen således:

“ Det fremgår, at Mor formår at følge Nickys øjenretning, og at hun benævner de ting, han synes at være fokuseret på, hvilket er et godt udgangspunkt for at udvikle afstemning. Det ses dog, at dette ikke ledsages af, at [Mor] aktivt og effektivt tager ledelse på sig, hvilket har betydelig negativ indvirkning på deres samspil.

I Majas sag sammenfatter psykologen samspillet mellem mor og datter i nedenstående kliniske vurdering. Pigen er cirka to måneder gammel.

“ Der savnes vitalitet og energi i samspillet mellem Maja og [Mor]. Kontakten synes noget ensformig og monoton, og Mor ses ikke finde på nye kontaktformer. [...] [Mor] synes afhængig af andres støtte for at kunne få og udvikle et samspil med Maja. Der vurderes således at være tale om et meget begrænset udviklingspotentiale, idet det ikke vurderes sandsynligt, at [Mors] intellektuelle funktionsniveau og derved evne til at kunne reflektere og mentalisere vil ændre sig betydeligt.

Både Mathias', Nickys og Majas forældre vurderes som utilstrækkelige, hvad angår kvaliteten af kontakten til deres barn. Den fremstår for ensformig, inaktiv, begrænset og primitiv. Hertil kommer for uudviklet indføling med og spejling af børnene.

Standarder for positiv forældreadfærd

Spørgsmålet melder sig, om det niveau af krav for en 'tilstrækkelig forældreevne', som fremgår af vurderingerne, er rimeligt. I lyset af de aspekter af forældreevne, som blev nævnt ovenfor fra Socialstyrelsens vejlednings- og inspirationsmateriale (2019) (realistiske forventninger, 'positivt og empatisk engagement, prioritering af barnets behov, ikke afreagere på barnet, side 61) er det langt fra entydigt, at forældrene i beskrivelserne fejler på disse parametre.

Uanset at psykologerne er autoriserede fagprofessionelle, rummer deres udsagn et vist mål af subjektiv vægtning. Det vil især blive tydeligt nedenfor i afsnit 65-67, hvor vi ser på forskellige professionelles udsagn om de samme forældre.

De professionelles vurderinger kan også vise tegn på en standardopfattelse af, hvad der er positiv forældreadfærd med udgangspunkt i, hvad man kan karakterisere om

middelklassenormer¹⁶³ eller 'kulturel kapital'.¹⁶⁴ Det ses, når psykologen beklager det ensformige ordvalg, når forældrene taler til deres barn. Det er statistisk kortlagt, at der er stor forskel i forskellige socialgrupper på, hvor meget og hvor varieret forældre henvender sig sprogligt til deres barn.¹⁶⁵ Der er også andre eksempler i sagsmaterialet. For eksempel når sundhedsplejersken i Olivers sag noterer, at fjernsyn og iPad er tændt i hjemmet under hendes besøg, eller når det bemærkes, at Frederiks far går ud for at ryge, mens rådgiver er på besøg i hjemmet med tilføjelsen, at han "ønsker ikke at udsætte sine behov".

Samlet set fremstår ganske høje krav til forældre for at kunne sikre barnets udvikling emotionelt og på andre måder. Det medfører, at barren sænkes for, hvornår et barn bør bortadopter. Kombineret med argumentationen om, at adoption er det bedste for barnet sammenlignet med andre typer af anbringelse, kan beskyttelsen af familielivet i Danmark komme på kant med Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols princip om, at det ikke er tilstrækkelig årsag til en fjernelse fra hjemmet at vise, at et barn kan anbringes i et miljø, der er bedre for dets udvikling.¹⁶⁶

Krav til forældrenes relationer til barnet

Med lovreformen i 2015 blev betydningen af samvær mellem barnet og forældrene nedtonet i forbindelse med adoption. Det blev fastslået i forarbejderne til loven¹⁶⁷ og fulgt op i vejledningen om frigivelse til adoption fra 2020. Her hedder det, "at selvom barnet har kontakt eller samvær med forældrene, eller der er mulighed for, at forældrene på et senere tidspunkt vil kunne spille en positiv rolle i forbindelse med samvær i et barns liv, vil det ikke i sig selv kunne hindre en adoption".¹⁶⁸ Og selv "hvor forældrene måske i nogen grad formår at gennemføre et samvær med barnet, eventuelt med professionel støtte", kan adoption være at foretrække for at sikre stabilitet og kontinuitet. "Omvendt medfører et velfungerende samvær, hvor forældrene udvikler forældreevnen normalt, at der ikke kan gennemføres en adoption uden samtykke".¹⁶⁹

I Socialstyrelsens materiale Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere gives yderligere anvisninger til vurderingen af samværet med barnet og dets relation til de biologiske forældre. Her fremgår det, at der stilles store krav til kvaliteten, hvis det skal forhindre en adoption. Det hedder:

“ Er der tale om et for barnet trygt, udviklende og givende samvær og har barnet en betydningsfuld og nær relation til sine forældre, vil man typisk ikke vurdere, at adoption vil være til barnets bedste. Er der derimod tale om et samvær, som barnet ikke synes at profitere af, hvor barnet reagerer uhensigtsmæssigt før, under eller efter samvær eller hvor barnet ikke udviser interesse for og tilknytning til sine biologiske forældre, kan det være mere tvivlsomt, om samværet er til barnets bedste. ().¹⁷⁰

Samværet mellem forældrene og deres barn beskrives, som nævnt, i en del af vores sager med en række velfungerende aspekter, men samtidig påpeges en række svagheder, især ved forældrenes emotionelle kontakt. Det kan være svært at vurdere, om der er tale om "et trygt, udviklende og givende samvær" for barnet, som citatet fra

Socialstyrelsens inspirationsmateriale angiver. Dels fordi barnet er så lille. Dels fordi de perioder, bedømmelserne af samværets kvalitet hviler på, ofte er ganske korte, for eksempel i form af de første dage på fødeafdelingen, et ophold på mor-barn-hjem eller spredte samvær af en times varighed frem til frigivelse til adoption. Denne problematik vil forventeligt yderligere skærpes med den kommende barnets lov, hvor en adoption skal kunne ske fra fødslen, hvilket betyder, at forældrene slet ikke får samvær med den nyfødte.

Støtte til forældrene

I **Vejledning om adoption** (2020) siges det imidlertid også, at det skal indgå i vurderingen af forældreevnen, om forældrene "har været tilbudt relevant behandling, om de har kunnet samarbejde om behandlingen og den eventuelle effekt af behandling". Ved denne vurdering er det "væsentligt at få belyst, om forældrene har vilje og evne til at ændre de forhold, der gør, at de vurderes at være uden forældreevne."¹⁷¹

Observationshjemmet, hvor Mathias er med sine forældre i en uge umiddelbart efter fødslen, beskriver et positivt og åbent samarbejde med forældrene. Familiebehandleren fortæller forældrene, hvad hun ser hos Mathias, og oplever, at forældrene "handler på det". Forældrene ved, at børn og unge-udvalget inden for kort tid skal drøfte anbringelse eller eventuelt bortadoption af Mathias. De udtrykker et ønske om at blive på observationshjemmet om muligt i tre måneder. De kan lide at være der og synes, de får hjælp og støtte som forældre. Mathias' mor udtrykker dog også, at hun finder det smertefuldt at knytte sig til drengen, fordi hun frygter, at han skal fjernes.

Kommunen indstiller imidlertid til, at Mathias anbringes i pleje med det samme, hvor han er ti dage gammel. På baggrund af forældrekompetenceundersøgelsen finder forvaltningen ikke, at der er udsigt til, at forældrene kan udvikle deres evner til varetage den daglige omsorg for Mathias. Det bygger de desuden på morens historik med tre særbørn, som alle er anbragte. Forældrene klager over anbringelsen og efterlyser en handleplan for sig selv. Ankestyrelsen pålægger derpå kommunen at udarbejde en handleplan for forældrene. Den skal sikre støtte til at udvikle mentaliseringsevnen og praktiske forældrefunktioner. Mathias er kommet i pleje og er nu knap to måneder gammel. Forældrene får støtte til samværet, som er halvanden time hver tredje uge samt en § 54-støtteperson. Da Mathias er godt tre måneder gammel, stadfæster Ankestyrelsen hans bortadoption.

Det fremgår ikke af sagsakterne, hvorfor samværet er så begrænset, ligesom forældrenes ønske om at blive længere tid på observationshjemmet ikke ses at være blevet drøftet. Den manglende handleplan og det sparsomme samvær efterlader indtryk af, at kommunens arbejde for at forberede adoption allerede før fødslen betyder, at der ikke sættes mere ind for at give forældrene støtte til at udvikle deres omsorgsevne over for det nyfødte barn. Da så handleplanen formuleres om at støtte udvikling af forældrenes mentaliseringsevne og forældrefunktioner, får den kun mulighed for at virke i en måned, før drengen besluttet bortadopteret. Det giver ikke indtryk af, at hverken kommunen eller Ankestyrelsen tror på, at handleplanen kan gøre nogen forskel.

I Mathias' sag henviser kommunen til, at moren tidligere har fået meget støtte til sine særbørn. Også i Frederiks sag får man indtryk af, at morens historik med sine tidligere børn og kommunens ønske om at kunne skride tidligt til adoption i praksis fører til, at forældrene ikke får reel mulighed for at få relevant støtte og tid til at vise "vilje og evne" til at udvikle deres forældreevner, som **Vejledning om adoption** kræver.

Det er rimeligt, at en langvarig og problemfyldt forhistorie med tidligere børn får myndighederne til at være meget opmærksomme på et kommende barns familieforhold allerede helt tidligt i et graviditetsforløb. Men at vurdere forældres omsorgsevner for et barn ud fra relationer til tidligere børn kan være problematisk. Forældrenes liv var anderledes med de tidligere børn, måske præget af deres mere ubefæstede livsstil og umodenhed som unge. Desuden kan farens kompetencer blive overset, fordi morens historik får en dominerende rolle i vurderingen af forældrekompetencerne.

2.6 METODISKE SVAGHEDER I BESLUTNINGSGRUNDLAGET

Gennemgangen af adoptionssagerne peger på nogle metodiske svagheder i beslutningsgrundlaget. Der er en vis systemisk retsusikkerhed i den meget store betydning, der tillægges forældrekompetenceundersøgelsen i forhold til beslutningen om at indstille til tvangsadoption. Som nævnt ovenfor er der eksempler på, at der kan være modstridende udsagn i den samme sag mellem forskellige fagfolk. I de situationer betyder psykologundersøgelsens særlige status, at den overskygger andre vurderinger af forældrenes kompetencer.

I Oscars sag ses det flere gange, at andre vurderinger end psykologens ikke får betydning. Forvaltningen indstiller til adoption på baggrund af en forældrekompetenceundersøgelse, som er foretaget, før drengen er født. Ankestyrelsen kræver imidlertid efterfølgende, at det bliver udredt, hvordan morens vanskeligheder og behov fremstår i samspillet med Oscar **efter fødslen**. Der udfærdiges derfor en rapport efter fem samspilsobservationer af en times varighed med både mor og far. Disse er generelt positive. Mor har desuden udtalt, at hun gerne vil arbejde med sine vanskeligheder i forhold til sin moderrolle. Forvaltningen henviser igen til forældrekompetenceundersøgelsens konklusion om, at "forældrene ikke vil kunne udvikle sig inden for en, for Oscar, relevant tidshorisont". Børn og unge-udvalget vil dog ikke umiddelbart godkende den medfølgende indstilling til adoption. To af medlemmerne, herunder formanden, mener ikke, at det er godtgjort med tilstrækkelig sikkerhed, at forældrene er varigt ude af stand til at varetage omsorgen for drengen. Det bygger de på konsulentbeskrivelsen om samvær og den omstændighed, at psykologudtalelsen er udarbejdet, før barnet er født.

Der bliver så iværksat en supplerende psykologisk observation af samvær over tre gange (2 x 1 time + 1 x 2 timer) samt interviews med forældrene. Samværet vurderes her overordnet negativt: Forældrene kan nok være gode samværsforældre, de er lydhøre over for guidning og vil gerne samarbejde. Imidlertid vurderes især morens udviklingspotentiale som ringe. Efter denne opdatering af den psykologiske undersøgelse indstiller forvaltningen igen til adoption, som denne gang godkendes af børne- og ungeudvalget.

Parallelt med at sagen nu går videre til afgørelse i Ankestyrelsen, har forældrene samvær med drengen hver 14. dag af en times varighed. Dette samvær, som finder sted i alt 13 gange, vurderes meget positivt i en statusskrivelse fra samværskonsulenten. Imidlertid ser vi igen, at det er psykologens udtalelse, der tillægges betydning – denne gang i Ankestyrelsen, da der træffes beslutning om adoption. Her nævnes, at man er opmærksom på det positivt beskrevne samvær. Men der lægges vægt på den psykologiske undersøgelses resultater fra før fødslen, som konkluderede, at “ingen af forældrene rummer et udviklingspotentiale, som på sigt vil kunne betyde, at de sammen eller hver for sig [...] vil [være] i stand til at imødekomme Oscars behov for omsorg, udvikling og tilknytning.”

I Nickys sag gennemføres forældrekompetenceundersøgelsen ligeledes i et længere forløb, der begynder, før drengen er født. Der foretages supplerende samtaler med forældrene efter fødslen samt observationer af deres samvær med barnet. Konkluderende mener undersøgelsesteamet ikke, at nogen af forældrene kan være omsorgsperson for Nicky. Forvaltningen tager udgangspunkt i undersøgelsens samlede vurdering, “hvoraf det fremgår at [mor] selv med støtte ikke vil kunne udvikle en tilstrækkelig forældreevne på kort og længere sigt”. Forvaltningen inddrager derimod ikke en supplerende statusudtalelse på baggrund af 18 støttede samvær, udarbejdet af en samværskonsulent, som konkluderer, at samværet har udviklet sig positivt for moren, og som tilføjer, at “Nicky vil gerne [mor]”, ligesom der kan iagttages en “tydelig gensynsglæde” hos drengen. Denne positive beskrivelse af morens forhold til sin søn indgår heller ikke i Ankestyrelsens behandling og godkendelse af indstillingen til adoption, ligesom sagen godkendes i byret og landsret uden yderligere begrundelser.

Også i Patricks og Mathias’ sag (fra observationshjem) bygger samværsudtalelser på ganske mange iagttagelser af samvær mellem barn og forældre. De relativt gode samvær får ikke nogen betydning for afgørelsen om, at barnet skal bortadopteres.

Der sker typisk det, som i forskningen kaldes en **confirmation bias**. Dvs. at data, som modsiger det overordnede billede eller mål, vælges fra.¹⁷² Der kan også ske fravalg, selvom der er tale om data af høj kvalitet, der bygger på observationsforløb, som er betydeligt længere end i forældrekompetenceundersøgelsen.

I Oscars sag skriver samværskonsulenten på en fremtrædende plads i konklusionen i sin afsluttende rapport, at

“ Det har tydeligt været rigtig svært for både forældrene og Oscar at der var en ekstra person i to af samværene, som skulle observere dem.¹⁷³ Det påvirkede samværet i høj grad, da Oscar var urolig og viste tegn på utryghed. Forældrene var anspændte og meget påvirket af situationen og [mor] blev hektisk i samværene, hvilket gjorde at Oscar blev overstimuleret og ked af det.

Hermed hentydes til, at de samværsobservationer, psykologen gennemførte specifikt for at supplere forældrekompetenceundersøgelsen, gjorde forældrene så nervøse, at det fik betydning for både forældrenes og barnets ageren i situationen. Disse samvær

oplevede samværskonsulenten således som meget forskellige fra de øvrige, hvor psykologen ikke var til stede.

Ankestyrelsen vægtning af psykologens observationer sker således, på trods af at samværsstøttepersonen har understreget, at psykologens status over forældrenes samvær med drengen var stærkt præget i negativ retning af hans egen tilstedeværelse.

Det kan betyde en retsikkerhed, hvis forældrekompetenceundersøgelsen i sig selv skaber en ændring i den måde, forældrene viser deres forældreevne på. Dette fænomen, at undersøgeren selv påvirker det undersøgte, er velbeskrevet i forskningen.¹⁷⁴ Der er flere eksempler i materialet på, at forældrene påvirkes stærkt i de situationer, hvor de ved, de bliver vurderet, og at de risikerer, at deres barn bliver taget fra dem.

Frederik og hans forældre bliver hjemsendt fra hospitalet, da drengen er godt en uge gammel. Han er født fire uger for tidligt, og kommunens spædbørnsteam skal tilse familien en gang om dagen frem til mødet i børn og unge-udvalget om en eventuel anbringelse tre uger senere. Spædbørnsteamet bliver hurtigt meget bekymrede for Frederiks trivsel, fordi han sover så meget. Tilsynet sættes op til tre gange om dagen. Forældrene bliver bedt om at notere drengens vågen-, amme- og soveperioder, men det magter de ikke. Spædbørnsteamet finder, at hans mor er så følelsesmæssigt påvirket af situationen, at hun ikke formår at aflæse Frederiks spæde signaler. Frederik bliver derfor akutanbragt.

Børn og unge-udvalget indstiller derefter til adoption. De positive beskrivelser af forældrenes samvær med Frederik på hospitalet og fra sundhedsplejerskens første besøg afvises. Forvaltningen finder ikke observationerne valide, da de foregik "på et tidspunkt, hvor I var under trykke rammer". Derimod er der lagt vægt på spædbørnsteamets bekymring for "at I ikke havde tilstrækkelige kompetencer til at stimulere ham i de spæde signaler, han sendte om behov for kontakt." Men den følelsesmæssige påvirkning, som spædbørnsteamet registrerede hos Frederiks mor, tillægges ikke betydning.

I Frederiks sag gennemfører psykologen en enkelt observation af forældrenes samvær med en niårig nevø som en opdatering af de observationer, der foreligger om morens særbørn, der for de flestes vedkommende er nogle år gamle. Metodisk forekommer disse input til forældrekompetenceundersøgelsen af ringe værdi. Den aktuelle observation er kortvarig og med fokus på et langt ældre barn, ligesom de gamle samværsrapporter med morens ældre særbørn ikke viser hendes aktuelle forældreevne over for den nyfødte Frederik.

Også i Patricks sag rapporteres om, at forældrene ændrer adfærd, når der kommer et ydre fokus på dem. Plejemor beskriver samværet i en status, da Patrick er godt tre måneder gammel. Hun har oplevet, at der har udviklet sig et stille og roligt forhold. Imidlertid sker der en ændring, da der kommer støttekonsulent på. Plejemor rapporterer, at forældrene bliver mere opsatte på, at de skal "bevise noget", de er generelt mere urolige. Far ryster på hænderne. Drengen bliver mere præget af det bagefter, vågner og skriger om natten, hvilket ikke er sket tidligere. Efter en tid finder samværet dog igen en mere rolig form.

I Oscars, Frederiks og Patricks sager beskrives observationer, der er udtrykkeligt prægede af forældrenes nervøsitet. I Oscars og Patricks tilfælde bliver man i tvivl om, hvorvidt der opnås et retvisende billede af samværrets kvalitet og af forældrenes relationer til deres barn samt af de udviklingsmuligheder, de kan have. Samværsbeskrivelserne indgår som en del af den samlede børnefaglige undersøgelse. Men med de metodiske svagheder, der ses i de samværsobservationer, der tillægges betydning, kan der rejses betydelig tvivl om kvaliteten af grundlaget for beslutningen om at frigive børnene til adoption.

2.7 NETVÆRK

Serviceleven tilsiger, at kommunen skal overveje, hvordan der kan ske en systematisk inddragelse af familie og netværk, når der skal ydes støtte til børn og unge (§ 47). Det indgår også som et krav i den børnefaglige undersøgelse, at netværkets ressourcer og problemer skal afdækkes (§ 50, stk. 4), og at der kan ske aflastning eller anbringelse hos en netværksplejefamilie (blandt andet i § 52, stk. 3, nr. 5). Socialstyrelsen nævner på sin hjemmeside, at praksis og forskning fortæller, at netværksanbringelser i mange tilfælde kan være stabile og sikre kontinuitet for barnet.¹⁷⁵ Det bekræftes også af en af de sammenlignende undersøgelser, som indgår i VIVEs forskningsoversigt fra 2022.¹⁷⁶

I rapportens sagsmateriale spiller netværksanbringelse kun en meget begrænset rolle i det samlede billede.

I Majas sag har farmor og farfar meget tætte relationer til hendes forældre. Både far og mor har i en lang årrække boet hjemme hos bedsteforældrene. Psykologen taler med farmor og farfar i deres hjem som en del af forældrekompetenceundersøgelsen. Undersøgeren oplever farfaren som noget fjendtlig over for hende, men farmoren er venlig. Farmor har haft kontakt med Majas mor næsten dagligt siden pigens fødsel, og farmor kan godt se, at der kan være nogle bekymringer for Maja på grund af de problemer, forældrene har haft. Hun mener dog, de har forbedret sig og er klar til at tage sig af et barn. Bedstemoren lægger også vægt på den opbakning, hun og bedstefaren kan give. Hun vil være der 24/7 for dem, fastslår hun. Farfaren mener ikke, at det er en mands opgave at passe små børn, men han synes selv, han er god til at få sønnen, Majas far, til at falde til ro, når han er stresset.

Psykologen vurderer, at der er en tæt relation mellem bedsteforældrene og Majas mor og far. Hun ser dog familien som socialt isoleret og uden de gængse normer og værdier, især farfaren. Farmoren "synes at have et stort behov for at tage sig af andre, men synes i realiteten at have svært ved at leve op til dette". Psykologen mener ikke, at bedsteforældrene har forståelse hverken for forældrenes eller deres egne begrænsninger.

Bortset fra forældrenes advokat er der ingen, der ser nogen potentialer i bedsteforældrene. Det er ikke noget, som tages op i forvaltningen, i børn og unge-udvalget eller i Ankestyrelsens behandling af sagen. I et lidt længere tidsperspektiv kunne farmoren måske have fungeret som en støtte i et samvær mellem Maja og hendes forældre. Her var der beskrevet en vis positiv udvikling, som måske kunne have haft et yderligere potentiale med støtte fra bedsteforældrene. Netværkets betydning for

familien er imidlertid ikke et aspekt, der tillægges vægt i sagsbehandlingen eller i afgørelserne af, hvad der er bedst for barnet.

I Sofias sag vurderes mors netværk at være til støtte for hende. Mormor og især moster beskrives desuden af samværskonsulenten som relevante i deres reaktioner over for Sofia og som lydhøre i forhold til råd og guidning. Imidlertid indstiller kommunen til, at Sofias samvær med mormor og moster indstilles, da man for en periode afbryder samværet mellem Sofia og hendes mor.

Forvaltningen ønsker at undgå konfliktoptrapning og frygter, at Mor bliver vred over, at hendes mor og søster har samvær, når hun ikke selv har. Kommunens beslutning om at stoppe samværet med moster og mormor omstødes dog af Ankestyrelsen, men det sker først, efter at samværet faktisk har været afbrudt i fem måneder. Herefter tildeles mormor og moster samvær én time om måneden med støtte.

Forvaltningen har overvejet, om det ville være relevant at anbringe Sofia i netværket. Både mormor og moster erklærer allerede inden fødslen, at de gerne vil støtte op om pasningen af det kommende barn. Kommunen vurderer dog, at de gør sig urealistiske forestillinger om opgaven. Især mener forvaltningen ikke, mormoren kan skærme den lille mod hendes mors omfattende vanskeligheder, da moren bor hos mormoren det meste af tiden. Kommunen vurderer ydermere ikke, at der er opbygget en så betydningsfuld tilknytning mellem den lille og hendes mormor og moster, at det vil påvirke Sofia negativt, hvis den brydes.

Dette forløb kan forekomme kritisabelt på baggrund af Menneskerettighedsdomstolens praksis,¹⁷⁷ fordi kommunen selv har været årsag til, at tilknytningen mellem Sofia og hendes familie er svagt udviklet. Det var forvaltningens indstilling, der betød, at samværet med mormor og moster blev afbrudt i fem måneder.

Det fremstår meget velbegrunderet, at den lille pige skal beskyttes mod sin mor, som har så store problemer, at hun kan skade sit barn. Med en velfungerende moster, der gerne vil gå aktivt ind til støtte for barnet sammen med mormoren, fremstår Sofia samtidig med nogle vigtige nære familieressourcer. De bliver imidlertid ikke inddraget som en egentlig ressource af kommunen.

2.8 ETNISK MINORITETSBAAGGRUND

En netværksanbringelse ville i Sofias sag også være en metode til at fastholde beskyttelsen af hendes kultur og sprog, som har baggrund i Mellemosten. Dette hensyn nævnes ikke i sagen, hverken af myndighederne eller af familien. Som nævnt i rapportens juridiske analyse, kapitel 1, tilsiger børnekonventionen, at myndighederne skal søge at sikre sammenhæng i barnets opvækst i forhold til dets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund (artikel 20, stk. 3). Denne overvejelse ses ikke i nogen af de tre sager i undersøgelsen, hvor en eller begge forældre har etnisk minoritetsbaggrund.

I Mahmouds sag er forældrene i visse sammenhænge støttet af tolke. Især moren har behov for tolkning. Der er tolk med ved psykologens test og samtaler i forældrekompetenceundersøgelsen, i det overvågede samvær, på de afgørende møder i børn

og unge-udvalget og hos Ankestyrelsen. Tolkning nævnes ikke i de efterfølgende ankesager ved by- og landsret.

Det er myndighedernes ansvar, at myndighederne forstår borgeren, og at borgeren forstår myndighederne. Myndighederne er således forpligtede til at stille en tolk til rådighed, hvis en borger "ikke behersker det danske sprog tilstrækkelig godt".¹⁷⁸ I Frederiks sag efterspørger forældrene tolkebistand en række gange i forløbet. Moren føler sig presset af spørgsmålene fra sagsbehandlerne under den børnefaglige undersøgelse og beder om en tolk. Sagsbehandleren noterer, at moren udtaler, "at hun ikke kan svare rigtigt på vores spørgsmål og at hun har dummet sig før og det betød at hendes børn blev taget fra hende". Hun oplyses om, at det ikke er kommunens vurdering, at hun har brug for tolk. Mor udtaler, at så vil hun ikke svare på mere.

Forældrene får senere i forløbet en partsrepræsentant, som problematiserer, at de centrale dokumenter i sagen ikke er oversat til forældrenes modersmål. Moren nævner under mødet i Ankestyrelsen, at hun kan standarddansk, men ikke fagudtryk. Hun finder også, at kulturen er anderledes end i hendes hjemland, og at det kan have indflydelse, når der laves samværsobservationer. Hun ville gerne have haft en psykolog i forældrekompetenceundersøgelsen, der kendte deres modersmål eller i det mindste deres kulturelle baggrund. Hun forstod ikke alle spørgsmål, særligt ikke i en bestemt test og måtte spørge undersøger om meningen. Hendes advokat supplerer ved at fremhæve, at der kan være nuancer, der misforstås, selvom forældrene taler godt dansk.

Ankestyrelsen nævner i sin afgørelse i en "bemærkning til kommunen", "at det skal sikres, at der tages højde for eventuelle sproglige vanskeligheder og herunder anmodninger om tolkebistand". Det fremstår som en helt generel betragtning, der ikke nødvendigvis skal læses som en kritik af kommunens beslutning om ikke at give tolkebistand. Ankestyrelsen vurderer da heller ikke, at det sproglige og kulturelle aspekt er så væsentligt, at forældrekompetenceundersøgelsen ikke er valid, så der ikke kan træffe afgørelse om adoption på det givne grundlag. Styrelsen bemærker desuden, at kravet om tolkebistand ikke blev stillet ved opstartsmødet med psykologen forud for forældrekompetenceundersøgelsen. Forældrene nævner videre tolkeproblematikken i byretten, men det indgår ikke i rettens afgørelse.

I lyset af de samlede akter i Frederiks sag er det ikke sikkert, det ville have betydet en afgørende forskel for sagens udfald, hvis der havde været tolkebistand, oversættelse af de centrale dokumenter og en tilpasning af tests. Men det ville måske have betydet, at forældrene havde oplevet forløbet som mere fair over for dem.

2.9 UNDERSØGELSENS EMPIRI OG METODE

Rapportens empiri består af 11 adoptionssager, hvor adoptionen er sket uden samtykke, suppleret af 14 sager med afgørelser om forlænget genbehandlingsfrist (servicelovens § 62, stk. 3-4). Det er en foranstaltning, der skal sikre kontinuitet og stabilitet i et barns anbringelse. Hensigten med at inddrage disse sager var at have et sammenligningsgrundlag i forhold til adoptionssagerne. Det kom ikke til at fungere, da forlænget genbehandlingsfrist viste sig ret sjældent at blive brugt som et muligt alternativ til adoption. Sagerne indgår derfor blot som et supplement til adoptionssagerne.

Vi anmodede om at få akter om forlænget genbehandlingsfrist fra de samme otte kommuner, som adoptionssagerne var hentet fra. Det lykkedes dog ikke at få materialerne om forlænget genbehandlingsfrist fra én kommune. Disse repræsenterer således kun syv kommuner. Adoptionssagerne har vi modtaget fra Ankestyrelsen.

Udgangspunktet for rapporten var at undersøge afgørelser om adoption. Vi valgte alene at se på afgørelser efter adoptionslovens § 9, stk. 3, hvor det især er forældrenes forhold, der har betydning. Det er langt de mest almindelige (de udgør 70 % af samtlige indstillinger i perioden 2016-2022).

Sagerne om forlænget genbehandlingsfrist blev inddraget, for at vi kunne få et sammenligningsgrundlag. Vi formodede, at de sidstnævnte sager ville repræsentere tilfælde, hvor familieforholdene var meget vanskelige, og barnet derfor vurderedes at have brug for en særligt beskyttet ro og stabilitet i anbringelsen, men hvor man alligevel ikke mente at skulle tage det mere drastiske skridt om adoption. Denne antagelse viste sig ikke helt at holde stik. I 6 af de 14 sager blev beslutningen om forlænget genbehandlingsfrist indstillet sammen med adoption. Det drejer sig især om de helt små børn under et år. Det fremgår ikke af akterne, hvorfor kommunerne vælger denne kombinerede model, men vores formodning er, at kommunerne hermed søger at sikre den bedst mulige stabilitet om anbringelsen, hvis Ankestyrelsen ikke godkender adoptionen. De 14 sager har derfor ikke kunnet indgå som et egentligt sammenligningsgrundlag for adoptionssagerne. De har i stedet fungeret som supplement til vores adoptionssagsmateriale.

Adoptionssagerne er blevet udvalgt, så de var så nye som muligt på tidspunktet for ansøgning om aktindsigt (maj 2021), fordi vi er interesserede i kommunernes aktuelle praksis, dvs. efter den seneste lovrevision af adoptionsloven (ikrafttræden 1.7.2019). Af det udvalg af sager, der levede op til vores kriterier om aktualitet, var næsten alle, 10 ud af 11, afgjort efter adoptionslovens § 9, stk. 3. Her er det forældrenes forhold, der er udløsende for beslutning om adoption. Kun én sag var afgjort efter adoptionslovens § 9, stk. 4, hvor det er barnets tilknytning til plejefamilien, der er bestemmende for beslutningen.

76 % af tvangsadoptionerne i perioden 2019 til og med første halvår af 2021 blev indstillet for helt små børn, under to år, og skete med henvisning til forældrenes forhold (adoptionslovens § 9, stk. 3). Hermed afspejler vores sagsudvalg i vid udstrækning den gældende praksis.

Dokumenttyper i sagerne

Dokumenterne i hver enkelt adoptionssag omfatter typisk:

- Forvaltningens indstilling om adoption til børn og unge-udvalget
- Sagsbehandlerens børnefaglige undersøgelse af barnets og forældrenes forhold
- En forældrekompetenceundersøgelse udarbejdet af en autoriseret psykolog
- En handleplan for støtte til barn og forældre op til adoptionen
- Eventuelt en tilknytningsundersøgelse mellem barnet, dets plejefamilie og dets biologiske forældre udarbejdet af en autoriseret psykolog.

Udover disse nøgledokumenter kan sagen indeholde samværsobservationer, prognosevurdering, speciallægeudtalelser og andet. Hertil kommer ofte referat af møde i børn og unge-udvalget, hvor adoption indstilles, og eventuelle andre foranstaltninger bliver besluttet, og referat af møde hos Ankestyrelsen, hvor beslutning om adoption træffes. Både på mødet i børn og unge-udvalget og hos Ankestyrelsen er parterne repræsenteret af en advokat. Desuden kan der være domsreferat, hvis sagen er blevet indbragt for byret og eventuelt landsret og Højesteret. Langt de fleste sager indbringes for byretten.

Udover adoptionssagerne har instituttet anmodet otte kommuner om aktindsigt i to tvangsanbringelsessager, hvor der er truffet afgørelser om forlænget genbehandlingsfrist. Kommunerne var som nævnt de samme, som vi har modtaget adoptionssager fra. Vi fik imidlertid kun akter tilsendt fra syv kommuner, i alt 14 sager. De nøgleakter, som indgår her, er:

- Forvaltningens indstilling til børn og unge-udvalget
- Børn og unge-udvalgets mødereferat og afgørelse
- Sagsbehandlerens børnefaglige undersøgelse
- En handleplan for barnet og eventuelt forældrene
- Forældrekompetenceundersøgelse.

Standardiserede sagsprocesser

Selvom antallet af sager, der indgår i undersøgelsen, er relativt begrænset, giver sagsakterne et tydeligt billede af, hvordan de involverede instanser håndterer sager om adoption, særligt i kommunerne og Ankestyrelsen. Uanset der er kommunale forskelle, er tvangsadoption en ganske tæt reguleret foranstaltning, hvilket medfører mindre forskelle i den lokale forvaltning af den slags sager. Det bidrager også til en yderligere standardisering, at kommunerne kan konsultere et nyt vejlednings- og inspirationsmateriale fra Socialstyrelsen (2. udg., 2019) samt hente rådgivning i konkrete sager hos VISO.

De to trin i adoptionsprocessen, hvor indstillingen forberedes af kommunen og det lokale børn og unge-udvalg og derefter skal godkendes centralt i Ankestyrelsen, fremstår med en ret ensartet praksis i vurderingen af sagerne – i kommunerne, i Ankestyrelsen og hos domstolene. Derfor kan de 11 sager give valide informationer også mere generelt om de principper og afvejninger, der indgår i forberedelsen og afgørelsen i tvangsadoptionssager.

Det skal understreges, at vi i undersøgelsen af de konkrete sager ikke tager stilling til, om myndighederne er kommet frem til den rigtige eller mest optimale foranstaltning for barnet. Vi har ikke mødt sagens parter, og vi har ikke nødvendigvis set alle sagens akter. Det er således alene kvaliteten af myndighedernes data, analyser og vurderingerne heraf, der er genstand for undersøgelse i lyset af de menneskeretlige standarder, som er udviklet af Menneskerettighedsdomstolen.

Anonymisering og sagsresumeeer

De 11 sager, som indgår i analysen, er ikke tilgængelige for offentligheden, hvilket vanskeliggør referencer, der kan dokumentere analysen. Rundtom i rapporten er der gengivet korte (anonymiserede) resumeeer af syv af sagerne, som er udvalgt som eksempler på de problemstillinger, analysen bløtlægger. For at undgå, at sagerne kan genkendes, har vi yderligere udstyret barnet med et fiktivt navn samt i visse tilfælde ændret på meget specielle konkrete forhold uden egentlig betydning for sagens forløb for at sløre familiens identitet.

BERETNING 5: MAJA

Majas forældre er velkendte i kommunen. Far har flere domme for vold bag sig, han er dog nu vurderet til at have lært at håndtere sit temperament. Han bor hos sine forældre, hvor han også driver et lille firma. Majas mor har haft en belastet barndom. Hun har været kæreste med faren i en lang årrække og boet hos hans forældre det meste af tiden.

Kommunen beslutter, at den nyfødte datter og forældrene indlogeres på et observationshjem med henblik på at give støtte og beskytte barnet. Institutionen vurderer efter to en halv måned, at moren gør alt, hvad hun kan, for at være en god mor, men det er svært for hende at aflæse den lilles behov. Faren opleves at have distanceret sig, og han er fraflyttet observationshjemmet. Den spæde pige har udviklet sig i retning af mistrivsel med langvarig daglig gråd, hun bliver derefter besluttet akutanbragt i en plejefamilie.

Parallelt hermed har kommunen iværksat en forældrekompetenceundersøgelse. Her konkluderes det, at forældrene har alvorlige kognitive, følelsesmæssige, adfærdsmæssige og sociale udfordringer. De har begge svært ved at klare belastninger. Mor involverer sig ikke nok med datteren og synes afhængig af andres støtte for at kunne udvikle et samspil med barnet. Morens udviklingspotentiale vurderes som meget

begrænset. Bedsteforældrene interviewes også som led i undersøgelsen. Farmoren har haft daglig kontakt med Mor på observationshjemmet. Hun forklarer, at hun vil "være der 24/7 for forældrene". Farfaren mener derimod ikke, det er hans job at passe børn. Bedsteforældrenes relation til de nybagte forældre fremstår som tæt. Undersøgeren finder dog en manglende indsigt hos bedsteforældrene i egne begrænsninger og forældrenes vanskeligheder.

Forvaltningen mener på den baggrund, at pigen formentlig skal være anbragt hele sin barndom, og indstiller til adoption. Dette stadfæstes af Ankestyrelsen og efterfølgende af domstolene. Alle instanser lægger vægt på forældrenes store vanskeligheder og ringe udviklingsmuligheder.

Forældrenes advokat mener ikke, at adoption er tilstrækkeligt begrundet. Han fremhæver, at børn og unge-udvalget var delt (4-1) i spørgsmålet. Desuden at indtrykket af det tidlige samvær har været præget af pigens stærke kropsspændinger, som nu er afhjulpet med fysioterapi. Der er senere rapporteret om positive samvær med forældrene, og der var et netværk, som forældrene kunne trække på, især farmor.

3 UDVIKLINGEN I BRUGEN AF TVANGSBORTADOPTION OG SERVICELOVENS KONTINUITETS-REGLER

3.1 SAMMENFATNING AF KAPITLET

Kapitlet rummer en beskrivelse af kommunernes anvendelse af adoption uden samtykke. Analysen er baseret på data fra Ankestyrelsen angående børn, som kommunen har indstillet til adoption i perioden første kvartal 2016 til og med fjerde kvartal 2022 samt en spørgeskemaundersøgelse blandt familieafdelinger i alle landets kommuner gennemført i efteråret 2021. Spørgeskemaundersøgelsen belyser kommunernes syn på adoption samt anvendelse af de såkaldte kontinuitetsregler i serviceloven (§ 62, stk. 4-5, og § 68 a).

Hvad viser analysen

Antallet af indstillinger til tvangsbortadoptioner er steget markant de seneste år. Fra 2016 til 2018 behandlede Ankestyrelsen i gennemsnit 11 sager pr. år, mens der i 2020 og 2021 er behandlet 40 sager i gennemsnit pr. år. Af spørgeundersøgelsen fremgår det, at mange kommuner forventede at indstille et stigende antal sager til tvangsbortadoption i 2022, hvor der i alt blev indstillet 45 sager.

47 kommuner ud af alle 98 kommuner har ultimo 2022 benyttet reglerne om tvangsbortadoption siden 2016. Der er stor variation i hvor mange sager, de enkelte kommunerne har indstillet til tvangsbortadoption. Lolland Kommune står for knap en femtedel af alle indstillinger, 35 sager, efterfulgt af Guldborgssund Kommune, som har haft 13 sager og Ikast-Brande med 12 sager. Variationen i anvendelse af tvangsbortadoptioner kan ikke alene forklares ud fra kommunens andel af udsatte børn, herunder hvor mange børn i kommunen som tvangsanbringes (anbringes uden samtykke). For eksempel står Lolland for 19,4 procent af alle indstillinger til tvangsbortadoption i perioden 2016-2022, mens de står for 2,1 procent af alle tvangsanbringelser i 2016-2021. På den anden side har vi Slagelse, der står for en lige så stor andel tvangsanbringelser som Lolland, men aldrig har indstillet et barn til tvangsbortadoption. Et andet eksempel er Ikast-Brande, der er blandt de ti kommuner med færrest udsatte børn, men samtidig er blandt de kommuner, der har indstillet til flest tvangsbortadoptioner.

Flere af kommunerne ser dog også hindringer for at benytte reglerne om tvangsbortadoption:

- 17 kommuner nævner det store dokumentations- og sagsbehandlingsarbejde forbundet med en tvangsbortadoption.
- For at indstille et barn til adoption er det i de fleste sager nødvendigt at sandsynliggøre, at de biologiske forældres forældreevne er varigt nedsat (adoptionslovens § 9, stk. 3). 13 kommuner nævner, at denne vurdering kan være en udfordring at få udført. Det kan skyldes, at de psykologer, kommunerne anvender,

ikke har kendskab til den pågældende undersøgelsesform. Det nævnes også som en faktor, at det i sig selv kan være svært at nå frem til en rimelig sikker vurdering af, om forældreevnen er **varigt** nedsat.

- 9 kommuner nævner det ydermere som en stopklods for en mulig adoption, hvis de nuværende plejefamilier ikke ønsker at adoptere barnet. Et brud med den nuværende plejefamilie strider mod målet om at sikre kontinuitet og tryghed for barnet. Det nævnes af nogle af kommunerne, at årsagerne til, at plejefamilierne ikke ønsker at adoptere, kan være, at de mister deres vederlag, eller de kan være usikre på deres rettigheder efter adoption.
- De menneskeretlige og især de etiske aspekter af en tvangsbortadoption bliver fremhævet af 6 kommuner som en udfordring eller ligefrem en forhindring for at indstille til tvangsbortadoption.

Som alternativ til adoption kan kommunerne også benytte foranstaltninger, der på anden vis sikrer stabilitet i anbringelsen for et barn. Vi har spurgt kommunerne om deres brug af reglerne om henholdsvis forlænget genbehandlingsfrist og videreført anbringelse (kontinuitetsreglerne) for perioden 2016-2021. Fra 2016 indsamles der ikke længere tal for kommunernes anvendelse af disse bestemmelser. Det betyder, at forvaltningerne ikke nødvendigvis har et overblik over deres brug af disse foranstaltninger. Der er derfor heller ingen viden om den aktuelle brug af reglerne på landsplan. Spørgeskemabesvareelserne kan derfor kun give os en indikation af anvendelsen af disse regler, og de peger på, at brugen af kontinuitetsreglerne ikke har haft nær så betydelig en vækst som adoption.

Menneskeretlige problematikker

Resultaterne i dette kapitel peger på flere menneskeretlige problematikker:

Kommunernes meget uensartede brug af adoption uden samtykke kan udgøre et retssikkerhedsproblem for parterne i de mest alvorlige børnesager. Vi har vist, at det ikke er kommunens andel af udsatte børn, der alene kan forklare den udbredte brug af tvangsbortadoption i enkelte kommuner i forhold til andre. Det lader til, at der er forskellige tærskler for, hvornår forvaltningerne finder adoption velegnet som foranstaltning. Når en families bopæl bliver afgørende for, hvor drastisk myndighederne griber ind over for problemer i familielivet, peger det på en for stor vilkårlighed i beskyttelsen af udsatte børns og forældres ret til familieliv.

Kommunernes besvarelser af spørgeskemaet viser endvidere, at der opleves problemer i tilknytning til adoptionssager, som kan svække kvaliteten af den beslutning, der træffes om barnet:

- 12 procent af kommunerne, der har indstillet til adoption, angiver, at deres medarbejdere kun i mindre grad er klædt på til at håndtere adoptionssager, og 50 procent, der har indstillet til adoption, angiver, at medarbejderne er nogenlunde klædt på. Det er ikke betryggende for børns og forældres menneskerettigheder, hvis en forvaltning vil indstille et barn til adoption, men mangler medarbejdere, der er fuldt kvalificerede til at sikre, at de retssikkerhedsmæssige garantier og de psykologiske og socialfaglige skøn har en meget høj standard.

- 2 af kommunerne nævner, at de ser et økonomisk potentiale i at indstille til adoption fremfor anbringelse. Desuden angiver 17 af kommunerne, at det store dokumentationsarbejde i forbindelse med adoption uden samtykke er en udfordring. Et hensyn til kommunernes økonomi eller til at undgå det ekstra dokumentationsarbejde, der knyttet sig til en adoption, er ikke rimeligt, når der skal findes frem til den bedste løsning for et barn, der har brug for beskyttelse.
- Ifølge flere kommuner kan det hindre en adoption, at plejefamilien ikke ønsker at overgå som adoptanter. Desuden skifter et barn, der bortadopteret, ofte handlekommune, hvilket betyder, at hjælpen til barnet skal genvurderes. Begge udfordringer skaber en u hensigtsmæssig usikkerhed for barnet. En så indgribende beslutning som en bortadoption af et barn må så vidt muligt støttes af optimale betingelser for at få de bedste adoptanter. Indretninger, der kan forhindre det bedste match af et barn med dets nye forældre, bør justeres.
- Endelig er manglen på data for kommunernes brug af kontinuitetsreglerne uheldig. Vi har gode tal for brugen af tvangsbortadoption, men kan ikke sammenligne udviklingen heri med anvendelsen af de foranstaltninger, der kan være mulige alternativer til tvangsbortadoption.

3.2 FORMÅL MED UNDERSØGELSEN

Dette kapitels formål er at skaffe ny og opdateret viden om kommunernes brug af de mest vidtgående indgreb i retten til familieliv: tvangsadoptioner og kontinuitetsreglerne i serviceloven. Derigennem får vi et indblik i omfanget af kommunernes anvendelse af de forskellige typer indgreb samt de udfordringer, kommunerne møder i deres beslutningstagen.

3.3 UNDERSØGELSENS METODER

Kapitlet er baseret på henholdsvis opgørelser fra Ankestyrelsen vedrørende tvangsbortadoptioner samt en spørgeskemaundersøgelse blandt familieafdelinger i landets kommuner.

Opgørelserne fra Ankestyrelsen angår børn, der er **indstillet** til adoption i perioden første kvartal 2016 til og med ultimo 2022. Desuden indgår information om børnenes alder og sagernes proces fra børne- og ungeudvalget til de endelige afgørelser om adoption, inkl. anker til retssystemet.

Spørgeskemaundersøgelsen belyser kommunernes syn på adoption samt anvendelsen af de såkaldte kontinuitetsregler i serviceloven (§ 62, stk. 4-5, og § 68 a). Undersøgelsen er gennemført i alle landets kommuner i efteråret 2021. 86 ud af 98 kommuner har svaret helt eller delvist på spørgeskemaet. Spørgsmålene er primært blevet besvaret af fagkoordinatorer eller ledere af børne- og familieafdelingerne.

Resultaterne fra Ankestyrelsens data samt spørgeundersøgelsen fremlægges detaljeret nedenfor i kapitlet. Sideløbende er gengivet nogle af kommunernes individuelle svar. De kommentarer, der er gengivet, er udvalgt efter, om de repræsenterer et synspunkt, som deles af flere kommuner, eller om de formulerer en problematik, som fremstår vigtig og relevant i lyset af undersøgelsens mål.¹⁷⁹

3.4 UNDERSØGELSENS RESULTATER

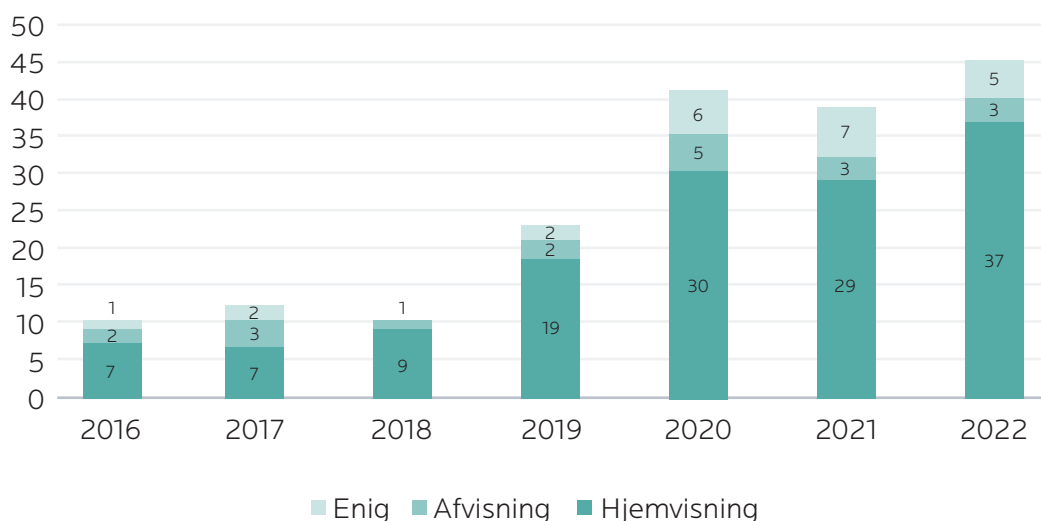
Brug af tvangsbortadoptioner i kommunerne

Fra begyndelsen af 2016 til og med ultimo 2022 har Ankestyrelsen behandlet 180 sager om tvangsbortadoption fra landets kommuner, jf. figur 1. I 138 af sagerne har Ankestyrelsen været enig i kommunens indstilling. Ankestyrelsen har hjemvist 24 af sagerne og har afvist 18 af sagerne. En hjemvisning betyder, at Ankestyrelsen har sendt sagen tilbage til kommunen til genbehandling, for eksempel fordi der har manglet oplysninger i sagen, eller der er sket alvorlige sagsbehandlingsfejl.

De 180 sager vedrører 158 børn, hvoraf 21 af børnenes sager er behandlet mere end en gang af Ankestyrelsen. Kun i 2 af genbehandlingerne har Ankestyrelsen afvist kommunens indstilling. Det betyder samlet, at Ankestyrelsen efter første-, anden- eller tredjebehandling har været enig i 87 procent af kommunens indstillinger.

Antallet af tvangsbortadoptionssager er generelt steget siden 2016. Fra 2016 til 2018 behandlede Ankestyrelsen i gennemsnit 11 sager pr. år, mens der i perioden 2020 til 2022 er behandlet 42 sager i gennemsnit.¹⁸⁰

FIGUR 1: ANTAL SAGER OM TVANGSBORTADOPTION BEHANDLET I ANKESTYRELSEN FORDELT EFTER BESTEMMELSE

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Ankestyrelsen.

Note: Et barn kan indgå mere end en gang, hvis sagen er blevet genbehandlet. Der er fire sager, hvor Ankestyrelsen var enig, men hvor børnene af forskellige grunde ikke endte med at blive tvangsbortadopteret. Disse er medtaget.

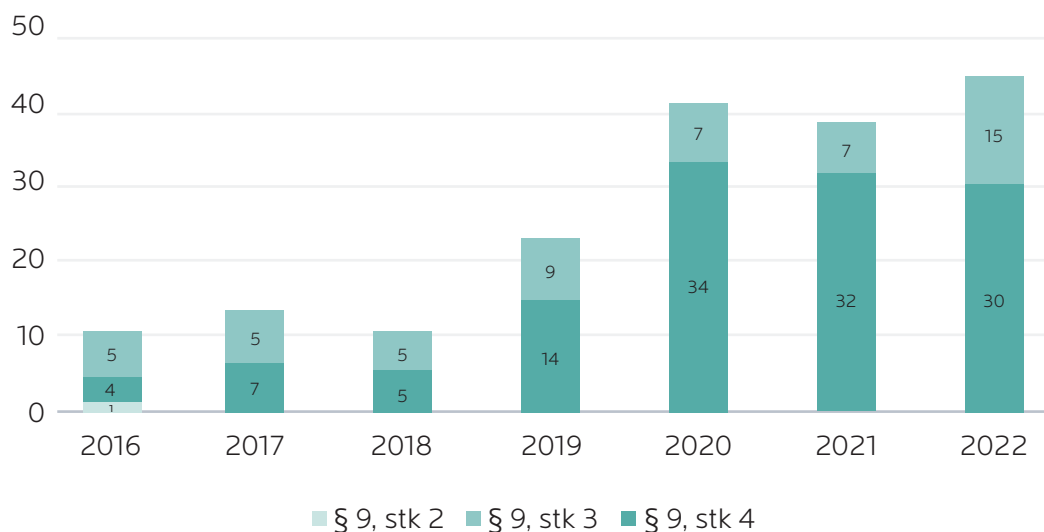
I spørgeskemaundersøgelsen svarede knap halvdelen af kommunerne, at de forventede at indstille et stigende antal sager til tvangsbortadoption i 2022 i forhold til 2021.¹⁸¹ Godt en fjerdedel svarede, at de ikke forventede at indstille flere sager. De resterende svarede "Ved ikke" på spørgsmålet. I 2022 blev der i alt indstillet 45 sager.

Tvangsbortadoption kan ske efter tre bestemmelser i adoptionsloven (se nærmere rapportens kapitel 1):

- I særlige tilfælde, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, taler for det (adoptionslovens § 9, stk. 2)
- Hvis det er sandsynliggjort, at barnets forældre varigt er ude af stand til at varetage omsorgen for barnet (adoptionslovens § 9, stk. 3)
- Hvis barnet har en særlig tilknytning til sine plejeforældre, og betingelserne for anbringelse uden for hjemmet er opfyldt (adoptionslovens § 9, stk. 4).

Størstedelen af sagerne er indstillet efter § 9, stk. 3, jf. figur 2. Af de i alt 180 sager er 125 sager indstillet efter § 9, stk. 3. 54 sager er indstillet efter § 9, stk. 4, og en enkelt sag er indstillet efter § 9, stk. 2. Antallet af sager efter § 9, stk. 4, er nogenlunde stabilt i perioden, med undtagelse af 2022. Det er altså primært udviklingen i sager indstillet efter § 9, stk. 3, som har drevet udviklingen.

FIGUR 2: ANTAL SAGER OM TVANGSBORTADOPTION BEHANDLET I ANKESTYRELSEN FORDELT EFTER BESTEMMELSE

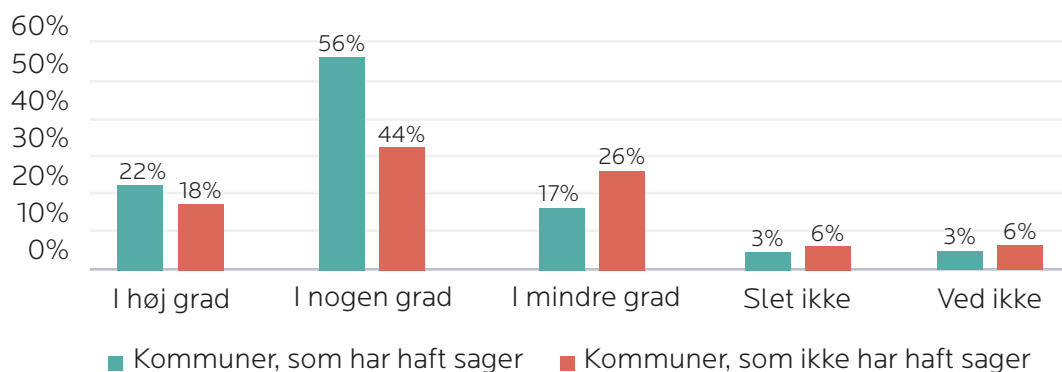

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Ankestyrelsen.

Note: Et barn kan indgå med mere end en sag, hvis sagen er blevet genbehandlet.

Som udgangspunkt for vores spørgeundersøgelse har vi antaget, at antallet af sager, som kommunerne indstiller til tvangsbortadoption, vil afhænge af, i hvor høj grad sagsbehandlerne overvejer muligheden herfor i de enkelte sager. Vi har derfor bedt kommunerne svare på spørgsmålet: I hvilket omfang vurderer du, at medarbejderne overvejer muligheden for adoption uden samtykke efter servicelovens § 68 d? I figur 3 nedenfor vises kommunernes besvarelse af spørgsmålet.

FIGUR 3: KOMMUNERNES BEVARELSE AF SPØRGSMÅLET: I HVILKET OMFANG VURDERER DU, AT MEDARBEJDERNE OVERVEJER MULIGHEDEN FOR ADOPTION UDEN SAMTYKKE EFTER SERVICELOVENS § 68 D? FORDELT EFTER, OM KOMMUNERNE HAR HAFT SAGER I PERIODEN FRA OG MED 2016 TIL OG MED FØRSTE HALVÅR 2021

Note: 86 kommuner har svaret på spørgsmålet. Af de 86 kommuner har 36 haft sager i perioden fra og med 2016 til og med første halvår 2021. På grund af afrundinger summer tallene i figuren ikke op til 100 %.

En femtedel af kommunerne overvejer i høj grad muligheden for adoption uden samtykke, og knap halvdelen af kommunerne svarer, at de i nogen grad overvejer muligheden for tvangsbortadoption. 27 procent af kommunerne svarer, at de i mindre grad eller slet ikke overvejer muligheden for tvangsbortadoption. Der er en tendens til, at kommuner, der overvejer muligheden for tvangsbortadoption i høj eller nogen grad, også i større omfang er dem, der indstiller til tvangsbortadoption.¹⁸²

Ankestyrelsen har frem til og med ultimo 2022 behandlet sager fra 47 af landets 98 kommuner. Det er altså langt fra alle kommuner, som har indstillet børn til tvangsbortadoption. Endvidere er der stor variation i brugen af tvangsbortadoption i de 47 kommuner, jf. tabel 1. Lolland Kommune står for knap 20 procent af alle indstillinger (35 sager fordelt på 32 børn) efterfulgt af Guldborgssund Kommune, som har 13 sager (fordelt på 11 børn) svarende til 7,2 procent af alle sager og Ikast-Brande Kommune med 12 sager (fordelt på 9 børn) svarende til 6,7 procent af alle sager.¹⁸³ 18 af de 47 kommuner har kun haft en enkelt indstilling i perioden.

TABEL 1: UDVALGTE KOMMUNERS ANDEL AF SAMTLIGE TVANGSANBRINGELSER (2016-2021), SAMTLIGE INDSTILLINGER TIL TVANGSBORTADOPTION (2016-2022) SAMT KOMMUNENS ANDEL AF UDSATTE BØRN (2016-2021)

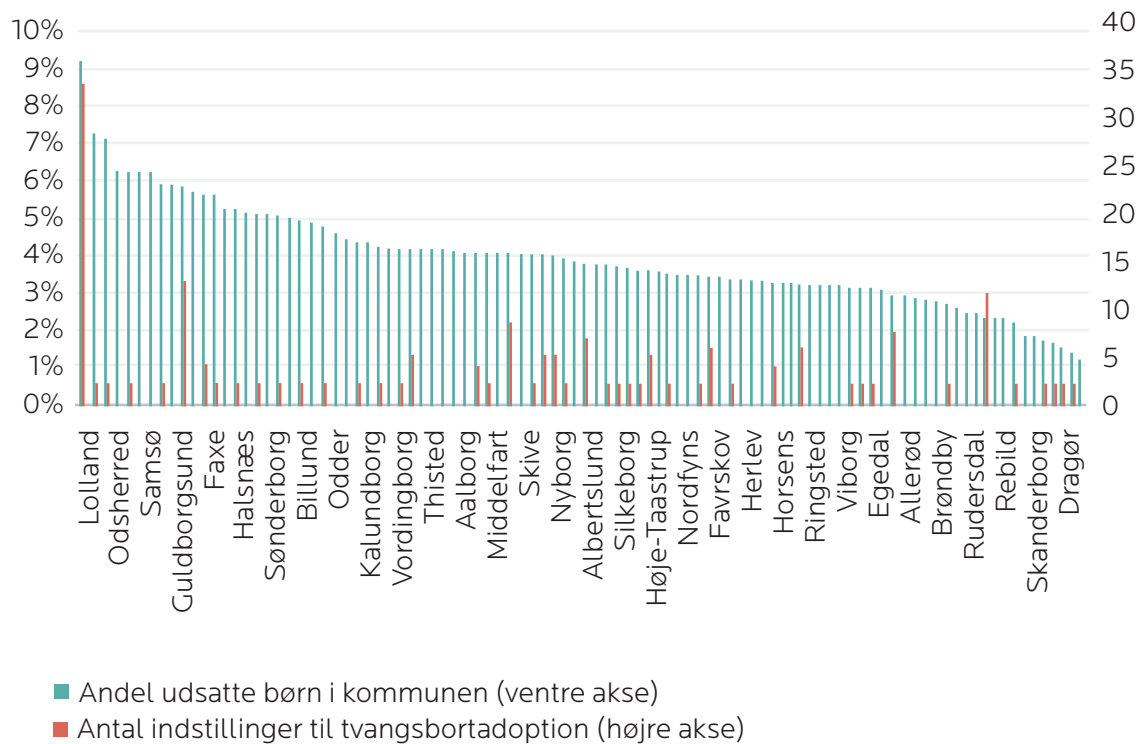
Kommune	Andel af tvangsanbringelser	Andel af indstillinger til tvangsbortadoptioner	Andel udsatte børn i kommunen
Lolland	2,1%	19,4%	9,2%
Guldborgsund	2,4%	7,2%	5,9%
Ikast-Brande	0,6%	6,7%	2,3%
Middelfart	0,8%	5,0%	4,1%
København	5,6%	4,4%	3,0%
Aarhus	4,4%	3,3%	3,5%
Vejen	0,9%	3,3%	3,2%
Ringkøbing-Skjern	1,2%	3,9%	3,8%
Odense	4,9%	2,8%	4,0%
Vordingborg	1,6%	2,8%	4,4%
Haderslev	1,3%	2,8%	3,7%
Køge	1,2%	2,2%	3,3%
Skive	0,8%	2,8%	4,1%
Aalborg	5,4%	2,2%	4,2%
Esbjerg	2,4%	2,2%	5,6%
Slagelse	2,1%	0,0%	4,3%
Langeland	0,5%	Under 2%	7,3%
Norddjurs	1,0%	Under 2%	7,1%
Odsherred	0,8%	0,0%	6,2%
Fredericia	0,8%	Under 2%	6,2%

Note: Andel af tvangsanbringelser er baseret på egne beregninger på baggrund af data fra Statistikbanken, ANBAAR13, hos Danmarks Statistisk. Andelen af udsatte børn er fra Statistikbankens BU43. Tal angående indstilling til tvangsbortadoptioner er fra Ankestyrelsen – grundet diskretion kan andelen for en del af kommunerne ikke vises nøjagtigt.

Sammenligner vi med, hvor mange børn der tvangsanbringes¹⁸⁴ i de nævnte kommuner, står Lolland for 2,1 procent af alle anbringelser uden samtykke i perioden 2016-2021, Guldborgsund står for 2,4 procent, mens Ikast-Brande kun står for 0,6 procent. Ikast-Brande er dermed blandt de 25 procent af kommunerne, der anvender tvangsanbringelser mindst i Danmark, men blandt de kommuner, der anvender

tvangsbortadoption mest. På den anden side har vi en kommune som Slagelse, der også står for 2,1 procent af alle tvangsanbringelser, en lige så stor andel som Lolland, men ikke har haft en eneste sag om tvangsbortadoption. Endvidere ser vi, at Langeland, Norddjurs, Odsherred og Fredericia, der sammen med Lolland udgør de fem kommuner med størst andel af udsatte børn i perioden 2016-2021¹⁸⁵, tilsammen har indstillet til 6 tvangsbortadoptioner. Kigger man på sammenhængen (korrelationen) mellem henholdsvis kommunernes andel af udsatte børn og tvangsbortadoptioner, finder man kun en svag sammenhæng,¹⁸⁶ som også er illustreret i figur 4. Det er derfor ikke kommunens andel af udsatte børn, der alene kan forklare den udbredte brug af tvangsbortadoption i enkelte kommuner i forhold til andre.

FIGUR 4: ANDEL AF UDSATTE BØRN I DE ENKELTE KOMMUNER SAMMENLIGNET MED ANTALLET AF INDSTILLINGER TIL TVANGSBORTADOPTION

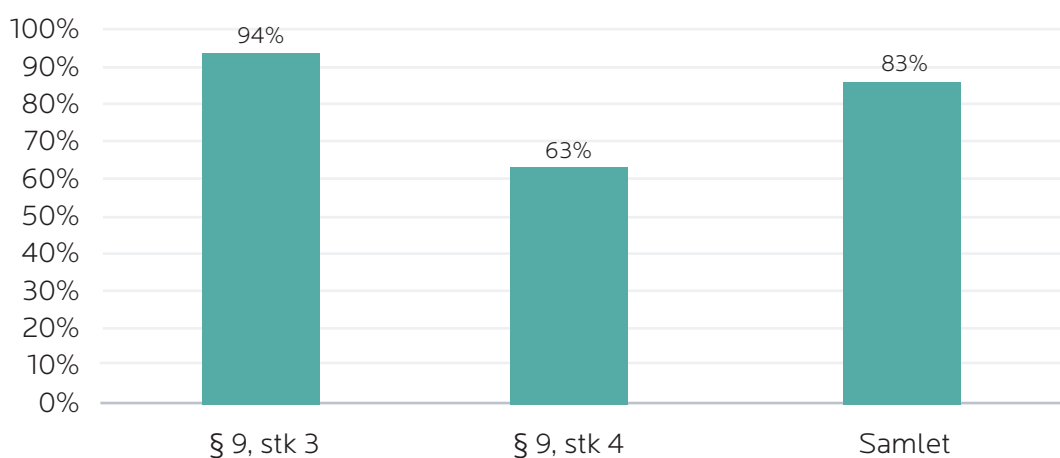

Kilde: Data for tvangsbortadoptioner er fra Ankestyrelsen (2016 - 2022). Data for de udsatte børn er fra Statistikbanken, BU43 (2016-2021).
 Note: Udsatte børn er defineret som børn (fra 0 til 17 år), der er anbragt eller har behov for særlig støtte i henhold til udvalgte paragraffer i lov om social service samt lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet, og som derfor har modtaget forebyggende foranstaltninger), jf. Danmarks Statistiks opgørelser. For kommuner, der har mellem 1 og 3 indstillinger, er antallet af indstillinger sat til 2 af diskretionshensyn. Alle kommuner er inkluderet i grafen selvom det ikke er alle kommuners navne der fremgår.

Sager, der ankes til domstolene

Af de sager, som Ankestyrelsen har godkendt til adoption i perioden 2016 til og med 2022, er 86 procent blevet anket til domstolene, jf. figur 5. Der er forskel på, om sagerne bliver anket, afhængig af hvilken paragraf, tvangsbortadoptionen er afgjort efter. 94 procent af § 9, stk. 3-sagerne blev anket, mens det for § 9, stk. 4-sagerne var 63 procent.

FIGUR 5: ANDEL AF TVANGSBORTADOPTIONSSAGER, DER ER BLEVET ANKET, FORDELT PÅ PARAGRAF

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Ankestyrelsen.

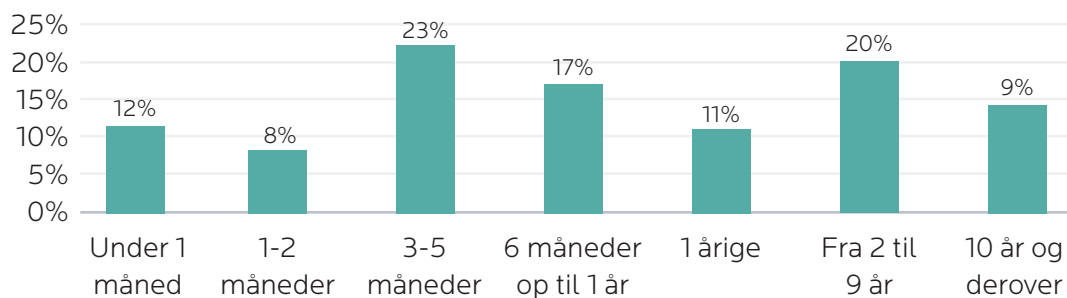
Alle de sager, som er blevet afgjort ved domstolene frem til og med 2021, er endt med, at der er blevet udstedt en adoptionsbevilling. Domstolene har dermed stadfæstet afgørelsen om tvangsbortadoption i samtlige sager.

Børnenes alder ved indstilling til tvangsbortadoption

Ankestyrelsen har som nævnt behandlet 180 sager vedrørende 158 børn i perioden første kvartal 2016 til og med fjerde kvartal 2022. Af data fra Ankestyrelsen kan vi se, at stort set alle børnene har været anbragt fra fødslen eller kort tid derefter.¹⁸⁷

I 60 procent af sagerne har børne- og ungeudvalget indstillet til tvangsbortadoption, inden barnet er fyldt ét år, jf. figur 6. For de små børn sker indstillingen på baggrund af Adoptionslovens § 9, stk. 3, mens § 9, stk. 4, typisk benyttes til børn, som har boet hos deres plejefamilier i længere tid og derfor lever op til kravet om en særlig tilknytning.

FIGUR 6: FORDELING AF BØRNEENS ALDER VED FØRSTE INDSTILLING TIL ADOPTION I BØRNE- OG UNGEUDVALGET, PROCENT

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Ankestyrelsen.

Note: Der indgår kun sager, som er indstillet fra børne- og ungeudvalget til Ankestyrelsen. Vi har ikke oplysninger om alle børnenes alder i måneder ved behandlingen. Figuren er derfor baseret på 103 ud af de 158 børn.

3.5 ØGET BRUG AF TVANGSBORTADOPTION SET FRA KOMMUNENS PERSPEKTIV

Vi har spurgt kommunerne, hvilke muligheder de ser i at indstille flere sager til tvangsbortadoption. 55 kommuner har svaret på spørgsmålet. Dette afsnit opsummerer de svar, der er kommet, og gengiver i boksene udvalgte svar, som repræsenterer synspunkter fra flere kommuner.

Kontinuitet, stabilitet, tryghed og normalitet

Formålet med bestemmelserne om adoption uden samtykke er at sikre børn, der ellers ville have været anbragt uden for hjemmet i en længere årrække, en mulighed for stabilitet og kontinuitet. Det er også den mulighed, som otte af kommunerne fremhæver i spørgeskemaundersøgelsen. Disse kommuner skriver, at tvangsbortadoption kan sikre kontinuitet og stabilitet i relationen til adoptivforældrene og dermed give en bedre tilknytning.

“Muligheden for at sikre børn stabilitet, forudsigelighed og kontinuitet i deres opvækst samt muligheden for, at de får de samme muligheder som deres jævnaldrende i forhold til et helt almindeligt familieliv, hvor de ikke skal forholde sig til de sociale myndigheder gennem hele deres barndom.”

“Børn friholdes for gentagne behandlinger af tvangsgrundlag og bekymringen for om nogen pludselig beslutter, at de skal noget andet end at være der, hvor de er.”

“... hvor barnet ikke hele tiden skal konfronteres med at have et særligt udgangspunkt som anbragt barn – og alt, hvad det medfører af børnesamtaler og tilsyn mv.”

Syv af kommunerne angiver i tråd med ovenstående, at det giver en tryghed for barnet, at sagen om tvangsanbringelse ikke skal genbehandles i børne- og ungeudvalget. Det nævnes, at barnets usikkerhed om, hvor det skal bo, hermed fjernes. Et synspunkt er, at barnet kommer tættere på en normal tilværelse i familien, når det går fra at være tvangsanbragt til at være adopteret.

Økonomisk perspektiv for kommunerne

Kommunerne har store udgifter forbundet med at anbringe børn i plejefamilier og på døgninstitutioner. Et barn, som placeres i en plejefamilie, koster i gennemsnit kommunerne knap 500.000 kr. om året. Anbringelser på døgninstitutioner er væsentlig dyrere og koster i gennemsnit kommunerne knap 1,2 mio. kr. om året.¹⁸⁸

“At det er en billigere løsning for kommunen fremfor en offentlig anbringelse til det fyldte 18. år.”

Modsat har kommunerne som udgangspunkt ingen udgifter forbundet med barnets ophold, hvis et barn bliver bortadopteret.

To af kommunerne nævner ressourcer og økonomi, som en af de muligheder, de ser i bortadoption.

3.6 UDFORDRINGER VED BRUG AF TVANGSBORTADOPTION

Vi har også spurgt kommunerne, hvilke udfordringer de ser for at indstille flere sager til tvangsbortadoption. 56 kommuner har svaret på spørgsmålet.

Plejefamilierne ønsker ikke at adoptere

Når en plejefamilie går fra at være plejefamilie til at være adoptivforældre, bortfalder en række rettigheder og vederlag. Der er store forskelle i størrelsen af vederlaget til en plejefamilie. Ifølge en rapport fra Ankestyrelsen modtog en typisk plejefamilie med et barn i 2017 mellem 20.330 og 28.462 kr. om måneden i vederlag.¹⁸⁹ Derudover får plejefamilierne dækket en række omkostninger. 13 kommuner angiver i undersøgelsen, at en udfordring i forhold til at indstille flere børn til tvangsbortadoption er plejefamiliernes usikkerhed eller manglende ønske om at adoptere.

”Hvis det er en igangværende anbringelse, er plejefamilierne ikke indstillet på at miste deres vederlag/løn.”

”Plejefamiliers usikkerhed. De er usikre på om de kan få hjælp efter adoption.”

”... at plejeforældrene ofte ikke kan bringes i spil til adoption, da det er deres “levebrød””

Når en plejefamilie overgår til at være adoptanter, kan der ske et skift med hensyn til, hvilken kommune som har handleforpligtelsen i forhold til barnets eventuelle særlige behov. Det vil ske, i de tilfælde hvor plejefamilien er bosat i en anden kommune end den kommune, som har stået for anbringelsessagen. En kommune nævner, at det betyder, at alle de foranstaltninger, som barnet har fået tilkendt, skal genbehandles i den nye handlekommune. Det giver en usikkerhed for plejeforældrene, hvilket i sidste ende kan betyde, at en adoptionssag ikke kan gennemføres. En kommune foreslår, at den kommune, som indstiller til adoption, bør forpligtes til at varetage støtten til barnet i en årrække efter adoptionen.

Prognosevurderingen og lovgivningen

Et par kommuner anfører, at lovens betingelser medfører, at der ikke er mange sager, der kan indstilles til adoption.

“Reglerne er fortsat meget afgrænsende, sådan at en sag, der kan ligne – eller burde ligne – en bortadoption, bremses/bortfalder på grund af en flig af forældreengagement, der blot betyder, at barnet skal være anbragt hele livet i stedet for at være bortadopteret.”

“Der er fortsat store juridiske udfordringer i at anvende disse bestemmelser. Og særligt når der er halvsøskende i samme plejefamilie, som vi jo ellers skal tilse der, hvor det er muligt ...”

“En stor udfordring er at få en psykolog til at lave forældrekompetenceundersøgelse med en tilknytningsundersøgelse, fordi der er for få kvalificerede psykologer – (lang ventetid).”

“... hvornår er vi sikre på, at der intet udviklingspotentiale er hos forældre? Ofte lader psykologerne en lille dør stå på klem i forhold til muligheden for en udvikling, hvis sol og måne og stjerner står helt rigtigt.”

Kommunerne skal ved adoption efter § 9, stk. 3, sandsynliggøre, at de biologiske forældre varigt er ude af stand til at varetage omsorgen for barnet. De skal foretage en vurdering, kaldet prognosevurdering, af, om forældrenes manglende forældreevne i løbet af barnets opvækst kan udvikle sig så meget, at de vil kunne tage sig af barnet i hjemmet og varetage omsorgen. Kommunerne vil typisk benytte autoriserede psykologer til at foretage prognosevurderingen. Syv kommuner anfører, at prognosevurderingen spiller en væsentlig rolle i forbindelse med en mulig tvangsbortadoptionssag. Der er store usikkerheder forbundet med at sandsynliggøre, om en forældreevne er **varigt** nedsat.

“Vi ser gode muligheder for øget brug af tvangsadoption, men vi er også blevet opmærksomme på, hvor omfattende et arbejde det er. Vi er blevet opmærksomme på, at der er mange barrierer undervejs i processen.”

“Der er meget arbejde i sådanne sager – dokumentationsarbejde – og det tager tid.”

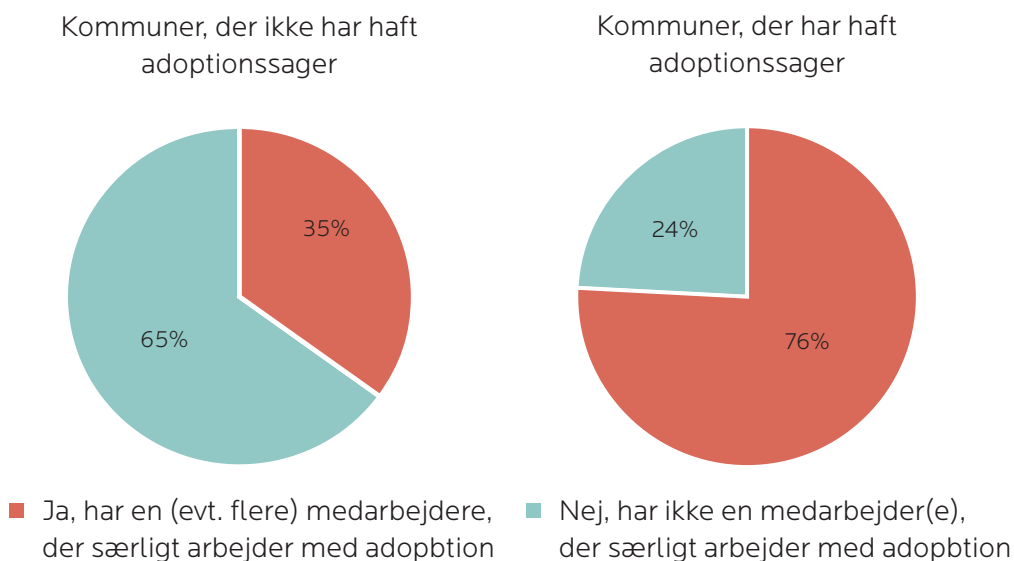
“Den manglende erfaring og de meget få sager vi vil få.”

Omfattende sagsbehandling og manglende viden

18 kommuner angiver den omfattende sagsbehandling, og 10 kommuner angiver den manglende viden hos medarbejderne som begrænsende for antallet af sager, som indstilles til adoption.

I relation til den manglende erfaring og omfattende sagsbehandling har vi spurgt kommunerne, om der er medarbejdere, som særligt arbejder med adoptionssager. 80 kommuner har svaret på spørgsmålet, og 53 procent af disse har svaret ja til spørgsmålet. Der er en sammenhæng mellem, om kommunerne har indstillet sager om adoption uden samtykke til Ankestyrelsen, og hvorvidt de har medarbejdere, der særligt arbejder med adoptionssager. For de kommuner, der har haft adoptionssager i Ankestyrelsen, svarer 76 procent, at de har medarbejdere, der særligt arbejder med disse sager. I de kommuner, som ikke har haft sager i Ankestyrelsen, har 35 procent af disse en medarbejder, der særligt arbejder med mulige adoptionssager, jf. figur 7. I de sidstnævnte kommuner er der således et beredskab til at igangsætte adoptionssager, selvom der endnu ikke er gennemført en sådan sag.

FIGUR 7: KOMMUNERNES BESVARELSE AF SPØRGSMÅLET: HAR I EN (EVENTUELT FLERE) MEDARBEJDER(E), DER SÆRLIGT ARBEJDER MED MULIGE ADOPTIONSSAGER? FORDELT PÅ, OM KOMMUNERNE HAR HAFT ADOPTIONSSAGER I PERIODEN FRA OG MED 2016 TIL OG MED FØRSTE HALVÅR 2021

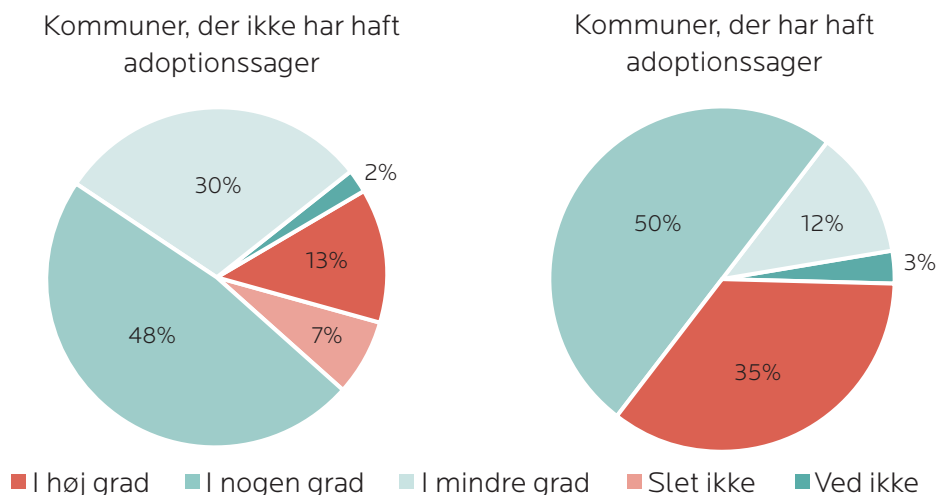
Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Ankestyrelsen og spørgeskemaundersøgelsen.

Note: 80 kommuner har svaret på spørgsmålet. Af de 80 kommuner har 34 haft sager i perioden 2016 til første halvår 2021.

Ankestyrelsen beskrev i en undersøgelse fra 2018, at det var en udfordring for kommunerne, at der manglede viden om tvangsbortadoption.¹⁹⁰ Som opfølgning på denne undersøgelse har vi spurgt kommunerne, i hvilket omfang de vurderer, at de relevante medarbejdere er klædt på til at anvende reglerne om tvangsadoption. 80 kommuner har svaret på spørgsmålet. 23 procent af de kommuner, som har svaret på spørgsmålet, vurderer, at medarbejderne i høj grad er klædt på til at anvende reglerne. 49 procent svarer, at de i nogen grad er klædt på.

Der er sammenhæng mellem, om kommunerne har haft indstillet sager til Ankestyrelsen, og hvorvidt de vurderer, at de relevante medarbejdere er klædt på til at anvende reglerne om tvangsadoption. For de kommuner, der har haft sager i Ankestyrelsen, svarer 35 procent at medarbejderne i høj grad og 50 procent at de i nogen grad er klædt på til at håndtere sagerne. I de kommuner, som ikke har haft sager i Ankestyrelsen, svarer 13 procent at de har medarbejdere, der i høj grad er klædt på, og 48 procent svarer, at de har medarbejdere, der i nogen grad er klædt på til opgaven, jf. figur 8. Det er dog bemærkelsesværdigt, at svarene fra de kommuner, der har haft indstillinger til adoption, indikerer, at så mange som 62 procent mener, at deres medarbejdere kun er klædt på i nogen eller mindre grad til opgaven.

FIGUR 8: KOMMUNERNES BESVARELSE AF SPØRGSMÅLET: I HVILKET OMFANG VURDERER DU, AT DE RELEVANTE MEDARBEJDERE ER KLÆDT PÅ TIL AT ANVENDRE REGLERNE OM TVANGSADOPTION? FORDELT PÅ, OM KOMMUNERNE HAR HAFT SAGER I PERIODEN FRA OG MED 2016 TIL OG MED FØRSTE HALVÅR 2021.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Ankestyrelsen og spørgeskemaundersøgelsen.

Note: 80 kommuner har svaret på spørgsmålet. Af de 80 kommuner har 34 haft sager i perioden 2016 til første halvår 2021.

Kommuner med svære etiske og menneskeretlige overvejelser

Spørgeskemaet har ikke medtaget spørgsmål specifikt om kommunernes eventuelle etiske eller menneskeretlige overvejelser i forbindelse med tvangsadoption. Alligevel nævner fem kommuner i et kommentarfelt i skemaet de etiske overvejelser som et dilemma i forhold til at indstille flere sager til bortadoption.

En enkelt kommune peger på, at tvangsbortadoption ikke er i overensstemmelse med princippet om, at en foranstaltning skal være mindst muligt indgribende, og ser det som et brud på Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 om ret til respekt for privatliv og familieliv.

“En proces for rådgiverne, fordi beslutningen er så ultimativ. Der er rigtig meget etisk i denne beslutning om at indstille til tvangsbortadoption.”

“Det er et komplekst område med mange etiske spørgsmål og dilemmaer i forhold til både biologisk familie, barnet, eventuelt plejefamilier samt det øgede fokus på området af negativ art.”

“Der opstår svære overvejelser om, hvad der skal veje tungest – for eksempel, skal et spædbarn vokse op i plejefamilie med en søskende eller som adoptivbarn, hvad er bedst for barnet?”

3.7 BRUG AF FORLÆNGET GENBEHANDLINGSFRIST OG VIDEREFØRT ANBRINGELSE

I kapitel 1 gennemgås reglerne for forlængede genbehandlingsfrister og videreførte anbringelser. Samlet kalder vi disse lovbestemmelser for 'kontinuitetsreglerne', fordi formålet med dem er at sikre kontinuitet i barnets anbringelse. Man kan bruge kontinuitetsreglerne til at skabe mest mulig tryghed for barnet i dets anbringelse, og bestemmelserne kan derfor betragtes som alternativer til en tvangsadoption.

Kommunerne har siden 2016 ikke skullet indberette data om anvendelsen af kontinuitetsreglerne. Derfor har vi i vores spørgeskemaundersøgelse spurgt kommunerne om, hvor mange sager de har haft om henholdsvis forlænget genbehandlingsfrist og videreført anbringelse i perioden 1. januar 2016 til og med august 2021. Flere af kommunerne har haft svært ved at besvare spørgsmålet og er vendt tilbage med anslåede antal. Data er derfor behæftede med væsentlig usikkerhed. 79 kommuner har besvaret spørgsmålet.

Kommunernes brug af forlængede genbehandlingsfrister

I særlige tilfælde kan børne- og ungeudvalget beslutte at forlænge genbehandlingsfristen, når de forhold, der ligger til grund for anbringelsen, med overvejende sandsynlighed antages at vedvare udover de sædvanlige genbehandlingsfrister på et eller to år (servicelovens § 62, stk. 4). Der er ikke i loven sat en øvre grænse for, hvor lang tid genbehandlingsfristen kan forlænges. Dog gælder det for børn under et år, at genbehandlingsfristen kun kan forlænges op til tre år (§ 62, stk. 5).

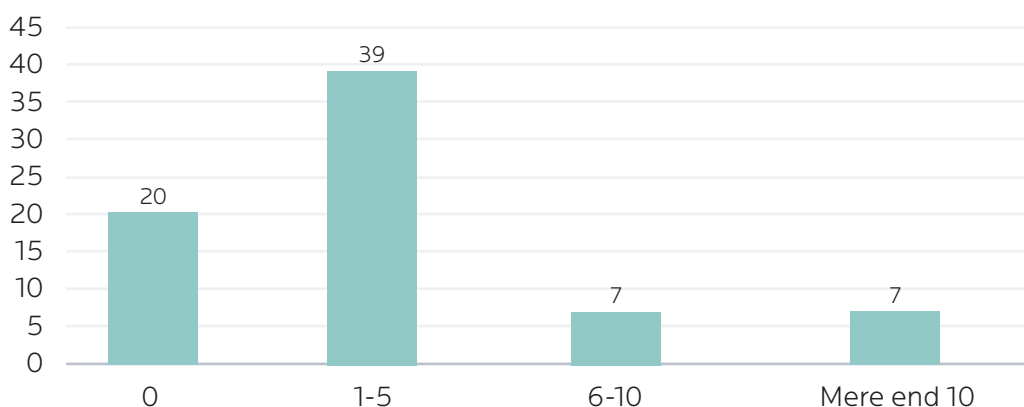
Der findes som nævnt ovenfor ikke data for, hvor meget reglerne om forlængede genbehandlingsfrister bruges. Vi har derfor spurgt kommunerne om deres brug af reglerne efter henholdsvis § 62, stk. 4, og § 62, stk. 5, i perioden 2016 til og med august 2021. Da kommunerne ikke skal indberette anvendelsen af reglerne, har mange skullet

foretage en manuel optælling for at svare på spørgsmålet. Flere kommuner har derfor foretrukket at levere anslåede tal. 73 kommuner har besvaret spørgsmålet om deres brug af forlængede genbehandlingsfrister efter § 62, stk. 4, og § 62, stk. 5.¹⁹¹

Brug af forlænget genbehandlingsfrist efter § 62, stk. 4 (børn over ét år)

Kommunerne bliver spurgt om, hvor mange sager børne- og ungeudvalget har afgjort om forlænget genbehandlingsfrist efter servicelovens § 62, stk. 4 (børn over et år) i perioden fra og med januar 2016 til og med august 2021. De kommuner, der har besvaret spørgsmålet, anslår samlet set, at reglen om forlænget genbehandlingsfrister efter § 62, stk. 4, er anvendt 408 gange i alt i perioden svarende til i gennemsnit 74 gange om året. Det er dog meget forskelligt fra kommune til kommune, hvor meget reglen bruges. I vores undersøgelse svarer 20 kommuner, at de ikke har haft sager med forlænget genbehandlingsfrist efter § 62, stk. 4. 39 kommuner svarer, at de har haft 1-5 sager i perioden, syv kommuner har haft mellem 6 og 10 sager, og endelig har syv kommuner haft mere end 10 sager, jf. figur 9. Således står 14 af de kommuner, der har besvaret spørgsmålet, for en stor del af det samlede antal, mens resten slet ikke eller kun sjældent benytter sig af den forlængede genbehandlingsfrist for børn over et år. Der er en relativt stærk sammenhæng (korrelation) mellem, at det er de store kommuner, der anvender reglen mest, men ingen sammenhæng mellem, at kommuner med stor andel af udsatte børn anvender den i større omfang end de øvrige kommuner.¹⁹²

FIGUR 9: KOMMUNERNES SVAR PÅ SPØRGSMÅLET: HVOR MANGE SAGER HAR BØRNE- OG UNGEUDVALGET AFGJORT OM FORLÆNGET GENBEHANDLINGSFRIST EFTER SERVICELOVENS § 62, STK. 4 (BØRN OVER ET ÅR), I PERIODEN FRA OG MED JANUAR 2016 TIL OG MED AUGUST 2021?

Kilde: Egne beregninger på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen.

Note: 72 kommuner har svaret på spørgsmålet.

Brug af forlænget genbehandlingsfrist efter § 62, stk. 5 (for børn under et år)

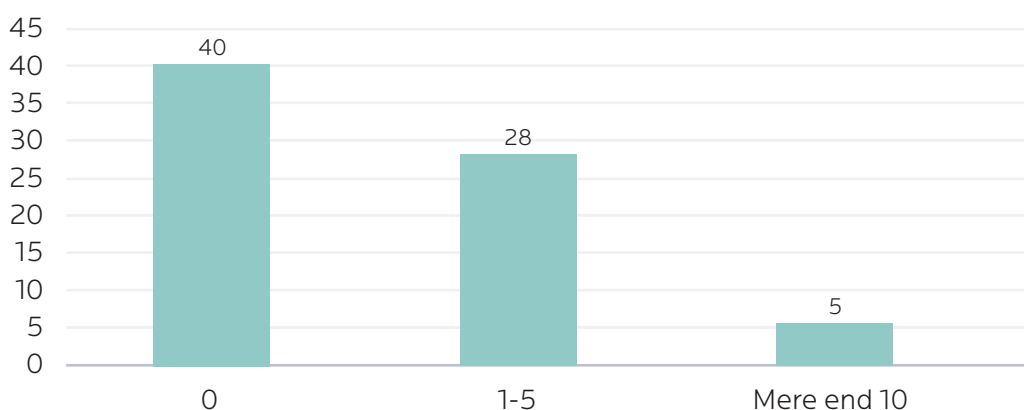
I VIVE's undersøgelse¹⁹³ fremgår det, at reglen om forlænget genbehandlingsfrist for børn under et år (§ 62, stk. 5) blev benyttet i alt 62 gange i perioden 2009-2015. Som for brugen af de andre kontinuitetsregler har det i vores undersøgelse også været

svært for kommunerne at svare på brugen af forlænget genbehandlingsfrist for børn under et år, fordi der ikke skal indberettes om det længere. De 73 kommuner, der har besvaret spørgsmålet, anslår sammenlagt at have anvendt reglerne for forlænget genbehandlingsfrist efter § 62, stk. 5, i alt 120 gange i perioden fra 2016 til første halvår 2021, svarende til i gennemsnit i alt 22 sager om året.

Mere end halvdelen af de kommuner (40 kommuner), som har svaret på spørgsmålet, har ikke brugt reglen, 28 kommuner har brugt den en-fem gange, mens 5 kommuner har brugt reglen mere end fem gange, jf. figur 10.

På trods af usikkerheden i data og manglende svar fra 25 kommuner kan vi konkludere, at reglen er blevet brugt mere fra 2016-2021 end i årene 2009-2015. Udgangspunktet var dog meget lavt, og selv med en betydelig stigning i forhold til forrige målte periode er det stadig i gennemsnit på årsbasis under halvdelen af kommunerne, der bruger bestemmelsen. Der er en moderat sammenhæng med hensyn til, at større kommuner anvender reglen mere, men også en moderat sammenhæng med hensyn til, at kommuner, der anvender denne foranstaltning, også indstiller til tvangsbortadoption i højere grad. De er altså ikke hinandens alternativer.¹⁹⁴

FIGUR 10: FORDELING AF KOMMUNERNES SVAR PÅ SPØRGSMÅLET: HVOR MANGE SAGER HAR BØRNE- OG UNGEUDVALGET AFGJORT OM FORLÆNGET GENBEHANDLINGSFRIST EFTER SERVICELOVENS § 62, STK. 5 (BØRN UNDER ÉT ÅR), I PERIODEN FRA OG MED JANUAR 2016 TIL OG MED AUGUST 2021?

Kilde: Egne beregninger på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen.
Note: 73 kommuner har svaret på spørgsmålet.

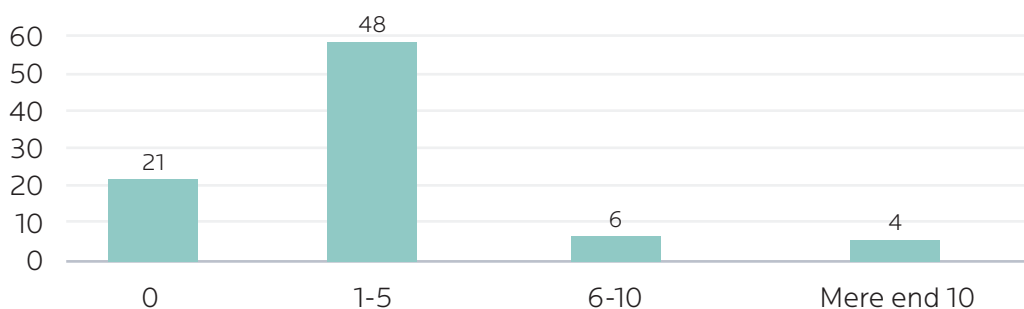
Kommunernes brug af videreførte anbringelser

I dette afsnit gennemgår vi kommunernes besvarelser vedrørende deres anvendelse af servicelovens § 68 a om videreført anbringelse. I hovedtræk tilsiger denne bestemmelse, at hvis et anbragt barn har opnået en stærk tilknytning til sin plejefamilie, kan børne- og ungeudvalget beslutte, at barnet kan forblive i plejefamilien, og at dets anbringelse som udgangspunkt ikke længere skal genbehandles.

Som nævnt er der ikke samlet data for brug af kontinuitetsreglerne, herunder videreført anbringelse, siden 2016, og vi har derfor spurgt kommunerne om, hvor mange sager om videreført anbringelse (servicelovens § 68 a) børne- og ungeudvalget har afgjort i perioden fra og med januar 2016 til og med august 2021.

De 79 kommuner, der har besvaret spørgsmålet, anslår at have truffet sammenlagt 231 afgørelser om videreførte anbringelser, svarende til i gennemsnit 42 afgørelser i alt for samtlige kommuner årligt. Kommunernes besvarelser fordeler sig som vist i figur 11.

FIGUR 11: FORDELING AF KOMMUNERNES SVAR PÅ SPØRGSMÅLET: HVOR MANGE SAGER OM VIDEREFØRT ANBRINGELSE (SERVICELOVENS § 68 A) HAR BØRNE- OG UNGEUDVALGET AFGJORT I PERIODEN FRA OG MED JANUAR 2016 TIL OG MED AUGUST 2021?

Kilde: Egne beregninger på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen.

Note: 79 kommuner har svaret på spørgsmålet.

21 kommuner svarer, at de ikke har brugt reglen i perioden. 48 kommuner, knap to tredjedele af besvarelserne, har haft mellem en og fem sager i perioden, mens 10 kommuner angiver, at de har haft mere end fem sager i perioden. Der er kun svag sammenhæng (korrelation) mellem, i hvor høj grad en kommune træffer afgørelse om videreførte anbringelser, og kommunens størrelse. Der er ingen sammenhæng mellem brugen af forlænget genbehandlingsfrist og andele af udsatte børn og unge i kommunen eller kommunens anvendelse af tvangs bortadoption.¹⁹⁵ Ligesom for den forlængede genbehandlingsfrist er også muligheden for at foranstalte en videreført anbringelse slet ikke eller kun lidt brugt i det store flertal af kommunerne.

BERETNING 6: MATHIAS

Mathias bliver anbragt i plejefamilie, da han er godt en uge gammel. Hans mor har en lang, meget problematisk historik med tre tidligere børn, som alle er anbragt. Mor har haft en opvækst med massivt omsorgssvigt og har levet et ustabil liv med misbrug og periodisk hjemløshed. Hun er velkendt i kommunen, og inden fødslen beslutter forvaltningen at undersøge, om forældrene kan have omsorgen for deres kommende barn, eller om det bør anbringes. I så fald skal det også afklares, om adoption er et bedre alternativ til en langvarig anbringelse. Inden fødslen er der udarbejdet en forældrekompetenceundersøgelse.

Under graviditeten går mor i misbrugsrådgivning en gang om ugen. Hun beskrives med en række mentale vanskeligheder. Far er ret ung, i begyndelsen af 20'erne. Han er kognitivt dårligt fungerende. Begge forældre ses at have nedsat mentaliseringsevne og en ringe tolerance over for stress. De vurderes ikke at kunne udvikle forældreevne til at varetage omsorgen for deres kommende barn, selv med massiv indsats.

Efter fødslen og frem til børne- og ungeudvalgets beslutning om barnets anbringelse bor forældrene med den nyfødte på et observationshjem. Her skal forældrenes samspil med drengen

beskrives, og der skal være støtte, så barnet ikke lider overlast. Institutionen finder, at forældrene har styr på de praktiske ting i plejen. Deres mentale kontakt med Mathias vurderes lidt ordfattig og ensformig. Far er fint afstemt i samspillet, men Mor kan mangle blidhed i nogle situationer. Begge modtager gerne vejledning og ønsker at blive på institutionen i tre måneder. Drengen beskrives som veltilpas.

Børne- og ungeudvalget indstiller Mathias til bortadoption. Drengen anbringes i midlertidig plejefamilie frem til adoptionen, hvor de biologiske forældre over de næste to måneder har halvanden times samvær to gange med barnet. Plejemor beskriver dem som rolige i forløbet.

Ankestyrelsen godkender indstillingen til adoption. Den bliver efterfølgende stadfæstet i byretten. Alle instanser fremhæver forældrenes manglende kompetencer og udviklingsmuligheder samt morens historik med tre anbragte ældre børn. På den baggrund konkluderes det, at bortadoption vil være det bedste for barnet "af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten" i hans opvækst, som det også formuleres i loven. Der lægges ikke vægt på de ganske positive beskrivelser af samværet mellem forældrene og deres nyfødte på observationshjemmet i dagene efter fødslen.

4 KARAKTERISTIK AF FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE

4.1 SAMMENFATNING AF KAPITLET

Dette kapitel indeholder en registerbaseret, deskriptiv analyse af forældre til børn, der efter beslutning i Ankestyrelsen blev bortadopteret uden samtykke i perioden fra starten af 2016 til 1. september 2021, samt forældre til børn, der i perioden fra og med 2016 til og med 2020 blev anbragt uden samtykke. I første afsnit sammenligner vi de to forældregrupper ud fra enkeltstående udvalgte baggrundskarakteristika, der hver for sig giver en indikation af forældrenes udsathed. Udsathed er dog ofte kendetegnet ved en kombination af flere faktorer, hvorfor vi i andet afsnit sammenholder de to forældregrupper med fokus på, hvor hårdt de er ramt af kombinationer af de udvalgte karakteristika.

I analysen sammenligner vi forældre til **tvangsbortadopterede** børn med forældre til børn, som var **under to år** ved **tvangsanbringelsen**. Det skyldes, at omkring 70 % af de tvangsadopterede børn var under to år ved adoptionen. Vores antagelse er, at børn på samme alderstrin vil give det bedste sammenligningsgrundlag for de to forældregrupper.

Hvad viser analysen

Hvad der karakteriserer forældre til børn, der bliver **tvangsbortadopteret**, og særligt hvad der adskiller disse forældre fra forældre til børn, der bliver **tvangsanbragt**, er et underbelyst område.

Overordnet viser resultaterne i vores analyse, at både forældre til **tvangsbortadopterede** børn og forældre til **tvangsanbragte** børn er meget udsatte, når der måles på en række udvalgte baggrundskarakteristika.

Når forældre til **tvangsbortadopterede** børn sammenlignes med forældre til **tvangsanbragte** børn, viser analysen, at forældrene ofte ligner hinanden. De to forældregrupper, og herunder særligt de to grupper af mødre, ligner hinanden, når vi eksempelvis ser på graden af beskæftigelse, hvor ofte grundskolen er den højeste fuldførte uddannelse, hvor ofte de kan kategoriseres med en psykisk lidelse, og i hvilken grad forældrene har en kriminel historik.

Der er dog også områder, hvor de to forældregrupper, og herunder særligt de to grupper af mødre, adskiller sig.

- 26 procent af forældrene til **tvangsbortadopterede** børn har førtidspension, fleksydelse mv. som deres primære indkomst i afgørelsesåret, mens det samme gælder for 13 procent af forældrene til **tvangsanbragte** børn. Anderledes er kontanthjælp den primære indkomst for en større del af mødre til

tvangsanbragte børn (84 procent) i sammenligning med mødrene til **tvangsbortadopterede** børn (70 procent). Mellem fædrene i de to forældregrupper er der ikke samme markante forskel på, hvor ofte kontanthjælp er den primære indtægtskilde.

- 39 procent af forældrene til **tvangsbortadopterede** børn kategoriseres med en kognitiv funktionsnedsættelse, mens det samme tal er 30 procent for forældre til **tvangsanbragte** børn.
- 18 procent af forældrene til **tvangsbortadopterede** børn kategoriseres med et alkohol- og/eller stofmisbrug, mens det samme gør sig gældende for 30 procent af forældrene til **tvangsanbragte** børn.
- 11 procent af forældrene til **tvangsbortadopterede** børn er indvandrere eller efterkommere. Blandt befolkningen over 15 år var cirka 14 procent indvandrere eller efterkommere pr. 1 januar 2021. Andelen af forældre til **tvangsanbragte** børn med anden etnisk baggrund end dansk øges med barnets alder ved tvangsanbringelsen. 14 procent af forældrene til **tvangsanbragte** børn **under et år** har anden etnisk baggrund end dansk, mens det gælder for 17 procent af forældrene til **tvangsanbragte** børn **under to år** og 29 procent af forældrene til **tvangsanbragte** børn **over to år**. Overrepræsentationen af forældre med anden etnisk baggrund end dansk indtræffer, i takt med at børnenes alder ved tvangsanbringelsen stiger. Vi har ikke et tilstrækkeligt talgrundlag for at kunne udtale os om udviklingen for de ældre aldersgrupper af tvangsadopterede børn.

Endelig viser resultaterne, at når vi ser på, hvor ofte forældrene er registreret med flere af fire eller syv udvalgte udsathedsidekatorer, adskiller mødre til **tvangsbortadopterede** børn sig fra mødre til **tvangsanbragte** børn, mens fædrene i de to forældregrupper fremstår mere ensartede i den sammensatte udsathed. Forskellen mellem de to grupper af mødre tegner ikke et klart mønster.

Menneskeretlige problematikker

Forældrene i de to grupper ligner på hovedparten af de udvalgte baggrundskarakteristika hinanden. Der er dog bemærkelsesværdige forskelle, som giver anledning til at være særligt opmærksom på følgende problemstillinger:

- Den højere frekvens af førtidspensionister og fleksjobbere blandt forældre til tvangsadopterede børn peger i samme retning som den lidt højere frekvens af kognitivt funktionsnedsatte i den samme gruppe. En kognitiv funktionsnedsættelse vil ofte være varig og vil derfor også kunne have varig indflydelse på forældreevnen. Imidlertid har mennesker med handicap, både fysisk eller kognitivt, som udgangspunkt ret til familieliv som alle andre. Her har staten en positiv forpligtelse til at yde støtte og hjælpe i rollen og ansvaret som forældre. Det er derfor afgørende, at kommunen er opmærksom på denne forpligtelse og sikrer, at der i videst muligt omfang tilbydes relevant støtte, der kan kompensere forældre for deres funktionsnedsættelse.
- Forældre og børn med minoritetsbaggrund har ret til respekt for deres kulturelle, sproglige og religiøse baggrund. Myndighederne skal derfor så vidt muligt sikre, at et barn kan fastholde kontakten til sit særlige etniske udgangspunkt.

4.2 FORMÅL MED ANALYSEN

Formålet med dette kapitel er at give et billede af, hvordan forældre til tvangsbortadopterede børn fremstår vedrørende en række udvalgte sociale og helbredsmæssige forhold, samt at sammenholde disse forældre med, hvordan forældre til tvangsanbragte børn fremstår vedrørende de samme sociale og helbredsmæssige forhold. Med en sådan analyse får vi indtryk af, om og på hvilke områder de to grupper adskiller sig fra hinanden.

4.3 UNDERSØGELSENS METODE

Analysen tager udgangspunkt i data for forældre til børn, der er blevet bortadopteret uden samtykke efter beslutning i Ankestyrelsen i perioden fra og med 2016 til 1. september 2021, samt forældre til børn, der er blevet anbragt uden samtykke i perioden fra og med 2016 til og med 2020.¹⁹⁶

Med udgangspunkt i information fra Danmarks Statistik laves en deskriptiv analyse af udvalgte sociale og helbredsmæssige forhold for begge forældregrupper. Udgangspunktet for opgørelsen af de to forældregruppers baggrundskarakteristika er henholdsvis det år, hvor afgørelsen om tvangsbortadoption blev truffet i Ankestyrelsen, og det år, hvor den første tvangsanbringelse i perioden 2016 til 2020 blev iværksat.¹⁹⁷ For forældre til tvangsanbragte børn vil det gælde, at hvis et barn er blevet tvangsanbragt før 2016, men har en ny iværksat tvangsanbringelse i perioden 2016 til 2020, vil det være året for første tvangsanbringelse i perioden 2016-2020, der danner udgangspunkt for opgørelsen af forældrenes baggrundskarakteristika.

Vi har valgt at sammenligne forældre til børn, der er blevet bortadopteret uden samtykke med forældre til børn, der er blevet anbragt uden samtykke. Den primære begrundelse for udelukkende at lave denne sammenligning er, at det for begge forældregrupper er sådan, at anbringelsen eller adoptionen er sket med et tvangselement og altså ikke er noget, forældrene har indvilget i.^{198 199}

Cirka 70 procent af de tvangsbortadopterede børn var under to år, da beslutningen om bortadoption blev truffet i Ankestyrelsen, mens stort set alle de tvangsbortadopterede børn optræder første gang i registret for anbringelser hos Danmarks Statistik, inden de er seks måneder gamle. For at have det bedste sammenligningsgrundlag for forældre til **tvangsbortadopterede** børn opdeles forældrene til de **tvangsanbragte** børn i to grupper. De to grupper udgøres af henholdsvis forældre til børn, der var **under to år** ved den første tvangsanbringelse i perioden 2016-2020 og forældre til børn, der var **over to år** ved den første tvangsanbringelse i perioden 2016-2020. Når der i teksten refereres til forældre til **tvangsanbragte** børn, menes der således forældre til børn, der var **under to år**, da de blev tvangsanbragt. Det er resultater for denne gruppe, der rapporteres løbende i teksten sammen med resultaterne for forældre til **tvangsbortadopterede** børn, mens resultaterne for forældre til børn **over to år** kan ses i bilag 4.²⁰⁰

Der medtages 94 børn, der i perioden blev bortadopteret uden samtykke. For disse 94 børn er det muligt hos Danmarks Statistik at finde information om 93 mødre og 82 fædre.²⁰¹ For de tvangsanbragte børn inkluderes 407 børn, der i perioden 2016 til 2020 var under to år, da deres første tvangsanbringelse inden for perioden blev iværksat, og

hvor det er muligt at finde information om minimum en af forældrene. For disse børn inkluderes 407 mødre og 330 fædre.²⁰²

Blandt forældrene i analysen kan der være nogle, der har fået tvangsfjernet eller tvangsbortadopteret mere end ét barn. Disse forældre vil indgå i analysen flere gange. Den primære begrundelse for at lade disse forældre indgå i analysen flere gange er, at der kan være forhold hos forældrene, der kan have ændret sig mellem tidspunkterne for tvangsbortadoptionen/tvangsanbringelse af deres børn.

I analysen belyses konkret følgende enkeltstående forhold hos forældrene samt en kombination af udvalgte forhold, herunder:

- Forældrenes alder ved barnets fødsel, herkomst (dansk oprindelse, indvandrer eller efterkommer) og samlivsstatus
- Forældrenes uddannelsesniveau
- Forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet
- Forældrenes strafferetlige domme (seneste fem år)
- Forældrenes anbringelseshistorik
- Forældrenes hospitalskontakter (seneste ti år) eller handicapydelse, der indikerer en psykisk lidelse eller en kognitiv funktionsnedsættelse
- Forældrenes stof- og/eller alkoholmisbrug (seneste fem år).

I denne analyse er det ikke muligt at udlede, om de udvalgte forhold har haft en direkte betydning for, hvorvidt barnet/børnene blev anbragt eller bortadopteret, men lignende indikatorerne er brugt i andre studier som udtryk for udsathed og herunder forældres udsathed.²⁰³

I analysen sammenholder vi desuden egne resultater med den eksisterende litteratur, hvor det er muligt. Vi har brugt særligt tre analyser som inspiration og reference. Det handler om en analyse lavet af Kommunernes Landsforening i 2015, **Velfærdspolitisk Analyse**, lavet af Socialministeriet i 2020, samt en analyse lavet hos VIVE, Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, i 2019.²⁰⁴ For en mere detaljeret beskrivelse af data og metode, se bilag 3.

4.4 UNDERSØGELSENS RESULTATER

I de følgende afsnit beskrives udvalgte sociale og helbredsmæssige karakteristika for forældre til børn, der er bortadopteret uden samtykke og forældre til børn, der var under to år, da de blev anbragt uden samtykke. Resultaterne for de to forældregrupper sammenlignes, og det er undersøgt, hvorvidt eventuelle forskelle er statistisk signifikante på et 10-procentssignifikansniveau.²⁰⁵

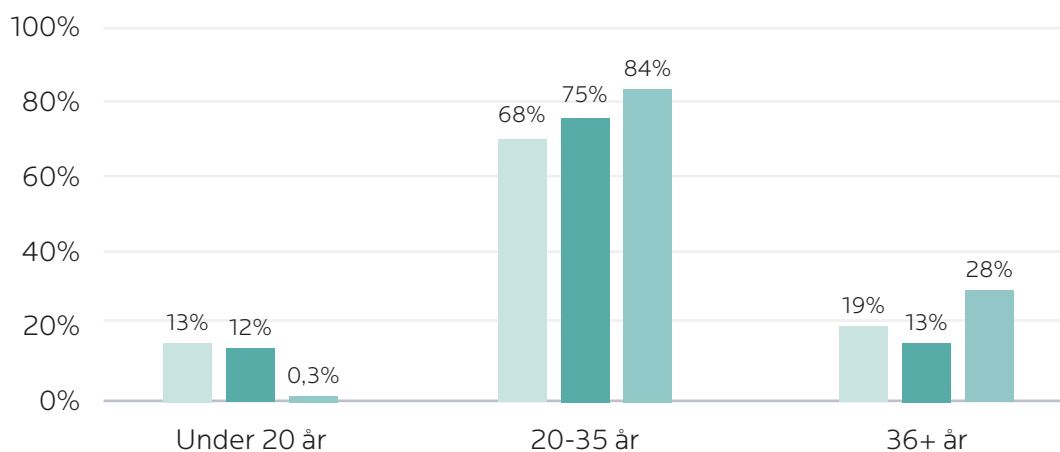
Forældrenes alder, herkomst og civilstatus

Figur 12 viser aldersfordelingen for forældre til **tvangsbortadopterede** børn og forældre til **tvangsanbragte** børn samt aldersfordelingen for forældre til alle levendefødte i 2021. Af figuren fremgår det blandt andet, at 13 procent af mødrene og 5 procent af fædrene til **tvangsbortadopterede** børn var under 20 år, dvs. stadig teenagere, da barnet blev født. Stort set samme mønster gør sig gældende for

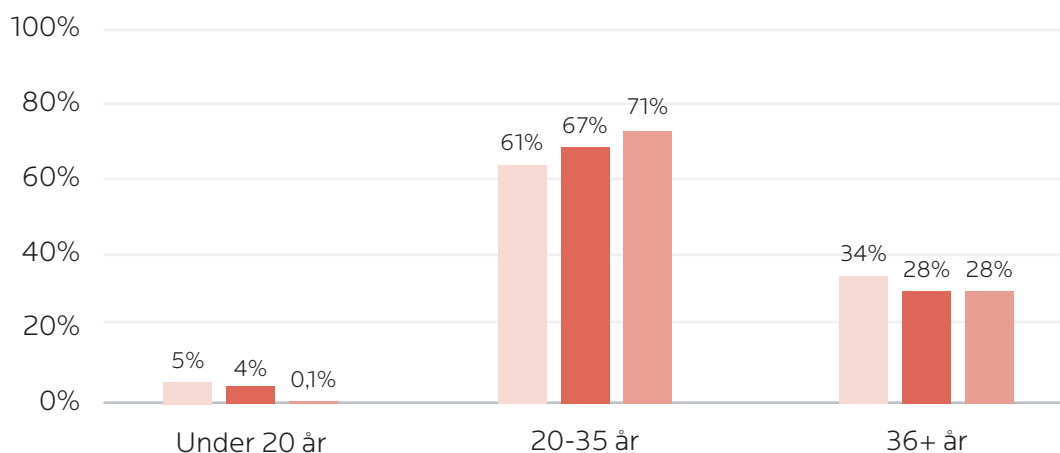
forældre til **tvangsanbragte** børn, hvor 12 procent af mødrene og 4 procent af fædrene var teenagere ved barnets fødsel. Andelen af henholdsvis teenagemødre og teenagefædre er ikke signifikant forskelligt mellem de to forældregrupper. Til sammenligning var det kun 0,3 procent af mødrene og 0,1 procent af fædrene til de børn, der blev født i 2021, der var under 20 år.

Sammenlignes mødrene med fædrene inden for de to forældregrupper, er mødrene i begge forældregrupper oftere teenagere ved deres barns fødsel. Samtidig er fædrene oftere end mødrene over 35 år ved barnets fødsel, noget der også gør sig gældende for den generelle befolkning.

FIGUR 12: MØDRENS OG FÆDRENS ALDER VED BARNETS FØDSEL, ANDELE I PROCENT FOR MØDRE OG FÆDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE SAMT ALDERSFORDELINGEN FOR ALLE MØDRE OG FÆDRE TIL LEVENDEFØDTE I 2021

■ Mødre til tvangsbortadopterede ■ Mødre til tvangsanbragte under to år
■ Alle mødre til levendefødte i 2021

■ Fædre til tvangsbortadopterede ■ Fædre til tvangsanbragte under to år
■ Alle fædre til levendefødte i 2021

Note: Antal fædre til tvangsbortadopterede børn = 82, antal fædre til tvangsanbragte børn = 330, antal mødre til tvangsbortadopterede børn = 93, antal mødre til tvangsanbragte børn = 407.

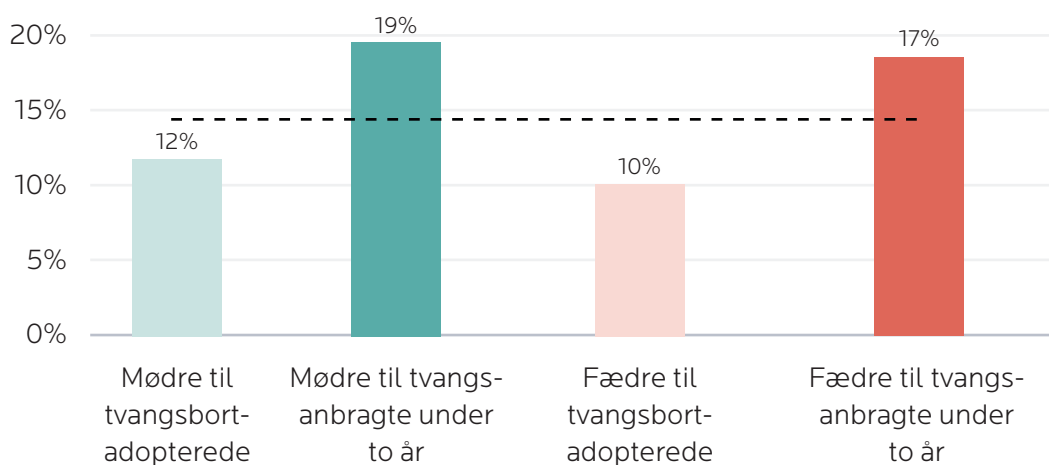
Forældrenes alder ved barnets fødsel er baseret på befolkningsregistret, BEF, hos Danmarks Statistik. Mødre og fædre i befolkningen er baseret på egne beregninger i Statistikbanken, FODPM og FODPF.

I gennemsnit var både mødrene til **tvangsbortadopterede** og mødre til **tvangsanbragte** børn næsten fire år yngre end samtlige fødende kvinder i 2021, mens fædrene i begge forældregrupper i gennemsnit var cirka to år yngre end samtlige fædre til nyfødte i 2021.²⁰⁶

Andelen af forældre til **tvangsbortadopterede** børn og **tvangsanbragte** børn, der enten er indvandrere eller efterkommere, ses i figur 13. 12 procent af mødrene og 10 procent af fædrene til **tvangsbortadopterede** børn har anden etnisk baggrund end dansk, mens det for forældrene til **tvangsanbragte** børn gælder for 18 procent af mødrene og 16 procent af fædrene. Resultaterne i figuren indikerer, at der både for mødre og for fædre til **tvangsbortadopterede** børn er relativt færre, der har anden etnisk baggrund end dansk, når de sammenlignes med mødre og fædre til **tvangsanbragte** børn, men der er ikke statistisk signifikante forskelle mellem de to forældregrupper.²⁰⁷

Sammenlignes forældre til **tvangsbortadopterede** børn med forældre til børn, der var **over to år** ved **tvangsanbringelsen**, er der signifikant forskel på, hvor ofte forældrene har anden etnisk baggrund end dansk. 29 procent af forældrene til **tvangsanbragte over to år** er indvandrere eller efterkommere, jf. tabel 1 i bilag 4. Blandt befolkningen over 15 år var cirka 14 procent indvandrere eller efterkommere pr. 1 januar 2021.²⁰⁸

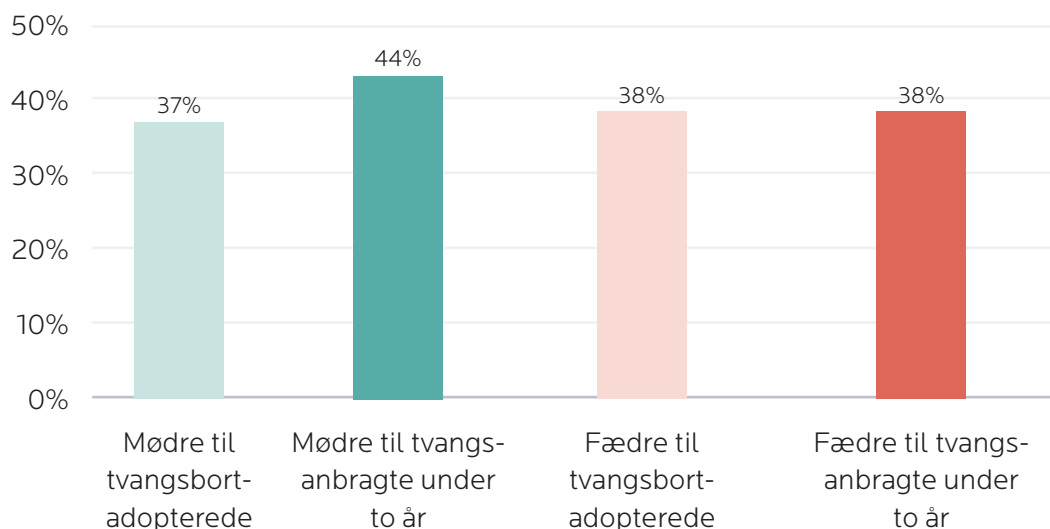
FIGUR 13: FORÆLDRE, DER ENTEN ER INDVANDRERE ELLER EFTERKOMMERE, ANDELE I PROCENT FOR FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE

Note: Antal observationer som i figur 12. Forældrenes herkomst er baseret på befolkningsregistret, BEF, hos Danmarks Statistik. Andel i befolkningen er baseret på egne beregninger i Statistikbanken, FOLK2.

Måler vi på, hvor ofte forældrene var enlige i afgørelsesåret, kan vi se, at det gælder for 37 procent af mødrene og 38 procent af fædrene til **tvangsbortadopterede** børn, mens det samme gælder for 45 procent af mødrene og 38 procent af fædrene til **tvangsanbragte** børn, jf. figur 14.²⁰⁹ Der er ikke signifikant forskel på mødrene og fædrene mellem de to forældregrupper.²¹⁰

FIGUR 14: FORÆLDRE, DER VAR ENLIGE I AFGØRELSESÅRET, ANDELE I PROCENT FOR FORÆLDRE TIL BØRN, DER ER BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE

Note: Antal observationer som i figur 12. Forældrenes samlivsstatus er baseret på befolkningsregistret, BEF, og variabelen Familie_Type hos Danmarks Statistik. Familietypen er målt ved udgangen af afgørelsesåret.

Forældrenes uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet

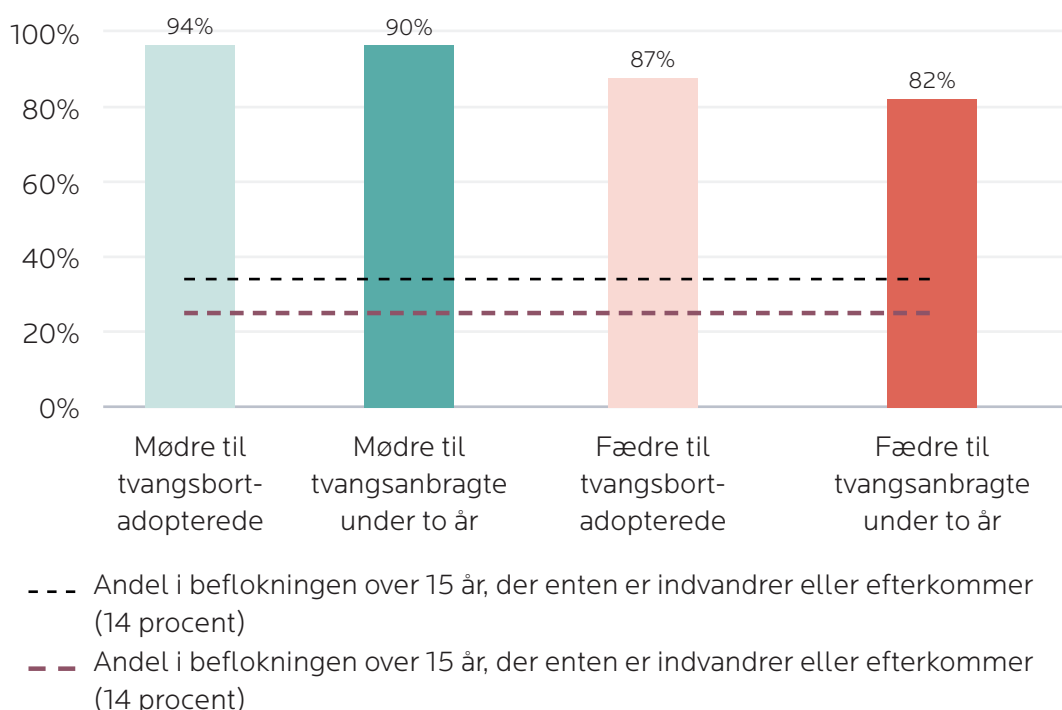
Størstedelen af både mødrene (94 procent) og fædrene (87 procent) blandt forældre til **tvangsbortadopterede** børn havde en grundskoleuddannelse som højeste fuldførte uddannelse i afgørelsesåret, jf. figur 15.²¹¹ Det samme gør sig gældende for forældre til **tvangsanbragte** børn, hvor 91 procent af mødrene og 83 procent af fædrene havde grundskolen som højeste fuldførte uddannelse i året for afgørelsen. Der er ikke signifikant forskel på, hvor stor en andel der har grundskolen som højeste fuldførte uddannelse mellem mødrene i de to forældregrupper eller mellem fædrene i de to forældregrupper.

For forældre til **tvangsanbragte** børn **over to år** gælder det, at markant færre (64 procent) har grundskolen som højeste fuldførte uddannelse, når de sammenlignes med både forældre til **tvangsbortadopterede** børn (90 procent) og forældre til **tvangsanbragte** børn **under to år** (87 procent), jf. tabel 1 i bilag 4. Til sammenligning havde cirka 34 procent af den danske befolkning mellem 15 og 34 år grundskolen som højeste fuldførte uddannelse pr. september 2021.²¹²

Der er signifikant forskel mellem mødrenes og fædrenes uddannelsesniveau, når vi kigger på forældre til **tvangsanbragte** børn, mens der ikke er signifikant forskel mellem

mødre og fædre til tvangsbortadopterede børn. For forældre til tvangsbortadopterede er det dog stort set hele populationen, der er inkluderet i analysen, hvorfor den statistiske usikkerhed knyttet til resultaterne er begrænset. At fædrene umiddelbart ser ud til at have et højere uddannelsesniveau end mødrene står i kontrast til mønstret i den generelle befolkning, hvor for eksempel andelen af kvinder med en lang eller mellemlang videregående uddannelse er større end andelen af mænd med en lang eller mellemlang videregående uddannelse.²¹³

FIGUR 15: FORÆLDRE MED GRUNDSKOLEN SOM HØJESTE FULDFØRTE UDDANNELSE, ANDELE I PROCENT FOR FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE

Note: Antal observationer som i figur 12. Kategoriseringen "højeste fuldførte uddannelse" for begge forældregrupper er dannet på baggrund af forløbsregistret UDDF hos Danmarks Statistik. Højeste fuldførte uddannelse er opgjort i september i afgørelsesåret. Andel i befolkningen er baseret på egne beregninger i Statistikbanken, HFUDD11.

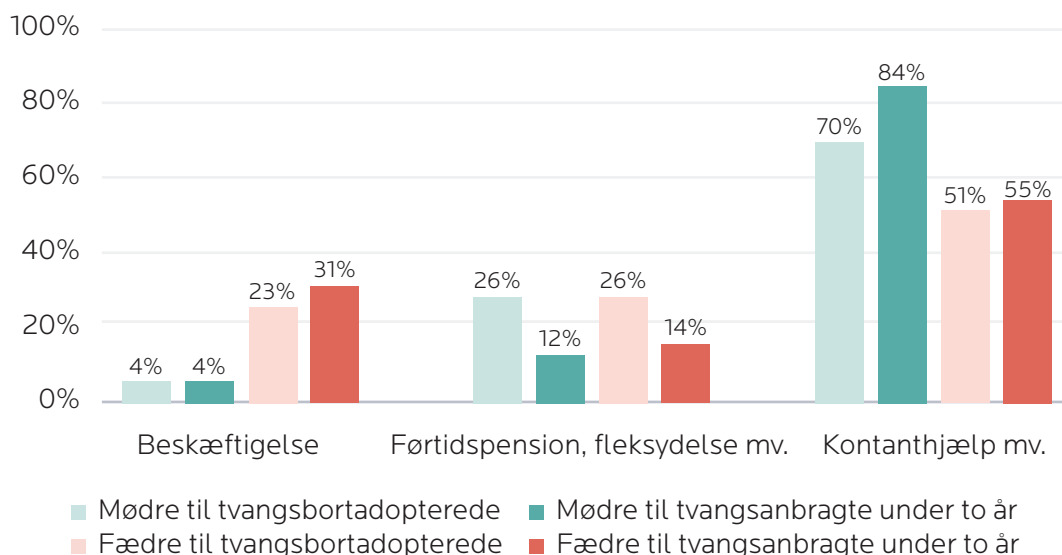
Af figur 16 ses forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet i afgørelsesåret. Tilknytning til arbejdsmarkedet er i denne analyse baseret på den primære indkomstkilde fra Danmarks Statistiks indkomstregister.²¹⁴ Af figuren fremgår det blandt andet, at for kun cirka 4 procent af mødrene til både **tvangsbortadopterede** børn og **tvangsanbragte** børn udgjorde beskæftigelse den største indkomst i afgørelsesåret, mens det samme var gældende for 23 procent af fædrene til de **tvangsbortadopterede** børn og 31 procent af fædrene til de **tvangsanbragte** børn. Blandt alle mænd i befolkningen i alderen fra 20 år til og med 35 år var 73 procent i beskæftigelse pr. ultimo november 2020, mens det samme gælder for 70 procent af kvinderne i alderen fra 20 år til og med 35 år.²¹⁵

Godt en fjerdedel af både fædre og mødre til **tvangsbortadopterede** børn havde førtidspension, fleksydelse mv. som deres primære samlede indtægtskilde i afgørelsesåret, mens det samme gælder for 13 procent af mødrene og 15 procent af fædrene til **tvangsanbragte** børn, jf. figur 16. Mødre og fædre til **tvangsbortadopterede** børn adskiller sig således fra mødre og fædre til **tvangsanbragte** børn ved signifikant oftere at have førtidspension, fleksydelse mv. som deres primære indtægtskilde. Samtidig har mødre til tvangsbortadopterede i signifikant mindre grad kontanthjælp mv. som deres primære indtægt, sammenlignet med mødre til tvangsanbragte.

Når fædrene sammenlignes med mødrene inden for deres respektive forældregruppe, er fædrene i signifikant højere grad end mødrene i beskæftigelse i afgørelsesåret, mens de tilsvarende i mindre grad har kontanthjælp mv. som deres primære indkomst. Inden for de to forældregrupper har mødrene og fædrene i samme grad førtidspension, fleksydelse mv. som deres primære indtægtskilde.

I Socialministeriets karakteristik af forældre til børn anbragt første gang i perioden 2015-2019 finder man, at lidt mindre end 10 procent af mødrene til **tidligt anbragte børn** (børn under seks år) havde beskæftigelse som primært forsørgelsesgrundlag, mens lidt mere end 30 procent af fædrene til **tidligt anbragte børn** havde beskæftigelse som primært forsørgelsesgrundlag, i året op til anbringelsen.²¹⁶ Både resultaterne fra Socialministeriets analyse og resultaterne fra denne analyse peger på, at fædrene i højere grad end mødrene er i beskæftigelse.

FIGUR 16: TILKNYTNING TIL ARBEJDSMARKEDET I AFGØRELSESÅRET, ANDELE I PROCENT FOR FORÆLDRE TIL BØRN, DER ER BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE

Note: Antal observationer som i figur 12. Kategoriseringen "tilknytning til arbejdsmarkedet" er for forældregrupperne dannet på baggrund af indkomstregistret (IND) hos Danmarks Statistik. Personer kategoriseres i beskæftigelse på baggrund af variabelen ERHVERVSINDK_13 fra indkomstregistret. I kategorien "Kontanthjælp mv." findes blandt andet også forældre, der har integrationsydelse, dagpenge eller SU som deres højst indtægtskilde. Kategorien "Førtidspension, fleksydelse mv." baseres på

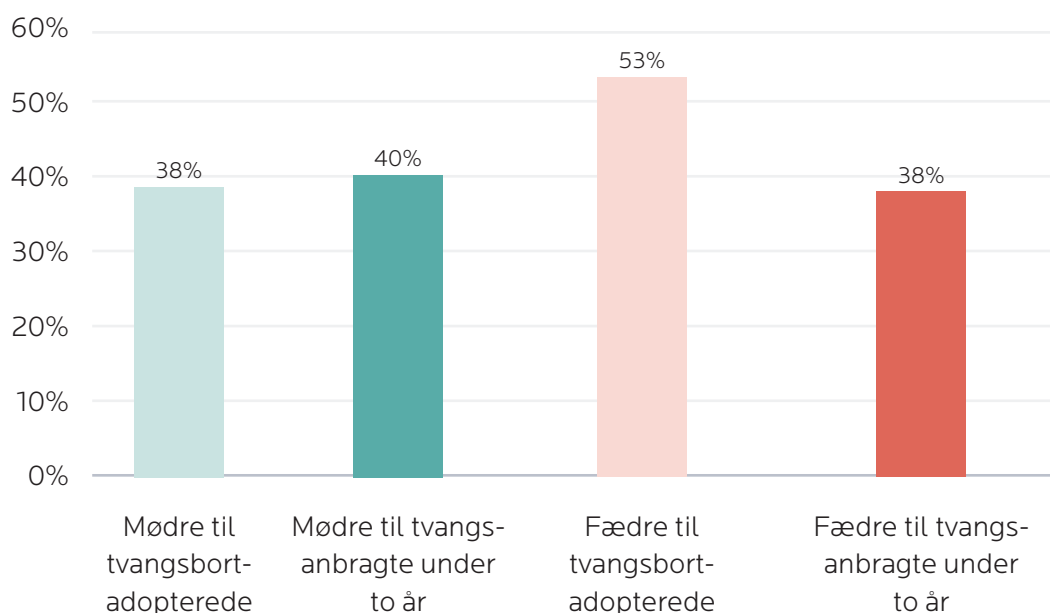
variablen OFFPENS_EFTERLON_13 fra indkomstregistret, hvor der blandt andet også kan indgå folkepension og efterløn. Forældrenes alder taget i betragtning vurderes det dog mest sandsynligt, at det ikke er disse typer af indkomster, der dominerer.

Forældre, der selv har været anbragt

Eksisterende litteratur har vist, at børn anbragt uden for hjemmet oftere har forældre, der selv var anbragt som børn.²¹⁷ I vores analyse har mere end halvdelen af fædrene (53 procent) og mere end hver tredje af mødrene (38 procent) til **tvangsbortadopterede** børn selv været anbragt som børn, jf. figur 17. Det samme gælder for 39 procent af fædrene og 40 procent af mødrene til **tvangsanbragte** børn. Der er således ikke signifikant forskel på, hvor ofte mødrene selv har været anbragt som barn, når der sammenlignes mellem de to forældregrupper, mens fædrene til de **tvangsbortadopterede** børn i højere grad end fædrene til **tvangsanbragte** børn selv var anbragt som barn. Endelig er der også signifikant forskel mellem mødre og fædre til tvangsbortadopterede.

Til sammenligning fremgår det af en analyse lavet af Socialministeriet fra 2020, der karakteriserer anbragte børn og unges forældre, at kun cirka 7 procent af alle ikke-anbragte børn havde mindst en forælder, der selv havde været anbragt i barndommen.²¹⁸

FIGUR 17: FORÆLDRE, DER SELV VAR ANBRAGT SOM BARN, ANDELE I PROCENT FOR FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE

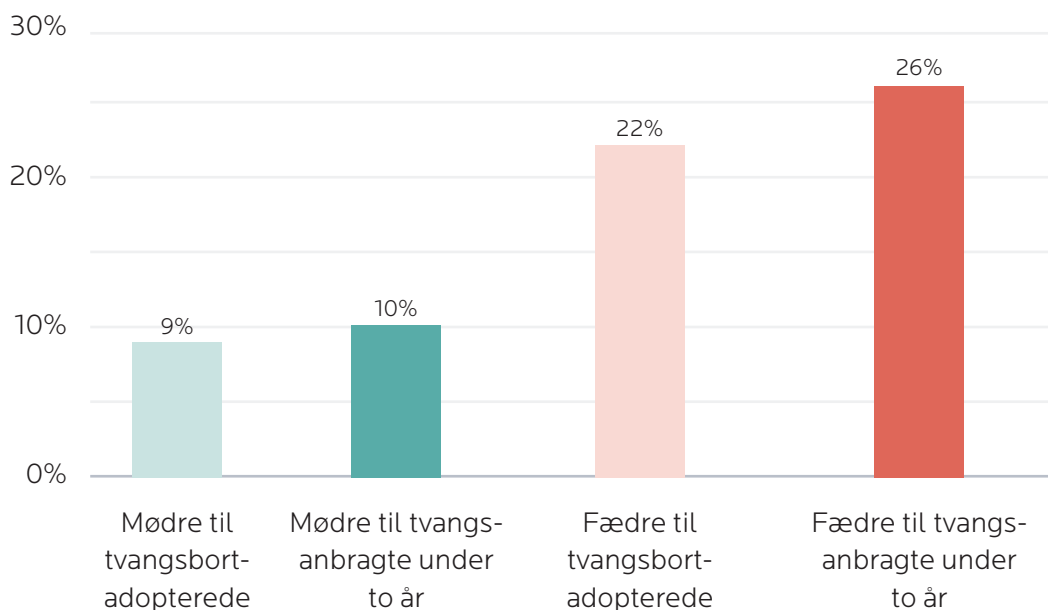
Note: I figuren er kun medtaget forældre, der er født efter 1979, da fuldkommen registrering af anbringelser kun går tilbage til 1980. I tabellen er inkluderet 58 fædre og 79 mødre til tvangsbortadopterede børn samt 272 fædre og 373 mødre til tvangsanbragte børn. Personer der er registreret i registret BUAF hos Danmarks Statistik, kategoriseres med en anbringelse som barn.

Kriminalitetshistorik

Når vi ser på forældrenes kriminalitetshistorik de seneste fem år før afgørelsesåret, kan vi se, at 9 procent af mødrene og 22 procent af fædre til **tvangsbortadopterede** børn har minimum én betinget eller ubetinget dom for en overtrædelse af straffeloven, mens det for forældre til de børn, der er blevet **tvangsanbragt**, gælder for 10 procent af mødrene og 26 procent af fædre, jf. figur 18.²¹⁹ Der er ikke signifikante forskelle på, hvor ofte henholdsvis mødrene og fædre er blevet dømt for en overtrædelse af straffeloven, når der sammenlignes mellem de to forældregrupper. Omvendt viser resultater også, at fædre i begge forældregrupper signifikant oftere har en kriminel historik end mødrene.

Til sammenligning fremgår det af Socialministeriets undersøgelse af perioden 2015-2019, at blandt forældrene til **ikke-anbragte** børn var fire procent af mødrene og otte procent af fædre registreret med en strafferetlig fældende dom, når hele personens livsforløb betragtes.²²⁰

FIGUR 18: FORÆLDRE MED MINDST EN STRAFFERETLIG FÆLDENDE AFGØRELSE DE SENESTE FEM ÅR FORUD FOR AFGØRELSESÅRET, ANDELE I PROCENT FOR FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE

Note: Antal observationer som i figur 12. Forældrenes kriminalitetshistorik er baseret på Kriminalstatistik afgørelser (KRAF) hos Danmarks Statistik. I indikatoren for, om en person er tidligere dømt, inkluderes udelukkende afgørelser i forbindelse med en overtrædelse af straffeloven og kun afgørelser, der enten resulterede i en betinget eller en ubetinget dom. Overtrædelser af færdselsloven eller en særlov er ikke medtaget.

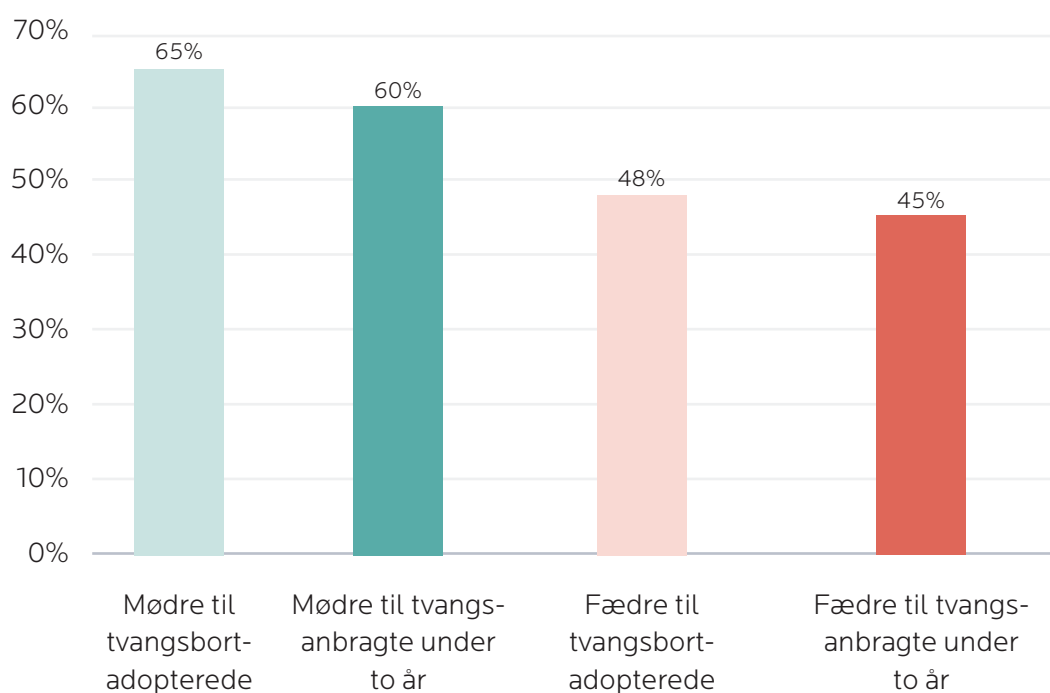
Kontakt til sundhedsvæsenet

Figur 19 og figur 20 viser henholdsvis andelen af forældrene, der kan kategoriseres med en psykisk lidelse, og andelen af forældrene, der kan kategoriseres med en kognitiv funktionsnedsættelse. Forældrene kategoriseres med en psykisk lidelse eller en kognitiv funktionsnedsættelse, hvis de i en tiårig periode forud for afgørelsesåret er registreret i Landspatientregisteret med en diagnose, der relaterer sig til en psykisk lidelse eller en kognitiv funktionsnedsættelse, eller hvis de på et tidspunkt forud for afgørelsen om tvangsbortadoption/tvangsanbringelse har fået tildelt en handicapydelse af kommunen, der er relateret til enten en psykisk lidelse eller en kognitiv funktionsnedsættelse.²²¹ For nærmere specificeret definition, se tabel 1 i bilag 5.

Næsten to tredjedele af både mødrene til **tvangsbortadopterede** børn (65 procent) og mødrene til **tvangsanbragte** børn (60 procent) er kategoriseret med en psykisk lidelse, mens det samme gælder for næsten halvdelen af fædrene til både **tvangsbortadopterede** børn (48 procent) og **tvangsanbragte** børn (45 procent), jf. figur 19.²²²

Der er ikke signifikant forskel på, hvor ofte mødrene kan kategoriseret med en psykisk lidelse, mellem to forældregrupper og det samme gælder, når vi ser på andelen af fædre med psykisk lidelse i de to forældregrupper. Omvendt er mødrene i begge forældregrupper signifikant oftere kategoriseret med en psykisk lidelse end fædrene.

FIGUR 19: HOSPITALSKONTAKTER OG/ELLER YDELSER I FORBINDELSE MED PSYKISK LIDELSE DE SENESTE FEM ÅR FORUD FOR AFGØRELSESÅRET, ANDELE I PROCENT FOR FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE

Note: Antal observationer som i figur 12. Kategoriseringen af forældrene baseres på henholdsvis Landspatientregisteret (inkl. psykiatri) og registret for handicapydelse hos Danmarks Statistik. Den samme person kan optræde i flere af kategorierne, for eksempel både som modtager af en handicapydelse og som registreret i Landspatientregisteret.

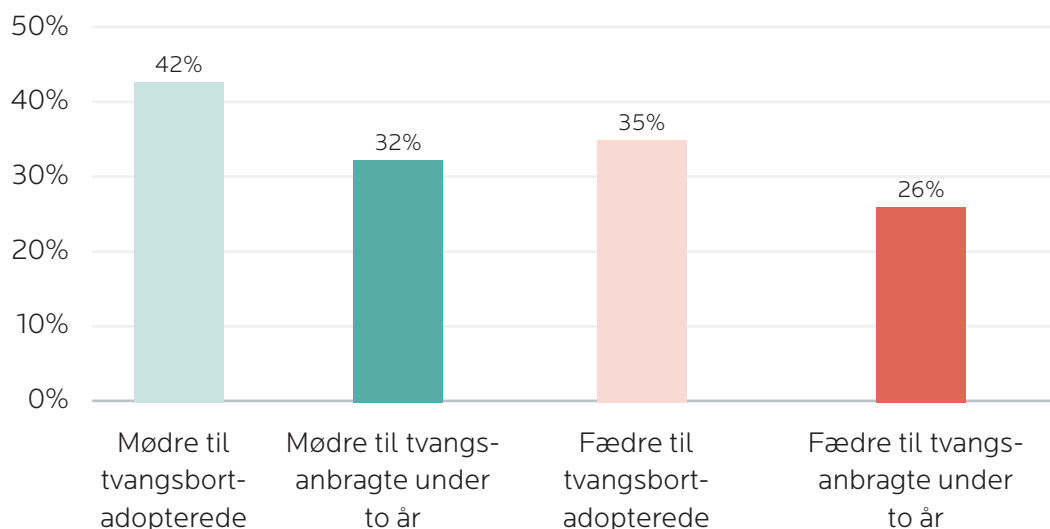
42 procent af mødre til de **tvangsbortadopterede** børn kategoriseres med en kognitiv funktionsnedsættelse, mens det kun gælder for 32 procent af mødre til **tvangsanbragte** børn, jf. figur 20. Samme mønster gør sig gældende for fædre, hvor 35 procent af fædre til **tvangsbortadopterede** børn kategoriseres med en kognitiv funktionsnedsættelse, mens det gælder for 26 procent af fædre til **tvangsanbragte** børn.²²³ Resultaterne viser, at mødre til tvangsbortadopterede i signifikant højere grad end mødre til tvangsanbragte kan kategoriseres med en kognitiv funktionsnedsættelse. Der er ikke signifikant forskel på fædre, når der sammenlignes mellem de to forældregrupper.

Sammenligner vi forældre til **tvangsbortadopterede** børn med forældre til **tvangsanbragte** børn **over to år**, er der markant og signifikant forskel på, hvor ofte forældrene kategoriseres med en kognitiv funktionsnedsættelse, jf. tabel 1 i bilag 4. 39 procent af forældrene til **tvangsbortadopterede** børn kategoriseres med en kognitiv funktionsnedsættelse, mens det kun gælder for 10 procent af forældrene til **tvangsanbragte** børn **over to år**.

Laves analysen alene for forældre til børn, der er blevet tvangsbortadopteret efter adoptionslovens § 9, stk. 3 (som især omhandler de helt små børn), kan 50 procent af mødre og 37 procent af fædre kategoriseres med en kognitiv funktionsnedsættelse, mens det for forældre til **tvangsanbragte børn under et år** er 37 procent af mødre og 30 procent af fædre, der kan kategoriseres med en kognitiv funktionsnedsættelse, jf. tabel 4 i bilag 4. Der er fortsat signifikant forskel på, hvor ofte mødre til **tvangsbortadopterede** børn og mødre til **tvangsanbragte** børn kan kategoriseres med en kognitiv funktionsnedsættelse, når analysen laves på forældre til helt små børn, jf. tabel 4 i bilag 4.

For forældrene til de **tvangsanbragte** børn er der signifikant forskel på, hvor ofte mødre er kategoriseret med en kognitiv funktionsnedsættelse, når de sammenlignes med fædre.

FIGUR 20: HOSPITALSKONTAKTER OG/ELLER YDELSER I FORBINDELSE MED EN KOGNITIV FUNKTIONSNEDSÆTTELSE DE SENESTE FEM ÅR FORUD FOR AFGØRELSESÅRET, ANDELE I PROCENT FOR FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE

Note: Antal observationer som i figur 12. Opgørelsen af diagnoser er baseret på Landspatientregisteret og handicapydelsesregistret hos Danmarks Statistik. Den samme person kan optræde i flere af kategorierne, for eksempel både som modtager af en handicapydelse og som registreret i Landspatientregisteret.

Misbrugsbehandling

Som anført flere steder i den eksisterende litteratur er misbrugsbehandling en indikation på udsathed, og registreret misbrugsbehandling kan med rimelighed betragtes som en indikator for misbrug.²²⁴ Vi kategoriserer derfor personer med et misbrug, hvis de har været registreret i misbrugsbehandling.²²⁵ Med misbrugsbehandling som indikator for misbrug vil der nødvendigvis være en risiko for at overse personer, der har eller har haft et misbrug uden nogensinde at have været i behandling for det.

Udover personer, der har været i misbrugsbehandling, kategoriserer vi ligeledes personer med et misbrug, hvis de i løbet af de forudgående fem år frem mod afgørelsesåret for barnets anbringelse, optræder i Landspatientregisteret med en diagnose relateret til stof- og/eller alkoholmisbrug, som defineret i tabel 1 i bilag 5.

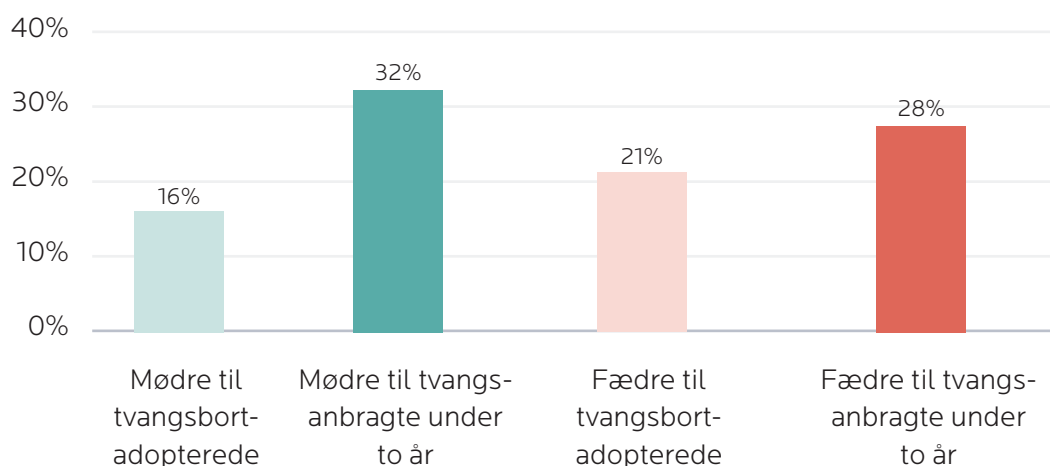
Figur 21 viser andelen af forældrene til de **tvangsbortadopterede** børn og andelen af forældre til **tvangsanbragte** børn, der i løbet af de seneste fem år forud for afgørelsesåret har haft et stof- og/eller alkoholmisbrug, jf. ovenstående definition.

16 procent af mødrene og lidt mere end hver femte af fædrene (21 procent) til **tvangsbortadopterede** børn er registreret med et misbrug. Det samme gør sig gældende for 32 procent af mødrene og 28 procent af fædrene til **tvangsanbragte** børn. Mødrene til de **tvangsanbragte** børn er således i signifikant højere grad end

mødrene til de **tvangsbortadopterede** registreret med et misbrug, mens der ikke er signifikant forskel på, hvor ofte fædrene er registreret med et misbrug.

Til sammenligning opgøres det i en analyse fra VIVE af socialt udsattes brug af velfærdssystemet, at cirka 0,7 procent af befolkningen mellem 18 og 79 år er registreret med et alkoholmisbrug, mens cirka 0,3 procent er registreret med et stofmisbrug. Analysen fra VIVE benytter en på nogle måder mere restriktiv definition af misbrug, end vi gør i denne analyse, men den meget store forskel på, hvor ofte personer i befolkningen og forældrene i begge forældregrupper kategoriseres med et misbrug, viser dog alligevel, at forældre til både **tvangsbortadopterede** og **tvangsanbragte** børn er meget overrepræsenterede blandt personer med misbrug.²²⁶

FIGUR 21: MISBRUG DE SENESTE FEM ÅR FORUD FOR AFGØRELSESÅRET, ANDELE I PROCENT FOR FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE

Note: Antal observationer som i figur 12. Personer, der enten har været registreret i misbrugsbehandling, jf. ovenfor, eller har været registreret med en af de anvendte diagnoser relateret til stof- og/eller alkoholmisbrug er inkluderet i figuren. For begge forældregrupper gælder det, at gruppen af mødre ikke direkte kan sammenlignes med gruppen af fædre, da definitionen af misbrug indeholder hospitalskontakter, der kun er relevante i forbindelse med graviditet.

4.5 MANGE AF FORÆLDRENE LEVER MED FLERE UDFORDRINGER OG HØJ GRAD AF UDSATHED

Overordnet peger resultaterne i første del af analysen på, at både forældre til børn bortadopteret uden samtykke og forældre til børn, der var under to år, da de blev anbragt uden samtykke, markerer sig ved at være udsatte på en række parametre som for eksempel tilknytning til arbejdsmarkedet, uddannelse, egen anbringelseshistorik, diagnoser, kriminalitetshistorik og misbrug.

Samtidig viser analysen, at de to forældregrupper på mange områder ligner hinanden, mens der også er områder, eksempelvis i forhold til førtidspension, fleksydelse mv. og kognitiv funktionsnedsættelse, hvor der er forskel på forældrene i de to grupper.

Af analysen fremgår det også, at mødrene til både tvangsbortadopterede børn og tvangsanbragte børn på en del punkter fremstår mere udfordrede end fædrene i samme forældregruppe, en forskel, der også tidligere er vist blandt forældre til børn anbragt uden for hjemmet.²²⁷

Eksempelvis er mødrene oftere teenagere ved barnets fødsel, i mindre grad i beskæftigelse, modtager i højere grad kontanthjælp mv., og en større andel af mødrene har en psykisk lidelse sammenlignet med fædrene. Omvendt har mødrene ikke i samme grad som fædrene en kriminel historik, og for forældrene til de tvangsbortadopterede gælder det desuden, at fædrene i højere grad end mødrene selv var anbragt som barn.

Et andet generelt resultat, der behandles begrænset i teksten, men som også kan udledes af tabel 1, tabel 2 og tabel 3 i bilag 2, er, at forældrene til **tvangsanbragte** børn **over to år** på de fleste udvalgte baggrundsindikatorer fremstår mindre udsatte end både forældre til **tvangsbortadopterede** børn og forældre til **tvangsanbragte** børn **under to år**. Dette viser, at det særligt er forældre til børn, der anbringes tidligt i barnets liv, samt forældre, der får tvangsbortadopteret deres barn, der er de allermest udsatte.

Eksisterende litteratur peger på, at udsathed ofte er kendetegnet ved en kombination af flere sociale og helbredsrelevante forhold, hvorfor vi i denne del af analysen ser nærmere på, hvor ofte udvalgte forhold optræder hos forældrene i kombination.²²⁸

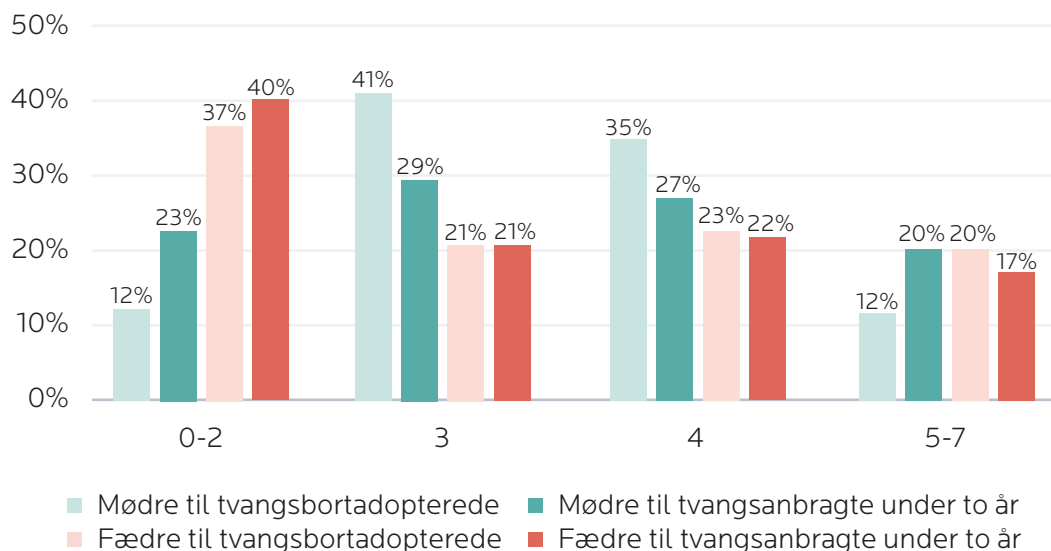
Vi tager udgangspunkt i de indikatorer, vi har målt på i første afsnit, og ser nu på, hvor ofte forældrene er karakteriseret ved en kombination af disse nedenstående syv udvalgte risikoindikatorer:

- Om forældrene er uden for beskæftigelse
- Om forældrene er registreret med en psykisk lidelse og/eller en kognitiv funktionsnedsættelse²²⁹
- Om forældrene inden for fem år før afgørelsesåret har fået en strafferetlig fældende afgørelse
- Om forældrene inden for fem år før afgørelsesåret har haft et stof- og/eller alkoholmisbrug
- Om forældrene har været anbragt uden for hjemmet²³⁰
- Om forældrenes højeste uddannelse er en grundskoleuddannelse
- Om forældrene var under 20 år ved barnets fødsel.

Ophobning af udfordringer

I figur 22 grupperes forældrene efter, hvor mange af ovenstående syv risikoindikatorer, de er registreret med. Mødrene til **tvangsbortadopterede** børn er i højere grad end mødrene til **tvangsanbragte** børn registreret med tre af de udvalgte risikoindikatorer, mens de i mindre grad er registreret med enten mellem nul og en eller flere end fire af de udvalgte risikoindikatorer. En stor andel af mødrene til tvangsbortadopterede børn (76 procent) lægger sig i midten af skalaen med enten tre eller fire af de udvalgte risikoindikatorer. Der er omvendt ikke forskel på, hvor ofte fædrene til **tvangsbortadopterede** børn og fædrene til **tvangsanbragte** børn er registreret med et konkret antal udfordringer.

FIGUR 22: FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE, KARAKTERISERET VED, HVOR MANGE AF SYV UDVALGTE RISIKOINDIKATORER DE ER RAMT AF. ANDELE I PROCENT

Note: Antal observationer som i figur 12. Kategorierne "0-2" og "5-7" er fælles kategorier af diskretionshensyn.

I en analyse fra VIVE fra 2019,²³¹ der karakteriserer forældre til børn og unge, der var anbragt pr. 31. december 2019, grupperes forældrene efter, hvad der i analysen defineres som de fire mest markante udsathedsfaktorer, nemlig eksklusion fra arbejdsmarkedet, psykisk lidelse, kriminalitetshistorik og misbrug.

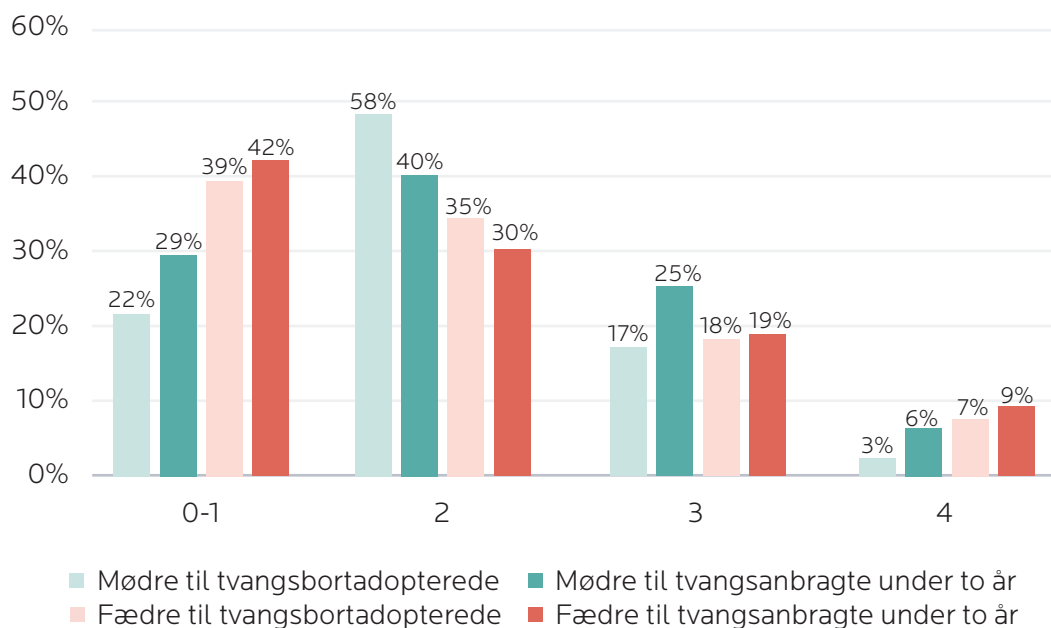
Inspireret af VIVEs analyse ser vi i næste figur på, hvor ofte en kombination af disse udvalgte udsathed्सindikatorer forekommer hos forældrene.²³² Vi ser således konkret på, hvor ofte de følgende fire udsathed्सindikatorer forekommer samtidig:

- Om forældrene er uden for beskæftigelse
- Om forældrene er registreret med en psykisk lidelse og/eller en kognitiv funktionsnedsættelse
- Om forældrene inden for fem år før afgørelsesåret har fået en strafferetlig fældende afgørelse
- Om forældrene inden for fem år før afgørelsesåret har haft et stof- og/eller alkoholmisbrug.

Når vi ser på, hvor ofte de udvalgte udsathed्सindikatorer optræder samtidig, kan vi se, at fædrene i de to grupper ligner hinanden, jf. figur 23. For både fædre til **tvangsbortadopterede** børn og fædre til **tvangsanbragte** børn gælder det desuden, at mere end hver tredje far kun er registreret med enten nul eller en af de udvalgte udsathed्सindikatorer. Konkret er det 15 procent af fædrene til **tvangsbortadopterede** børn og 18 procent af fædrene til **tvangsanbragte** børn, der slet ikke er registreret med nogle af de udvalgte udsathed्सindikatorer.

Af figur 23 fremgår det også, at mødrene til **tvangsbortadopterede** børn i højere grad end mødrene til **tvangsanbragte** børn er registreret med to eller tre af de udvalgte udsathedsidekatorer. For mødrene i de to forældregrupper er der ikke statistisk signifikant forskel på, i hvilken grad de er registreret med enten nul eller en eller med alle fire udsathedsidekatorer.

FIGUR 23: FORÆLDRE TIL BØRN BORTADOPTERET ELLER ANBRAGT UDEN SAMTYKKE, ANTAL UD AF FIRE UDVALGTE UDSATHEDSIDEKATORER, ANDELE I PROCENT

Note: Antal observationer som i figur 12. Kategorien "0-1" er en fælles kategori af diskretionshensyn.

Som et sidste element i analysen ser vi på, hvilke specifikke kombinationer af udsathedsidekatorer der oftest forekommer for hver af ovenstående gruppering af forældrene. Der tegner sig et forholdsvis tydeligt billede af, hvad der kendetegner de fire grupper af forældre, baseret på, hvilke kombinationer af udsathedsidekatorer der typisk gør sig gældende for grupperne.

Generelt ser vi en tendens blandt både mødrene og fædrene til, at hvis en person er registreret med et misbrug, har denne person meget ofte også mindst én anden udfordring. Størstedelen af alle personer registreret med et misbrug har samlet tre eller fire af de ovenstående fire udfordringer. Derudover kan vi se, at der er en del af fædrene i begge forældregrupper, der ikke er registreret med nogen af de udvalgte udsathedsidekatorer, jf. tallene i teksten ovenfor.

Hvad kendetegner typisk forældrene i analysen?

MØDRE TIL TVANGSBORT-ADOPTEREDE BØRN

3 risikoindikatorer (16 mødre):

- Har enten en kombination af **psykisk lidelse/kognitiv funktionsnedsættelse, ikke i beskæftigelse og kriminel historik** (31 procent) eller **misbrug, psykisk lidelse/kognitiv funktionsnedsættelse og ikke i beskæftigelse** (69 procent).

2 risikoindikatorer (54 mødre):

- Langt hovedparten har en kombination af **psykisk lidelse/kognitiv funktionsnedsættelse og ikke i beskæftigelse**.

0-1 risikoindikatorer (20 mødre):

- Hovedparten er **ikke i beskæftigelse** (80 procent).

MØDRE TIL TVANGSANBRAGTE BØRN UNDER TO ÅR

3 risikoindikatorer (103 mødre):

- Hovedparten har en kombination af **misbrug, psykisk lidelse/kognitiv funktionsnedsættelse og ikke i beskæftigelse** (89 procent).

2 risikoindikatorer (164 mødre):

- Hovedparten (88 procent) har en kombination af **psykisk lidelse/kognitiv funktionsnedsættelse og ikke i beskæftigelse**.

0-1 risikoindikatorer (120 mødre):

- 9 mødre har ingen af de udvalgte udsathedsmarkører.
- Langt hovedparten (90 procent) er **ikke i beskæftigelse**.

FÆDRE TIL TVANGSBORT-ADOPTEREDE BØRN

3 risikoindikatorer (15 fædre):

- Har i høj grad en kombination af enten **psykisk lidelse/kognitiv funktionsnedsættelse, ikke i beskæftigelse og kriminel historik** eller **misbrug, psykisk lidelse/kognitiv funktionsnedsættelse og ikke i beskæftigelse**.

2 risikoindikatorer (29 fædre):

- Hovedparten (79 procent) har en kombination af **psykisk lidelse/kognitiv funktionsnedsættelse og ikke i beskæftigelse**.

0-1 risikoindikatorer (32 fædre):

- 12 fædre har ingen af de udvalgte udsathedsmarkører.
- Er ofte **ikke i beskæftigelse** (44 procent).

FÆDRE TIL TVANGSANBRAGTE BØRN UNDER TO ÅR

3 risikoindikatorer (63 fædre):

- Har ofte en kombination af **psykisk lidelse/kognitiv funktionsnedsættelse, ikke i beskæftigelse og kriminel historik** (29 procent) eller **misbrug, psykisk lidelse/kognitiv funktionsnedsættelse og ikke i beskæftigelse** (56 procent).

2 risikoindikatorer (101 fædre):

- Har i høj grad en kombination af **psykisk lidelse/kognitiv funktionsnedsættelse og ikke i beskæftigelse** (59 procent) eller **kriminel historik og ikke i beskæftigelse** (21 procent).

0-1 Risikoindikatorer (141 fædre):

- 60 fædre har ingen af de udvalgte udsathedsmarkører.
- En del er **ikke i beskæftigelse** (37 procent).

BERETNING 7: SOFIA

Sofias mor har flere alvorlige psykiatriske og mentale problemer og kan have en stærkt udadreagerende adfærd. Hun har behov for støtte hele døgnet rundt og har i en årrække været kendt af kommunen. For tiden bor hun hjemme hos sin mor (mod sin mors vilje). Familien har mellemøstlig baggrund og taler både dansk og arabisk. Sofias mor overskrider gentagne gange møster og mormors grænser, og politiet har flere gange været tilkaldt på grund af det høje konfliktniveau. Der er ikke en far inde i billedet.

Kommunen modtager flere underretninger under graviditeten. Sofia bliver tvangsanbragt fra fødslen, og der bliver sat en forlænget genbehandlingsfrist på tre år. Moren får overvåget samvær én time om måneden, og mormor og møster er med i samværet i de sidste 15 minutter. Moren har i samværene med Sofia meget svært ved at handle på den vejledning, hun får og formår ikke at skabe en kontakt til Sofia.

Samværet afbrydes helt, da hun kommer med truster mod plejefamilien og sagsbehandleren. Her bliver samværet også afbrudt for mormor og møster for at undgå konfliktoptrapning med Mor. Samværet er afbrudt i fire måneder, inden Ankestyrelsen afgør, at det afbrudte samvær ikke skal gælde for møster og mormor, da Sofia har glæde af

samværet med dem. De får herefter en times samvær én gang om måneden.

Der foretages en forældrekompetenceundersøgelse, da Sofia er halvandet år med henblik på adoption. Her konkluderes det, at morens forældreevne er forsøgt støttet, uden at der har været en effekt af indsatsen. Moren vil ikke være i stand til at udvikle de nødvendige kompetencer i tilstrækkelig grad til at varetage omsorgen for Sofia. Der indstilles derfor til adoption uden samtykke. Sofia er i trivsel hos sin nuværende plejefamilie, men skal ved en adoption skifte til en anden familie.

Møster på 31 år er velfungerende og i gang med en uddannelse. Hun tilkendegiver, at hun gerne tage sig af Sofia. Mor og møster bliver kort overvejet som netværkspleje, men det konkluderes, at de ikke formår at sige fra over for Sofias mor, og at de gennem sagen har haft for meget fokus på morens perspektiv. Det vurderes desuden, at de ikke – på trods af positive samværsbeskrivelser – har opbygget en tilknytning, som det vil være negativt for Sofia at bryde.

At familien har arabisk baggrund, indgår ikke i myndighedernes overvejelser for og imod en adoption. Det er heller ikke et forhold, der nævnes af moren eller hendes netværk.

BILAG

BILAG 1: DE DANSKE TVANGSBORTADOPTIONSREGLER – KORT FORTALT

Den centrale bestemmelse i de danske tvangsbortadoptioner er adoptionslovens § 9, stk. 2-4, som fastsætter betingelserne for, hvornår et barn kan bortadopteres uden forældrenes samtykke. Sagsforløbet omkring tvangsbortadoption er reguleret i en række andre bestemmelser i adoptionsloven, serviceloven, retssikkerhedsloven og retsplejeloven. Adoptionslovens § 9 blev indført i 1975, men blev stort set ikke brugt indtil for nylig. Ankestyrelsen anslår, at der kun blev tvangsbortadopteret ét barn om året frem til 2009.²³³

Lovgivningen er således blevet ændret flere gange siden 2009 for at gøre det muligt at tvangsbortadoptere børn i flere tilfælde. Betingelserne for tvangsbortadoption er blevet lempet to gange (lov nr. 494/2009 og nr. 530/2015). Tidligere skulle en tvangsbortadoption være begrundet i "afgørende" hensyn til barnets bedste, hvor der i dag blot skal være tale om "væsentlige" hensyn. Desuden er dokumentationskravene blevet lempet. Endelig er sagsforløbet blevet forenklet for at gøre det mere attraktivt at bruge reglerne (lov nr. 497/2019).

Der findes to hovedkategorier af tvangsbortadoptionssager i adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4.

ADOPTIONSLOVENS § 9

Stk. 3. Adoption kan meddeles efter stk. 2, hvis betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i § 58, stk. 1, nr. 1 eller 2, i lov om social service er opfyldt og det er sandsynliggjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet, og at adoption af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst vil være bedst for barnet.

Stk. 4. Når barnet er anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie, jf. § 66, stk. 1, nr. 1-3, i lov om social service, og betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i § 58, stk. 1, i lov om social service er opfyldt, kan adoption efter stk. 2 meddeles plejeforældrene, hvis barnets tilknytning til plejefamilien har antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning, navnlig under hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst og til barnets relation til sine forældre.

I den første kategori (stk. 3) er det muligt at tvangsbortadoptere børn, hvis det kan sandsynliggøres, at forældrene varigt er ude af stand til at tage vare på barnet, og det vil være bedst for barnet at blive adopteret under hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i dets opvækst. Det er også et krav, at der skal være grundlag for at tvangsanbringe barnet på grund af risiko for omsorgssvigt eller overgreb fra forældrenes side.

I den anden kategori (stk. 4) er det muligt at tvangsbortadoptere børn, som er anbragt i en plejefamilie, hvis barnets tilknytning til plejefamilien er blevet så vigtig, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning. Det er også et krav, at der skal være grundlag for at tvangsanbringe barnet på grund af risiko for omsorgssvigt eller overgreb fra forældrenes side eller svære sociale problemer hos barnet.

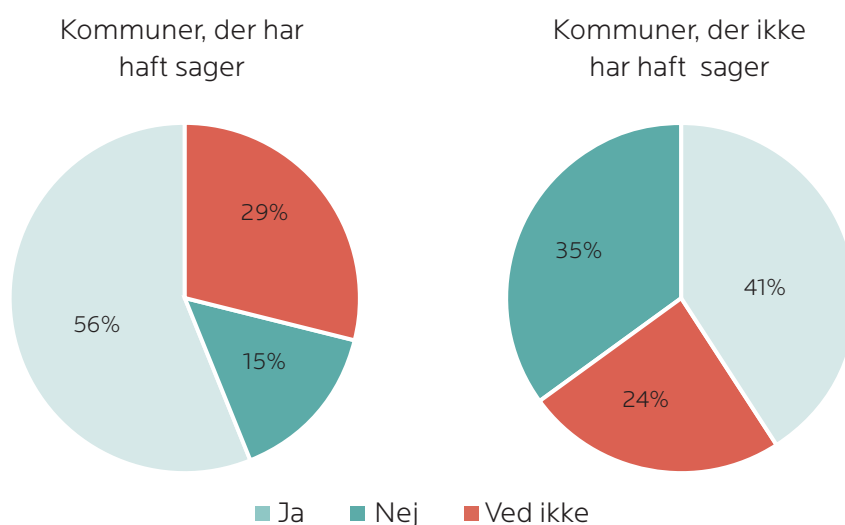
En tvangsbortadoptionssag begynder med, at kommunen indstiller til børn og unge-udvalget, at barnet skal bortadopteres uden forældrenes samtykke. Børn og unge-udvalget består af en byretsdommer, to børnesagkyndige og to lægfolk, som er kommunalpolitikere. Hvis børn og unge-udvalget godkender indstillingen, går sagen videre til Ankestyrelsen, som afgør, om barnet skal bortadopteres eller ej. Forældrene og barnet samt eventuel værge og adoptivfamilie har ret til at indbringe Ankestyrelsens afgørelse for domstolene, hvor sagen afgøres endeligt.

Under hele sagens behandling fra børn og unge-udvalget til domstolene har barnet og forældrene ret til gratis advokatbistand.

Retsvirkningerne af en adoption er, at det retlige slægtskab mellem barnet og dets familie ophører og i stedet indtræder mellem barnet og dets adoptivfamilie. Det betyder navnlig, at adoptivforældrene får forældremyndigheden og forsørgelsespligten over barnet, og at arveretten overgår til adoptivfamilien. Barnet er derimod ikke længere arving efter sin biologiske familie. De biologiske forældres ret til samvær med barnet bliver også begrænset markant sammenlignet med deres ret til samvær under en anbringelse.

BILAG 2: UDVIKLINGEN I BRUGEN AF TVANGSBORTADOPTION OG SERVICELOVENS KONTINUITETSREGLER

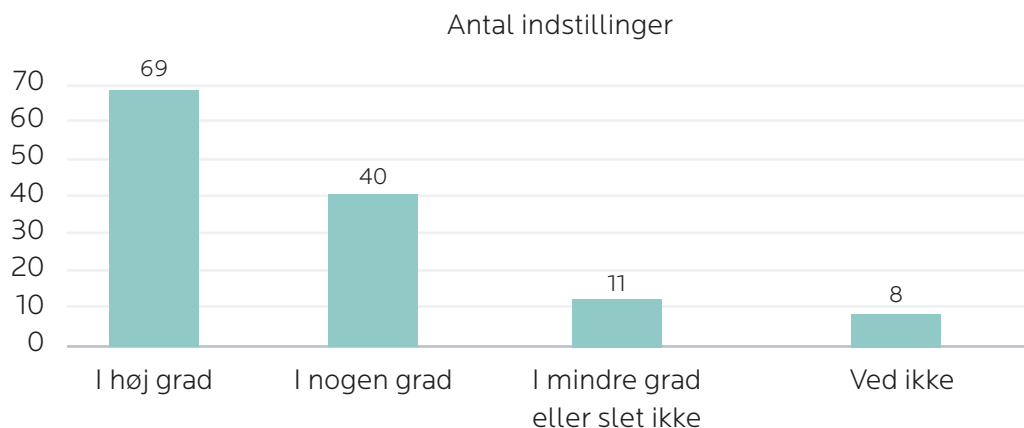
FIGUR 1: KOMMUNERNES BEVARELSE AF SPØRGSMÅLET: FORVENTER I AT INDSTILLE ET STIGENDE ANTAL ADOPTIONSSAGER I 2022 I FORHOLD TIL 2021?

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Ankestyrelsen og spørgeskemaundersøgelsen.

Note: 80 kommuner har svaret på spørgsmålet. Af de 80 kommuner har 34 haft sager i perioden 2016 til første halvår 2021.

FIGUR 2: ANTAL INDSTILLINGER BLANDT KOMMUNER, DER HAR SVARET PÅ SPØRGSMÅLET: I HVILKET OMFANG VURDERER DU, AT MEDARBEJDERNE OVERVEJER MULIGHEDEN FOR ADOPTION UDEN SAMTYKKE EFTER SERVICELOVENS § 68 D?

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Ankestyrelsen og spørgeskemaundersøgelsen.

Note: 86 kommuner har svaret på spørgsmålet. Af de 86 kommuner har 36 haft sager i perioden 2016 til første halvår 2021, samlet står de for 128 indstillinger.

TABEL 1: SAMMENHÆNGEN MELLEM INDSTILLINGER TIL TVANGSBORTADOPTION (2016-2022) OG ANDEL AF UDSATTE BØRN OG UNGE (2016-2021), KOMMUNENS STØRRELSE (2021) SAMT ANTAL OG ANDEL TVANGSANBRINGELSER (2016-2021)

Mål	Korrelation	t-værdi
Andel udsatte børn og unge (2016-2021)	0,34	3,5***
Størrelse af kommune (2021)	0,21	2,1**
Antal tvangsanbringelse (2016-2021)	0,37	3,9***
Andel tvangsanbragte børn (2016-2021)	0,42	4,5***

Kilde: Ankestyrelsen for tal angående tvangsbortadoptioner. Statistikbanken for tal angående udsatte børn og unge (BU43), kommunens størrelse (FOLK1A) og tvangsanbringelser (ANBAAR13).

Note: Sammenhængen ved korrelationskoefficienten. Korrelation er en statistisk beregning, som kan vise, om og hvor meget variable er relaterede. Korrelationskoefficienten varierer fra -1 til +1. Jo nærmere den er ved +1 eller -1, jo tættere er sammenhængen mellem de to variable. Hvis korrelationen er tæt på 0, betyder det, at der ikke er nogen sammenhæng. 0,2 svarer til en svag (lineær) sammenhæng, 0,5 til en moderat sammenhæng, og 0,9 er en stærk sammenhæng. * Signifikant på et 10%-signifikansniveau, ** Signifikant på et 5%-signifikansniveau, *** Signifikant på et 1%-signifikansniveau.

TABEL 2: KORRELATION MELLEM FORLÆNGET GENBEHANDLINGSFRIST, § 62, STK. 4, OVER FOR KOMMUNESTØRRELSE MÅLT PÅ ANTAL BØRN (2021), ANDEL AF UDSATTE BØRN OG UNGE I KOMMUNERNE (2016-2021) OG KOMMUNERNES INDSTILLING TIL TVANGSBORTADOPTION (2016-2021)

Mål	Korrelation	t-test
Indstilling til Tvangsbortadoption (2016-2021)	0,18	1,54*
Udsatte børn og unge (2016-2021)	-0,03	-0,25
Kommunens størrelse (2021)	0,79	10,9***

Kilde: Ankestyrelsen for tal angående tvangsbortadoptioner. Statistikbanken for tal angående kommunens størrelse målt på antal børn (FOLK1A) og udsatte børn og unge (BU43).

Note: Sammenhængen måles ved korrelationskoefficienten. Korrelation er en statistisk beregning, som kan vise om, og hvor meget variable er relaterede. Korrelationskoefficienten varierer fra -1 til +1. Jo nærmere den er til +1 eller -1, jo tættere er sammenhængen mellem de to variable. Hvis korrelationen er tæt på 0, betyder det, at der ikke er nogen sammenhæng. 0,2 svarer til en svag (lineær) sammenhæng, 0,5 til en moderat sammenhæng, og 0,9 er en stærk sammenhæng. *Signifikant på et 10%-signifikansniveau, **Signifikant på et 5%-signifikansniveau, ***Signifikant på et 1%-signifikansniveau.

TABEL 3: KORRELATION MELLEM FORLÆNGET GENBEHANDLINGSFRIST, §62, STK. 5, OVER FOR KOMMUNESTØRRELSE MÅLT PÅ ANTAL BØRN (2021), ANDEL AF UDSATTE BØRN OG UNGE I KOMMUNERNE (2016-2021) OG KOMMUNERNES INDSTILLING TIL TVANGSBORTADOPTION (2016-2021)

Mål	Korrelation	t-test
Indstilling til Tvangsbortadoption (2016-2021)	0,60	6,3***
Udsatte børn og unge (2016-2021)	0,22	1,9**
Kommunens størrelse (2021)	0,57	5,84***
Andel tvangsanbragte børn (2016-2021)	0,42	4,5***

Kilde: Ankestyrelsen for tal angående tvangsbortadoptioner. Statistikbanken for tal angående kommunens størrelse målt på antal børn (FOLK1A) og udsatte børn og unge (BU43).

Note: Sammenhængen måles ved korrelationskoefficienten. Korrelation er en statistisk beregning, som kan vise om, og hvor meget variable er relaterede. Korrelationskoefficienten varierer fra -1 til +1. Jo nærmere den er ved +1 eller -1, jo tættere er sammenhængen mellem de to variable. Hvis korrelationen er tæt på 0, betyder det, at der ikke er nogen sammenhæng. 0,2 svarer til en svag (lineær) sammenhæng, 0,5 til en moderat sammenhæng, og 0,9 er en stærk sammenhæng. * Signifikant på et 10%-signifikansniveau, ** Signifikant på et 5%-signifikansniveau, *** Signifikant på et 1%-signifikansniveau.

TABEL 4: KORRELATION MELLEML VIDEREFØRT ANBRINGELSE OVER FOR KOMMUNESTØRRELSE MÅLT PÅ ANTAL BØRN (2021), ANDEL AF UDSATTE BØRN OG UNGE I KOMMUNERNE (2016-2021) OG KOMMUNERNES INDSTILLING TIL TVANGSBORTADOPTION (2016-2021)

Mål	Korrelation	t-test
Indstilling til Tvangsbortadoption (2016-2021)	0,12	1,06
Andel udsatte Børn og unge (2016-2021)	0,09	0,79
Kommunens størrelse (2021)	0,18	1,60*
Andel tvangsanbragte børn (2016-2021)	0,42	4,5***

Kilde: Ankestyrelsen for tal angående tvangsbortadoptioner. Statistikbanken for tal angående kommunens størrelse målt på antal børn (FOLK1A) og udsatte børn og unge (BU43).

Note: Sammenhængen måles ved korrelationskoefficienten. Korrelation er en statistisk beregning, som kan vise, om og hvor meget variable er relaterede. Korrelationskoefficienten varierer fra -1 til +1. Jo nærmere den er ved +1 eller -1, jo tættere er sammenhængen mellem de to variable. Hvis korrelationen er tæt på 0, betyder det, at der ikke er nogen sammenhæng. 0,2 svarer til en svag (lineær) sammenhæng, 0,5 til en moderat sammenhæng, og 0,9 er en stærk sammenhæng. * Signifikant på et 10%-signifikansniveau, ** Signifikant på et 5%-signifikansniveau, *** Signifikant på et 1%-signifikansniveau.

BILAG 3: DATA OG METODE

Information om, hvem der er forældre til børn, der er blevet bortadopteret uden samtykke i perioden 2016 til september 2021, har vi fået fra Ankestyrelsen. Forældre til børn, der er blevet tvangsanbragt i perioden fra og med 2016 til og med 2020, findes i Danmarks Statistiks registre FT_barn og BEF. For de børn, der er født i perioden fra og med 2018 til og med 2019, og hvor det ikke er muligt at finde deres forældre i FT_barn, medtages de forældre, der optræder som barnets forældre i befolkningsregistret BEF i det kvartal, hvor barnet blev født. Forældre til børn, der er blevet bortadopteret uden samtykke, vil som udgangspunkt også fremgå som forældre til børn, der er anbragt, da dette er første skridt i processen mod tvangsbortadoption. Disse børn og forældre er taget ud af population af forældre til tvangsanbragte børn. For de tvangsanbragte børn inkluderes 1.634 fædre og 1.814 mødre til i alt 1.856 børn. Manglende information på forældrene kan skyldes, at den enten ikke kan findes hos Danmarks Statistik eller at faren eller moren var registreret som døde før tvangsanbringelsen. For nogle børn mangler der information på begge forældrene og disse børn er taget ud af analysen. Det drejer sig om 25 børn.

Udvalgt baggrundsinformation og mål for udsathed

For at belyse forældrenes sociale og helbredsmæssige forhold trækker vi på registerdata fra Danmarks Statistik. Hos Danmarks Statistik er det muligt at tilgå information for begge forældregrupper og dermed tegne et billede af deres sociale

og helbredsmæssige profil baseret på de udvalgte karakteristika, der kan fungere som (objektive) indikatorer for udsathed.²³⁴

Forældrenes karakteristika opgøres som udgangspunkt henholdsvis i året for afgørelsen om tvangsbortadoption i Ankestyrelsen for forældre til tvangsbortadopterede og det år, hvor den første tvangsanbringelse af barnet blev iværksat i perioden 2016 til 2020 for forældre til tvangsanbragte børn. Hvis der ikke er tilgængelige data i det pågældende afgørelsesår, benyttes året før som proxy. Frem til juli 2019 blev den endelige beslutning om tvangsbortadoption foretaget i Familieretshuset (tidligere Statsforvaltningen), men også før juli 2019 benyttes vi beslutningstidspunktet hos Ankestyrelsen. For forældre til de tvangsanbragte vil det gælde, at hvis et barn er blevet tvangsanbragt før 2016, men har en ny iværksat tvangsanbringelse i perioden 2016 til 2020, vil det være året for tvangsanbringelsen i den periode, der danner udgangspunkt for opgørelsen af forældrenes baggrundskarakteristika.

Data på forældrenes baggrundskarakteristika trækkes konkret fra følgende registre:

- Forældrenes højeste fuldførte uddannelse i året for beslutningen er hentet fra registret UDDF hos Danmarks Statistik. Vi har tilgængelige data frem til og med september 2020.
- Forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet er hentet fra registret IND hos Danmarks Statistik. Vi har tilgængelige data frem til og med 2019 for forældre til tvangsbortadopterede og til og med 2020 for forældre til tvangsanbragte.
- Information om, hvorvidt forældrene er tidligere dømt for en strafferetlig overtrædelse, hentes fra registret KRAF hos Danmarks Statistik. Vi har tilgængelige data til og med 2020.
- Forældrenes anbringelseshistorik hentes fra registret BUAF hos Danmarks Statistik. Vi har tilgængeligt data til og med 2020.
- Information om misbrugsbehandling hentes fra registret SMDB_ibib (frem til og med 2019 for forældre til tvangsbortadopterede og frem til og med 2020 for forældre til tvangsanbragte) samt Landspatientregisteret (frem til 2018, se definitioner i bilag 7).
- Information om hospitalskontakter i forbindelse med psykiske lidelser og kognitive funktionsnedsættelser hentes fra Landspatientregisteret inkl. psykiatri, jf. diagnosekoderne i bilag 7. Vi har tilgængelige data til og med 2018.
- Information om ydelser modtaget i forbindelse med specifikke diagnoser hentes ligeledes HANDIC og HANDICM. Vi har tilgængelige data fra 2013 til og med 2020.

Hvis vi ikke har information helt frem til afgørelsestidspunktet, bruger vi tidligere observationer som proxy. Eksempelvis har vi indkomstoplysninger, der benyttes til at måle tilknytning til arbejdsmarkedet, tilgængelige frem til og med 2019 for forældre til tvangsbortadopterede børn. Data fra 2019 bruges således som proxy for indkomst i 2020 og 2021, hvis afgørelsesåret ligger efter 2019. Alle beregnede variable (for eksempel hospitalskontakt eller strafferetlig dom) er beregnet på årsniveau, for eksempel opgøres hospitalskontakt som registreret kontakt for hele året og ikke fra dato til dato.

BILAG 4: DESKRIPTIV STATISTIK FOR FORÆLDREGRUPPER

TABEL 1: DESKRIPTIV STATISTIK FOR ALLE FORÆLDRE FORDELT PÅ FORÆLDREGRUPPERINGER

	Forældre til tvangsbortadopterede	Forældre til tvangsanbragte under to år	Forældre til tvangsanbragte over to år	Forældre til alle tvangsanbragte børn
Alder ved fødslen				
Under 20 år	9%	9%	5%**	6%*
20-35 år	65%	71%*	73%**	73%**
36 + år	26%	20%*	22%**	21%
Herkomst				
Har anden etnisk baggrund end dansk	11%	18%**	29%**	26%**
Samlivsstatus				
Enlige	37%	41%	56%**	53%**
Tilknytning til arbejdsmarkedet				
Beskæftigelse	13%	16%	31%**	27%**
Førtidspension, fleksydelse mv.	26%	13%**	14%**	14%**
Kontanthjælp mv.	61%	71%**	55%	59%
Højest fuldførte uddannelsesniveau				
Grundskole eller ukendt	90%	87%	64%**	69%**
Anbringelseshistorik				
Anbragt som barn*	45%	39%	30%**	33%**
Kriminel historik				
Dømt for minimum en strafferetlig overtrædelse	15%	18%	14%	15%
Misbrug				
Misbrugsbehandling inden for fem år før afgørelse	18%	30%**	15%	18%
Diagnoser				
Psykisk lidelse	57%	53%	40%**	43%**
Kognitiv funktions-nedsættelse	39%	29%**	10%**	14%**
Antal udfordringer ud af syv risikofaktorer				
0-2 risikofaktorer	23%	31%*	57%**	51%**
3 risikofaktorer	31%	25%	22%**	23%**
4 risikofaktorer	30%	25%	13%**	16%**
5-7 risikofaktorer	15%	19%	8%**	10%**
Antal udfordringer ud af fire risikomarkører				
0-1 risikomarkører	30%	35%	55%**	51%**
2 risikomarkører	47%	36%**	30%**	31%**
3 risikomarkører	18%	22%	12%**	14%
4 risikomarkører	5%	7%	3%	4%
Antal forældre	175	748	2.700	3.448

Note: Hvis der er signifikant forskel mellem "Forældre til tvangsbortadopterede" og forældregruppen i den respektive kolonne, er dette markeret med enten * eller **. * eller ** angiver signifikant forskel på henholdsvis 5- og 10%-signifikansniveau.

TABEL 2: DESKRIPTIV STATISTIK FOR MØDRE FORDELT PÅ FORÆLDREGRUPPERINGER

	Mødre til tvangsbortadopterede	Mødre til tvangsanbragte under to år	Mødre til tvangsanbragte over to år	Mødre til alle tvangsanbragte børn
Alder ved fødslen				
Under 20 år	13%	12%	8%	9%
20-35 år	68%	75%	79%**	78%**
36 + år	19%	13%	13%*	13%*
Herkomst				
Har anden etnisk baggrund end dansk	12%	19%	29%**	27%**
Samlivsstatus				
Enlige	37%	44%	59%**	56%**
Tilknytning til arbejdsmarkedet				
Beskæftigelse	4%	4%	20%**	17%**
Førtidspension, fleksydelse mv.	26%	12%**	12%**	12%**
Kontanthjælp mv.	70%	84%**	67%	71%
Højst fuldførte uddannelsesniveau				
Grundskole eller ukendt	94%	90%	66%**	72%**
Anbringelsehistorik				
Anbragt som barn*	38%	40%	30%	34%
Kriminel historik				
Dømt for minimum en strafferetlig overtrædelse	9%	10%	9%	9%
Misbrug				
Misbrugsbehandling inden for fem år før afgørelse	16%	32%**	14%	18%
Diagnoser				
Psykisk lidelse	65%	60%	47%**	50%**
Kognitiv funktions-nedsættelse	42%	32%*	11%**	16%**
Antal udfordringer ud af syv risikofaktorer				
0-2 risikofaktorer	12%	23%**	51%**	45%**
3 risikofaktorer	41%	29%**	26%**	27%**
4 risikofaktorer	35%	27%	15%**	18%**
5-7 risikofaktorer	12%	20%*	7%	10%
Antal udfordringer ud af fire risikomarkører				
0-1 risikomarkør	22%	29%	50%**	45%**
2 risikomarkører	58%	40%**	36%**	37%**
3 risikomarkører	17%	25%	12%	15%
4 risikomarkører	3%	6%	2%	3%
Antal mødre	93	413	1.401	1.814

Note: Hvis der er signifikant forskel mellem "Mødre til tvangsbortadopterede" og mødregruppen i den respektive kolonne, er dette markeret med enten * eller **. * eller ** angiver signifikant forskel på henholdsvis 5- og 10%-signifikansniveau.

TABEL 3: DESKRIPTIV STATISTIK FOR FÆDRE FORDELT PÅ FORÆLDREGRUPPERINGER

	Fædre til tvangsbortadopterede	Fædre til tvangsanbragte under to år	Fædre til tvangsanbragte over to år	Fædre til alle tvangsanbragte børn
Alder ved fødslen				
Under 20 år	5%	4%	2%	3%
20-35 år	61%	67%	66%	67%
36 + år	34%	28%	31%	31%
Herkomst				
Har anden etnisk baggrund end dansk	10%	17%	28%**	25%**
Samlivsstatus				
Enlige	38%	38%	54%**	50%**
Tilknytning til arbejdsmarkedet				
Beskæftigelse	23%	31%	41%**	39%**
Førtidspension, fleksydelse mv.	26%	14%**	16%**	16%**
Kontanthjælp mv.	51%	55%	43%	45%
Højst fuldførte uddannelsesniveau				
Grundskole eller ukendt	87%	82%	61%**	65%**
Anbringelsehistorik				
Anbragt som barn*	53%	39%**	29%**	33%**
Kriminel historik				
Dømt for minimum en strafferetlig overtrædelse	22%	26%	20%	21%
Misbrug				
Misbrugsbehandling inden for fem år før afgørelse	21%	28%	15%	18%
Diagnoser				
Psykisk lidelse	48%	45%	32%**	35%**
Kognitiv funktions-nedsættelse	35%	26%*	9%**	13%**
Antal udfordringer ud af syv risikofaktorer				
0-2 risikofaktorer	37%	40%	63%**	58%**
3 risikofaktorer	21%	21%	18%	19%
4 risikofaktorer	23%	22%	11%**	13%**
5-7 risikofaktorer	20%	17%	8%**	10%**
Antal udfordringer ud af fire risikomarkører				
0-1 risikomarkør	39%	42%	61%**	57%**
2 risikomarkører	35%	30%	23%**	24%**
3 risikomarkører	18%	19%	11%*	13%
4 risikomarkører	7%	9%	5%	5%
Antal fædre	82	335	1.299	1.634

Note: Hvis der er signifikant forskel mellem "Fædre til tvangsbortadopterede" og fædregruppen i den respektive kolonne, er dette markeret med enten * eller **. * eller ** angiver signifikant forskel på henholdsvis 5- og 10%-signifikansniveau.

TABEL 4: DESKRIPTIV STATISTIK FOR MØDRE OG FÆDRE FORDELT PÅ UDVALGTE OG ALTERNATIVE FORÆLDREGRUPPERINGER

	Mødre til tvangsbort-adopterede efter §9 stk. 3	Mødre til tvangsanbragte børn under ét år	Fædre til tvangsbort-adopterede efter §9 stk. 3	Fædre til tvangsanbragte børn under ét år
Alder ved fødslen				
Under 20 år	5%	13%*	-	13%
20-35 år	76%	75%	62%	69%
36 + år	20%	12%	-	26%
Herkomst				
Har anden etnisk baggrund end dansk	12%	14%	8%	14%
Samlivsstatus				
Enlige	32%	44%*	30%	35%
Tilknytning til arbejdsmarkedet				
Beskæftigelse	-	3%	23%	30%
Førtidspension, fleksydelse mv.	24%	13%**	27%	15%*
Kontanthjælp mv.	-	84%	50%	56%
Højest fuldførte uddannelsesniveau				
Grundskole eller ukendt	-	90%	88%	87%
Anbringelseshistorik				
Anbragt som barn*	37%	43%	57%	42%
Kriminel historik				
Dømt for minimum en strafferetlig overtrædelse	12%	10%	27%	28%
Misbrug				
Misbrugsbehandling inden for fem år før afgørelse	20%	34%**	18%	31%*
Diagnoser				
Psykisk lidelse	62%	61%	48%	49%
Kognitiv funktions-nedsættelse	50%	37%**	37%	30%
Antal udfordringer ud af syv risikofaktorer				
0-2 risikofaktorer	11%	22%**	33%	35%
3 risikofaktorer	41%	27%**	23%	21%
4 risikofaktorer	35%	29%	22%	24%
5-7 risikofaktorer	14%	22%	22%	20%
Antal udfordringer ud af fire risikomarkører				
0-1 risikomarkører	17%	27%*	35%	38%
2 risikomarkører	58%	40%**	38%	32%
3 risikomarkører	21%	27%	20%	21%
4 risikomarkører	5%	6%	7%	9%
Antal mødre/ fædre	66	317	60	254

Note: Hvis der er signifikant forskel mellem "Mødre/Fædre til tvangsbortadopterede efter § 9, stk. 3" og "Mødre/Fædre til tvangsanbragte børn under ét år", er dette markeret med enten * eller **. * eller ** angiver signifikant forskel på henholdsvis 5- og 10%-signifikansniveau.

TABEL 5: DESKRIPTIV STATISTIK FOR MØDRE OG FÆDRE FORDELT PÅ UDVALGTE FORÆLDREGRUPPERINGER

	Mødre til tvangs-bort-adopterede	Fædre til tvangs-bort-adopterede	Mødre til tvangs-anbragte under to år	Fædre til tvangs-anbragte under to år
Alder ved fødslen				
Under 20 år	13%	5%*	12%	4%**
20-35 år	68%	61%	75%	67%**
36 + år	19%	34%**	13%	28%**
Herkomst				
Har anden etnisk baggrund end dansk	12%	10%	19%	17%
Samlivsstatus				
Enlige	37%	38%	44%	38%*
Tilknytning til arbejdsmarkedet				
Beskæftigelse	4%	23%**	4%	31%**
Førtidspension, fleksydelse mv.	26%	26%	12%	14%
Kontanthjælp mv.	70%	51%**	84%	55%**
Højst fuldførte uddannelsesniveau				
Grundskole eller ukendt	94%	87%	90%	82%**
Anbringelseshistorik				
Anbragt som barn*	38%	53%*	40%	39%
Kriminel historik				
Dømt for minimum en strafferetlig overtrædelse	9%	22%**	10%	26%**
Misbrug				
Misbrugsbehandling inden for fem år før afgørelse	16%	21%	32%	28%
Diagnoser				
Psykisk lidelse	65%	48%**	60%	45%**
Kognitiv funktions-nedsættelse	42%	35%	32%	26%*
Antal udfordringer ud af syv risikofaktorer				
0-2 risikofaktorer	12%	37%**	23%	40%**
3 risikofaktorer	41%	21%**	29%	21%*
4 risikofaktorer	35%	23%*	27%	22%*
5-7 risikofaktorer	12%	20%	20%	17%
Antal udfordringer ud af fire risikomarkører				
0-1 risikomarkør	22%	39%**	29%	42%**
2 risikomarkører	58%	35%**	40%	30%**
3 risikomarkører	17%	18%	25%	19%**
4 risikomarkører	3%	7%	6%	9%*
Antal mødre/ fædre	93	82	413	335

Note: Hvis der er signifikant forskel mellem "Mødre" og "Fædre" inden for deres respektive forældregruppe, er dette markeret med enten * eller ** ved tallet i kolonnen med fædrene. * eller ** angiver signifikant forskel på henholdsvis 5- og 10%-signifikansniveau. For begge forældregrupper gælder det, at gruppen af mødre ikke direkte kan sammenlignes med gruppen af fædre, når det gælder andelen af personer med et misbrug, da definitionen af misbrug indeholder hospitalskontakter, der kun er relevante i forbindelse med graviditet. Test for signifikant forskel mellem mødre og fædre skal derfor tolkes med dette in mente.

BILAG 5: GRUNDLAG FOR GRUPPERING AF PSYKISK LIDELSE OG KOGNITIV FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

Grupperingen af forældrene efter, hvorvidt de kan kategoriseres med henholdsvis en psykisk lidelse eller en kognitiv funktionsnedsættelse, er baseret på Danmarks Statistiks registre HANDIC og HANDICM (Handicapydelse) samt Landspatientregisteret inkl. psykiatri.

Handicapydelse fra ydelsesregistret:

- Målgruppe for handicapydelse til grund for kognitiv lidelse: 1.2.1: Intellectuel/kognitiv forstyrrelse/Psykisk funktionsnedsættelse – Intellectuel/kognitiv forstyrrelse.
- Målgruppe for handicapydelse til grund for psykisk lidelse: 1.2.2: Sindslidelse/Psykisk funktionsnedsættelse – Sindslidelse.

Grupperingen på baggrund af diagnosekoder fremgår af nedenstående tabel.

Grupperinger	ICD-10 koder
Kognitiv funktionsnedsættelse (Udviklingsforstyrrelser- og hæmning og ADHD / hyper-kinetiske forstyrrelser)	Mental retardering af lettere grad (DF70), Mental retardering af middelsvær grad (DF71), Mental retardering af sværere grad (DF72), Mental retardering i sværeste grad (DF73), Anden mental retardering (DF78), Mental retardering uden specificering (DF79), Specifikke udviklingsforstyrrelser af tale og sprog (DF80), Specifikke udviklingsforstyrrelser af skolefærdigheder (DF81), Specifikke udviklingsforstyrrelser af motoriske færdigheder (DF82), Blandede udviklingsforstyrrelser af specifikke færdigheder (DF83), Gennemgribende mentale udviklingsforstyrrelser (DF84), Andre psykiske udviklingsforstyrrelser (DF88), Psykiske udviklingsforstyrrelser uden nærmere specificering (DF89). Mangel på hjerne og lignende misdannelser (DQ00), Hjernebrok (DQ01), Mikrocefali (DQ02), Medfødt hydrocefalus (DQ03), Andre medfødte misdannelser af hjernen (DQ04), Tumoragtige dannelser på nervesystemet (DQ85), Medfødte misdannelsessyndromer med kendte årsager IKA (DQ86), Andre specificerede medfødte misdannelsessyndromer i flere organsystemer (DQ87), Downs syndrom (DQ90), Edwards og Pataus syndromer (DQ91), Andre trisomier og partielle trisomier i autosomale kromosomer IKA (DQ92), Autosomale deletioner og monosomier IKA (DQ93), Balancerede ombytninger i kromosomer og kromosommarkører IKA (DQ95), Turners syndrom (DQ96), Retarderet psykomotorisk udvikling (DR620), Parkinsons sygdom (DG20), Sekundær parkinsonisme (DG21) Hyperkinetiske forstyrrelser (DF90), Adfærdsforstyrrelser (DF91), Blandede adfærds- og følelsesmæssige forstyrrelser (DF92), Emotionelle forstyrrelser opstået i barndommen (DF93), Sociale funktionsforstyrrelser i barndom og adolescens, (DF94), An. adfærd/emotionel forstyr. opstået i barndom/adolescens (DF98)

Grupperinger	ICD-10 koder
Psykisk lidelse	<p>Demens ved Alzheimers sygdom (DF00), Vaskulær demens (DF01), Demens ved andre sygdomme klassificeret andetsteds (DF02), Ikke specificeret demens (DF03), Organisk amnestisk syndrom ikke forårsaget af alkohol eller psykoaktive stoffer (DF04), Delir, ikke fremkaldt af alkohol eller psykoaktive stoffer (DF05), Andre psykiske lidelser som følge af hjerneskade, hjernedysfunktion eller legemlig sygdom (DF06), Personligheds- og adfærdsforstyrrelser forårsaget af sygdom, beskadigelse eller dysfunktion af hjernen (DF07), Ikke specificeret organisk eller symptomatisk mental lidelse eller personlighedsforstyrrelse (DF09), Psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser forårsaget af brug af psykoaktive stoffer (DF10-DF19)²³⁵, Skizofreni, Skizotypisk sindslidelse, paranoide psykoser, akutte og forbigående psykoser samt skizoaffektive psykoser (DF20-DF29), Bipolar affektiv sindslidelse (DF31), Periodisk depression (DF33), Vedvarende affektive tilstande (DF34),</p> <p>Anden periodisk affektiv sindslidelse (DF381), Anden affektiv sindslidelse eller tilstand (DF388), Ikke specificeret affektiv sindslidelse eller tilstand (DF39), Fobiske angsttilstande (DF40), Andre angsttilstande (DF41), Obsessiv-kompulsiv tilstand (DF42), Reaktioner på svær belastning og tilpasningsreaktioner (DF43), Dissociative tilstande og forstyrrelser (DF44), Somatoforme tilstande (DF45), Andre nervøse tilstande (DF48), Spiseforstyrrelser (DF50), Adfærdsændringer forbundet med fysiologiske og fysiske faktorer uden nærmere specificering (DF59), Specifikke forstyrrelser af personlighedsstrukturen (DF60), Forstyrrelser i personlighedsstruktur af blandet og anden type (DF61), Ikke-organiske personlighedsændringer (DF62), Andre forstyrrelser i personlighedsstruktur og adfærd hos voksne (DF68), Forstyrrelser i personlighedsstruktur og adfærd uden nærmere specificering (DF69), Ikke nærmere specificerede psykiske lidelser (DF99)</p>
Stof- og/eller	<p>Psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser forårsaget af brug af psykoaktive stoffer (DF10-DF19 undtagen DF17),</p> <p>Forgiftninger med opioider, kokain og hallucinogener (DT40), Forgiftninger med andre psykotrope midler, IKA (DT43),</p> <p>Morfika i blodet (DR781), Kokain i blodet (DR782), Hallucinogener i blodet (DR783), Andre narkotika i blodet (DR784), Psykofarmaka i blodet (DR785), Problem med stofbrug (DZ722), Rusmiddelforbrug i aktuel graviditet (DZ358M1) (undtaget Tobaksforbrug i aktuel graviditet (DZ358M18)), Postpartum undersøgelse begrundet i rusmiddelproblematik (DZ393) (undtaget Postpartum undersøgelse ved forbrug af tobak i graviditet (DZ39318)), Stofmisbrug hos moder med følger for nyfødt (DP044), Alkohol i blodet (DR780),</p> <p>Alkoholisk kardiomyopati (DI426), Alkoholinduceret pseudo-Cushings syndrom (DE244), Alkoholisk pellagra (DE529A), Alkoholisk polyneuropati (DG621), Alkoholisk myopati (DG721),</p> <p>Kronisk alkoholisk pankreatitis (DK860), Graviditet med alkoholisk fosterskade (DO354), Alkoholbrug hos moder med følger for nyfødt (DP043), Antabus-alkohol reaktion (DT500A),</p> <p>Rådgivning og kontrol ved alkoholmisbrug (DZ714), Degenerative forandringer i nervesystemet f.a. alkohol (DG312),</p> <p>Alkoholisk gastritis (DK292), Alkoholisk leversygdom (DK70)</p>

KILDER

HOVEDLOVE

- Adoptionsloven (lovbekendtgørelse nr. 775 af 7. august 2019 som ændret ved § 4 i lov nr. 227 af 15. februar 2022).
- Børneloven (lovbekendtgørelse nr. 772 af 7. august 2019 som ændret ved § 7 i lov nr. 962 af 26. juni 2020).
- Forældreansvarsloven (lovbekendtgørelse nr. 1768 af 30. november 2020 som ændret ved lov nr. 2215 af 29. december 2020).
- Psykologloven (lovbekendtgørelse nr. 1534 af 1. juli 2021).
- Retsplejeloven (lovbekendtgørelse nr. 1655 af 25. december 2022).
- Retssikkerhedsloven (lovbekendtgørelse nr. 265 af 25. februar 2022 som ændret ved lov nr. 912 af 21. juni 2022).
- Serviceloven (lovbekendtgørelse nr. 170 af 24. januar 2022 som senest ændret ved § 2 i lov nr. 892 af 21. juni 2022).

ANDRE LOVE OG FORSKRIFTER

- Lov nr. 318 af 28. april 2009 om ændring af serviceloven (Kontinuitet i anbringelsen mv.).
- Lov nr. 494 af 12. juni 2009 om ændring af adoptionsloven og forskellige andre love (Adoption uden samtykke, stedbarnsadoption af registreret partners barn fra fødslen mv.).
- Lov nr. 628 af 11. juni 2010 om ændring af serviceloven, retssikkerhedsloven og forældreansvarsloven (Barnets Reform).
- Lov nr. 530 af 29. april 2015 om ændring af adoptionsloven, serviceloven, forældreansvarsloven og retssikkerhedsloven (Lempelse af betingelserne for adoption uden samtykke mv.).
- Lov nr. 497 af 1. maj 2019 om ændring af adoptionsloven, serviceloven og forskellige andre love (Kontinuitet og enkle forløb for børn, der adopteres uden samtykke).
- Vejledning nr. 11740 af 4. december 1986 om forvaltningsloven.
- Vejledning nr. 9142 af 26. februar 2019 om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier som ændret ved vejledning nr. 9652 af 21. juni 2022.
- Vejledning nr. 9330 af 21. marts 2019 om retssikkerhed og administration på det sociale område.
- Vejledning nr. 9400 af 26. juni 2020 om frigivelse af børn til national adoption.
- Vejledning nr. 9401 af 26. juni 2020 om adoption.

RETSPRAKSIS

Ugeskrift for Retsvæsen

- UfR 2005.451Ø (Østre Landsrets dom af 8. oktober 2004 i sag B-2203-03).
- UfR 2019.1565H (Højesterets dom af 4. februar 2019 i sag 140/2018 og 144/2018).

- UfR 2019.1721H (Højesterets dom af 18. februar 2019 i sag 106/2018).
- UfR 2021.2400H (Højesterets dom af 8. marts 2021 i sag BS-41118/2020).
- UfR 2021.4867H (Højesterets dom af 23. august 2021 i sag BS-4139/2021).

Tidsskrift for Familie- og Arveret

- TFA 2018.81V (Vestre Landsrets dom af 13. november 2017 i sag B-0997-17).
- TFA 2018.206Ø (Østre Landsrets dom af 28. marts 2018 i sag B-1070-17).
- TFA 2021.180Ø (Østre Landsrets dom af 8. december 2020 i sag BS-26811/2020 og BS27560/2020).
- TFA 2022.21Ø (Østre Landsrets dom af 28. september 2021 i sag BS-6181/2021 og BS-6470/2021).
- TFA 2022.34Ø (Østre Landsrets dom af 12. oktober 2021 i sag BS-5926/2021 og BS-8485/2021).
- TFA 2022.143V (Vestre Landsrets dom af 7. december 2021 i sag BS-32866/2021 og BS32867/2021).
- TFA 2022.185Ø (Østre Landsrets dom af 31. januar 2022 i sag BS-32861/2021).
- TFA 2022.377V (Vestre Landsrets dom af 16. juni 2022 i sag BS-40628/2021).

ADMINISTRATIV PRAKSIS

- Ankestyrelsens principafgørelse 21-11 af 28. februar 2011 om forlænget genbehandlingsfrist for barn under ét år.
- Ankestyrelsens principafgørelse 93-17 af 6. december 2017 om betingelserne for adoption uden samtykke.
- Ankestyrelsens principafgørelse 46-18 af 7. september 2018 om afbrydelse af samvær mellem et anbragt barn og dennes forældre eller netværk.
- Ankestyrelsens principmeddelelse 16-22 af 18. maj 2022 om forældrekompetenceundersøgelser.
- Ankestyrelsens principmeddelelse 30-22 af 13. oktober 2022 om dokumentationskrav ved adoption uden samtykke.

NORSKE RETSKILDER

- Barnevernloven (lov nr. 100 af 17. juli 1992 som senest ændret ved lov nr. 78 af 11. juni 2021 og lov nr. 45 af 17. juni 2022).
- Rt-2001-14 (Højesterets dom af 10. januar 2001 i sag HR-2001-1-B trykt i Norsk Retstidende 2001, side 14 ff.).
- HR-2007-732-A (Højesterets dom af 20. april 2007 i sag HR-2007-732-A).
- HR-2019-1272-A (Højesterets dom af 28. juni 2019 i sag HR-2019-1272-A).
- HR-2020-661-S (Højesterets kendelse af 27. marts 2020 i sag HR-2020-661-S).

INTERNATIONALE KONVENTIONER

- Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (Europarådets konvention af 4. november 1950 til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder som ændret ved 3., 5., 8., 11., 14. og 15. tillægsprotokol).
- FN's Børnekonvention (FN's konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder).

- FN's Handicapkonvention (FN's konvention af 13. december 2006 om rettigheder for personer med handicap).
- FN's konvention af 16. december 1966 om borgerlige og politiske rettigheder.
- ILO's konvention nr. 169 af 28. juni 1989 vedrørende oprindelige folk og stammefolk i selvstændige stater.

DEN EUROPÆISKE MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOL

- A.L. m.fl. mod Norge, dom af 20. januar 2022 i sag 45889/18.
- A.S. mod Norge, dom af 17. december 2019 i sag 60371/15.
- Abdi Ibrahim mod Norge, storkammerdom af 10. december 2021 i sag 15379/16.
- Aune mod Norge, dom af 28. oktober 2010 i sag 52502/07.
- E.H. mod Norge, dom af 25. november 2021 i sag 39717/19.
- E.M. m.fl. mod Norge, dom af 20. januar 2022 i sag 53471/17.
- F.Z. mod Norge, dom af 1. juli 2021 i sag 64789/17.
- I.S. mod Tyskland, dom af 5. juni 2014 i sag 31021/08.
- Jansen mod Norge, dom af 6. september 2018 i sag 2822/16.
- Johansen mod Norge, dom af 7. august 1996 i sag 17383/90.
- Jovanovic mod Sverige, dom af 22. oktober 2015 i sag 10592/12.
- K. og T. mod Finland, storkammerdom af 21. juli 2001 i sag 25702/94.
- K.K. m.fl. mod Danmark, dom af 6. december 2022 i sag 25212/21.
- K.O. og V.M. mod Norge, dom af 19. november 2019 i sag 64808/16.
- Kopf og Liberda mod Østrig, dom af 17. januar 2012 i sag 1598/06.
- Kurochkin mod Ukraine, dom af 20. maj 2010 i sag 42276/08.
- Kutzner mod Tyskland, dom af 26. februar 2002 i sag 46544/99.
- M.L. mod Norge, dom af 22. december 2020 i sag 64639/16.
- Mennesson mod Frankrig, dom af 26. juni 2014 i sag 65192/11.
- Mohamed Hasan mod Norge, dom af 26. april 2018 i sag 27496/15.
- Moretti og Benedetti mod Italien, dom af 27. april 2010 i sag 16318/07.
- Moser mod Østrig, dom af 21. september 2006 i sag 12643/02.
- Neulinger og Shuruk mod Schweiz, storkammerdom af 6. juli 2010 i sag 41615/07.
- Odièvre mod Frankrig, storkammerdom af 13. februar 2003 i sag 42326/98.
- Olsson mod Sverige (nr. 1), storkammerdom af 24. marts 1988 i sag 10465/83.
- P., C. og S. mod Storbritannien, dom af 16. juli 2002 i sag 56547/00.
- Pedersen m.fl. mod Norge, dom af 10. marts 2020 i sag 39710/15.
- R. og H. mod Storbritannien, dom af 31. maj 2011 i sag 35348/05.
- R.M.S. mod Spanien, dom af 18. juni 2013 i sag 28775/12.
- S.H. mod Italien, dom af 13. oktober 2015 i sag 52557/14.
- S.P. mod Norge, dom af 10. juni 2021 i sag 54419/19.
- S.S. mod Slovenien, dom af 30. oktober 2018 i sag 40938/16.
- Strand Lobben m.fl. mod Norge, dom af 30. november 2017 i sag 37283/13.
- Strand Lobben m.fl. mod Norge, storkammerdom af 10. september 2019 i sag 37283/13.
- V.Y.R. og A.V.R. mod Bulgarien, dom af 13. december 2022 i sag 48321/20.
- Y.C. mod Storbritannien, dom af 13. marts 2012 i sag 4547/10.
- Z m.fl. mod Storbritannien, dom af 10. maj 2001 i sag 29392/95.

SLUTNOTER

- 1 Se navnlig Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8, FN's Børnekonventions artikel 9 og 16, FN's Handicapkonventions artikel 23, FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheders artikel 17 og EU's Charter om grundlæggende rettigheders artikel 7.
- 2 EMD, Kutzner mod Tyskland (2002), præmis 61-62.
- 3 EMD, K. og T. mod Finland (2001), præmis 168. Se også EMD, Kutzner mod Tyskland (2002), præmis 75 og Moser mod Østrig (2006), præmis 69-71.
- 4 EMD, Z m.fl. mod Storbritannien (2001), præmis 73.
- 5 EMD, Olsson mod Sverige (nr. 1) (1988), præmis 81, K. og T. mod Finland (2001), præmis 178 og Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 205 og 208.
- 6 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 202-213. Domstolen har bekræftet disse principper i senere domme, navnlig i den enstemmige storkammerdom i Abdi Ibrahim mod Norge (2021), præmis 145. Se også eksempelvis EMD, M.L. mod Norge (2020), præmis 77, A.L. m.fl. mod Norge (2022), præmis 43 og V.Y.R. og A.V.R. mod Bulgarien (2022), præmis 76.
- 7 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 207.
- 8 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 207 ("Generally, the best interests of the child dictate, on the one hand, that the child's ties with its family must be maintained [...]. It follows [...] that everything must be done to preserve personal relations and, if and when appropriate, to 'rebuild' the family").
- 9 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 207 ("a parent cannot be entitled under Article 8 to have such measures taken as would harm the child's health and development").
- 10 EMD, K. og T. mod Finland (2001), præmis 173, S.H. mod Italien (2015), præmis 56 og S.S. mod Slovenien (2018), præmis 84.
- 11 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 207 ("a pressing social need").
- 12 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 209 ("such measures [] could only be justified if they were motivated by an overriding requirement pertaining to the child's best interests"). Se også EMD, Johansen mod Norge (1996), præmis 78 og Aune mod Norge (2010), præmis 66.
- 13 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 225.
- 14 Krænkelser: Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), Pedersen m.fl. mod Norge (2020), M.L. mod Norge (2020), Abdi Ibrahim mod Norge (2021), E.H. mod Norge (2021), F.Z. mod Norge (2021) og A.L. m.fl. mod Norge (2022). Ikke krænkelser: Mohamed Hasan mod Norge (2018), S.P. mod Norge (2021) og E.M. m.fl. mod Norge (2022).
- 15 Sammenlign den danske adoptionslovs § 9, stk. 2-4, med den norske barnevernlovs § 4-20.
- 16 Se blandt andet adoptionslovens § 2, servicelovens § 46 og forældreansvarslovens § 1.
- 17 EMD, Neulinger og Shuruk mod Schweiz (2010), præmis 135-136.
- 18 FN's Børnekomité, General Comment No. 14: The Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration, 2013, afsnit 38.
- 19 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 204.

- 20 Se for eksempel EMD, Neulinger og Shuruk mod Schweiz (2010), præmis 135 (international børnebortførelse), Mennesson mod Frankrig (2014), præmis 81 (anerkendelse af retligt forældreskab for børn født i surrogatforhold), Jovanovic mod Sverige (2015), præmis 77 (afslag på at hjemgive barn) og Jansen mod Norge (2018), præmis 91 (afbrydelse af samvær med barn). Se hertil mindretallets dissens i EMD, K.K. m.fl. mod Danmark (2022), præmis 93-97.
- 21 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 220.
- 22 Elisabeth Gording Stang, 'Tvangsadopsjon av fosterbarn', Retfærd, årg. 18, nr. 70, 1995, side 50 og 61-62.
- 23 EMD, P., C. og S. mod Storbritannien (2002), præmis 136, Pedersen m.fl. mod Norge (2020), præmis 65 og M.L. mod Norge (2020), præmis 88. Se også præmis 5-13 i dommerne Kjølbro, Poláčková, Koskelo og Nordéns dissens i EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019).
- 24 Norges Høyesteretts domme i Rt-2001-14 side 23, HR-2007-732-A afsnit 50 og HR-2019-1272-A afsnit 100. Dog gentog Høyesterett ikke denne formulering i sin kendelse i HR-2020-661-S, der blev afsagt efter Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols storkammerdom i sagen Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019).
- 25 Social- og ældreministerens svar af 1. marts 2021 på Folketingets Social- og Ældreudvalgs spørgsmål nr. 292 (alm. del, 2020-21).
- 26 Regeringen, Børnene først – et trygt hjem og flere rettigheder til udsatte børn, 2021, side 15 og Aftaletekst om Børnene Først, 2021, side 6-8.
- 27 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 44 som fremsat, side 78, hvor det problematiseres, at bortadoption "sjældent" anvendes over for børn, der er anbragt i hele barndommen.
- 28 Højesteret udtalte i sin dom i UfR 2019.1565H, at alternativet til en adoption ville være, at barnet "med en høj grad af sandsynlighed vil skulle tilbringe hele sin barndom hos en professionel plejefamilie med den usikkerhed, dette indebærer, blandt andet med hensyn til, at plejeforholdet kan blive opsagt."
- 29 Socialstyrelsen, Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere, 2. udgave, 2019, side 106-115.
- 30 Mogens Nygaard Christoffersen m.fl., Adoption som indsats – en systematisk gennemgang af udenlandske erfaringer, SFI, 2007; Sofie Henze-Pedersen og Anna Lange Rasmussen, Adoption som social indsats – en vidensindsamling, VIVE, 2022.
- 31 EMD, Neulinger og Shuruk mod Schweiz (2010), præmis 138.
- 32 Regeringen, Aftaletekst om Børnene Først, 2021, side 6.
- 33 Mette Lausten og Asger Graa Andreasen, Anbragte unges trivsel 2020: Trivselsundersøgelse blandt anbragte 15- og 17-årige, 2014-2020, VIVE, 2022, side 14-15.
- 34 Kirstine Karmsteen m.fl., Kontinuitet i anbringelser – Delrapport II: Når forældre og forvaltning mødes, VIVE, 2018, side 26-27; Signe Frederiksen og Anne-Dorthe Hestbæk, Kontinuitet i anbringelser – Slutrapport fra evalueringen af regler om kontinuitet i Barnets Reform, VIVE, 2021, side 16; Mette Lausten og Asger Graa Andreasen, Anbragte unges trivsel 2020: Trivselsundersøgelse blandt anbragte 15- og 17-årige, 2014-2020, VIVE, 2022, side 15.
- 35 Adoptionslovens §§ 18-19. Se også vejledning nr. 9401/2020 kapitel 16.
- 36 Servicelovens § 68, stk. 2, nr. 7. Se også vejledning nr. 9142/2019 pkt. 502.

- 37 Harriet Ward m.fl., *Outcomes of Open Adoption from Care: An Australian Contribution to an International Debate*, Palgrave Macmillan, 2022, side 12; Sofie Henze-Pedersen og Anna Lange Rasmussen, *Adoption som social indsats – en vidensindsamling*, VIVE, 2022, side 64-65.
- 38 Sofie Henze-Pedersen og Anna Lange Rasmussen, *Adoption som social indsats – en vidensindsamling*, VIVE, 2022, side 65.
- 39 Harriet Ward m.fl., *Outcomes of Open Adoption from Care: An Australian Contribution to an International Debate*, Palgrave Macmillan, 2022, side 12. Se også studierne refereret i Sofie Henze-Pedersen og Anna Lange Rasmussen, *Adoption som social indsats – en vidensindsamling*, VIVE, 2022, side 63-67.
- 40 Sofie Henze-Pedersen og Anna Lange Rasmussen, *Adoption som social indsats – en vidensindsamling*, VIVE, 2022, side 63-67.
- 41 Egen beregninger på baggrund af Danmarks statistiks registre, BUAF.
- 42 Sofie Henze-Pedersen og Anna Lange Rasmussen, *Adoption som social indsats – en vidensindsamling*, VIVE, 2022, side 70.
- 43 Tea T. Bengtsson m.fl., *Rekruttering og fastholdelse af plejefamilier: Udviklingstendenser og geografisk variation*, VIVE, 2021, side 6-7.
- 44 Ronald C. Kessler m.fl., 'Effects of enhanced foster care on the long term physical and mental health of foster care alumni', *Archives of General Psychiatry*, årg. 65, nr. 6, 2008, side 625-633.
- 45 Socialstyrelsen, *Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere*, 2. udgave, 2019, side 114-115.
- 46 Marie Berlin m.fl., 'School performance in primary school and psychosocial problems in young adulthood among care leavers from long term foster care', *Children and Youth Services Review*, årg. 33, nr. 12, 2011, side 2489-2497; Bo Vinnerljung og Anders Hjern, 'Cognitive, educational and self-support outcomes of long-term foster care versus adoption: A Swedish national cohort study', *Children and Youth Services Review*, årg. 33, nr. 10, 2011, side 1902-1910; Anders Hjern m.fl., 'Outcomes in adulthood of adoption after long-term foster care: A sibling study', *Developmental Child Welfare*, årg. 1, nr. 1, 2019, side 61-75.
- 47 Dominic McSherry m.fl., *Comparing long-term placements for young children in care: The Care Pathways and Outcomes Study – Northern Ireland*, British Association for Adoption and Fostering (BAAF), 2013; Dominic McSherry m.fl., 'Comparing long-term placements for young children in care: Does placement type really matter?', *Children and Youth Services Review*, årg. 69, 2016, side 56-66; Annika von Borczyskowski m.fl., 'Alcohol and drug abuse among young adults who grew up in substitute care – Findings from a Swedish national cohort study', *Children and Youth Services Review*, årg. 35, nr. 12, 2013, side 1954-1961.
- 48 Annika von Borczyskowski m.fl., 'Alcohol and drug abuse among young adults who grew up in substitute care – Findings from a Swedish national cohort study', *Children and Youth Services Review*, årg. 35, nr. 12, 2013, side 1954-1961.
- 49 Linda van den Dries m.fl., 'Fostering security? A meta-analysis of attachment in adopted children', *Children and Youth Services Review*, årg. 31, nr. 3, 2009, side 410-421.
- 50 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 219.
- 51 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 219.
- 52 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 224.
- 53 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 221 og Abdi Ibrahim mod Norge (2021), præmis 152.

- 54 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 45 som fremsat, § 4, nr. 2.
- 55 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 45 som fremsat, side 18.
- 56 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 45 som fremsat, § 4, nr. 2.
- 57 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 45 som fremsat, side 94.
- 58 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 45 som fremsat, side 17.
- 59 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 45 som fremsat, side 93.
- 60 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 207. Se også Elisabeth Gording Stang, 'Tvangsadopsjon av fosterbarn', Retfærd, årg. 18, nr. 70, 1995, side 50 og 61-62.
- 61 Servicelovens § 71, stk. 3-4, vejledning nr. 9142/2019 pkt. 473 og Ankestyrelsens principafgørelse 46-18.
- 62 Se for eksempel Østre Landsrets dom i UfR 2005.451Ø og Folketingets Ombudsmands beretning 1995 side 408 ff. og beretning 2008 side 491 ff.
- 63 EMD, Moretti og Benedetti mod Italien (2010), præmis 48-52 og Kopf og Liberda mod Østrig (2012), præmis 34-37.
- 64 EMD, Moretti og Benedetti mod Italien (2010), præmis 48-52.
- 65 FN's Børnekomité, General Comment No. 14: The Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration, 2013, afsnit 56.
- 66 Se nærmere Institut for Menneskerettigheder, Testning af forældrekompetencer hos grønlandere i Danmark – om brugen af ikke-kulturtilpassede tests til måling af forældrekompetencer i forbindelse med tvangsfjernelser af grønlandske børn, 2022, side 4-5.
- 67 Vejledning nr. 9142/2019 pkt. 445.
- 68 EMD, Abdi Ibrahim mod Norge (2021), præmis 161.
- 69 EMD, Abdi Ibrahim mod Norge (2021), præmis 158-161.
- 70 EMD, Abdi Ibrahim mod Norge (2021), præmis 161-162.
- 71 Vejledning nr. 11740/1986 pkt. 32 og vejledning nr. 9330/2019 pkt. 54. Se uddybende Sten Bønsing, 'Forvaltningssproget – hvilket sprog taler forvaltningen?', Ugeskrift for Retsvæsen, 2006, afd. B, side 275-278.
- 72 Se nærmere Institut for Menneskerettigheder, Testning af forældrekompetencer hos grønlandere i Danmark – om brugen af ikke-kulturtilpassede tests til måling af forældrekompetencer i forbindelse med tvangsfjernelser af grønlandske børn, 2022, side 7 ff.
- 73 FN's Børnekomité, General Comment No. 12: The Right of the Child to Be Heard, 2009, afsnit 74.
- 74 Norges barnevernlovs § 4-20, stk. 3, litra c.
- 75 Hege Stein Helland og Marit Skivenes, Adopsjon som barneverntiltak, Universitetet i Bergen, 2019, side 45.
- 76 EMD, Neulinger og Shuruk mod Schweiz (2010), præmis 138.
- 77 FN's Børnekomité, General Comment No. 14: The Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration, 2013, afsnit 32.
- 78 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019); præmis 221-224.

- 79 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019); præmis 220 og Abdi Ibrahim mod Norge (2021), præmis 151.
- 80 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 216.
- 81 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 221.
- 82 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 222-223.
- 83 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 224.
- 84 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 225.
- 85 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 208.
- 86 EMD, Johansen mod Norge (1996), præmis 83, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 220, 222 og 223 og A.S. mod Norge (2019), præmis 66-69.
- 87 EMD, Pedersen m.fl. mod Norge (2020), præmis 65.
- 88 EMD, Abdi Ibrahim mod Norge (2021), præmis 151.
- 89 Folketingstidende 2014-15 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 121, side 9 og vejledning nr. 9400/2020 afsnit 10.2.
- 90 EMD, Kutzner mod Tyskland (2002), præmis 61-62.
- 91 EMD, R.M.S. mod Spanien (2013), præmis 86 og S.S. mod Slovenien (2018), præmis 84.
- 92 EMD, S.H. mod Italien (2015), præmis 53 og S.S. mod Slovenien (2018), præmis 90.
- 93 EMD, K. og T. mod Finland (2001), præmis 179.
- 94 EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 221.
- 95 EMD, K. og T. mod Finland (2001), præmis 179.
- 96 EMD, K.O. og V.M. mod Norge (2019), præmis 69 og M.L. mod Norge (2020), præmis 94.
- 97 Om støttepersonens rolle, se nærmere vejledning nr. 9142/2019 pkt. 271.
- 98 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 44 som fremsat, §§ 75-79 og side 93-94.
- 99 Institut for Menneskerettigheder, Samarbejde omkring det anbragte barn: En spørgeundersøgelse blandt § 54-støttepersoner, 2019 og Ankestyrelsen, Støtte efter servicelovens § 54 til forældre, hvis barn er blevet anbragt, 2021.
- 100 Institut for Menneskerettigheder, Ret til at være forældre, 2014.
- 101 Ankestyrelsens principmeddelelse 16-22.
- 102 Folketingstidende 2019-20, tillæg A, lovforslag nr. L 68 som fremsat, side 25.
- 103 Socialstyrelsen, Adoption uden samtykke – ni metoder til at afdække forældreevne, 2015, og Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser, 2021.
- 104 Folketingstidende 2016-17, tillæg A, lovforslag nr. L 52 som fremsat, side 15.
- 105 Se nærmere Institut for Menneskerettigheder, Testning af forældrekompetencer hos grønlandere i Danmark – om brugen af ikke-kulturtilpassede tests til måling af forældrekompetencer i forbindelse med tvangsfjernelser af grønlandske børn, 2022, side 7 ff.
- 106 EMD, Kutzner mod Tyskland (2002), præmis 73.
- 107 EMD, K. og T. mod Finland (2001), præmis 168 samt EMD, Olsson mod Sverige (nr. 1) (1988), præmis 72-74, Kutzner mod Tyskland (2002), præmis 75, R.M.S. mod Spanien (2013), præmis 86, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 211 og V.Y.R. og A.V.R. mod Bulgarien (2022), præmis 82.
- 108 EMD, Abdi Ibrahim mod Norge (2021), præmis 153. Se også EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 209.
- 109 Folketingstidende 2009-10, tillæg A, lovforslag nr. L 178 som fremsat, side 25 og 46.

- 110 Vejledning nr. 9142/2019 pkt. 245.
- 111 Folketingstidende 2009-10, tillæg A, lovforslag nr. L 178 som fremsat, side 24-25.
- 112 Mette Lausten og Asger Graa Andreasen, Anbragte unges trivsel 2020: Trivselsundersøgelse blandt anbragte 15- og 17-årige, 2014-2020, VIVE, 2022, side 14-15.
- 113 Kirstine Karmsteen m.fl., Kontinuitet i anbringelser – Delrapport II: Når forældre og forvaltning mødes, VIVE, 2018, side 26-27; Signe Frederiksen og Anne-Dorthe Hestbæk, Kontinuitet i anbringelser – Slutrapport fra evalueringen af regler om kontinuitet i Barnets Reform, VIVE, 2021, side 16; Mette Lausten og Asger Graa Andreasen, Anbragte unges trivsel 2020: Trivselsundersøgelse blandt anbragte 15- og 17-årige, 2014-2020, VIVE, 2022, side 15.
- 114 Reglerne blev indført på grundlag af betænkning nr. 1463/2005 om retssikkerhed i anbringelsessager.
- 115 En tredje kontinuitetsregel er, at kommunen også kan fastsætte en længere genbehandlingsfrist for børn over ét år efter servicelovens § 62, stk. 4. I denne rapport har vi valgt at fokusere på § 62, stk. 5, da det oftest er de små børn, som ender med at blive tvangsbortadopteret.
- 116 Ankestyrelsens principafgørelse 21-11 og vejledning nr. 9142/2019 pkt. 305.
- 117 Betingelserne for videreført anbringelse minder en del om betingelserne for at tvangsbortadoptere et barn på grundlag af barnets tilknytning til sin plejefamilie (adoptionslovens § 9, stk. 4). I praksis stilles der dog større krav til barnets tilknytning til plejefamilien ved en tvangsbortadoption end ved en videreført anbringelse, se Ankestyrelsens principafgørelse 93-17.
- 118 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 44 som fremsat, §§ 50 og 67.
- 119 Kirstine Karmsteen m.fl., Kontinuitet i anbringelser – Delrapport II: Når forældre og forvaltning mødes, VIVE, 2018, side 23-26.
- 120 Kirstine Karmsteen m.fl., Kontinuitet i anbringelser – Delrapport II: Når forældre og forvaltning mødes, VIVE, 2018, side 69-70.
- 121 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 44 som fremsat, § 69.
- 122 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 44 som fremsat, § 50, stk. 7.
- 123 Servicelovens § 13, stk. 7, og forslaget til barnets lovs § 167.
- 124 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 44 som fremsat, § 71, stk. 3.
- 125 Siddhartha Baviskar m.fl., Kontinuitet i anbringelser – Delrapport I: Evaluering af lovændringer under Barnets Reform, SFI, 2016; Kirstine Karmsteen m.fl., Kontinuitet i anbringelser – Delrapport II: Når forældre og forvaltning mødes, VIVE, 2018; Signe Frederiksen og Anne-Dorthe Hestbæk, Kontinuitet i anbringelser – Slutrapport fra evalueringen af regler om kontinuitet i Barnets Reform, VIVE, 2021.
- 126 Kirstine Karmsteen m.fl., Kontinuitet i anbringelser – Delrapport II: Når forældre og forvaltning mødes, VIVE, 2018, side 69-73; Signe Frederiksen og Anne-Dorthe Hestbæk, Kontinuitet i anbringelser – Slutrapport fra evalueringen af regler om kontinuitet i Barnets Reform, VIVE, 2021, side 11-13.
- 127 EMD, Aune mod Norge (2010), præmis 74-78 og Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 207.
- 128 Oplysningerne dækker perioden 1. oktober 2009 til 7. oktober 2022.

- 129 Ifølge oplysninger modtaget fra Familieretshuset den 11. oktober 2022.
- 130 <https://ast.dk/naevn/adoptionnaevnet/hvis-du-vil-adoptere/national-adoption/hyppige-sporgsmaal-om-national-adoption> (17.1.2023).
- 131 FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheders artikel 24, stk. 2, og FN's Handicapkonventions artikel 3, litra h. Retten til identitet er også beskyttet af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8, se EMD, Odièvre mod Frankrig (2003), præmis 29.
- 132 Dette ses mest tydeligt i EMD, Pedersen m.fl. mod Norge (2020), præmis 70. I en række andre sager har Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol taget stilling til samvær efter en tvangsbortadoption og dermed implicit anerkendt, at der fortsat eksisterer et familieliv efter adoptionen. Se eksempelvis EMD, Aune mod Norge (2010), præmis 74-78 og Abdi Ibrahim mod Norge (2021), præmis 152 og 161. Har forældrene frivilligt bortadopteret deres barn, vil det kunne få den konsekvens, at der ikke længere eksisterer et beskyttet familieliv mellem dem og barnet. Se EMD, I.S. mod Tyskland (2014), præmis 69.
- 133 EMD, I.S. mod Tyskland (2014), præmis 70-71.
- 134 EMD, Aune mod Norge (2010), præmis 74-78 og Strand Lobben m.fl. mod Norge (2019), præmis 207.
- 135 EMD, Pedersen m.fl. mod Norge (2020), præmis 70.
- 136 Om retten til samvær under anbringelse, se vejledning nr. 9142/2019 pkt. 465-480.
- 137 Folketingstidende 2008-09, tillæg A, side 3198.
- 138 Folketingstidende 2014-15 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 121 som fremsat, side 11-12 og 29.
- 139 UfR 2019.1565H.
- 140 Børne- og Socialministeriet, Ændringsforslag til L 155 (Kontinuitet og enkle forløb for børn der adopteres uden samtykke) (L 155, 2018-19, 1. samling – bilag 2).
- 141 Vejledning nr. 9400/2020 kapitel 4 og vejledning nr. 10064/2020 afsnit 5.9 samt Socialstyrelsen, Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere, 2. udgave, 2019, side 72-73.
- 142 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 45 som fremsat, side 19.
- 143 Folketingstidende 2008-09, tillæg A, side 3198.
- 144 Folketingstidende 2014-15 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 121 som fremsat, side 12, vejledning nr. 9400/2020 afsnit 10.2 og Socialstyrelsen, Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere, 2. udgave, 2019, side 73.
- 145 Se blandt andet Østre Landsrets domme i TFA 2021.180Ø, TFA 2022.21Ø og TFA 2022.34Ø.
- 146 UfR 2019.1565H.
- 147 EMD, Aune mod Norge (2010), præmis 74-78, R. og H. mod Storbritannien (2011), præmis 87 og Strand Lobben m.fl. mod Norge (2017), præmis 125. Af senere praksis, se EMD, Pedersen m.fl. mod Norge (2020), præmis 70-71 og Abdi Ibrahim mod Norge (2021), præmis 148, 151, 153 og 161.
- 148 EMD, Aune mod Norge (2010), præmis 77-78 og M.L. mod Norge (2020), præmis 97. Se også præmis 24, pkt. 2 i mindretallets dissens i EMD, Strand Lobben m.fl. mod Norge (2017).
- 149 For perioden 1. januar 2021 til 7. oktober 2022 baseret på oplysninger modtaget fra Familieretshuset den 11. oktober 2022. For perioden 1. juli 2013 til 26. juni 2021

- baseret på social- og ældreministerens svar af 24. juni 2021 på Folketingets Social- og Ældreudvalgs spørgsmål nr. 609 (alm. del, 2020-21). Tallene er ikke opgjort identisk i de to kilder, hvorfor vi ikke kan angive præcist, hvor mange sager der har været. Der foreligger ikke oplysninger om perioden 1. oktober 2009 til 30. juni 2013, men der er intet, der tyder på, at der er blevet fastsat samvær i denne periode.
- 150 Ifølge oplysninger modtaget fra Familieretshuset den 11. oktober 2022.
- 151 TFA 2022.143V, TFA 2022.185Ø og TFA 2022.377V. Østre Landsrets dom i TFA 2022.185Ø er anket til Højesteret og derfor ikke endelig. Højesteret forventes at afgøre sagen i februar 2023.
- 152 John Triseliotis, 'The Current Status of Post-Adoption Contact', *Educational and Child Psychology*, årg. 28, nr. 3, 2011, særligt side 9, 13 og 15.
- 153 Sofie Henze-Pedersen og Anna Lange Rasmussen, *Adoption som social indsats – en vidensindsamling*, VIVE, 2022, side 72, 73 og 77
- 154 Harriet Ward m.fl., *Outcomes of Open Adoption from Care: An Australian Contribution to an International Debate*, Palgrave Macmillan, 2022, side VII og 278.
- 155 Folketingstidende 2014-15 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 121 som fremsat, side 12. Se også Regeringen, Aftale af 2. oktober 2014 om det fremtidige adoptionssystem i Danmark, 2014, side 6-7.
- 156 Vejledning nr. 9401/2020 afsnit 17.7.
- 157 Folketingstidende 2022-23 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 45 som fremsat, side 21-23.
- 158 Socialstyrelsen: *Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere*. 2. udgave. November 2019. Side 114.
- 159 Vejledning nr. 9400 af 26. juni 2020 om frigivelse af børn til national adoption, side 24.
- 160 Socialstyrelsen: VISOs rådgivning om adoption uden samtykke. En videns- og erfaringsopsamling. Hovedrapport. 2018, side 21, tabel 3.3.
- 161 Socialstyrelsen, *Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandler*, 2. udgave, 2019, side 76.
- 162 Socialstyrelsen, *Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser*, 2021 og Socialstyrelsen, *Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af tilknytningsundersøgelser*, 2021.
- 163 Jennifer Shermann og Elisabeth Harris, 'Social Class and Parenting: Classic Debates and New Understandings', *Sociology Compass*, årg. 6, nr. 1, 2012, særligt side 63-65.
- 164 Margaretha Järvinen og Nils Mortensen, 'Det magtfulde møde mellem system og klient – teoretiske perspektiver' i Margaretha Järvinen m.fl. (red.), *Det magtfulde møde mellem system og klient*, Aarhus Universitetsforlag, 2004, side 15. Inspireret af den franske sociologi Pierre Bourdieu kategoriserer forfatterne ulige magtrelationer mellem for eksempel behandler og klient som en konsekvens af forskellig 'habitus' og 'kulturel kapital'.
- 165 Det klassiske studie er Betty Hart og Todd R. Risley, *Meaningful Differences in the Everyday Experience of Young American Children*, Paul H. Brookes Publishing, 1995.
- 166 EMD, K. og T. mod Finland (2001), præmis 173 og Y.C. mod Storbritannien (2012), præmis 134.
- 167 Folketingstidende 2014-15 (1. samling), tillæg A, lovforslag nr. L 121 som fremsat, side 9.
- 168 Vejledning nr. 9400/2020 afsnit 10.2.
- 169 Vejledning nr. 9400/2020 afsnit 11.2.

- 170 Socialstyrelsen, Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere, 2. udgave, 2019, side 20.
- 171 Vejledning nr. 9400/2020 afsnit 11.2.
- 172 Se Lotte Andersen m.fl., 'Trænger vi til at forstå den sociale analyse på en anden måde?', Uden for nummer, nr. 43, 2021, side 10. Fænomenet er velkendt, men optræder under forskellige termer. Således er termen "adjustment bias" i Jacob Magnussen og Idamarie Leth Svendsen, 'Getting there: heuristics and biases as rationing shortcuts in professional childcare judgments and decision-making – an integrative understanding', Nordic Social Work Research, årg. 8, nr. 1, 2018, side 9.
- 173 Der fremstår en diskrepans mellem antallet af samvær, som psykologen observerede ifølge opdraget (3 gange) og de gange (2), som bliver beskrevet af samværskonsulentten. Det kan ikke godtgøres ud fra materialet, hvor fejlkilden hertil ligger.
- 174 Et klassisk studie af dette fænomen, som kaldes Hawthorne effekten i socialpsykologien, er Henry A. Landsberger, Hawthorne Revisited, The New York State School of Industrial and Labor Relations, 1958.
- 175 <https://socialstyrelsen.dk/born/anbringelse/om-anbringelse/anbringelsesformer/netvaerkspleje/netvaerkspleje-1> (6.12.2022)
- 176 Sofie Henze-Pedersen og Anna Lange Rasmussen, Adoption som social indsats – en vidensindsamling, VIVE, 2022, side 64-65.
- 177 EMD, Strand Lobben mod Norge (2019), præmis 208.
- 178 Vejledning nr. 9330/2019, pkt. 54. Se uddybende Sten Bønsing, 'Forvaltningssproget – hvilket sprog taler forvaltningen?', Ugeskrift for Retsvæsen, 2006, afd. B, side 275-278.
- 179 Den form og retskrivning, kommentarerne fremtræder i hos informanterne, er i hovedsagen bibeholdt. Kommentarerne er ikke nødvendigvis gengivet i deres helhed.
- 180 Antallet af adoptioner er tilsvarende steget fra et gennemsnit på ni i 2016-2018 til et gennemsnit på 36 i 2020-2022.
- 181 Se figur 1 i bilag 2.
- 182 Se figur 2 angående antallet af indstillinger blandt kommuner der har svaret på spørgsmålet 'I hvilket omfang vurderer du, at medarbejderne overvejer muligheden for adoption uden samtykke efter servicelovens § 68 d?' fordelt på svarkategorier i bilag 2.
- 183 Ikke alle indstillinger ender i tvangsbortadoption
- 184 Egne beregninger på baggrund af tal fra Statistikbanken, ANBAAR13. Vi sammenligner her med børn, der er blevet anbragt uden samtykke, da begge foranstaltninger sker med et tvangselement og altså ikke er noget, forældrene har indvilget i.
- 185 Egne beregninger på baggrund af tal fra Statistikbanken, BU43. Her er udsatte børn defineret som børn (fra 0 til 17 år), der er anbragt eller har behov for særlig støtte i henhold til udvalgte paragraffer i Lov om social service samt Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet, og derfor modtaget forebyggende foranstaltninger.
- 186 Se bilag 2, tabel 1. Sammenhængen forsvinder desuden helt, hvis man ser bort fra Lolland kommune (derved ændres korrelationen til 0,03).
- 187 For 103 af de 158 børn har vi oplysninger om tidspunktet for den første anbringelse. 101 af de 103 børn er anbragt, før de er fyldt fem måneder.
- 188 Kilde: Socialministeriets Benchmarking Enhed: *Udvikling i udgifter og aktivitet på anbringelsesområdet*. Oktober 2020.

- 189 Ankestyrelsens undersøgelse på plejefamilieområdet. Delrapport 2. *Plejefamiliers vilkår: Uddannelse, supervision og aflønning*. September 2017.
- 190 Ankestyrelsen, Adoption uden samtykke: Kommunernes brug af og kendskab til reglerne og mulighederne for råd og vejledning, 2018, side 5.
- 191 I VIVEs evaluering af kontinuitetsreglerne blev kommunernes brug af § 62, stk. 5 gennemgået. Evalueringen omhandlede ikke brugen af § 62, stk. 4. For § 62, stk. 4, har vi derfor ikke et sammenligningsgrundlag. Se Kirstine Kamsteen m.fl., Kontinuitet i anbringelser – Delrapport II: Når forældre og forvaltning mødes, VIVE, 2018.
- 192 Se bilag 2, tabel 2.
- 193 Se Kirstine Kamsteen m.fl., Kontinuitet i anbringelser – Delrapport II: Når forældre og forvaltning mødes, VIVE, 2018.
- 194 Se bilag 2, tabel 3.
- 195 Se bilag 2, tabel 4.
- 196 Gruppen af forældre til tvangsanbragte børn defineres som alle biologiske forældre til de børn, der i perioden fra 2016 til og med udgangen af 2020 er registreret hos Danmarks Statistik med en iværksat anbringelse med anbringelsesgrundlag "Børn- og unge-udvalget, uden samtykkekrav (§ 74, stk. 1, nr. 10, jf. § 58) eller anbringelsesgrundlag "Afgørelse truffet af Ungdomskriminalitetsnævnet uden samtykkekrav (§ 14, stk. 2-4, i lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet)". Alle børn inkluderet i analysen var under 18 år på afgørelsestidspunktet.
- 197 Frem til juli 2019 blev den endelige beslutning om tvangsbortadoption foretaget i Familieretshuset, men også før juli 2019 benytter vi beslutningstidspunktet hos Ankestyrelsen. Ingen af de sager, hvor der blev truffet afgørelse om tvangsbortadoption i Ankestyrelsen blev ændret i familieretshuset.
- 198 Vi er opmærksomme på, at der også er nogle af de børn, der er blev bortadopteret uden samtykke, som i første omgang blev anbragt med samtykke.
- 199 Vi har ikke data om, hvorvidt forældrene i analysen har flere børn, eller hvorvidt de tidligere har haft børn, der er blevet fjernet eller bortadopteret. Forældrene i analysen kan altså godt have flere børn, og vi ved ikke, hvad der kendetegner disse børn.
- 200 Analysen er desuden lavet for forældre til børn, der var under et år ved den første iværksatte tvangsanbringelse i perioden 2016-2020. Resultaterne er ikke markant anderledes og fremgår af tabel 4 i bilag 4. Resultaterne i tabel 4 indikerer, at både mødre og fædre til børn, der var under et år, da de blev tvangsanbragt, i lidt højere grad end forældre til børn under to år har en kognitiv funktionsnedsættelse. Samtidig er analysen også lavet alene for forældre til børn, der er blevet tvangsbortadopteret efter § 9, stk. 3. Her ses også en stigning i andelen af forældre med kognitive funktionsnedsættelser.
- 201 Af de 94 børn, der af Ankestyrelsen blev indstillet til tvangsbortadoption, var der fire børn, der af forskellige grunde ikke endte med at blive bortadopteret. De er medtaget i analyse, da Ankestyrelsen teknisk set har accepteret og indstillet til tvangsbortadoptionen, men tvangsbortadoptionen af forskellige praktiske grunde ikke blev gennemført. Der blev således reelt tvangsbortadopteret 90 børn i perioden.
- 202 Der er en sandsynlighed for, at de fædre, der ikke optræder i Danmarks Statistik registre, er de fædre, der er mest udsatte. Der er således en risiko for, at gruppen af fædre i forhold til de socioøkonomiske karakteristika i analysen vil fremstå mindre udsatte, end hvad de reelt er.

- 203 Se for eksempel Bodil Helbech Hansen, Analyse af forhold blandt forældre til anbragte børn – ved og forud for anbringelsen, KL, 2015; eller Mette Lausten og Asger Andreasen, Karakteristik af udsatte forældre, VIVE, 2019.
- 204 Se Bodil Helbech Hansen, Analyse af forhold blandt forældre til anbragte børn – ved og forud for anbringelsen, KL, 2015; Mette Lausten og Asger Andreasen, Karakteristik af udsatte forældre, VIVE, 2019; samt Socialministeriet (2020), Velfærdspolitikens Analyse, "Karakteristik af anbragte børn og unges forældre".
- 205 Et 10-procentssignifikansniveau er valgt, fordi antallet af observationer, og især antallet af forældre til tvangsbortadopterede, er relativt få. Observerede forskelle skal dermed være tilsvarende store, for at de er statistisk signifikante. Da vi arbejder med stort set alle personer fra den fulde population, dvs. alle, der kan findes i Danmarks Statistiks registre, vil den statistiske usikkerhed i vores resultater være begrænset. Ved at teste for signifikans finder vi dog ud af, hvor robuste vores resultater er over for mindre ændringer i populationen.
- 206 Egne beregninger på baggrund af tal fra Statistikbanken, Danmarks Statistik, FOD111.
- 207 Når vi sammenligner forældre til tvangsbortadopterede med forældre til tvangsanbragte samlet, er forskellen statistisk signifikant.
- 208 Egne beregninger på baggrund af tal fra Statistikbanken, Danmarks Statistik, FOLK2.
- 209 Enlige er defineret som personer, der ikke lever i par som defineret af Danmarks Statistik. For yderligere information, se definition af FAMILIE_TYPE hos Danmarks Statistik. I analysen har vi ikke adgang til informationer om familietype i 2021. For forældre til børn tvangsbortadopteret i 2021 benyttes information fra 2020.
- 210 Af analysen fra KL, der belyser forhold blandt forældre til børn anbragt i perioden fra 2008 til 2012, fremgår det, at 51,5 procent af alle forældre til børn anbragt uden samtykke var enlige i anbringelsesåret. Kigger vi samlet på forældre til alle børn anbragt uden samtykke i perioden 2016-2020 og ikke kun dem under to år, kan vi se, at 53 procent af forældrene til disse børn var enlige i anbringelsesåret. Når forældre til tvangsanbragte børn ikke grupperes på baggrund af barnets alder ved anbringelsen, flugter resultaterne i vores analyse således med resultaterne i analysen fra KL.
- 211 Gruppen af personer med grundskolen som højeste fuldførte uddannelse inkluderer også personer med ukendt uddannelsesniveau.
- 212 Egne beregninger på baggrund af tal fra Statistikbanken, Danmarks Statistik, HFUDD11. Opgjort pr. september 2021.
- 213 Se for eksempel <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/nyt/NytHtml?cid=38257>.
- 214 For forældre til tvangsbortadopterede har vi kun indkomstregistret frem til 2019. For børn bortadopteret i 2020 eller 2021 måles forældrenes indkomstkilde i 2019 og bruges som en proxy for arbejdsmarkedstilknytning i afgørelsesåret. Den primære indkomstkilde er defineret som den indkomstkilde, der gav den højeste indkomst i året. En person kan således godt have været på for eksempel kontanthjælp i en periode, men kategoriseres som værende i beskæftigelse, hvis beskæftigelsen genererede den højeste indkomst i året.
- 215 Egne beregninger på baggrund af tal fra Statistikbanken, Danmarks Statistik, RAS208. Opgjort den sidste arbejdsdag i november 2020. I den registerbaserede arbejdstyrkestatistik (RAS) anvendes en kort referenceperiode, nemlig den sidste uge i november. Socioøkonomisk status og herunder beskæftigelse er således opgjort ultimo november. I RAS inkluderes personer i fleksjob eller i løntilskud også i gruppen af beskæftigede personer. Definitionen af, hvornår en

- person er i beskæftigelse, er således forskellig fra definitionen i denne analyse, og sammenligningen skal ske med det in mente.
- 216 Se Velfærdspolitisk Analyse, Socialministeriet, november 2020. Figur 5 og figur 13. Tallene er aflæst af figuren og er derfor upræcist angivet.
- 217 Se Velfærdspolitisk Analyse, Socialministeriet, november 2020, og Bodil Helbech Hansen, Analyse af forhold blandt forældre til anbragte børn – ved og forud for anbringelsen, KL, 2015.
- 218 Inkluderer 0-17-årige børn ultimo 2019, der ikke har været anbragt uden for hjemmet.
- 219 En bredere definition af kriminel historik, hvor blandt andet foranstaltningsdomme, bøder og tiltalefrafald inkluderes, giver en større andel af personer med kriminel historik i alle grupperne.
- 220 I analysen fra Socialministeriet omfatter "Ikke-anbragte" de 0-17-årige ultimo 2019, der ikke har været anbragt uden for hjemmet. Af analysen fremgår det også, at lidt under 15 procent af mødre og lidt mere end 20 procent af fædre til *tidligt anbragte* børn (med og uden samtykke), havde modtaget minimum én fældende strafferetlig afgørelse forud for barnets anbringelse, når vi betragter hele livsforløbet for forældrene.
- 221 Vi har kun Landspatientregisteret tilgængeligt frem til 2018. Dvs. at forældre, der udelukkende har været i kontakt med et hospital i forbindelse med en af ovenstående diagnoser, efterfølgende ikke vil indgå med en diagnose. Kognitiv funktionsnedsættelse inkluderer udviklingsforstyrrelse eller -hæmning og ADHD/hyperkinetiske forstyrrelse, jf. tabel 1 i bilag 5. Handicapydelse er opgjort ved hjælp af Danmark Statistiks handicapregister. Målgruppen for handicapydelse ses ligeledes i bilag 5. Tallene afspejler andelen af dem, der kan inkluderes, jf. definitionen, og ikke nødvendigvis den reelle forekomst af handicap blandt forældrene.
- 222 I analysen *Mennesker med handicap og valgdeltagelse – gør demokratiet tilgængeligt* fra Institut for Menneskerettigheder opgøres andelen af de stemmeberettigede i 91 kommuner, der lever med forskellige diagnoser. Kategorisering af diagnoser er mere restriktiv end i denne analyse, da opgørelserne udelukkende er baseret på registreringer i Landspatientregisteret, dvs. hospitalskontakter. De finder, at 5 procent af de stemmeberettigede kunne kategoriseres med en psykisk lidelse, et niveau, der på trods af den noget mere restriktive definition indikerer, at forældre til både tvangsanbragte og tvangsbortadopterede er overrepræsenterede i forhold til at leve med en psykisk lidelse.
- 223 I analysen *Mennesker med handicap og valgdeltagelse – gør demokratiet tilgængeligt* fra Institut for Menneskerettigheder opgøres andelen af de stemmeberettigede i 91 kommuner, der lever med forskellige diagnoser. Kategorisering af diagnoser er mere restriktiv end i denne analyse, da opgørelserne udelukkende er baseret på registreringer i Landspatientregisteret, dvs. hospitalskontakter. De finder, at kun 1 procent af de stemmeberettigede kunne kategoriseres med udviklingsforstyrrelse eller udviklingshæmning (det, vi kalder kognitiv funktionsnedsættelse), et niveau, der på trods af den noget mere restriktive definition indikerer, at forældre til både tvangsanbragte og tvangsbortadopterede er overrepræsenterede i forhold til at leve med en kognitiv funktionsnedsættelse.
- 224 Mette Lausten og Asger Andreasen, Karakteristik af udsatte forældre, VIVE, 2019; Lars Benjaminsen m.fl., Socialt udsatte borgeres brug af velfærdssystemet, VIVE, 2018.

- 225 Personer registreres som havende været i misbrugsbehandling, hvis de inden for en femårig periode forud for adoptionsafgørelsen er registreret i "SMDB_IBIB – Indberetninger fra Behandlingstilbud af Indskrevne Stofmisbrugere i Behandling" og/eller er registreret med minimum en af de diagnoser, der fremgår af tabel 1 i bilag 5.
- 226 Se Lars Benjaminsen m.fl., Socialt udsatte borgeres brug af velfærdssystemet, VIVE, 2018. Der er forskel på, hvordan et misbrug defineres mellem denne og nærværende analyse. Definitionen af misbrug i analysen fra VIVE er baseret på flere kilder end definitionen i denne analyse.
- 227 Se Bodil Helbech Hansen, Analyse af forhold blandt forældre til anbragte børn – ved og forud for anbringelsen, KL, 2015.
- 228 Se for eksempel Bodil Helbech Hansen, Analyse af forhold blandt forældre til anbragte børn – ved og forud for anbringelsen, KL, 2015; Mette Lausten og Asger Andreasen, Karakteristik af udsatte forældre, VIVE, 2019.
- 229 Her defineres psykisk og/eller kognitiv lidelse samlet som at være registreret i Landspatientregisteret med en psykisk lidelse, en udviklingsforstyrrelse eller -hæmning og/eller ADHD/hyperkinetiske forstyrrelse inden for de seneste ti år forud for afgørelsen om tvangsbortadoption eller at have modtaget eller fortsat være modtager af en handicapydelse relateret til enten et psykisk eller en kognitiv funktionsnedsættelse.
- 230 Her beregnes anbringelseshistorik for alle forældrene, dvs. også dem, der er født før 1979, i modsætning til ovenfor i figur 6.
- 231 Mette Lausten og Asger Andreasen, Karakteristik af udsatte forældre, VIVE, 2019.
- 232 I analysen fra VIVE grupperes forældrene ved hjælp af en statistisk analysemetode kaldet Latent klasseanalyse, mens vi grupperer forældrene alene ud fra, hvor mange af de udvalgte karakteristika de er karakteriserede ved.
- 233 Ankestyrelsen, Adoption uden samtykke, 2011, side 57.
- 234 Se eksempelvis Bodil Helbech Hansen, Analyse af forhold blandt forældre til anbragte børn – ved og forud for anbringelsen, KL, 2015; Mette Lausten og Asger Andreasen, Karakteristik af udsatte forældre, VIVE, 2019; Lars Benjaminsen m.fl., Socialt udsatte borgeres brug af velfærdssystemet, VIVE, 2018.
- 235 Diagnosekoderne DF10-DF19 indgår både i definitionen af psykisk lidelse og i definitionen af alkohol- og/eller stofmisbrug.

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

